

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Feyzullah ŞAHİN

PATARA METAL BULUNTULARI

Danışman
Prof. Dr. Havva IŞIK

Arkeoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya 2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KAYNAKÇA	iv
KISALTMALAR	xx
ÇİZİMLER LİSTESİ	xxi
LEVHALAR LİSTESİ	xxiii
ÖZET	xxiv
SUMMARY	xxvi
ÖNSÖZ	xxvii
1. GİRİŞ	
Amaç ve Yöntem	1
Patara Antik Kenti'nin Tarihçesi	5
Patara Metal Buluntularının Kent İçinde Ele Geçtiği Alanlar ve Buluntu Konumları	7
2. ANADOLU'DA METAL ESER ÜRETİMİNİN EVRELERİ VE MADEN İŞLETMELERİ	16
Neolitik Çağ	16
Kalkolitik çağ	17
Bronz Çağ	18
Demir Çağ	19
2.2 Maden Çıkarma ve İşleme Yöntemleri	21
2.2.1 Maden İşletmeleri	22
2.2.2 Maden İşleme Teknikleri	24
2.3 Patara Metal Buluntularında Kullanılan Başlıca Madenler ve Alaşımları	25
3. PATARA'DA METAL ESER ÜRETİMİ VE PATARA METAL BULUNTULARI	28
3.1 METAL KAPLAR	29
3.1.1 Kapalı Kaplar	31
3.1.2 Açık Kaplar	34
3.1.3 Kulp Kapak ve Kaideler	37
3.2 KİŞİSEL KULLANIM EŞYALARI	38
3.2.1 Strigilisler	38
3.2.2 Aynalar	44

3.3.3 Kemer Tokaları	49
3.2.4 Fibulalar	50
3.3 AYDINLATMA ARAÇLARI	52
3.3.1 Fenerler	52
3.3.2 Kandelabrum	54
3.4 SAVAŞ ARAÇ GEREÇLERİ	55
3.4.1 Kılıçlar	55
3.4.2 Ok Uçları	57
3.4.3 Balista Ok Uçları	58
3.4.4 Balista Aksamı	59
3.5 TARTI ARAÇLARI	61
3.5.1 Terazi ve Kantar	61
3.5.2 Tartı Ağırlıkları	62
3.6 YAZI ARAÇ GEREÇLERİ	64
3.6.1 Stiluslar	64
3.6.2 Mürekkep Hokkaları	65
3.7 TIP VE KOZMETİK ALETLERİ	66
3.7.1 Sondalar	68
3.7.2 Kaşıklar	70
3.7.3 Makaslar	70
3.7.4 İlaç Tüpleri	71
3.8 MİMARİ AKSAMLAR	72
3.9 KAPI, KUTU VE MOBİLYA AKSAMLARI	73
3.9.1 Kilitler ve Anahtarlar	73
3.9.2 Kulplar	75
3.9.3 Mobilya Aksamları	77
3.10 ÇİVİLER VE RAPTİYELER	78
3.10.1 Bronz Çiviler	78
3.10.2 Demir Çiviler	79
3.10.3 Raptiyeler	79
3.11 DİĞERLERİ	80
3.11.1 Mask	80
3.11.2 Ayna Çerçevesi	80
3.11.3 Denizcilik Araç gereçleri	80

3.11.4 Cymbala?	81
3.11.5 ıngıraklar	82
3.11.6 Kurra	83
3.11.7 Haç ve Rölikerler	83
3.11.8 Askı Zinciri	84
3.11.9 Ağırşak	84
3.11.10 Kenet	85
4. DEĞERLENDİRME	87
KATALOG	95
ÇİZİMLER	
LEVHALAR	
ÖZGEÇMİŞ	

KAYNAKÇA

- Adam 1984 Adam, J. P., La Construction Romaine, Matériaux et Techniques, Paris 1984.
- Anlağan 1995 Anlağan Ç. ve diğerleri, Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul 1995.
- Atakan 2002 Atakan N., "Anadolu'da Tıp Aletleri ve Araç Gereçleri" İstanbul Arkeoloji Müzeleri Geçmişten Günümüze Tıp Sergisi, İstanbul 2002, 1-17.
- Bailey 1996 Bailey, D. M., A Catalogue of the Lamps in the British Museum. IV, Lamps of Metal and Stone and Lampstands, Dorchester 1996.
- Baratte 1990 Baratte F. Le trésor de la place Camille-Jouffray à Vienne (Isère), Paris, 1990.
- Bass 1982 Bass, G. F. ve diğerleri, Yassiada, A Seventh-Century Byzantine Shipwreck, Texas 1982.
- Banett 1975 Barnett, R. D., "Phrygia and The Peoples of Anatolia in the Iron Age" CAH, II/2, 1975, 417-442.
- Bechtold 1999 Bechtold, B. La Necropoli di Lilybaeum, Regione Siciliana, 1999.
- Belli 2004 Belli, O., Anadolu'da Kalay ve Bronzun Tarihçesi, Antalya, 2004.
- Bieber 1915 Bieber, M., Die Antiken Skulpturen und Bronzen des Königlichen Museum Fridericianum in Kassel, Marburg 1915.

- Bishop-Coulston 1989 Bishop M. C., Coulston J. C., Roman Military Equipment, Aylesbury 1989.
- Bissing 1903 Bissing F. W., "Die Griechisch-Römischen Altertümer im Museum zu Kairo" AA, Beiblatt zum Jahrbuch des Archäologischen Instituts 1903, Berlin 1903.
- Bliquez 1982 Bliquez L. J., " Roman Surgical Instruments In The John Hopkins University Institute Of The History Of Medicine" BHM 56:2, 1982, 195-217.
- Bliquez 1996 Bliquez L. J., Roman Surgical Instruments and Other Minor Objects in the National Archaeological Museum of Naples, Mainz 1996.
- Bliquez 2003 Bliquez L. J., "Roman Surgical Spoon-Probes and Their Ancient Names" JRA 16, 2003, 322-330.
- Blümel 1974 Blümel C., "Idolino, Apollon Kitharista, Münchner Knabekopf mit Siegerbinde" AA, Band 89, Berlin 1974, 247-324.
- Boehring-Krauss 1937 Boehringer E., Krauss F., Das Temenos für den Herrscherkult, Avp IX, Berlin 1937.
- Boehring 1969 Boehringer E., Die Inschriften des Asklepieions, Altertümer von Pergamon Band VIII 3, Berlin 1969.
- Borell 1991 Borell B., Statuetten, Gefässe und Andere Gegenstände aus Metal, Im Anhang Grabfunde aus dem Tessin, Mainz 1991.
- Boulakia 1972 Boulakia J. D. C., Lead in the Roman World, AJA 1972, Vol. 76 Nr. 2, 139-144.

- Braun 1998 Braun K., Katalog der Antikensammlung des Instituts für Klassische Archäologie der Universität des Saarlandes, Bibliopolis, Möhnesee 1998.
- Broneer 1935 Broneer O., "Excavations in Corinth, 1934" *AJA*, Vol.39. No.1, 1935, 53-75.
- Bruneau 1970 Bruneau, P., "T'ombes D'argos", *BCH* (94-2), s. 437-531, 1970.
- Bujukliev 1994 Bujukliev H., "Les Lanternes en bronzes de la Thrace Romaine" Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Freiburg 18-22 Juli 1988, Stuttgart 1994, 103-109.
- Bucovalá 1967 Bucovalá, M., Nekropole Elenistice la Tomis, Constanta, 1967.
- Caton 1914 Caton R., "Notes on a Group of Medical and Surgical Instruments Found Near Kolophon" *JHS* XXXIV, 1914, 114-118.
- Chavane 1974 Chavane M.-J., Salamine de Chypre VI, Les Petits Objects, Paris 1975.
- Chavane 1990 Chavane M.-J., Le Necropole D'Amathonte, Tombes 110-385, Etudes Chyriotes XII, IV Les Petits Objects, Nicosia 1990.
- Colt 1962 Colt, H. D. (Ed.), Excavations at Nessana, London 1962.
- Columella 1983 Columella L. I. M., De Re Rustica Libri Duodecim, Zwölf Bücher über Landwirtschaft, Will Richter (Çev.), München 1983.
- Comstock-Vermeule 1971 Comstock M., Vermeule C., Greek, Etruscan and Roman Bronzes in the Museum of Fine Arts Boston, Massachusetts 1971.

- Couissin 1926 Couissin P., *Les Armes Romaines*, Paris 1926.
- Crowfoot-Kenyon 1957 Crowfoot J. W, Crowfoot G. M., Kenyon K. M., *The Objects From Samaria*, London 1957.
- Curtius 1966 Curtius E., Adler F., *Olympia IV: Die Bronzen*, Amsterdam 1966.
- D'amicis 1987 D'amicis, A., *La Necropoli di S. Lucia, Il Museo Di Taranto - cento anni di archeologia*, Taranto, 1987, s.123-172.
- Davidson1952 Davidson G. R., *Corinth XII The Minor Objects*, Princeton 1952.
- De Courtils 2001 De Courtils J., "Xanthos, Rapport sur la Campagne de 2000" *Anatolia Antiqua=Eski Anadolu IX*, Paris 2001, 227-241.
- De Jesus 1974 De Jesus, P.R.S., "Metal Resources in Ancient Anatolia", *An.St.* 28, s.97-102, 1978.
- Demin 1964 Demin A., *Die Kriegswaffen*, Hildesheim 1964.
- Demir 1994 Demir Z., "Kınalı-Sakarya Otoyolu 88. Km. İzmit Kesimi Gültepe Park Alanı Nekropolü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı" *IV. MKKS*, Ankara 1994, 357-375.
- Demiriş 1995 Demiriş B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul 1995.
- Deonna 1938 Deonna W., *Le Mobilier Delien, Exploration Archaeologique de Delos*, Paris 1938.
- De Ridder 1915 De Ridder A., *Les Bronzes Antiques du Louvre, Tome Second Les Instruments*, Paris 1915.

- DAGR 1887 Dictionnaire des Antiquites Grecques et Romaines C. I. 2. "Cista" Maddesi, Paris 1887, 1202–1205.
- Dusenbery 1998 Dusenbery E. B., Samothrace, The Necropoleis, Princeton 1998.
- Dündar 2008 Hellenistik ve Roma Dönemleri Patara Unguentariumları, İstanbul, 2008.
- Eggers 1951 Eggers, H.J.; Der Römische Import im Freien Germanien, Hamburg, 1951.
- _____ 1966 Eggers, H. J., "Römische Bronzegefäße In Britannien", JbRGZM 13, 1966, 67-188.
- Ergeç 1998 Ergeç R., "Belkıs/Zeugma Roma Villası" VIII. MKKS, Ankara 1998, 407-444.
- Esin 1969 Esin, U., "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü Tepecik Kazısı 1968 Raporu", TAD XVIII/I, 1969, 51-60.
- Esin, Arsebük 1973 Esin, U., Arsebük, G., "Tülintepe Kazısı 1971" TAD XX/2, 1973, 63.
- _____ 1983 Esin, U., Arsebük, G., "1982 Yılı Değirmentepe Kurtarma Kazısı", VI. KST, 1985, 11-31.
- Facsady 1994 Facsady A. R., "Tresors de Pannonie du 2e siècle" Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Freiburg 18.-22. Juli 1988, Stuttgart 1994, 141-??
- Feugere 1993 Feugere M., Les Armes des Romains, Paris 1993.
- Feytmans 1957 Feytmans, G. F., Recueil des Bronzes de Bavai, Paris 1957.

- Fingerlin 1972 Fingerlin G., "Dangstetten, ein augusteisches Legionslager am Hoahrhein" RGK 51-52/1970-1971, Berlin 1972, 197-232.
- Forbes 1967 Forbes R. J., Bergbau, Steinbruchtätigkeit und Hüttenwesen, AH, Göttingen 1967.
- Franken 1993 Franken N., "Zur Typologie antiker Schnellwaagen" Bonner Jahrbücher 193, Bonn 1993, 69-120.
- Fremersdorf 1926 Fremersdorf F., "Weitere Ausgrabungen unter dem Kreuzgang von St. Severin in Köln" Bonner Jahrbücher 131, Bonn 1926, 290–324.
- French 1962 French, D. H., "Excavations at Can Hasan 1961" An.St. 12 1962, 27-40.
- Frisch 1949 Frisch, T. C., Toll, N.P., The Excavations at Dura-Europos, Final Report IV, Part IV, The Bronze Objects, Fas. 1, Pierced Bronzes, Enameled Bronzes and Fibulae, London, 1949.
- Gassner 1997 Gassner V., Das Südtor der Tetragonos-Agora, Keramik und Kleinfunde, Forschungen in Ephesos XIII/1/1, Wien 1997.
- Gauer 1991 Gauer, W., Die Bronzegefasse von Olympia, Teil I, Berlin 1991.
- Gjerstad 1935 Gjerstad E. ve diğerleri, Finds and Results of the Excavations in Cyprus 1927–1931, The Swedish Cyprus Expedition, Stockholm 1935.
- Gjerstad 1948 Gjerstad E., The Cypro-Geometric, Cypro-Archaic and Cypro-Classical Periods, The Swedish Cyprus Expedition, Stockholm 1948.
- Goldman 1956 Goldman H., Excavations at Gözlu Kule Tarsus, Princeton 1956.

- Gürler 2004 Gürler B., Tire Müzesi Bronz Eserleri, Ege Yayınları, İstanbul 2004.
- Hachmann 1960 Hachmann R., "Die Chronologie der jüngeren vor römischen Eisenzeit" RGK 41-1960, Berlin 1961, 1-277.
- Hauptmann 1979 Hauptmann, H., "Kalkolitik Çağ'dan İlk Tunç Çağı'nın Bitimine Kadar Norşuntepe'de Yerleşimin Gelişimi", VIII. TTK Ankara, 1979, 55 vd.
- Hibbs 1991 Hibbs, V. A., "Roman Surgical and Medical Instrument From La Canada Honda", AEspA, 64, 1991, 111-134.
- Holliger 1994 Holliger C., "Die Bronzegefäße aus dem Legionslager von Vindonissa und Baden" Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Freiburg 18.-22. Juli 1988, Stuttgart 1994, 211-232.
- Horvat 1997 Horvat J., "Roman Republican Weapons from Šmihel in Slovenia", JromMilstu 8, 1997, 105-120.
- Hostetter 1986 Hostetter E., Bronzes from Spina, Philipp von Zabern, Mainz am Rhein 1986.
- Imperium Romanum 2005 Imperium Romanum, Roms Provinzen an Neckar, Rhein und Donau, 1. Oktober 2005 bis 8. Januar 2006, Archäologisches Landesmuseum Baden-Württemberg, Esslingen am Neckar 2005.
- Işık 1990 F. Işık, "Patara 88", KST XI, 2, Ankara 1990, 1-21.
- Işık 1995 F. Işık, "Patara 93" KST XVI, 2, Ankara 1995, 253-282.
- Işık 1997 F. Işık, "Patara 95" KST XVIII, 2, Ankara 1997, 191-217.
- Işık 1998 F. Işık, "Patara 96" KST XIX, 2, Ankara 1998, 53-79.

- Işık 2000 F. Işık, Patara. The History and Ruins of the Capital City of Lycian League, Antalya, 2000.
- Işık 2003 F. Işık, "Patara 2001", KST XXIV,1, Ankara 2003, 1-10.
- Işık 1999 Işık F., "Patara 1997" XX. KST C.II, Ankara 1999, 159-178.
- Işın 2007 Işın, G., Patara Terrakottaları Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri, İstanbul, 2007.
- İçten-Evren 1998 İçten C., Evren A., "Selçuk-Efes 3447 Parsel Kurtarma Kazısı" VIII. MKKS, Ankara 1998, 85-110.
- Jacobi 1977 Jacobi G., Die Metallfunde vom Dünsberg, Wiesbaden 1977.
- Jackson 1986 Jackson, R., La Niece, S., "A Set of Roman Medical Instruments from Italy", *Britania*, Vol.17, 1986, s. 119-167.
- James 2004 James S., The Excavations at Dura-Europos, Final Report VII, The Arms and Armour and other Military Equipment, British Museum Press, London 2004.
- Karageorghis 1974 Karageorghis V., Salamis Vol. 5, Excavations in the Necropolis of Salamis III, Haarlem 1974.
- Kazanski 2003 Kazanski M., Qal'at Sem'an Vol. IV,3, Les Objets Métalliques, Beyrouth 2003.
- Keim-Klumbach 1951 Keim J., Klumbach H., Der Römische Schatzfund von Straubing, München 1951.
- Kleemann 1954 Kleemann O., Die dreiflügeligen Pfeilspitzen in Frankreich, Wiesbaden 1954.
- Koşay, Akok 1948 Koşay, H. Z., Akok, M., "Büyük Güllücek Araştırmaları Üzerine İlk Rapor", *Belleten*, 12, 1948, 471-482.

- Kotera-Feyer 1993 Kotera-Feyer B., Die Strigilis, Frankfurt am Main 1993.
- Körpe 1998 Körpe, R., “1996 Lapseki Kurtarma Kazısı” VIII. MKKS, Ankara 1998, 171-194.
- Künzl 1982 Künzl E.,”Medizinische Instrumente aus Sepulkralfunden der römischen Kaiserzeit” Bonner Jahrbücher 182, Köln 1982, 1-132.
- Künzl 1996 Künzl E., “Forschungsbericht zu den antiken medizinischen Instrumenten” Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt (ANRW) Teil II Band 37, Berlin 1996, 2434-2610.
- Künzl 2002 Künzl, E. Medizinische Instrumente Der Römischen Kaiserzeit Im Römisch-Germanischen Zentralmuseum, Mainz, 2002.
- Lamb 1929 Lamb W., Grek and Roman Bronzes, London 1929.
- Landels 1998 Landels J. G., Eski Yunan ve Roma’da Mühendislik, Tübitak Yayınları, Ankara 1998.
- Loeschcke 1909 Loeschcke S., “Antike Lampen und Lichthäuschen” Bonner Jahrbücher 118, Bonn 1909, 370-430.
- Lordkipanidze 1964 Lordkipanidze O. D., “ Vases Romains de Bronze Trouvés en Géorgie Ancienne” Sovetskja Arch. 1, 1964, 199–220.
- Mansel 1940 Mansel A. M., Trakya Hafriyatı, Belleten XIII’ten Ayrı Basım, İstanbul 1940.
- Mansel 1941 Mansel A. M., “Grabhügelforschung im Östlichen Thrakien” AA Beiblatt, Berlin 1941, 119–187.

- Marsden 1971 Marsden E. W., *Grek and Roman Artillery*, Oxford 1971.
- Martin 1987 Martin M., *Römermuseum und Römerhaus Augst*, Augst 1987.
- Maruggi 1987 Maruggi, G. A., *La necropoli del Regio Arsenale, Il Museo Di Taranto - cento anni di archeologia*, s.185 - 235, Taranto, 1987.
- Mau 1902 Mau A., *Pompeii, Its Life and Art*, London 1902.
- Mc Fadden 1946 Mc Fadden, G. H., "A Tomb of the Necropolis of Ayios Ermoyenis at Kourion" *AJA* 1946, Vol. 1 Nr. 4, 449–489.
- Mellink 1968 Mellink M., "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1968" *AJA* 73, 319-373.
- Meriçboyu-Atasoy 1983 Meriçboyu Y., Atasoy S., *İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Büst Şeklinde Kantar Ağırlıkları, Arkeoloji ve Sanat yayınları*, İstanbul 1983.
- Milne 1970 Milne, J. S., *Surgical Instruments in Grek and Roman Times*, New York 1970.
- Muhly 1985 Muhly, H., "Sources of Tin and the Beginnings of Bronze Metallurgy" *AJA* 89/2, 1985, 275-291.
- Mutz 1972 Mutz, A., *Die Kunst des Metaldrehens bei den Römern*, Basel 1972.
- Müller-Karpe 1994 Müller-Karpe, A., *Anatolisches Metallhandwerk*, Neumünster, 1994.
- Nauman-Tuchelt 1962 Nauman R., Tuchelt K., "Die Ausgrabung im Südwesten von Tempels von Didyma 1962" *IstMitt. Band 13/14*, Tübingen 1963/1964, 15–62.

- Nixon 1977 Nixon L. F., *The Archaeological Record of the Galatians in Anatolia, 278-63 B.C.*, 1977.
- Nowotny 1910 Nowotny E.; "Gläserne Konvexspiegel", *ÖjhBeibl* 13, 1910, 107-128.
- Oettel 1991 Oettel Andreas, *Bronzen aus Boscoreale in Berlin*, Staatliche Museen zu Berlin, Berlin 1991.
- Overbeck 1884 Overbeck J., *Pompeji in seinen Gebäuden, Alterthümern und Kunstwerken*, Leipzig 1884.
- Özdemir 2007 Özdemir H.F., *Demir Çağı: Başlangıcı ve Başlatanları, Anadolu'ya Etkileri Üzerine*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16/1, 2007, 501-518.
- Özüdoğru 2002 Özüdoğru Ş., *Patara Sikke Basımları ve Patara Kazıları'ndan (1989-2001) Ele Geçen Sikkeler*, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Antalya 2002.
- Pasinli 1995 Pasinli A. ve diğerleri, "İnceğiz-Maltepe Nekropolü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı", V. MKKS, Ankara 1995, 345-364.
- Pendergrast 2007 Pendergrast, M., "Mirror Mirror: A Historical and Psychological Overview", *The Book of the Mirror*, Cambridge, 2007, s. 1-16.
- Perdrizet 1908 Perdrizet P., *Monuments Figures,, Petits Bronzes, TerresTerres-Cuites, Antiques Diverses, Fouilles de Delphes, Tome V*, Paris 1908.
- Pernice 1900 Pernice E., "Bronzen aus Boscoreale" AA, *Beiblatt zum JdI* 1900, Berlin 1901, 14-198.

- Pernice 1925 Pernice E., Gefasse und Gerate aus Bronze, Die Hellnistische Kunst in Pompeji Band IV, Berlin-Leipzig 1925.
- Pitarakis 2006 Pitarakis, B., Les Croix-reliquaries Pectorales Byzantines en Bronze, Paris 2006.
- Pleiner 1969 Pleiner R., Ironworking in Ancient Greece, Praha 1969.
- Ploug 1969 Ploug G. ve diğerleri, Hama, Fouilles et Recherches 1931–1938, IV₃, Copenhagen 1969.
- Prohászka 1995 Prohászka, M., Reflections From The Dead- The Metal Finds From The Pantanello Necropolis At Metaponto, Jonsored, 1995.
- Potter 1887 Potter E. ve diğerleri, La Necropole de Myrina, Paris 1887.
- Radnóti 1938 Radnóti A., Die Römischen Bronzegefäße von Pannonien, Leipzig 1938.
- Raev 1978 Raev B. A., “Die Bronzegefäße der römischen Kaiserzeit in Thrakien und Mösien” RGK 58-1977, Mainz am Rhein 1978, 607-624.
- Raubitschek 1998 Raubitschek Isabelle K., Isthmia VII, The Metal Objects (1952-1989) Princeton 1998.
- Richter 1915 Richter, G.M.A., Greek, Roman and Etruscan Bronzes, 1915.
- Richter 1961 Richter G. M. A., Catalogue of Greek and Roman Antiquities in The Dumbarton Oaks Collection, Cambridge 1961.
- Richter 1966 Richter G. M. A., The Furniture of the Greeks Etruscans and Romans, London 1966.

- Riha 1986 Riha E., Römisches Toilettgerät und medizinische Instrumente aus Augst und Kaiseraugst, Forschungen in Augst Band 6, Augst 1986.
- Riz 1990 Riz A. E., Bronzegefäße in der Römisch-Pompejanischen Wandmalerei, Mainz am Rhein 1990.
- Robinson 1941 Robinson D. M., Excavations at Olynthus, Vol. X Metal and Minor Miscellaneous Finds, Oxford University Press 1941.
- Roth-Rubi 1974 Roth-Rubi K., "Zur Typologie Römischer Griffspiegel" Actes des IIIes Journées Internationales Consacrées à l'Étude des Bronzes Romains, Bruxelles-Mariemont 27-29 Mai 1974.
- Sackett 1992 Sackett L. H. ve diğerleri, Knossos From Grek City to Roman Colony, Excavations at the Unexplored Mansion II, Thames and Hudson 1992.
- Sage 1974 Sage W. ve diğerleri, "Gräber der älteren Merowingerzeit aus Altenerding Ldkr. Erding (Oberbayern)" RGK 54 1973, Berlin 1974, 212–318.
- Schlörb-Vierneisel 1966 Schlörb-Vierneisel B., "Eridanos-Nekropole" Istmitt. 81, Berlin 1966, 4–112.
- Schojer 1987 Schojer, T. La rirerca archeologia, Il Museo Di Taranto - cento anni di archeologia, Taranto, 1987, s.275-293.
- Shilov 1972 Shilov V. P., "Volga-Don Steplerinde Güney İtalya Aynaları" (Rus.), Sovetskja Arch. 1, 1972, 261–264.
- Sommer 1984 Sommer M., Die Gürtel und Gürtelbeschläge des 4. und 5. Jahrhunderts im römischen Reich, Bonn 1984.

- Sorokina-Treister 1983 Sorokina N, Treister M. Y., “ Devlet Tarih Müzesi Koleksiyonundan İki Bronz Ayna Grubu” (Rus.), *Sovetskja Arch.* 4, 1983, 142–153.
- Snodgrass 1965 Snodgrass A., *Early Grek Armour and Weapons*, Edinburgh 1965.
- Strong-Brown 1976 Strong D., Brown D., *Roman Crafts*, London 1976.
- Testa 1989 Testa A., *Candelabri e Thymiateria, Monumenti Musei e Gallerie Pontificie Museo Gregoriano Etrusco*, Roma 1989.
- Toniato 1982 Toniato A. G., “Beschreibende Untersuchung der Pferde von San Marco” *Die Pferde von San Marco, Prasentiert von Olivetti im Martin-Gropius-Bau, 8. Marz bis 25. April 1982*, 83-94.
- Tosun 2002 Tosun A., “Adrasan-Çavuşköy Kurtarma Kazısı” *12. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, Ankara 2002, 51-59.
- Touchais 1980 Touchais, G., "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce 1979", *BCH* (104-2), 1980, s. 581-688.
- Treister 1994 Treister M. J., “Italic and Provincial-Roman Mirrors in Eastern Europe” *Atken der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen*, Stuttgart 1994, 417-427.
- Tudor 1948 Tudor D., "Miroirs Byzantins De Verre Doublé de Plomb Trouvés en Roumaine", *Dacia XI-XII*, 1948, 243-255.
- Türktüzün 1991 Türktüzün M., “Bölcek Köyü Nekropolü Kurtarma Kazısı” *I. MKKS*, Ankara 1991, 41- 48.

- Ulbert 1968 Ulbert G., Römische Waffen des 1. Jahrhunderts n. Chr., Stuttgart 1968.
- Uygun 2000 Patara Geç Hellenistik-Roma Dönemi Takıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2000.
- Uzel 2000 Uzel İ., Anadolu'da Bulunan Antik Tıp Aletleri, TTK, Ankara 2000.
- Vessberg-Westholm 1956 Vessberg O., Westholm A., Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, The Swedish Cyprus Expedition, Stockholm 1956.
- Vierneisel 1978 Vierneisel K. ve diğerleri, Römisches in Antikenmuseum, Berlin 1978.
- Visy 1994 Visy Z., "Römische und byzantinische Schnellwaagen aus der Türkei" Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Freiburg 18.-22. Juli 1988, Stuttgart 1994, 435-444.
- Waldbaum 1983 Waldbaum J. C., Metalwork from Sardis, Harvard University Press, London 1983.
- Weber 1983 Weber T., Bronzekannen: Studien zu ausgew. archaischen u. klass. Oinochoenformen aus Metal in Griechenland u. Etrurien, Frankfurt am Main-Bern 1983.
- Yakar 1984 Yakar, J. Regional and Local Schools of Metalwork in Early Bronze Age Anatolia; Part I, An.St., 34, 1984, 59-86.
- Yalçın 1999 Yalçın, Ü., "Early Iron Metallurgy in Anatolia", An. St. 49, 1999, 177-187.
- Yaraş 2004 Yaraş A., "Die Koca-Koru Tepe Nekropole bei Bergama" IstMitt. 54, 2004, 227-242.

- Yıldız 2000 Yıldız N., Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu, TTK, Ankara 2000.
- Zahn 1952 Zahn R., “Das sogenannte Kindergrab des Berliner Antiquariums” JdI 65/66-1950/51, Berlin 1952, 264-285.
- Zeyrek 2005 Zeyrek T. H., Helen ve Roma Dünyasında Kurşun Kullanımı, Ege Yayınları, İstanbul 2005.
- Zimmer 1987 Zimmer, G., Spiegel im Antikenmuseum, Berlin, 1987.
- Zoroğlu 1993 Zoroğlu, L., “Kelenderis 1991 Yılı Kazısı” XIV. KST II, Ankara 1993, 165-?
- Zsalay-Boehringner 1937 Zsalay Á. von , Boehringner E., Die Hellenistischen Arsenale, AvP, Band X, Berlin-Leipzig 1937.

Madde I. KISALTMALAR

AA	Archäologischer Anzeiger
AJA	American Journal of Archaeology
AnatSt:	Anatolian Studies
AvP:	Altertümer von Pergamon
BCH:	Bulletin de correspondance hellenique
BSA:	The Annual of the British School at Athens
IstForsch:	Istanbuler Forschungen
IstMitt:	Istanbuler Mitteilungen
JdI:	Jahrbuch des Deutschen Archaologischen Instituts
JHS:	The Journal of Hellenic Studies
JRS:	The Journal of Roman Studies
JromMilstu	Journal of Roman Millatary Studies
KST:	Kazı Sonuçları Toplantısı
MKKS	Müze Kurtarma Kazıları Sonuçları
ÖJh:	Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Institutes in Wien
RGK	Römisch-Germanische Kommission
RM:	Mitteilungen des Deutschen Archaologischen Instituts, Römische Abteilung
TAD:	Türk Arkeoloji Dergisi
TTK:	Türk Tarih Kongresi

ÇİZİMLER LİSTESİ

- Çizim I Kaplar: Kapalı Kaplar (A1, A2).
- Çizim II Kaplar: Kapalı Kaplar (A3, A4, A5).
- Çizim III Kaplar: Kapalı Kaplar (A6, A7, A8).
- Çizim IV Kaplar: Açık Kaplar (A12); Kulp, Kapak ve Kaideler (A14-A17); Strigilisler. Tip1: L Formlu Kapalı Kulplu Strigilisler (B1, B2).
- Çizim V: Kaplar: Strigilisler. Tip1: L Formlu Kapalı Kulplu Strigilisler (B3-B5); Tip2: L Formlu Tutamak Kulplu Strigilisler (B7, B8).
- Çizim VI Strigilisler: L Formlu Tutamak kulplu Strigilisler (B10, B11); Diğerleri (B12, B13); Demir Strigilisler (B1, B2).
- Çizim VII Strigilisler: Demir Strigilisler (B16-B18); Aynalar: Tip1. Tutamak Kulplu Aynalar (B19-B20)
- Çizim VIII Aynalar. Tip2: Kapaklı Aynalar (B22); Tip3: İçbükey, eş merkezli dairesel yivlerle bezeli aynalar(B23 - B26).
- Çizim IX Aynalar: Tip3: İçbükey, Eş Merkezli Dairelerle Bezeli Aynalar (B28); Tip4. Dairesel -Bezemesiz Aynalar (B29,B31); Tip5. Dörtgen Aynalar (B35-B37); Kemer Tokaları (B38, B39).
- Çizim X Kemer Tokaları. (B40-B45); Fibulalar (B46, B47); Aydınlatma Araç Gereçleri: Lanterna Tepeliği (C2); Lanterna Gövdesi (C1).
- Çizim XI Aydınlatma Araç-Gereçleri: Lanterna Askısı (C3); Lanterna Direkleri (c3a-C4); Kandelabrum (C5).
- Çizim XII Savaş Araç-Gereçleri: Kılıç (D1); Ok Uçları (D2-D6); Balista Tetik Aksamı (Skendylion) (D7); Tartı Araç Gereçleri: (E1-E2).
- Çizim XIII Tartı Araç-Gereçleri: Ağırlıklar ((E3-E7); Yazı Araç-Gereçleri: Stiluslar (F1-F3); Mürekkep Hokkaları (F4-F6).
- Çizim IV Tıp Ve Kozmetik Aletleri: Soatular (G1-G8); Kulak Sonda (G9, G10); Kaşık (G12); Makaslar (G13, G14); İlaç Tüpleri (G15, G16).
- Çizim XV Bağlantı Elemanları: Kenetler (H2,H3); Kapı, Kutu ve Mobilya Akasamları: Kilit Aynaları (İ2-İ5); Kilit Köprüleri (İ6-İ8b); Kilit Dili (İ10).
- Çizim XVI Kapı, Kutu ve Mobilya Aksamları: Anahtarlar (İ11, İ12a); Kulplar (i13-İ2).
- Çizim XVII Mobilya Aksamları (İ30-İ32); Çiviler: Bronz Çiviler (J13- J22).
- Çizim XVIII Diğerleri: Mask (K1); Olta Uçları (K6, K6a); Çatal Sonda (K8); Haç ve Röliker (K13, K14)

Çizim XIX Diğerleri: Cymbala? (K9); Ağırşak (K17; Anahtar? (K21; Kenet (K20); Zincir (K16).

LEVHALAR LİSTESİ

- Lev I Patara Metal Kapları : Kapalı Kaplar (A2 – A3).
- Lev II Patara Metal Kapları : Açık Kaplar (A5, A6).
- Lev III Patara Metal Kapları : Açık Kaplar (A7, A8).
- Lev IV Patara Metal Kapları : Açık Kaplar (A9 – A10).
- Lev V Patara Metal Kapları : Metal Kap Aksamları (A13 - A17).
- Lev VI Strigilisler: Tip1: L Formlu-Kapalı Kulplu Strigilisler (B1 – B2).
- Lev VI Strigilisler: Tip2: L Formlu-Tutamak Kulplu Strigilisler (B7- B11); Diğer: (B12, B13).
- Lev VIII Demir Strigilisler (B15-B18); Aynalar. Tip1. Tutamak Kulplu Aynalar.
- Lev IX Aynalar. Tip2: Kapaklı Aynalar (B22); Tip3: İçbükey, eş merkezli dairesel yivlerle bezeli aynalar(B24 - B25).
- Lev X Aynalar. Tip3: İçbükey, eş merkezli dairesel yivlerle bezeli aynalar(B26 - B28); Tip4: Dairesel formlu bezemesiz aynalar.
- Lev XI Aynalar. Tip4: Dairesel fomlu bezemesiz aynalar (B31-B34); Tip5. Dörtgen Aynalar (B35-B37).
- Lev XII Kemer Tokaları. (B39-B44); Fibulalar. (B47, B48); Aydınlatma Araçları. LanternaTepeliği (C2).
- Lev XIII Aydınlatma Araçları: Lanterna (C1); Lanterna Aksamları (C3); Kandelabrum (C5).
- Lev XIV Savaş Araç-Gereçleri. Kılıç (D1); Ok Uçları (D2-D4); Balista Ok Uçları (D5,D6); Balista Tetik Aksamı (Skendylion) (D7).
- Lev XV Tartı Araç Gereçleri. Terazi/Kantar Aksamı (E1, E2); Ağırlıklar (E3-E7); Yazı Araç-Gereçleri: Stiluslar (F1-F3); Mürekkep Hokkaları (F4-F6).
- Lev XVI Tıp ve Kozmetik Aletleri. Spatularlar: (G1-G8); Kulak Sondaları (G9-G11); Kaşık (G12); İlaç Tüpleri (G15, G16).
- Lev XVII Kozmetik ve Tıp Aletleri: Makaslar (G13, G14); Mimari Aksamlar (H1-H6); Kapı, Kutu,Mobilya Aksamları: Kilitler (İ1-İ4).
- Lev XVIII Kapı, Kutu, Mobilya Aksamları: Kilitler (İ5); Kilit Köprüleri (İ6-İ8b); Kilit Dilleri (İ9, İ10);Anahtarlar (İ11,İ12); Kulplar (İ13-İ20).
- Lev XIX Kapı, Kutu, Mobilya Aksamları: Kulplar (İ21-İ29); Mobilya Aksamları; (i30-İ33).

- Lev XX Çiviler ve Raptiyeler: Bronz Çiviler (J1-J19); Demir Çiviler (j20-J26); Raptiyeler (J27-J33).
- Lev XXI Diğerleri: Mask(K1); Diğerleri. Ayna Çerçeveleri (K3); Oltalar (K4-K6); Çatal Sondalar (K7, K8); Cymbala? (K9); Çingiraklar (K10, K11).
- Lev XXII Diğerleri. Amulet (K12); Haç ve Rölikerler (K13-K15); Dokuma Ağırlığı (K17); Halka (K18); Kenet (K20); Anahtar? (K21).

ÖZET

Patara'da ele geçen metal buluntular çalışmanın ana konusunu oluşturmuştur. Metal buluntular Antik Dönem teknolojisi, ekonomisi ve modası hakkında önemli bilgiler sunan buluntu gruplarındandır. Ancak metal eserlerin Antik Dönem'den itibaren yeniden eritilerek kullanılması nedeniyle diğer buluntu gruplarına oranla daha az sayıda örnek günümüze ulaşmıştır.

1989'dan bu yana Patara kazılarında ele geçen çok sayıda ve farklı tipte metal buluntu arasından 200'ü aşkın sayıda eser bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Eserlerin restorasyonu yapılmış yaklaşık 200 eser çalışmanın ana başlığını belirlemiştir. Aşırı derecede deformasyona uğramış örnekler kapsam dışı bırakılmış, aynı özellik ve işlevi gösteren örneklerden ise eserin işlevini en iyi gösterenler kataloğa dahil edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan metal buluntuların % 77'si kentin nekropol alanlarındaki mezarlara bırakılan ölü armağanlarından, %23'ü ise kentin günlük yaşam alanlarından ele geçen eserlerden oluşmaktadır. Birçok farklı tipten oluşan metal eserler, Antik Dönem günlük yaşamı, zamanın sosyal, kültürel, ekonomik oluşumu hakkında taşıdıkları bilgilerle öne çıkar. Bunun yanı sıra, ölü hediyeleri olarak sunulan metal objelerin ait oldukları dönemlerdeki dinsel inanış/davranış ve ölü gömme gelenekleri ile ilgili sundukları veriler önemlidir. Bu nedenle buluntular katalog içerisinde işlevlerine göre sınıflandırılıp kendi tipolojileri içerisinde değerlendirilirken "Değerlendirme ve Sonuç" bölümünde ayrıca buluntu konumları ve defin gelenekleri üzerinde de durulmuştur.

THE PATARA METAL FINDS

SUMMARY

The aim of this study is research of metal finds from Patara. Essentially, the metal finds can guide us about ancient technology, economy and even fashion. For this reason, this group was researched as raw material such as goods. On the other side, the metals were suitable material for re-smelting. For that reason, there are not too many examples today which sampled of ancient daily life objects.

Since 1989, too many metal finds were found during the excavation in Patara. This group of finds constitute an important mass in quantity and repertoire of function; although a part of these finds were partly broken and damaged.

During this study I considered on the connection of finds with their functions in daily life. For that reason the classifying of catalog based on what they were used in ancient life. The connections of finds with their founding area are another part of this study. The context was used for the functions determine and dating. Besides, the objects were also defined by the way of comparison with the published parallels and modern tools.

The Patara Metal Finds gave us new information both for social, economic life and technical conditions of the city. These information were considered within the chapters in detail and studied with tables in Conclusion.

ÖNSÖZ

Patara Metal Buluntuları başlıklı bu çalışmada, Patara antik kentinde 20 yıldır devam eden kazı çalışmalarında ele geçmiş, sikke ve takılar haricindeki, metal buluntular incelenmiştir. Çalışma kapsamında değerlendirilen eserler işlevlerine göre sınıflandırılmış ve gösterdikleri farklılıklar ve benzerlikler göz önüne alınarak alt tipolojiler oluşturulmuştur.

Tez kapsamında ele alınan eserler 1989-2009 yılları arasında Prof. Dr. Fahri Işık başkanlığında ve 2009 yılından sonra Prof. Dr. Havva Işık başkanlığında sürdürülen kazı çalışmalarında ele geçmiştir. Öncelikle çalışmadaki yöntemin belirlenmesinde bana yol gösteren, değerli fikirlerini benimle paylaşarak çalışmaya yön veren danışman hocam ProfDr. Havva Işık'a teşekkürü borç bilirim. Eserlerin ele geçtiği süreç içerisinde Patara kazı çalışmalarında emeğini sunan herkese Prof. Dr. Fahri Işık nezdinde teşekkür etmek isterim. Arykanda Madeni Eserleri üzerine bir doktora çalışması hazırlamış olan Yrd. Doç. Dr. B. S. Alptekin Oransay'a yoğun iş temposunda çalışmayı incelemek için zaman ayırdığı ve yol gösterici eleştirileri için teşekkür ederim. 20 yıllık bir süreç içerisinde ele geçen eserlerin bir bölümü Antalya Müzesi'nde sergilenmekte bir bölümü ise müze deposunda korunmaktadır. Eserlerin inceleme ve çizim çalışmalarında gösterdikleri kolaylıklar nedeniyle Antalya Müzesi Müdürlüğü çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

Söz konusu çalışma ilk olarak bir doktora tez çalışması kapsamında Antalya Müzesi çalışanlarından Uzm. Ünal Demirer tarafından incelenmeye başlanmıştır. Çalışmayı 2009 yılında tarafıma devrederken, yaptığı tüm literatür araştırmalarını ve elindeki tüm çalışmayı sunan Sn. Demirer'e ne kadar teşekkür etsem az.

Son olarak, tüm bu çalışma sürecinde verdiği manevi destek ve gösterdiği sabır için sevgili eşim Sevi Sanlı Şahin ve aileme teşekkür ederim.

Antalya 2010

1. GİRİŞ

1.1. Amaç ve Yöntem

"Patara Metal Buluntuları" adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında 1989-2009 yılları arasında Prof. Dr. Fahri Işık ve Prof. Dr. Havva Işık başkanlığında gerçekleştirilen Patara Kazıları'nda ele geçen, sikke ve süs eşyaları haricindeki, metal buluntular ele alınmıştır¹. Antik Dönem'de bilinen tüm metallerin kullanıldığı ve büyük çeşitlilik gösteren form repertuarına sahip eserlerin sayısı 600'ü aşmaktadır. Eserlerin restorasyonu yapılmış yaklaşık 200 eser çalışmanın ana başlığını belirlemiştir. Aşırı derecede deformasyona uğramış örnekler kapsam dışı bırakılmış, aynı özellik ve işlevi gösteren örneklerden ise eserin işlevini en iyi gösterenler kataloğa dahil edilmiştir. Söz konusu eserlerin bir bölümü Antalya Müzesi vitrinlerinde sergilenmekte, bir bölümü ise Patara Kazı Evi Deposunda korunmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan metal buluntuların % 77'si kentin nekropol alanlarındaki mezarlara bırakılan ölü armağanlarından, %23'ü ise kentin günlük yaşam alanlarından ele geçen eserlerden oluşmaktadır. Birçok farklı tipten oluşan metal eserler, Antik Dönem günlük yaşamı, zamanın sosyal, kültürel, ekonomik oluşumu hakkında taşıdıkları bilgilerle öne çıkar. Bunun yanı sıra, ölü hediyeleri olarak sunulan metal objelerin ait oldukları dönemlerdeki dinsel inanış/davranış ve ölü gömme gelenekleri ile ilgili sundukları veriler önemlidir. Bu nedenle buluntular katalog içerisinde işlevlerine göre sınıflandırılıp kendi tipolojileri içerisinde değerlendirilirken "Değerlendirme ve Sonuç" bölümünde ayrıca buluntu konumları ve defin gelenekleri üzerinde de durulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümü daha sonraki bölümler için bir temel oluşturacak şekilde üç alt başlık altında ele alınmıştır. İlk alt başlık olan Amaç ve Yöntem (1.1) bölümü çalışmada kullanılan metodun anlatılmasının yanı sıra başvuru ana kaynakların belirtilmesiyle bir Açıklamalı Kaynakça özelliği taşımaktadır. "Patara Antik Kentinin Kısa Tarihçesi" (1.2) ve "Metal Eserlerin Ele Geçtiği Yapılar" (1.3) başlıklı ikinci ve üçüncü alt bölümlerde ise kentin Antik Dönem'deki siyasi ve kültürel yapısı kısaca ele alınmıştır. Ele geçen buluntuların buldukları alanlardan bağımsız olarak düşünülmemeyeceği nedeniyle, kentte metal eserlerin bulunduğu yapılar ve zengin kontekst malzemenin ele geçtiği yeraltı oyu mezarları kısaca betimlenmiş ve bu alanlarda ele geçen buluntular ve metal eserlerin konumları üzerinde

¹ Kentin metal buluntuları içerisinde önemli birer grup oluşturan sikkeler ve takılar ise birer Yüksek Lisans tezi kapsamında ele alınmış ve Patara monografileri serisi kapsamında yayına hazırlanmaktadır. Özudoğru 2002, Uygun 2000.

durulmuştur. Bu bölümde kullanılan başlıca kaynak 2008 yılına kadar Patara kazıları başkanlığını sürdüren Prof. Dr. Fahri Işık'ın "Patara" adlı kitabı, H. Işık ve N. Çevik tarafından 1995 yılında oyu mezarlar üzerine yapılan çalışma² ve her yıl Kazı Sonuçları Toplantıları'nda düzenli olarak sunulan sonuç raporları olmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümü iki ana başlık altında ele alınmıştır. Bölümün ilk alt başlığını "Anadolu'da Metal Eser Üretiminin Evreleri (2.1) ve ikinci alt başlığını ise "Maden İşletmeleri" oluşturur. Çalışmada ele alınan malzeme Klasik Arkeoloji'nin zamansal sınırları içerisinde yer alır. Ancak, metal eser üretiminin devamlılığının ve üretimdeki uzmanlaşmanın anlaşılması amacıyla Akeramik Neolitik Çağ'da ateşle ısıtma tekniğiyle eşya yapımında doğal saf bakırın kullanılmasından Antik Dönem sonlarına kadar geçen süreç özlüce sunulmaya çalışılmıştır. Ü. Yalçın editörlüğünde yayınlanan "Ancient Mining in Turkey and Eastern Mediterranean" başlıklı kapsamlı çalışma, Yener'in Kestel ve Göltepe'deki çalışmalarının sonuçlarını sunduğu "The Domestication of Metals" yayını ve MTA tarafından 1976 yılında başlatılan "Türkiye Madencilik Tarihi" araştırmaları raporlarından oluşan yayınlar konu ile ilgili başlıca yararlanılan kaynaklar olmuştur. Devam eden alt başlık , hammaddenin maden ocaklarından çıkarılarak atölyelere getirilmesi süreci ve atölyelerde eserlerin üretiminde kullanılan işleme tekniklerinin ele alındığı bölümdür. Forbes'in dokuz ciltlik "Studies In Ancient Technology" serisinin Antik Metalurji ve Maden İşleme Teknolojisine ayırdığı XIII. ve IX. ciltleri konuyla ilgili tam bir başvuru kitabı niteliği taşır. Healy'in 1978 yılında yayınlanan "Ancient Mining and Metallurgy in Greek and Roman World" adlı kitabı ve Antik Dönem metinlerinin ve epigrafik eserlerin izinde Antik Dönem teknolojilerini takip eden Humprey editörlüğündeki "Greek and Roman Technology" başlıklı çalışma konu hakkında özlü bilgiler sunar. "Patara Metal Buluntularında Kullanılan Başlıca Madenler ve Alaşımları" alt başlığı altında ise madenlerin metalurjik özelliklerine değinilmiş ve kullanım alanları üzerinde durulmuştur.

"Patara Metal Buluntuları", başlıklı üçüncü bölüm (3) aynı zamanda katalog bölümünü oluşturmaktadır. Eserler, "Mutfak Araç-Gereçleri", "Aydınlatma Araçları", "Tıbbi Aletler" ...vb. gibi işlevsel özelliklerine göre gruplandırıldıkları 10 ana başlık altında incelenmiş sınıflandırılmayan eserler ise 11. ana başlık olan "Diğer" başlığı altında toplanmıştır. Her ana başlık ise tipolojik sınıflandırmayla oluşturulmuş alt başlıklara sahiptir. Her bir grubu

² Işkan-Yılmaz, Çevik 1995.

oluşturan örnekler katalog içerisinde zamansal sırayla verilmiştir. Genelden özele giden bir anlatımın uygulandığı her ana başlık ve alt başlıklar eser grubunun tanıtımıyla başlar. Buluntuların işlevleri, kullanım alanları, antik kent kazılarında ele geçtikleri alanlar ve tarihlemeye yönelik yapılmış çalışmalar giriş metnini oluşturur. Ardından, Patara kentinde ele geçen ve kataloğa alınan buluntuların bu çalışmalar içerisindeki konumu, tarihi ve işlevleri buluntu yerleri göz önüne alınarak tartışılmıştır. Son olarak ilgili buluntuların katalogları sunulmuştur. Eserler katalog içerisinde, metin içerisinde olduğu gibi, ait oldukları alt başlıklar altında -mümkün olduğu kadar- zamansal sıralamayla verilmeye çalışılmıştır. Katalog içerisinde, her eserin "buluntu yılı ve yeri", sahip olduğu "envanter numarası", "ölçüleri", "tanımı" ve diğer kazılarda ele geçmiş "paralelleri" ve bu paralellerden elde edilen veriler ile buluntunun ele geçtiği kontekt içerisindeki tarihlemeye yönelik diğer veriler incelenerek "eserin tarihi" verilmiştir. Metal buluntuların zaman içerisinde ağırlıklarında değişiklikler olması nedeniyle eserin ağırlığı "ölçüler" içerisinde yer almamıştır.

Farklı işlevlerde kullanılan metal buluntuların kapsamlı birer monografi niteliğinde ele alındığı yayın sayısı oldukça azdır. Günümüze kadar metal buluntuların kapsamlı olarak ele alındığı Sardes, Pergamon, Ephesos, Olynthos, Korinthos ve Lykia Bölgesi kentlerinden Arykanda³ kazılarının yayınları bu konuyla ilgili başlıca kaynaklardır. Bahsedilen yayınların yanı sıra müze ve sergi katalogları, kazı raporları ve metal buluntuların sıklıkla karşılaşıldığı nekropoller üzerine yapılan yayınlar da önemli veriler sunan kaynaklar olmuştur.

Tek tek eser grupları özelinde yapılan çalışmalara baktığımızda mutfak araç-gereçleri ile ilgili yapılan ve hala geçerliliğini koruyan Pannonia kenti bronz kaplarını değerlendirildiği yayının sahibi Radnoti⁴ bu çalışmada M.S.1.- M.S.3. yy. arasına tarihlenen kapların zamansal form değişikliklerini ortaya koymuştur. Eggers'in⁵ Germania Libera ve Britanya buluntuları üzerine çalışmaları ile Rijksmuseum' da bulunan bronz vazoların incelendiği kronolojik - kaplarının incelendiği yayın metal kapların kapsamlı olarak incelendiği yayınlar arasındadır. Strigilislerle ilgili yapılan kapsamlı çalışma ise Kotera-Feyer'e aittir⁶. Kotera-Feyer bu özel alanla ilgili yaptığı çalışmada eserlerin dönemsel olarak bir form değişimine sahip olduğunu ancak bunun da bölgesel olarak değişiklikler gösterdiğini belirtir. Tıp aletlerinin

³ Sardes; Waldbaum 1983; Olynthos; Davidson 1941; Korinthos; Robinson 1952; Oransay 2006.

⁴ Radnoti 1938.

⁵ Eggers 1951; Eggers 1966.

⁶ Kotera-Feyer 1993.

değerlendirilmesinde Milne, Künzl ve Bliquez'in yayınları⁷, Yazı Araç-gereçlerinin değerlendirmesinde Nuray Yıldız'ın "Eskiçağ'da Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu" adlı yayını⁸ ön plana çıkan eserler arasındadır.

Çalışmanın sonuç niteliğindeki "Genel Değerlendirme" bölümünde ise Patara Metal Buluntuları'nda kullanılan madenlerin istatistiksel dağılımı ve eserlerin buluntu yerlerine göre dağılımı grafiklerle sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Bu ilk değerlendirmede hem kentin yapılarında hem de mezarlarda ele geçen buluntular birlikte yer almıştır. Bunun yanı sıra mezar buluntularının dönemin dinsel inanış, ölü gömme geleneklerinin yanı sıra ait olduğu birey ve dolayısıyla bireyin yaşadığı dönemde ki toplumsal statüsü ile ilgili sunabilecekleri veriler ele alınarak sosyolojik yorumlara yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde katalog içerisinde değerlendirilen eserlerin çizim ve fotoğrafları sunulmuştur. Çizim ve levhalarda yer elen eserler katalog içeririndeki katalog numaralarıyla belirtilmiştir.

⁷ Milne 1970; Künzl 1986, 1996, 2002; Bliquez 1982, 1996, 2003.

⁸ Yıldız 2000.

1.2. Patara Antik Kentinin Kısa Tarihçesi⁹

Patara, Antalya-Muğla il sınırını çizen Eşen Çayı'nın az doğusunda konumlanır. Yönetsel olarak Antalya'nın Kaş ilçesine bağlıdır ilçenin kuzeyindeki günümüz Gelemiş köyü içinde yer alır. Patara, batı Lykia kıyısında, Ksanthos kentinin güneydoğusunda ve Ksanthos nehrinin denize döküldüğü Çayağzı'nın 4 km kadar doğusunda yer alır. Kent, kuzeye 2 km kadar sokulan halicin doğu kıyısında, ters yönde güneye açılan dar geçidin oluşturduğu bir göl görüntüsündeki korunaklı limanıyla salt zengin vadi yerleşimlerinin değil, tüm Lykia'nın "analimanı" olmuştur.

Likçe yazıtlarda Pttra, Hititçe kaynaklarda ise Patar olarak anılan kentte yapılan kazı çalışmalarında ele geçen seramikler ve bir taş balta kentin tarihinin Erken Tunç çağı'na kadar uzandığını göstermektedir. Tepecik kazılarında Tunç Çağ buluntularıyla birarada akıntı malzeme olarak kayalık tabanda ele geçen İon etkisindeki içiçe çember bezekli Protogeometrik çömlek parçaları Patara'da Hitit Lukkasi'ndan Homeros Lykiası'na geçiş sürecinin kesintisizliği yönünde ipuçları verir. Kentin Antik dönem içerisindeki sosyal ve siyasal tarihi Lykia Bölgesi tarihiyle koşut gider. Kentin adı ilkin Apollon kehanetiyle bağlantılı olarak Hekataios ve Herodotos tarafından anılır. M.Ö. 516/515 yıllarında Pers egemenliğine giren kent M.Ö. 480 Salamis Savaşı'nda Pers donanmasına yardıma giden diğer Lykia kentleri arasında yer almış olmalıdır. Batı Lykia'ya özgü "hafif standart" ağırlık sisteminde bastırdıkları yerel sikkelerle saptanan I. Vekhssere (MÖ 450-430/25) ve II. Vekhssere (MÖ 430/20-410/400) gibi beyler Klasik Dönem'de Patara kenti ve bölge yönetiminde etkin oldukları bilinmektedir. Aleksandros'un ölümünün ardından halefleri arasında başlayan mücadelerin ardından kent ilk olarak Ptolemaioslar'ın eline geçse de M.Ö. 305 yılında Antigonos Monophtalmos Mısır egemenliğine son vermiştir. Kent sonrasında sırasıyla İ.Ö. 301'de Lysimakhos, İ.Ö. 281' de Seleukos, İ.Ö. 278/277' de Ptolemaioslar ve son olarak İ.Ö. 197'de ise Seleukos kralı Antiokhos hakimiyetine girmiştir. Seleukoslar kent üzerindeki etkisi M.Ö. 190 yılında Romalı amiral Livius'un Patara limanını kuşatması ile zor bir sürece girmiştir. M.ö. 189 yılında Magnesia Savaşı ile tüm küçük Asya'da gücünü ortaya koyan Roma Rhodos'u Lykia ve Karia'nın yönetimine tayin etmiştir. Bölge üzerindeki Rhodos kontrolü M.Ö. 167 yılında sona ermiştir. M.Ö. 88 yılında Mithridates Savaşları sırasında ise bölge kentleri Roma'nın yanında saf tutmuştur. Yüzyılın ortalarından sonra

⁹ Kentin tarihçesi için bkz.: Işık 2000; Işık 2009.

Brutus hem kendine mali destek toplamak hem de Likyalılar'ın Ceasar yanlılarına M.Ö. 43' te donanma yardımı göndermesine tepki olarak bölgeye geldiği bilinmektedir.

Strabon'un Artemidoros'dan aktardığına göre Patara Lykia Meclis'inde üç oy hakkına sahip önemli kentlerden biridir. Tarihçi Livius "capus gentis" (soyun başkenti) deyimini kullanmıştır. Geç Helenistik Dönem içerisinde Patara bölgenin en önemli liman kenti olarak bir merkez haline gelerek zenginleşmiştir.

M.S. 43 yılında bağımsızlığını yitirerek bir Roma eyaleti statüsüne sahip olan bölge Vespasianus Dönemi'nde Pamphylia eyaleti ile birleştirilmiş ve Patara bu iki bölgenin başkentliğini üstlenmiştir. Konstantinopolis merkezli Doğu Roma'nın temellerini atan İmparator Konstantin zamanında (MS 312-337) Lykia Pamphylia'dan ayrılır ve yeniden tek eyalet olur. Kent bu dönemde bölgenin dini merkezi konumundadır. MS 541'deki veba salgını, nüfusun azalmasına yol açmış; dış ticaretin gerilemesiyle, ekonomik bir çöküntüye girilmiştir. Özellikle MS 7. ve 8. yüzyıllardaki Arap akınlarından kaçan halk Patara gibi talana açık liman kentlerinden dağlık Lykia'ya çekilmiştir. Patara MS 12. yüzyılda, limanın güneyindeki düzlüğü kuşatan kalın bir surla kendi içine kapanmış bir Ortaçağ liman köyüne dönüşür. Kent M.S. 15 yy. a kadar varlığını sürdürmüştür.

1.3. Patara Metal Buluntularının Kent İçinde Ele Geçtiği Alanlar ve Buluntu Konumları Oygu Mezarlar

Oygu mezar terimi toprağa hafif bir eğimle açılmış kuyu girişle ulaşılan tek odalı yeraltı mezarlarını kapsamaktadır. Patara yer altı oygu mezarları günümüz Gelemiş köyü ile Mettius Modestus takının doğusunda yer alan Bodrum Tepe'nin yamaçlarında yer almaktadırlar¹⁰. İlk olarak 1989 yılında 8, 1995 yılında ise 4 adet oygu mezar ortaya çıkarılmıştır. 2000 yılında yapılan çalışmalarda 36 adet oygu mezar açılmış ve toplamda 56 adet oygu mezar gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu mezarlardan sadece 8'i Antik Dönem'de en son kapatıldıkları halleriyle korunmuştur. Oygu mezarlar kuzeyden güneye doğru 1 No.dan başlayarak birer artarak numaralandırılarak kodlanmıştır. Tamamı tek odalı ve dromoslu olan mezarların çoğunda karşılaşılan yaklaşık 1x0.60 m. ebatlarında ve 0.50-0.60 m.derinliğinde çukurların mezarların açılması sırasında kullanılan çalışma alanı, gömü sırasında yardımcı olan bir hareket alanı ve mezara en son konan ölünün yatağı olarak üç işlevli olarak kullanıldığı düşünülmektedir¹¹.

Bu bölümde defin alanlarının mimari özellikleri, mezarda ele geçen eserler ve metal buluntuların mezar içindeki konumları sunulacaktır. Metal buluntu veren toplam 17 mezar çalışma kapsamına alınmıştır. Oygu mezarların metin içerisindeki sıralaması metal eserlerin buluntu yoğunluğuna göre yapılmıştır.

OM 46: OM 46 kodlu mezarın kesin sınırları ve mimarisi bilinmemektedir. Yapılan çalışmalarda mimarinin üç ana alandan oluştuğu tespit edilmiştir. Batıda asfalt yolun altına indiği anlaşılan bölüm 2.40x3.00 m. boyutlarındadır. Bu alanda yer alan iki iskelet, çevreleri kireçle yükseltilerek sınırlandırılmışlardır. 2.25x0.90 m. boyutlarındaki ikinci alanda yer alan gömüler küçük taşlarla çevrelenerek sınırlandırılmıştır. Mezarda farklılık gösteren üçüncü alan kireçtaşından ince levhalarla örülmüş lahit teknesi biçimli mezar yapısıdır. Mezarda in situ halde toplam altı iskelet ele geçmiştir. Buluntular arasında yer alan unguentariumlar¹² mezarın M.Ö. 4. yy. sonundan itibaren kullanıldığını göstermektedir. M.S. erken 1. yy.a ait ön yüzünde sağa dönük Apollon başı, arka yüzünde ise Apollon Patroos tasviri bulunan Lykia birlik sikkesi¹³ mezarın son kullanım evresini işaret etmektedir.

¹⁰ Işık 1999, 162.

¹¹ Işık 1997, 192.

¹² Dündar 2008, Kat. No. U9, U13, U24, U119.

¹³ Özüdoğru 2002, Kat No. 57.

Patara metal buluntuları içinde metal eserlerin en yoğun olarak ele geçtiği yapı OM 46 kodlu mezardır. Metal buluntular içerisinde yer alan iki adet makas (G13, G14), bir adet kurşun pyxis (A10), ahşap bir sandukayı işaret eden iki kulp (İ16, İ17), halka kulp (İ27) ve bronz çivi (J1-J12) ve raptiyeler (J29-J33), bronz bir spatula (G5) ve iki bronz dikdörtgen ayna (B35, B36) güneybatı da yer alan buluntu kümesinde yer alır. İki adet strigilis (B7, B8), bir adet ok ucu (D3) ve ilaç tüpü (G15) ise güneydoğuda yer alan buluntu kümesinde yer almaktadır.

OM 43: Girişi düzgün işlenmiş blok taşla kapatılmış mezar, 3.50 x 2.80 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Girişin karşısındaki duvarda bir loculus bulunmaktadır. Girişin sağında 1, solunda iki ve karşısında 3 olmak üzere toplam 6 birey gömülmüştür. Antik Dönem'de en son kapatıldığı haliyle günümüze ulaşan mezar zengin buluntuları ile dikkat çekmektedir. Mezar buluntuları içerisinde yer alan unguentariumlar M.Ö. 2. yy. 2.yarısı ile M.Ö. 1. yy. başına tarihlenirler¹⁴. Zengin buluntular içerisinde önemli bir yeri bulunan takılar içerisinde 7 adet altın yüzük¹⁵ genel olarak M.Ö. 1. yy. ortalarına tarihlenmektedir. Mezarın kuzeyinde yer alan defin alanındaki S4 bireyine ait olduğu düşünülen taş yastık arkasına bırakılmış pişmiş toprak Pschyhe figürini¹⁶ M.Ö. 1. yy. 2. yarısını işaret etmektedir.

Mezar içerisinde buluntu yoğunluğu metal eserlerdedir. Mezarın güneyinde hareket çukurunun sağındaki defin alanına yatırılmış S1 bireyine ölü armağanı olarak bırakılmış 2 adet demir strigilisten biri aşırı korozyona uğramıştır. Çalışmaya dahil edilen ve diğerine göre daha iyi korunmuş strigilis (B14) bir bronz halkaya takılı olarak S1 bireyinin sağ ayağının dış bölümüne bırakılmıştır. Buradaki buluntu kümesinde yer alan bir adet demir ampulla (A4) ve fincan formundaki bronz kap (mürekkep hokkası?) (A12) bir palaestra takımının ölü armağanı olarak sunulduğunu göstermektedir. Yine bu buluntu kümesi içinde bireyin iki ayağının ortasına bırakılmış ve üzerinde Eski Hellence □□□□□□□□□□□□□□□□ yazan kurra¹⁷ yaşamında sporcu olan bireye bırakılan buluntuların zenginliğini göstermektedir. Mezarın doğusunda metal eserlerin en yoğun olarak ele geçtiği alanda, başları birbirine dönük olarak konumlanan S5 ve S6 bireyleri, S7 bebek ve bir de kremasyon urnesi (S8) olmak üzere toplam dört birey defin alanının bir aile için düzenlendiğini göstermektedir. Bu alana bırakılan metal ölü armağanlarının oluşturduğu küme içerisinde, S5 bireyinin sağ koluna bırakılmış gümüş amphora formundaki urne (A1), S6 bireyinin sağ el hizasına bırakılan iki adet stilus (F2, F3)

¹⁴ A.g.e, Kat No. U94.

¹⁵ Uygun 2000, Kat No. Y6-Y13.

¹⁶ Işın 2007, Kat. No. K11.

¹⁷ Bkz. Bölüm 3.11.

bulunmaktadır. Hareket çukurunun doğusunda yer alan buluntu kümesin olasılıkla S4 bireyine ait olmalıdır. Bu küme içerisinde bir adet gümüş-bakır bir kase (A5), demir bir halkaya takılı iki bronz strigilis (B1, B2), üçlü asma zinciri (K16) ve bir adet kurşun pyxis (A9) yer almaktadır. Tüm bu ölü armağanları S4 bireyinin sağ ayakucuna bırakılmış olmalıdır. Girişin solunda bulunan S2 bireyinin sol el hizasına bırakılmış bir bronz ayna (B27) ve mezarda ahşap bir kutuyu işaret eden iki bronz kulp (İ14, İ15) diğer buluntular arasında yer alır.

OM 48: OM 48 kodlu mezar kireçtaşı anakaya işlenerek yapılmıştır. Dört basamakla inilen, 2.50 m. uzunluğunda ve 1.10 m. genişliğinde bir giriş 2.96x2.26 m. ebatlarındaki mezar odasına açılır. Tavandaki göçükten dolayı mezar buluntuları ve iskeletler büyük oranda tahrip olmuş ve yerleri değişmiştir. Girişin sağında iç bükey pişmiş toprak levhalardan oluşturulmuş ölü yatağı bulunmaktadır. İn situ iskelet sayısı beş ve göçükten dolayı yerleri değişmiş 11 iskelet toplamda 16 gömünün yapıldığını göstermektedir. Mezar içerisinden ele geçen küresel formlu unguentariumlar¹⁸, iki adet aynı kalıp yapımı pişmiş toprak portre figürinler¹⁹ M.S. 1. yy. ilk yarısını işaret etmektedir.

Metal buluntular mezar içerisinde üç farklı alanda ele geçmiştir. Bunlardan ilki güney-batı köşedeki buluntu kümesidir. Bu küme içerisinde göçmeden dolayı tahrip olmuş bir fenerin askı kolu, tepeliği ve gövde parçaları (C1), iki adet demir strigilis (B16, B17), bronz bir mürekkep hokkası (F5) ve bir adet patera formunda kap (A6) bulunmaktadır. Mezarın kuzeyinde çökmeden dolayı orijinal yerinden oynamış olan kapaklı bir ayna (B22) ve aynaya ait kulp parçaları, ahşap bir malzemeyi işaret eden demir köşebent(H9, H10) ve bronz çiviler (J13-J16) diğer buluntular arasındadır.

OM 54: 3x3 m ölçülerindeki kare planlı mezar odasında düzenli iskelet yapısı izlenememekle birlikte güney ve kuzey klinelerinde buluntu yoğunluğu fazladır. Buluntular arasında ele geçen unguentariumlar²⁰ M.Ö. 2. yy. 2. yarısı- M.S. 1. yy. başı arasında tarih vermektedir.

Bronz bir oinohoe (A2), strigilis B3 ile birlikte ele geçmiştir. B5 B11 ve B12 kodlu bronz strigilisler, B17 ve B18 kodlu demir strigilisler, bronz bir ayna (B30), Aucissa tipi bir fibula (B47) ve mezar içerisinde ahşap bir sandığın varlığını gösteren kilit aksamları, kulplar (İ13, İ22-İ25) ve menteşeler (İ34, İ35) OM 54 buluntuları arasındadır.

OM 2: OM 2 3,50x3,60 m. Ölçülerinde kareye yakın bir plana sahiptir. Mezarın yüksekliği ortada 1.75 m., arkada 1.30 m.dir. Mezarda ele geçen iskeletler en az altı bireyin bu mezara gömüldüğünü göstermektedir. Mezarın kuzeybatısına sıkıştırılmış kemikler son defne yer

¹⁸ Dündar 2008, Kat. No. U148, U161, U166.

¹⁹ Işın 2007, Kat. No. K49, K50.

²⁰ Dündar 2008, Kat. No. U87, U103, U109, U152, U155, U159.

açmak amacıyla önceki definlerin ve mezar armağanlarının yan tarafa alındığını göstermektedir²¹. Bu kenara çekilmiş küme içerisinde yer alan unguentariumlar form olarak M.Ö. 1. yy. sonu-M.S. 1. yy. başı özellikleri taşır²². Mezarda ele geçen ön yüzünde sağa dönük Apollon başı arka yüzünde ise Apollon Patroos tasviri bulunan bronz Likya Birlik sikkesi M.Ö. 15-M.S.14. arasına tarihlenmektedir²³.

Mezar içerisinde toplam 11 adet metal eser bulunmuştur. Mezarda iki farklı alanda ele geçen metal buluntular strigilis, ayna, metal kap ve ahşap kutu aksamlarından oluşmaktadır. Kuzeydoğu köşeye itili kafataslarının üzerinde bulunan bronz bir strigilis (B9), bir aryballos (A3), bir ayna (B24) bu buluntu kümesi içinde yer alır. Mezarın güneydoğusunda ki buluntu kümesinde yer alan üzerinde ahşap kalıntıları korunmuş bir adet kilit (İ2) ve anahtar (İ11) bu buluntu kümesi içindeki mezar armağanlarının en azından bir bölümünün ahşap bir kutu içinde bırakıldığını göstermektedir. Bir adet bronz mürekkep hokkası (F6) , strigilis (B10), bronz saplı bir ayna (B19) ile iki adet küçük boyutlu bronz ayna (B32, B33) bronz bir kapalı kapa ait bir kulp (A15) diğer buluntular arasındadır.

OM 4: OM 4 kodlu mezar 2.10x1.70 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mezarın arka duvarında 1.60 m. derinliğinde ve 0.60 m. genişliğinde bir loculus oyulmuştur. Mezarda toplam 9 bireye ait iskeletlere rastlanmıştır. Mezar içerisinde genellikle baş ve omuzlar etrafında yoğunlaşan buluntular arasında 100'e yakın unguentarium²⁴, M.Ö 2. yy. ile M.S. 1. yy. ilk yarısı arasına tarihlenen 5 adet pişmiş toprak figürin²⁵, M.S. 1. yy. özelliği gösteren cam kaplar²⁶ ve taş eserler mezar buluntular arasındadır²⁷.

Mezarda ele geçen metal buluntular arasında yer alan bir adet içbükey forma sahip eş merkezli dairelerle süslenmiş ayna (B26) S6 bireyinin sağ ayağı kenarında cam unguentariumlarla birlikte bulunmuştur. Çevresi deliklerle süslenmiş saplı bir ayna S2 bireyinin başının arkasında ele geçmiştir.

OM 16: Günlük mevki güneybatı yamacında yer alan 1.90 x 3.10 m. ölçülerindeki mezar üstte dar tabana doğru ise genişlemektedir. Mezarın sağ tarafında pişmiş toprak kiremit levhalarla yapılmış bir ölü yatağı bulunmaktadır. Ele geçen kafatasları en az 6 bireyin gömüldüğünü göstermektedir. Mezar buluntuları arasında yer alan unguentariumlar²⁸ M.Ö. 2.

²¹ İşkan-Yılmaz, Çevik 1995, 187.

²² Dündar 2008, Kat. No. 158.

²³ Özüdoğru 2002, Kat. No.58.

²⁴ M.Ö. 2.yy.-MS.1. yy. sonu arasına tarihlenirler. Bkz. Işık 1997, 197; Ayrıca M.Ö. 1. yy. sonu-M.S. 1. yy. sonu örnekleri için bkz. Dündar 2007, Kat No. U134, U135, U165,U167, U172, U170.

²⁵ Işın 2007, Kat No. K25.

²⁶ Baybo 2003. Kat No.24, 25.

²⁷ Işık 1997, 197.

²⁸ Dündar 2008,U147, U149, U150.

yy. sonu - M.S. 1. yy. başına tarihlenmektedir. Mezarın sağında yer alan pişmiş toprak ölü yatağı üzerine S1 ve S2 olmak üzere 2 gömü yapılmıştır. S2 bireyinin başının arkasına yerleştirilen "Chitonlu Erkek" figürünü M.Ö. 1. yy. başlarına tarihlenmektedir²⁹. Aynı buluntu kümesinde yer alan küresel gövdeli cam unguentariumlar M.S. 1. yy. içerisinde değerlendirilmektedir³⁰. Mezarda ele geçen beş sikke arasında yer alan ön yüzünde III. Gordionus büstü, arka yüzünde ise cepheden Apollon Patroos tasvirlerinin yer aldığı bronz sikke³¹ M.S. 242-244 tarihleri arasına aittir.

Bir cymbala? (K9) S1 bireyin sağ omuzu üstüne bırakılmış olarak bulunmuştur. Mezarda ele geçen diğer metal buluntular arasında bir adet bronz strigilis (B4), iki adet spatula (G1, G2) ve gümüş bir kaşık (G12) bulunmaktadır.

OM 18: İşlenmiş bir giriş bloğunun başladığı bir dromos ve tek bir odadan oluşan mezar 3.20x2.60 m. ölçülerindedir. Mezarda ele geçen kafatasları toplam 11 bireyin gömüldüğünü göstermektedir. Mezarda buluntu sayısı azdır. Korunmuş eserler ise duvar diplerinde yığıntı halinde bulunmuşlardır.

OM 18 kodlu mezarda ele geçen metal buluntular arasında bir adet saplı bronz ayna (B21) ve lanternalarda ana gövde ile üst kapak bağlantısını sağlayan bir adet lanterna direği (C3a) güneybatı köşedeki buluntu kümesi içerisinde ele geçmiştir. Mezarın kuzeybatısında ele geçen bir adet lanterna direği (C3b) ve kuzeydoğuda ele geçen bir adet lanterna askısı (C3) mezardaki diğer metal buluntulardır. Eserlerin mezar içerisindeki konumları mezarın daha sonraki kullanımlarında duvar diplerine doğru çekildiklerini düşündürmektedir. Bu nedenle hangi ölü armağanının hangi bireye ait olduğu anlaşılamamaktadır.

OM 21: Tavanı ve batı duvarı kısmen göçük olan mezarın ölçüleri, 2.00x1.90 m. kareye yakın bir plan vermektedir. Mezar buluntular açısından oldukça az veri sunmaktadır. Hareket çukurunun moloz taşlarla doldurulmasıyla oluşturulmuş bir ölü yatağının bulunması, mezarın girişinin moloz taşlarla örülerek kapatılması geç dönemdeki ikincil bir kullanımı işaret etmektedir.

Az sayıda buluntu arasında 2 adet 10 cm. çapında 2 adet demir halka (K18, K19) buluntu konumuyla ilginçtir. Hareket çukurunun moloz taşla doldurulmasından sonra buraya gömülen S1 bireyinin ayak bileklerine geçmiş olarak bulunmuştur. S1 bireyin leğen kemiğinin hemen altında bulunan ve bir bebeğe ait olan küçük bir kafatası daha bulunmaktadır.

²⁹ Işın 2007, Kat. No. K25.

³⁰ Baybo 2003, Kat. No. 57.

³¹ Özudoğru 2002, Kat. No. 73.

OM 49: Çökmelerden dolayı tam planı çıkarılamayan OM 49 kodlu mezarın güneyinde batı-doğu yönlü yatırılmış iki bireye ait iskeletler in situ durumda değildir³². Mezarda ele geçen "İğ formu" unguentariumlar³³ mezarın M.Ö. 4.yy. sonlarında kullanılmaya başlandığını göstermektedir. Pişmiş toprak ayakta duran giysili kadın figürünü³⁴ ise M.Ö. 1. yy. ortalarına tarihlenmektedir. Eşen Tipi olarak adlandırılan küresel gövdeli unguentariumlar³⁵ ise mezarın M.S. 1. yy.da kullanıldığını işaret etmektedir.

Mezarın güneyinde yer alan S1 ve S2 bireylerinin kemiklerinin yerleri değişmiştir. Strigilis B6 bu iskeletlerin güneyinde S1 bireyinin omuz hizasında ele geçmiştir. Çalışma kapsamına alınan bir diğer metal buluntu bronz bir ayna (B31) mezarın güneyindeki bu iskeletlerin ayak ucunda ele geçmiştir.

OM 1: Tavan yüksekliği 1.10 m. olan mezar 3.10x3.20 m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen bir odadır. Mezar odasına iniş 2 basamakla sağlanır. Mezara 5 bireyin gömüldüğü tespit edilmiştir. Buluntular arsında pek çok cam, pişmiş toprak figürün³⁶, içlerinde Athena başlı bir yüzüğün de bulunduğu takılar³⁷, unguentarium³⁸ parçaları ve İmparator Cladius'un bir yüzünde yer aldığı bir adet sikke ele geçen buluntular arasındadır. Veriler mezarın M.Ö. 1. yy. ile M.S. 1.yy.ın ilk yarısında kullanıldığını ortaya koymaktadır. Tez kapsamında değerlendirilen İ28 halka kulp ve İ29 halkaları OM 1 buluntuları arasında yer almaktadır.

OM 3: OM 3 kodlu mezar 0.80 m. giriş açıklığı bir taş blokla kapatılmış mezar odasına giriş iki merdivenle sağlanan 2.00x2.90 m. ebatlarında kareye yakın planlı bir mezardır. Mezarda toplam 8 bireye ait iskeletlere rastlanmıştır. Mezar buluntuları arasında yoğunluk M.Ö. 2. yy. 2. yarısı-M.Ö. 1. yy. başına tarihlenen fuzi formu unguentariumlardadır³⁹. Mezarda ele geçen bir Knidos amphorası M.Ö. 1. yy. özelliğindedir⁴⁰. Güney duvarın önündeki S6 bireyinin parmağında bulunan masklı yüzük ise M.S. 1. yy. 2. yarısına tarihlenmektedir⁴¹. Tez kapsamında ele alınan bir adet spatula (G4) S6 bireyinin sol bacağının üstünde ele geçmiştir.

OM 14: Patara oygu mezarları içerisinde Antik Dönem soygununa maruz kalan mezarlardan biri olan OM 14, 40 m.x 3.30 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Girişin hemen önünde 1.50 m. uzunluğunda, 0.70 m. genişliğinde ve 0.70 m. derinliğinde hareket çukuru vardır. Çukurun

³² Işık 2004, 91.

³³ Dündar 2008, Kat. No. U21, U29.

³⁴ Işın 2007, Kat. No. K7.

³⁵ Dündar 2008, Kat. No. 184, 187.

³⁶ M.Ö. 1. yy.-M.S. 1. yy. Işın 2007, Kat. No. K27, K29, K39, K59, K60.

³⁷ Uygun tarafından M.Ö. 1. yy. içlerinde değerlendirilir. Bkz. Uygun 2000, Kat. No. Y8.

³⁸ M.Ö. 1. yy. sonu-M.Ö. 1. yy. başına tarihlenmektedir. Bkz. Dündar 2008, Kat. No: 168,170.

³⁹ Dündar 2008, Kat. No. 79-93.

⁴⁰ Işık 1997, 198.

⁴¹ Uygun 2000, Kat. No.3.

üç yanında toplam dört defin alanı düzenlenmiş ve bu mezarlar birbirlerinden çatı tuğlaları ile ayrılmıştır. OM 14 içerisinde hiçbir kemiğe rastlanmamıştır. Dolgu toprak içerisinde gelen bir adet çingirak (K11) tez kapsamında değerlendirilmiştir.

OM 20: Formu kesin olarak bilinmeyen OM 20'den dolgu toraktan ele geçen "Eşen Tipi" unguentariumlar⁴², ve ön yüzünde stephaneli Artemis başı, arka yüzünde dik duran sadak ve geyik başı bulunan bir adet Likya Birlik sikkesi⁴³ M.Ö. 1. yy. sonu - M.S. 1. yy. başına tarihlenmektedir. Buluntular arasında yer alan bir adet bir adet bronz ayna (B28) çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Diğerleri: OM 23, OM 34, OM 40 kodlu mezarların mimarileri göçme gibi nedenlerle bilinmemektedir. OM 23 kodlu mezardan ele geçen bir adet halka kulp (İ23), OM 30'dan ele geçen bir adet kurşun pyxis (A11), OM 34'den ele geçen bir adet bronz spatula (G6) ve OM 40'dan ele geçen bir adet bronz ayna (B23) bu mezarlardan ele geçen buluntular arasındadır.

Ana Cadde: Kuzeyde bulunan iç liman ile güneydeki agorayı birbirine bağlayan Ana Cadde 12.60 m. genişliğindedir. Her iki yanı sütunlarla sınırlandırılmış caddenin batı tarafında bir portiko ve arkasında dükkanlar bulunmaktadır. Doğu ve batı portiko İon düzenindedir ve geç Dönem'de Korinth sütun başlıkları da kullanılmıştır. Caddenin kuzeyindeki bataklık suyu nedeniyle caddenin 100 m.lik bir bölümü açılmıştır. 1992 yılından bu yana aralıklarla devam eden Ana Cadde kazı çalışmalarında⁴⁴ ele geçen mimari ve küçük buluntular caddenin M.S.1. yy. dan M.S. 7. yy. a kadar işlerliğini koruduğunu göstermektedir.

Ana Cadde'de ele geçen metal buluntular içerisinde birçok farklı tip eser bulunmaktadır. Tez kapsamında ele alınan örnekler stoa ve dükkanlardan ele geçmiştir. Bronz kulp (A14), kapak (A17) ve kaide (A16) gibi günlük kullanım metal kaplarına ait aksam, alışverişlerde kullanılan ve 7 Nr.lı dükkan içinden gelen kantara ait bir kanca (E2), çatal sonda (K7), olta ucu (K6, K6a), kaşık sonda (G11) gibi tıp ve kozmetikte kullanılan aletler ve ayna çerçevesi (M1) gibi metal buluntular bu alandan ele geçmiş eserler arasındadır.

Hurmalık-Liman Hamamı: Tepecik'in güneyindeki düzlükte, iç limanın doğu kıyısında konumlanan Liman Hamamı yan yana üç odalı görünümüyle Lykia Roma Dönemi hamamları karakteristiklerini yansıtmaktadır. Yapının batısındaki oda apoditarium bölümüdür. Ortada uzanan tepidarium ve yapının doğusunda bulunan oda ise hamamın caldarium bölümünü oluşturmaktadır. Hamam M.S. 2. yy. başlarında inşa edilmiştir⁴⁵. Roma Dönemi'nin sonlarına

⁴² Dündar 2008, Kat. No.185-189.

⁴³ Özüdoğru 200; Kat. No. 53.

⁴⁴ Ana Cadde çalışmaları için bkz. Aktaş - Gülşen 1995, 287-288. Aktaş 2002, 401; Aktaş - Gülşen 2003, 3-4; Aktaş 2005, 57; Aktaş 2007, 15-16; Aktaş 2008, 62.

⁴⁵ Işık 2000, 17.

ilk işleviyle kullanılan yapıya M.S. 5-6. yy.larda birçok ekleme yapılmış ve çömlek, demirci işliği gibi farklı işlevlerle kullanılmıştır. Metal buluntular Geç Roma ve D. Roma özellikleri taşımaktadır. İşliklerde kullanılmış olabilecek terazi kolu, (E1) ağırlıklar (E5, E6) ve kemer tokaları (B38, B39) gibi kıyafet aksesuarları mimaride kullanılan kenetler (H1) Liman Hamamı'nda ele geçen metal buluntulardır.

Tepecik Nekropol Açmaları: Tepecik'in doğu eteği boyuca asfalt yolun batısında uzanan Nekropol alanındaki çalışmalar ilk olarak 1989 yılında başlamıştır. Buluntular nekropol alanının M.Ö. 4. yy ile M.S. 3. yy. arasında kesintisiz kullanıldığını göstermektedir. Tepecik Nekropol açmalarında yapılan çalışmalar alanın erken evrelerinin anlaşılması amacıyla ana kaya düzlemine kadar sürdürülmüştür. İlk katmanlarda yoğun olarak Roma ve Hellenistik Dönem özellikleri gösteren buluntular çoğunluktadır ancak nadirde olsa kırmızı ve siyah figürlü örnekler bulunmaktadır⁴⁶. Ana kaya üzerinden ele geçen seramikler ise Protogeometrik Dönem'e tarihlenmektedirler⁴⁷.

Tepecik Nekropol açmalarından ele geçen çok sayıda metal buluntu arasında kurşun ağırlık (E4), kilit dili, raptiye, çingirak gibi buluntular her biri mezar yapısından bağımsız olarak farklı katmanlar içerisinde ele geçmiştir. Olasılıkla Tepecik Akropol'ünden akıntı toprakla sürüklenmiş olmalıdırlar.

Günlük Çömlek İşliği: Tepecik'in kuzeydoğu uzantısı, asfalt yolun doğusunda bulunan çömlek işliği içerisinde kuzey güney yönünde uzanan tam olarak korunmuş kubbeli üst örtüye sahip tuğla ve harç kullanılarak yapılmış bir fırın bulunmaktadır. İşliklerde ele geçen buluntular, işlikteki üretimin M.S. 3. yüzyıldan başlayarak Doğu Roma Dönemi içlerine kadar sürdüğünü göstermektedir⁴⁸. Fırınında bulunduğu odanın kuzeydoğusunda ele geçmiş bir bronz kandelabrum (C5) ve bronz bir kazan (A7) metal buluntular arasındadır.

Tepecik Akropolü "Saray Yerleşmesi" ve Tepecik Sarnıç İçi: Kentin en eski yerleşim izlerini taşıyan Tepecik Akropolünde yapılan çalışmalar 2004 yılından bu yana Prof Dr. Gül Işın yönetiminde devam etmektedir. Tepe düzlüğü üzerinde yer alan "Bey Sarayı"nda yapılan çalışmalarda ele geçen küçük buluntuların tarihi M.Ö.7. yy.a kadar uzanmaktadır⁴⁹. Bey Sarayı'nın arkasında iri bloklardan örülü batı terasından derlenen en erken parçalar M.Ö. 8. yy. ya da öncesi üretimidir. 2003 yılı çalışmalarında "Bey Sarayı"nın merkezinde yer alan 2.45x3.00 m. dikdörtgen planlı ve 3.05 m. derinliğindeki sarnıç ortaya çıkarılmıştır. Yapı içerisinde gelen malzeme M.Ö. 3. yy.ın sonunda yapıldığını göstermektedir.

⁴⁶ Işın 2007, 11,12.

⁴⁷ Bkz. Kahya, T., Patara Erken Dönem Boyalı Seramiği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya 1998.

⁴⁸ Işık 2007, 21

⁴⁹ Işık 2008, 59,60.

Tepecik Sarnıç İçi'nden ele geçen 38. cm. çapında kurşun bir kazan (A8), bir balistanın tetik mekanizmasına ait skendylion (D7) ve bir kilit aynası (İ1) Tepecik Akropolü ve Sarnıç İçi metal buluntularındandır.

Orta Çağ Suru İçi Küçük Kilise: Patara yerleşimi M.S. 6. yy. ve M.S. 12. yy.da olmak üzere iki kez küçülmüştür. Kent Ortaçağ yerleşimini simgeleyen surlarla çevrili olarak liman çevresine çekilmiştir. Surlar içerisinde yer alan Küçük Kiliseden ele geçen metal buluntular arasında zıhlarda da kullanılan kemer tokaları (B40-B43) ve küçük kiliseden ele geçen haç (k13) ve rölikerler (K14, K15) bulunmaktadır.

2. ANADOLU'DA METAL ESER ÜRETİMİNİN EVRELERİ VE MADEN İŞLETMELERİ

2.1. Anadolu'da Metal Eser Üretiminin Evreleri

2.1.1. Neolitik Çağ

Arkeolojik çalışmalar, metalurjideki gelişimin Antik dünyanın farklı bölgelerinde farklı zamanlarda başladığını, ancak neredeyse benzer bir gelişim sürecini takip ettiğini gösterir⁵⁰. Bu, toplumların teknolojik gelişmişliklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel değişimlere de dayanır. Tarımsal uygulamalardaki değişimlerin başlamasıyla birlikte yeni materyallere duyulan ihtiyacın paralelliği bu değişim sürecinde önemli rol oynamıştır. Straham'ın belirttiği gibi, sadece gelişmiş tarımsal faaliyetlere sahip toplumlar metal gibi materyallere ilgi gösterebilmiş ve önemini kavrayabilmişlerdir⁵¹.

Anadolu'da da metal işçiliğinin başlaması yerleşik yaşama geçiş, bitkilerin tarıma alınması (üretime geçiş) ve hayvanların evcilleştirilmesi ile bağlantılıdır. İnsanlık tarihinin ilk büyük devrimlerinden kabul edilen Neolitik Çağ'ın Akeramik Evre'sinde metal işçiliğinin ilk izleri görülmeye başlar. Anadolu'da en eski işlenmiş metal buluntular Diyarbakır-Ergani yakınlarındaki Çayönü Tepesi'nde yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır. C14 testleri

⁵⁰ Yalçın 2008, 16.

⁵¹ Straham 1994,

sonucunda yaklaşık M.Ö. 7250-6750 arasına tarihlenen boncuk, iğne, bız ve küçük boyutlu levhalar gibi malahit ve doğal bakırdan ısıtma-dövme tekniğiyle yapılmış 4000'in üzerinde eser, Anadolu'nun metal işçiliği konusundaki erken dönemlerdeki gelişmişliğini gösterir⁵². Bir bölümü ölü armağanı olarak sunulmuş Aşıklı Höyük buluntuları ve Hallan Çemi yerleşimi buluntuları üzerinde yapılan C14 analizleri de Akeramik Dönemi ve Çayönü buluntuları ile benzer tarihi işaret eder. Her üç yerleşimden ele geçen buluntuların kolay erişilebilen doğal bakırın, ısıtma-dövme tekniğiyle işlenmiş olmaları tam anlamıyla metalurji teknolojisini işaret etmese de metal el sanatının başlangıcını belirler⁵³.

Neolitik içerisinde, Akeramik Neolitik'te kullanılmaya başlanan doğal bakırın yanı sıra kurşun, ham-saf bakır, bakır oksit ve karbonatlarının kullanıldığı görülür⁵⁴. Çatalhöyük'te Mellaart'ın başkanlığında yapılan kazılarda ele geçen bakırdan ve kurşundan yapılmış eserler Anadolu'da metal el sanatlarının Neolitik Çağ içerisindeki devamlılığını gösterir. Gelişmiş bir işçilik gösteren ve öğütülmüş mineral ve cevher tozlarının boya maddesi olarak kullanıldığı boncuk ve iğne gibi küçük boyutlu Çatalhöyük buluntuları M.Ö. 7.bin sonu - 6.bin içlerine tarihlenir. Amuk Vadisi'nde yer alan Hacılar Höyük'ten ele geçen Son Neolitik Çağ buluntuları ise süreç içerisinde metal işçiliğinin devamlılığını vurgular niteliktedir⁵⁵.

Müller-Karpe, Neolitik Çağ içerisinde tarıma dayalı malların üretimi ve taştan veya organik maddelerden aletlerin yapımının geniş ölçüde ev işliklerinde icra edildiğini belirtir. Metalle ilgili işlemler ise hızlı bir uzmanlık sürecini zorunlu kılmış ve toplum içerisindeki iş bölümünün oluşumuna esas teşkil etmiştir⁵⁶. Böylelikle, Neolitik Çağ'da metal el sanatlarının başlaması, kendi başına bir ekonomi birimini ve metal işçiliğine yönelik ilk meslek gruplarını oluşturmuş olmalıdır.

2.1.2 Kalkolitik Çağ

Kalkolitik Çağ ile birlikte M.Ö. 6. binden itibaren maden yatakları çevresindeki doğal malahit ve azur gibi bakır cevherlerinin ergitilmesiyle saf bakır elde edilmesi ekstraaktif metalurjinin başlangıcını işaret eder. M.Ö. 5. binde döküm tekniğinin keşfi ve bu teknikle yapılmış günlük kullanıma yönelik eşyalar Neolitik'te başlayan metal teknolojisindeki gelişimin ve endüstri içerisindeki uzmanlaşmanın hızla geliştiğini gösterir. Yine aynı dönemde, örneğin çekirdekli

⁵² Yener 2000, 1.

⁵³ A.g.e, 19-20

⁵⁴ Esin 1985, 77.

⁵⁵ Kaptan 1990, 75.

⁵⁶ Müller-Karpe 1994, 183.

dökümün keşfi de bu gelişime verilecek örneklerdendir⁵⁷. Metal işlemeciliğinde kullanılan cevherlerin yataklarının bulunması ve burada kurulan ocaklarda çalışılarak çıkarılması Son Kalkolitik Çağ'a rastlar. Bu evrede maden yataklarında çalışan işçiler de Neolitik'te başlayan iş organizasyonunun bir ayağını oluşturmaya başlamıştır. Önceleri maden yatakları çevresinde bulunan cevherlerin potalarda ergitilmesi ile sağlanan içe yönelik üretimin yerini, maden yataklarının işletilmeye başlanmasıyla geniş kapsamlı üretim almıştır⁵⁸. Mezopotamya'da Ubeyd ve ardından Uruk kültürlerinin oluşmasıyla Anadolu, maden yataklarından yoksun bu bölge için önem kazanmıştır. Son Kalkolitik Çağ'da metal endüstrisi üretim fazlası ürünlerini dış satım aracı olarak kullanacak düzeye gelmiş ve Kuzey Mezopotamya ve Kuzey Suriye gibi yakın bölgelere ihraç etmiştir⁵⁹. Bu ticaret ağı ve teknolojideki yeniliklerle birlikte Anadolu'da hemen her yerleşimde küçük, orta veya büyük boyutlu işlikler oluşturulmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Arsenik ve bakır cevherlerinin birlikte ergitilmesiyle bilinçli olarak bakır-arsen alaşımlarının yapılması ise M.Ö. 4.bin sonrasında gelişmiş bir metalurjinin varlığını gösterir. Tüm bu gelişmelerin yanında Anadolu'da ilk kent merkezlerinin ortaya çıkması ve önceki yerleşimlerden farklı olarak saray yapılarının inşası ile gümüş ve bakırdan yapılmış takılarla donatılmış mezarlar belirgin bir toplumsal üst tabakanın (yönetici sınıfı) oluşumunu belgelemektedir⁶⁰.

Yukarıda kısa bir özeti sunulan Kalkolitik Çağ Anadolu'sunda maden teknolojisinin gelişimiyle ilgili ilk somut veriler Mersin - Yümüktepe yerleşiminden gelir. Yerleşimin Erken Kalkolitik Evre'sini oluşturan Yümüktepe XVI. tabakada ele geçen döküm tekniği ile üretilmiş keski, balta gibi bakır aletler aynı zamanda ilk metal alet grubunu oluşturlar. İç Anadolu'da Karaman-Can Hasan, Çorum-Büyük Güllücek, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Elazığ-Altınova'da yer alan Norşuntepe, Tepecik, Tülintepe ve Değirmentepe, Batı Anadolu Kalkolitik içerisinde Denizli-Beycesultan, İzmir-Limantepe ve İzmir-Baklatepe yerleşimleri ve Karadeniz Bölgesi'nde İkiztepe yerleşimi Kalkolitik Çağ Anadolu'sunda metalurjik çalışmaların yapıldığına dair izler taşıyan yerleşimlerin başında gelirler⁶¹. Bu yerleşimlerden Değirmentepe'de yapılan çalışmalarda sadece metalurjik çalışmalar amacıyla inşa edilmiş bir

⁵⁷ A.g.e.; Can Hasan yerleşiminden el geçen 200 gr. ağırlığındaki gürzün sap bölümünde ortasında bulunan 2 cm. çapındaki deliğin çekirdekli döküm tekniğiyle şekillendirildiği kabul edilmektedir. Bkz. De Jesus 1974, 131.; Sevin 2003, 87.

⁵⁸ Yalçın 2008, 22.

⁵⁹ Çiğdem 1997, 185-187.

⁶⁰ Maden yataklarına ve madenden yapılan silahlara sahip olunmasının yarattığı sosyal sınıf farklılaşmalarının oluşumu için bkz. Müller-Karpe 1994; Malatya-Arslantepe saray yapısı ve krali mezarda bulunan silah ve takılardan oluşan metal eserler için bkz;

⁶¹ Can Hasan için bkz. French 1962; Büyük Güllücek için bkz. Koşay, Akok 1948; Yakar 1984; Norşuntepe için bkz. Hauptmann 1979; Tepecik için bkz. Esin 1969; Tülintepe için bkz. Esin, Arsebük 1973; Değirmentepe için bkz. Esin, Arsebük 1983; Beycesultan için bkz. Yakar 1984; Limantepe

yapıyı ortaya çıkarmıştır. Bilinen en eski atölyeyi de içeren yapının Ubeyd Dönemi'nde inşa edilmesi madenciliğin önemli bir ekonomik faktör haline geldiğini göstermektedir⁶². Aynı yerleşimde ele geçen ve M.Ö. 4300'e tarihlenen bir mühür ise içerdiği % 2,9 oranında kalay ile Anadolu metal işçilerinin belki bilinçli -belki de deneme yanılma yöntemiyle- ortaya çıkardıkları ilk bronz eserdir⁶³.

2.1.3 Bronz Çağ

Metalurji teknolojileri açısından M.Ö. 3. bin yıl, endüstriyel metalurjinin "rönesansı" olarak adlandırılır. Eserlerin üretilmesinde arsen-bakır ve kalay-bakır (bronz) alaşımlarının kullanılması ile teknolojik gelişim ve endüstriyel üretimde büyük bir patlama yaşanmıştır⁶⁴. Bronzun elde edilmesi için gerekli olan kalayı⁶⁵ Anadolu'ya ticaret yoluyla başka bölgelerden sağlanması, cevherlerin artık elde edildiği ocak yakınında işlenmesi ve külçeler halinde yerleşimlere taşınması ve metal eserlerin yapımında kentlerdeki işliklerin kullanılması uzmanlaşmış bir metal endüstrisine işaret eder. Ticaretteki ve endüstrideki bu ivmenin toplumdaki tabakalanmayı hızlandırdığı görülür. M.Ö. 2. binin başlangıcıyla birlikte iyi organize olmuş sosyal yapıları ve ayırt edilebilen metal kültürleriyle ilk bölgesel krallıkların ortaya çıkması bu fikri destekler niteliktedir⁶⁶.

Bakıra bir miktar kalay ilave edilmesiyle elde edilen bronzun yanı sıra, altın ve gümüş gibi birçok madenin ve alaşımın kullanıldığı Erken Tunç Çağ Anadolu'sunda Çorum-Alacahöyük, Çanakkale-Troia, Tokat-Horoztepe, Amasya-Mahmatlar, Samsun-İkiztepe ve Elmalı-Semahöyük gibi yerleşimler, metal el sanatlarının endüstriyel boyutlarda yapıldığı merkezlerin başında gelmektedirler. Ölü armağanları olarak da sunulan süs eşyaları, ok ve mızrak uçları ile kılıç gibi savaş mühimmatları, güneş kursları ve kabartmalı kadeh, tabak, kase vb. mutfak araç-gereçleri eserlerdeki form çeşitliliğinin yanı sıra, işçiliklerindeki yüksek kalite metal el sanatında estetik bakışın ön plana çıktığını gösterir.

Son Tunç Çağ başlarından itibaren Anadolu'da yoğun olarak işletilmeye devam edilen zengin bakır madenlerinden elde edilen bakır cevherinin çokluğu, kalay dışalımının artmasına neden olmuştu. "Assur Ticaret Koloniler Dönemi" olarak isimlendirilen M.Ö. 2. binin ilk çeyreğinde Orta Anadolu ve Mezopotamya arasındaki ticaret ağının etkin olarak işlediği bu dönemde Assurlu tacirlerin Kaneş-Karum'da bıraktıkları ticari belgeler kalayın bu dönem içerisinde bu

⁶² Müller-Karpe 1994, 183.

⁶³ Esin 1969, 32.

⁶⁴ Yener 2000, 67.

⁶⁵ Kalayın Anadolu'ya geliş güzergahları ile ilgili olarak Bkz. Belli 2004.; Muhly 1985; Ayrıca Göltepe/Kestel kalay üretimi için Bkz. Yener 2000.

⁶⁶ Yalçın 2008, 24.

ticaret ağı ile Anadolu'ya taşındığını göstermiştir⁶⁷. Epigrafik ve arkeolojik veriler⁶⁸ Eski Hitit Krallığı Dönemi'nde maden teknolojisindeki önemli gelişmelerden birinin demir cevherinin arıtılması ile dövme demirin elde edilmesi iken takip eden Hitit İmparatorluk Dönemi içlerinde bir demir-karbon karışımı olan çeliğin elde edilmesi Anadolu metal el sanatlarındaki kabiliyetin arttığını vurgular. Demir ve çeliğin Son Tun Çağı içlerinde üretilmeye başlandığı görülse de silah ve alet ve eşya yapımında bronz yerine tercih edilmesinin M.Ö. 1. bin başlarında gerçekleştiği görülür⁶⁹.

2.1.4 Demir Çağ

Yapılan arkeolojik çalışmalardaki istatistik veriler M.Ö. 12. yy.da silahların sadece % 3'ünün demirden yapıldığını gösterirken M.Ö. 10. yy.dan itibaren bu oranın % 50'yi aştığı görülmektedir. Bu dönem içerisinde demir, diğer madenlere göre daha fazla bulunması, yeryüzüne daha yakın katmanlarda ele geçmesi, dayanıklılığı ve ucuzluğu nedeniyle daha fazla talep edilir hale gelmiştir. Bu yeni teknolojinin nerede başladığıyla ilgili farklı kuramlar Tuna Nehri boylarındaki kültürlerden Yakınoğu'ya kadar farklı bölgeleri göstermekte ve bu konuyla ilgili tartışmalar günümüzde de sürmektedir⁷⁰. Anadolu'da bronz işçiliğinden demir teknolojilerine geçişi Doğu Anadolu'da Urartu İç ve Batı Anadolu'da Phrygia ve Lydia uygarlıkları temsil etmektedir⁷¹.

Doğu Anadolu'da M.Ö. 900-600 yılları arasında varlığını sürdüren Urartu Krallığı zengin maden yataklarına sahip coğrafyasıyla ve özellikle demir madenciliğindeki başarısıyla bölge siyasetinde uzun süre egemen motif olmuştur⁷². Bunun yanı sıra demirin ani soğutulmasıyla elde edilen çelikten yapılmış birçok eser gelişmiş Urartu madenciliğini ve metal işleme sanatını göstermektedir. Toprakkale'den, Aşağı ve Yukarı Anzaf kalelerinden ele geçen silah ve günlük aletlerden oluşan metal eserler üzerinde yapılan analizler M.Ö. 1.binin başlarında Anadolu'da bilinçli çelik yapımının ilk örneklerinin ortaya çıkarıldığını göstermiştir. Yine, Anzaf'ta ele geçen bazı mızrak uçlarında yapılan analizler bu mızrak uçlarının farklı karbon değerlerine sahip parçaların bir araya getirilmesiyle oluşturulduklarını göstermiştir. İlk olarak Urartu metal el sanatlarında karşımıza çıkan bu teknik günümüzde de hala kullanılmaktadır⁷³. Gerek merkezi kale-kentlerde, gerekse mezarlarda yapılan arkeolojik çalışmalarla ele geçen altın, gümüş ve bronzdan yapılmış süs eşyalarındaki ince işçilik, savaş aletleri, günlük

⁶⁷ Belli 2004, 20-28.

⁶⁸ Hitit tabletleri üzerinde yapılan demir araştırmaları için bkz. Yalçın 1999.

⁶⁹ Yalçın 2008, 25.

⁷⁰ Demir Çağı başlangıcı ve demir metalurjisinin kökenleri ve bu konudaki tartışmalar ve ayrıntılı bibliyografya için bkz. Özdemir 2007.

⁷¹ Müller-Karpe 1994, 185.

⁷² Çilingiroğlu, 1997.

⁷³ Yalçın 1999, 184,185.

kullanım eşyalarındaki uzmanlaşma, maden teknolojilerindeki ve metalurjideki gelişmişlik Urartu metal el sanatlarının Anadolu madenciliğinin binlerce yıllık köklerinden beslendiğini gösterir. İtalya'da ve Kıta Yunanistan'daki araştırmalarda ele geçen bronz, altın ve gümüş kullanılarak yapılmış üçayaklı kazan, kemer vb. Urartu kökenli buluntular ise bu eserlerin Hellas'a ve İtalya'ya kadar yayıldığını kanıtlar⁷⁴.

Dokumacılık, fildişi işçiliği, ahşap oymacılığı gibi bir çok alanda uzmanlaşmış olan Phrygler özellikle bronzdan yaptıkları ve özgün yaratımları olan üç ayaklı kazanlar⁷⁵, “Phiale Mesomphalos” denen kaseler ve fibulalar⁷⁶ gibi ürünlerle M.Ö. 8. yy.dan itibaren Anadolu maden sanatında kendine önemli bir yer bulmuştur. Gordion kazılarında ve Büyük Tümülüs'te ele geçen bu eserlerin Ephesos, Larisa, Perakhra, Delphoi, Atina, Olympia ve birçok yerleşimde karşımıza çıkması Phryg metal işçiliğinin çektiği ilgiyi göstermektedir⁷⁷.

Doğal kaynaklar yönünden zenginliği bilinen Lydia Krallığı'nın en önemli zenginliği altın madenleridir. Hermos'un kollarından Paktolos çayından çıkarılan altının yanı sıra Tmolos dağlarındaki maden ocaklarından da çıkarılmıştır. Paros'lu Arkhilokhos, Herodotos, coğrafyacı Strabon ve Naturalia Historia'nın yazarı Plinius gibi birçok yazar Lydia'nın altınla gelen zenginliğinden bahsetmiştir⁷⁸. Altın ipliği ile dokunan bir kumaşın üretilmesi de bu zenginliği göstermektedir. Paktoklos Çayı'nın doğusunda yapılan arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkarılan altın rafine atölyeleri olasılıkla kraliyet denetiminde çalışmaktaydılar⁷⁹. Lydia başkenti Sardes'te bulunan altın ve gümüşten süs eşyaları Lydialıların kuyumculuk sanatında geldiği üst seviyeyi göstermektedir. Altının gümüş, bronz, ve kurşun gibi metallerin yanında bakır-çinko alaşımı pirincin ilk olarak kullanımının Lydialı metal ustalarınca gerçekleştirilmesi Lydia madenciliğinin getirdiği yeniliklerdendir⁸⁰.

2.2. Maden Çıkarma ve İşleme Yöntemleri

Madencilik kavramı yeryüzünde doğal olarak bulunan maden cevherlerinin aranması-toplanması sürecinden, madenlerin bulunduğu yerlerde açık işletme yöntemi ya da derin

⁷⁴ Belli 1982, 201-207

⁷⁵ Bu kazanların Urartu veya K. Suriye kökenli olduğuna dair tartışmalar için bkz.

⁷⁶ En iyi ve eski örneğini İvriz Urpalla kabartması üzerinde gördüğümüz Phryg fibulalarının yayılımı için bkz. Barnett 1975, 430; Sevin 2007.

⁷⁷ Barnett 1975, 426.

⁷⁸ Lydia'nın Antik Dönem zenginliği ve bunun Antik Dönem literatüründeki yansımaları için bkz. Waldbaum 1983, 12-27.

⁷⁹ Waldbaum 1983, 12-26.

⁸⁰ Sevin 2007, 97-98.

galeriler açılarak yeraltından elde edilmesine kadar ki tüm işlemleri kapsar. Daha sonra gelen metalin cevherlerden ayrışması ile başlayan süreç ise metalurji kavramı ile ilişkilidir⁸¹.

Prehistorik Çağlar'dan D.Roma Dönemi'ne kadar işletilmiş oldukları bilinen Mısır, Mezopotamya, Anadolu ve Avrupa'da bulunan birçok maden işletmesinde yapılan arkeolojik ve arkeometrik çalışmalar ile madencilik faaliyetlerinin sahnelendiği vazolar ve plastik eserler gibi buluntular ve yazılı kaynaklar⁸² madenciliğin gelişimi hakkında bizlere önemli bilgiler sunmaktadır⁸³. MTA'nın 1973 yılında başlattığı çalışmalar kapsamında bulunan, Tokat-Erbaa'daki 50 metre derinliğe sahip maden işletmesi, M.Ö. 4. binyılın başlarından itibaren Anadolu'da derin galeriler oluşturularak maden çıkartıldığını ortaya koymuştur⁸⁴. Bronz Çağ'dan itibaren basit çukurların yerini eğimli derin galerilerden oluşan ocakların aldığı görülür. İyi bir havalandırmaya ve üst yapısı desteklenmiş galerilere sahip Vadi Magharch, 80 metre derinlikteki Sinai, sütunlar ve galerilerin birlikte kullanıldığı ve ocak çevresinde atölyelerin bulunduğu Timna, 3 ana damar ve bunlara bağlı galerilerden oluşan Laurion ve İspanya'daki Rio Tinto gümüş madenleri derin - galerili maden ocakları için farklı zaman ve bölgelere ait önemli örneklerdir⁸⁵.

2.2.1.Maden İşletmeleri

Antik Dönem'de gelişmiş bir iş bölümü gösteren madencilik sektöründeki en önemli işgücünü köleler karşılamaktaydı. "İlk gerçek köle ekonomisi"nin⁸⁶ uygulandığı bu dönemde madenler 24 saat çalıştırılmakta ve her köle günde sahibine ödenen 1 obol karşılığında 12 saat çalıştırılıyordu⁸⁷. Maden işletmelerinde çalışan en alt statüdeki işçiler için *μεταλλευς* ve *μεταλλευτής* terimleri kullanılmaktaydı. Ancak ikincisi aynı zamanda "maden mühendisi" anlamına da gelmektedir. İş bölümünün diğer bir kolu olan "yönetici" için ise *μεταλλάρχης* terimi, ustabaşı için ise *ἐπιστατηρίου*, tüm işlemlerin sonunda çıkan üründen sorumlu kişi için ise *φύλακες* terimi kullanılmaktaydı. Roma döneminde bir maden işletmesi için "fodina" ya da "metallum" kelimeleri kullanılırken maden işletmelerinde çalışanlar için "fossor" veya "metallicus" kelimeleri beraber kullanım görmekteydi⁸⁸.

⁸¹ Healy 1978, 68,69.

⁸² Hitit yazılı tabletlerinde metal işleyiciler üzerine bkz: Erut????, 69-77.; , Strabonun eserinde geçen Anadolu maden ocakları için bkz. Lengeranlı 1999, 37-42; Plinius; Naturalis Historia XXXVII; Balkır 2001.

⁸³ Madenciliğin Paleolitik Çağ'dan Roma Dönemi'ne kadar gelişimini gösteren tablo için bkz. Forbes 1966, 117-118, Tb. VII.

⁸⁴ Küçükerman 23-26.

⁸⁵ Healy 1978, 69-70.

⁸⁶ Finley 2007, XXXVI.

⁸⁷ Çatal 2009, 81.

⁸⁸ Healy 1978, 132,133.

Eski Çağlarda işletildiği bilinen birçok maden işletmesinde maden işçilerinin kullandıkları teçhizata ait buluntular karşımıza çıkmıştır. Bu buluntular bin yıllar içerisinde maden işçilerinin kullandıkları aletlerdeki değişimin tiplerinden ziyade yapımında kullanılan materyallerde gerçekleştiğini göstermiştir. Bakıra göre çok daha sert olan taş aletler Neolitik Çağ'dan itibaren yaygın olarak kullanılmış ve kullanımı Roma Dönemi'ne kadar devam etmiştir⁸⁹. Antik Dönem'de özellikle Roma Dönemi madenlerinden ele geçen buluntular demir alet kullanımının yaygınlığını göstermektedir. Özellikle murç-keski, çekiç, çapa, kazma gibi kazıyıcı aletleri ve kaldıraç ve koçbaşı⁹⁰ gibi cevheri ana maddesinden koparıcı ağır aletlerin yapımında demir kullanılmıştır. Bu aletlerin sapları ise ahşaptan üretilmiştir. Koparılan cevherin toplanmasında tırmık ve genelde ahşaptan yapılmış kürekler⁹¹ kullanılmıştır. Taşıma işlemi ise bronz veya ahşap taşıma tekneleriyle⁹² veya örgü sepetlerle gerçekleştirilmiştir. Cordoba-Sierra Morena yakınlarındaki bir Roma Dönemi kurşun madeninde bulunan bronz başlık ve bronz bir çan ise maden ocaklarında kullanılan diğer aletlerdir⁹³. Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen Koyulhisar-Kurşunlu köyü madeninden ele geçen ahşap merdiven maden içerisinde sabit olarak inşa edilmiştir⁹⁴.

Derin damar madenciliğinin çözülmesi gereken önemli sorunlarından biri olan galerilerin ışıklandırılması sorununun çözümü havalandırma ve drenaj sorunlarına göre daha kolay çözülmüştür. Buluntular günlük yaşamda kullanılan basit aydınlatma aletlerinin madenlerde de kullanıldığını göstermektedir. Maden ocaklarında bulunan 5-10 cm derinliğindeki nişlere yerleştirilmiş pişmiş toprak, bronz ya da faklı materyallerden yapılmış kandiller, içerisinde balina yağı yakıldığı anlaşılan taş kaseler, düz tabaklar içerisinde yerleştirilmiş ve iç yağına batırılmış deri parçacıkları ve meşaleler ocakların aydınlatılmasında kullanılan başlıca araçlar olmuştur⁹⁵. Birçok Antik Dönem yazarının bahsettiği gibi çıkardıkları duman nedeniyle bu aydınlatma araçları ocak içerisinde havalandırma sorununu arttırırken sadece puslu bir aydınlık yaratıyor olmalıydı. Diodorus Siculus, maden işçilerinin alınlarının üzerindeki bir aparatla kandil taşıdıklarını söyler ancak böyle bir pratiğe dair elimize ulaşmış bir kanıt yoktur⁹⁶.

Maden içerisindeki temiz havanın aydınlatma araçlarından çıkan kirli hava nedeniyle ve işçiler tarafından solunması ile azalması, derine inildikçe sıcaklığın artması ve minerallerden

⁸⁹ Forbes 1966, 197.

⁹⁰ Plinius XXXIII, 71.

⁹¹ Giresun'da bulunan ve M.S. 4 yy.a tarihlenen ahşap kürekler için bkz. Kaptan 1978.

⁹² Günümüzde madenlerde kullanılan vagonetlerin bir prototipi gibidir. Bkz. Kaptan 1980.

⁹³ Forbes 1966, 198,199.

⁹⁴ Kaptan 1980, 180.

⁹⁵ Forbes 1966, 214,215.

⁹⁶ Healy, 1978, 83.

çıkan zararlı/zehirli gazların dışarı çıkarılması için iyi bir havalandırma sistemi gereklidir. Antik Dönem'de havalandırma tamamıyla havanın doğal sirkülasyonunun sağlanması ilkesine dayanan farklı yöntemlerle sağlanmıştır⁹⁷. Bunlardan en çok kullanılan sistemlerden biri birbirlerine paralel olarak açılan iki bacanın galerilerle çapraz olarak kesişmesiyle sağlanan hava akımına dayanmaktadır. Isınan havanın bu bacalardan birinden çıkması ve diğer bacadan gelen soğuk/ temiz havanın galerilere dolması sağlanmıştır. Sistem basit olarak sıcak havanın genişmesi esasına dayanmaktadır.

2.2.2 Maden İşleme Teknikleri

Dövme Tekniği: En eski metal işleme tekniği olan dövme tekniğinin gelişmesi metalurjik keşiflere dayanmaktadır. Madeni ısıtarak yumuşatıp (tavlama) daha işlenir hale getirilmesiyle birlikte iri bakır parçaların dövülerek işlenmesi kolaylaşmıştır. Döküm tekniğinin kullanılması ve üretilen eserin ihtiyacına göre kalınlıkta hammadde elde edilmesiyle dövme tekniği daha kullanılabilir bir teknik haline gelmiştir. Dövme tekniğinde metal ustaları çeşitli boylarda örsler, dövme kütükleri, ahşap tokmaklar, yükseltme çekici, düz ve sivri çekiçler ve çökertme çekiçleri gibi aletler kullanmışlardır. Bu teknikte kalıplara dökülen ham bakır uzun ve ağır çekiçlerle dövülerek levha haline getirildikten sonra daha hafif tokmak ve çekiçlerle dövülen levhalardan istenilen biçimde tek parça eserler ortaya çıkarılmaktadır. Bunun yanı sıra farklı parçalardan oluşan eserlerin her bir parçası ayrı ayrı dövülerek yapılır ve daha sonra bu parçalar farklı yöntemlerle birleştirilir⁹⁸.

Döküm Tekniği: Döküm tekniği Kalkolitik Çağ'dan beri kullanılmaktadır. Dövme tekniğine göre daha pratiktir. Yapılacak eserin özelliklerine göre hazırlanmış kalıpların içerisine ergitilmiş madenin dökülmesiyle oluşturulan "döküm"ler daha sonra birleştirilmektedir. Yöntemin getirdiği kolaylık ve kalıpların birden fazla kullanılabilmesi seri üretimin yapılabilmesini sağlamıştır. Döküm tekniği esas olarak iki farklı biçimde uygulanır.

a) İçi Dolu Döküm: Çok parçalı kapalı kalıba döküm için, önce istenen eserin kilden bir modeli yapılır; sonra da bu modelin üzerine yine kilden bir dış kalıp hazırlanır. Dıştaki kalıba erimiş madenin döküleceği ve hava kabarcıklarının çıkabileceği delikler açılır ve kalıp iki veya dört parçaya kesilerek modelin üzerinden çıkarılır. Bu kalıp parçaları terrakotta sertliğine gelinceye dek fırında pişirilir ve sonra tekrar birleştirilerek dıştan bir telle sıkıca bağlanır. Bundan sonra da kalıbın deliklerinden içeriye erimiş maden akıtılarak döküm yapılır. Yavaş yavaş soğumaya bırakılan maden iyice donduktan sonra çok parçalı kalıp

⁹⁷ A.g.e. 82.

⁹⁸ Erginsoy 1978, 18-21.

figürünün üzerinden ayrılır. Bu yöntemle dökülen eserlerin üzerinde kalıpların ek yerleri ince bir çizgi halinde belirgindir⁹⁹.

b) İçi Boş Döküm: İçi boş döküm tekniğinde, kilden yapılmış kalıbın içine yine kilden hazırlanmış bir çekirdek yerleştirilir. İçi-dolu (masif) tekniğinden farklı olarak döküm, çekirdek ile dış kalıp arasında yapılır¹⁰⁰.

Tornada Çekme: Seramik çarkının kendi eksenini etrafında dönmesi prensibiyle çalışan torna tezgahlarında M.Ö. 4. yy.dan itibaren metal eserler üretilmiştir. Metal eser üretiminde bu tekniğin kullanımı özellikle Roma Dönemi'nde seri üretim amacıyla yaygınlaşmıştır. Tornada çekme tekniğinde öncelikle istenilen eserin ahşap bir örneği çıkarılır ve metal levha bu kalıp üzerine yerleştirilir. Tornanın hızlı bir şekilde dönmesiyle metal ustası ucu yuvarlaklaştırılmış çelik bir aleti tornada dönen levhanın üstüne bastırır. Böylece levha kalıbın şeklini aldıktan sonra ahşap kalıp çıkarılır. Bu teknikte yapılan eserlerde kabın dış yüzeyinde ince yivler görülmektedir¹⁰¹.

Madeni Parçaları Birleştirme Yöntemleri: Dövme, döküm ya da tornada çekme yöntemiyle olsun birçok alet ve kap birden fazla parçadan oluşmaktadır. Kapların sap, kulp, emzik vb. bölümlerinin birleştirilmesi için lehimleme ve perçinleme gibi birleştirme yöntemleri kullanılmıştır. Lehim birçok madene göre erime noktası daha düşük olan bir maden alaşımıdır. Lehim birleştirilecek bölümlerin iç kısımlarına sürüldükten sonra bu ek yeri yüksek ısıya tutulur. Böylece lehimin sürüldüğü madeni kap ile alaşımlanması sağlanır. Perçinleme ise iki veya daha fazla madeni parçayı basit bir şekilde çivi ile birleştirme yöntemidir. Madeni levhaları çok yüksek ısı ve basınç kullanarak birleştirme yöntemi ise kaynaklama yöntemidir¹⁰².

2.3. Patara Metal Buluntularında Kullanılan Başlıca Madenler ve Alaşımları

Bronz: En eski endüstriyel alaşım olan bronz doğada saf halde bulunmaz. Bronz alaşımının oluşumundaki ana unsur bakırdır. Bakır ve kalayın yüksek ısıda (yak. 1000°C) birlikte eritilmesiyle daha sert ve dayanıklı bir alaşım olan bronz elde edilir. Bronz kelimesi orijinalinde yalnızca bakır-kalay alaşımını kapsarken günümüzde alüminyum-bakır, manganez-bakır ve arsen-bakır gibi farklı varyasyonlardaki alaşımlar için de kullanılmaktadır¹⁰³. Özellikle arsen-bakır uzun bir süre boyunca kalay-bakır ile birlikte kullanılmıştır. Arkeolojik çalışmalarda elde edilen bronz eserler üzerinde yapılan analizler

⁹⁹ Başaran, 1998, 203–204.

¹⁰⁰ Erginsoy 1978, 25-27.

¹⁰¹ Erginsoy 1978, 27,28.

¹⁰² Başaran, 1998, 203–204.

¹⁰³ Doodd, R. A.1982, 65-72.

kalayın % 6 ile % 25 arasında değişen oranlarda kullanıldığını gösterir. En kaliteli bronz alaşımı için kullanılması gereken kalay oranı ise %13,2 dir¹⁰⁴. Kalay oranı % 10'dan daha düşük olan bronz soğuk dövme tekniğiyle işlenebilir. Daha yüksek oranlardaki kalay birleşimine sahip olan bronz ise sıcakta işlenmeye uygundur. Bronzun rengi eklenen kalay oranına göre sarıdan gri ve beyaza kadar farklı tonlarda değişiklik gösterir. Estetiğin öne çıktığı süs eşyalarında her ne kadar sertlik ve dayanıklılığı azaltsa da parlaklığın artması amacıyla % 5 oranında kurşunun alaşıma eklendiği görülmektedir¹⁰⁵.

Alaşımdaki orana göre demirden bile daha sert olan bronz oklar, kargılar, kılıçlar ve mızrak uçları gibi savaş araç-gereçlerinin yapımında yoğun olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra kalite ve alaşım oranları değişiklik göstermekle birlikte tabak, kadeh, tava gibi mutfak araç-gereçlerinde strigilis, ayna ve süs eşyaları gibi kişisel ürünlerde, kulp, birleştirme halkaları ve çivi gibi ahşap sandukaların yapımında, kapı-kilit aksamlarında, kült amaçlı objelerde, resmi ve dinsel küçük ve büyük boyutlu heykeltıraşlık eserlerinin yapımında kullanılmıştır.

Kurşun: Doğada saf halde çok ender görülen kurşun yerkürede % 0,0018 oranında bir rezerve sahiptir. Kurşun, genellikle galena gibi maden filizlerinden ve daha nadir olarak bakır ve çinko gibi kurşunlu maden cevherlerinden elde edilir. Ergitme ve ayırma derecesi 327°C'dir ve bu nedenle kurşun elde edilmesi en kolay metalurjik operasyonlardandır. Bahsedilen ısıda galen cevherinin tasfiye edilmesiyle elde edilen gümüş-kurşun alaşımının okside edilmesiyle alaşım çözülür ve metalik kurşun elde edilir¹⁰⁶. Bir başka deyişle, gümüşün saflaştırılması işlemiyle elde edilen kurşun çok değerli bir yan üründür. Oldukça yumuşak fakat ağır bir metal olan kurşunun rengi beyazdan griye değişiklik gösterir.

Kurşun kullanımı ilk olarak Eski Mısır uygarlığında ortaya çıkmıştır. Mısırlıların M.Ö. 7/6. binde lehimlemede, küçük süs eşyaları yapımında ve günlük kullanım kaplarının parlatılmasında kurşun kullanmışlardır. Anadolu'da kurşun kullanımının ilk izlerini ise Çatalhöyük yerleşimindeki buluntular göstermiştir. Doğu Karadeniz'de Mersin-Elazığ arasında kalan doğu Toroslar'da ve Batı Anadolu'da yoğun olarak kurşun yatakları bulunur¹⁰⁷. Ucuzluğu ve kolay şekil verilebilen özelliğiyle kurşun Antik Dönem'de, mimaride yapı öğelerinin birbirine tutturulmasında, pişmiş toprak kapların tamirinde kullanılan perçinlerin yapımında, su sistemlerinde, dokumacılık, ölçü-ağırlık, yazı araç-gereçlerinin yapımında,

¹⁰⁴ Brown 1976, 25.

¹⁰⁵ Muhly 1980, 33.

¹⁰⁶ Doodd, R. A., 1982, 65-72.

¹⁰⁷ Zeyrek 2005.8.

Roma Dönemi'nde¹⁰⁸ tıpta bir ilaç olarak kullanıldığı gibi operasyon aletlerinin yapımında ve mühürler gibi kişisel eşyaların üretiminde sıklıkla kullanılmıştır¹⁰⁹.

Demir: Demir doğada hem doğal olarak hem de farklı maden cevherleri içerisinde yer alır. Doğal demir (meteorik demir) içerisinde %5-25 oranında nikel bulunur. Hematit, manyetit, pirit ve markisist gibi demir cevherleri doğada yaygındır ve yerkabuğunun % 5'ini oluşturur. Bu cevherlerden elde edilen demir nikel içermez. Parlak ve metalik renkte olan demir oksitlerden 1540°C'lik fırınlarda eritilerek elde edilen demir, 1000-1300°C sıcaklıkta dövülerek işlenir.

Demir kılıç, ok ucu, mızrak ucu, kalkan gibi savaş-araç gereçlerinin ve balta, testere, çapa, orak gibi günlük işler ve tarımsal faaliyetlerde kullanılan araçların yapımında, at takımlarında, mimari öğelerde kullanılan kenet ve çivi benzeri sağlamlaştırıcı unsurların yapımında, strigilis, makas gibi farklı işlevlerdeki aletlerin üretiminde ve sikke basımlarında sıklıkla kullanılmıştır¹¹⁰.

Gümüş: Gümüş doğada hem doğal hem de maden cevherleri içerisinde bulunur. Doğal gümüş çok seyrek olmakla birlikte galen, kurşun, bakır ve çinko gibi sülfür ve kloritlerde bulunur. İçerisinde hem kurşun hem gümüş bulunan galen üstü açık bir ocakta 960°C'de ısıtıldığında gümüş-kurşun cevherden ayrışır. Kurşunun alaşımdan ayrıştırılması ise yüksek ısıda oksidasyon ile gerçekleşir ve gümüş elde edilir. Oldukça parlak olan gümüş çok yumuşak ve esnek bir metaldir. Bu nedenle özellikle süs eşyası yapımında sağlamlığının artırılması için bakır gibi madenler eklenmektedir¹¹¹.

Ekonomik anlamda sıkışık dönemlerde -başta altın ve bronz olmak üzere- gümüşten yapılan eserlerin eritilerek farklı amaçlarla kullanılmasından dolayı günümüzde ele geçen gümüş eserlerin çoğunluğu mezar buluntularıdır. Gümüş, esnek yapısı ve parlaklığıyla tüm dönemlerde süs eşyalarının yapımında kullanılan başlıca metallere dendir. Aydınlatma araçlarında, hydria, oinokhoe gibi sofrta kaplarının yapımında, phiale, yansıtıcı özelliğiyle bronz aynaların yaldızlanmasında ve sikke basımında sıklıkla kullanılmıştır¹¹².

¹⁰⁸ Roma Dönemi'nde kurşun kullanımı için bkz. Boulakia 1972.

¹⁰⁹ Zeyrek 2005, 19-40.

¹¹⁰ Pleiner 1969, 15-20.

¹¹¹ Kısıklı 2006, 55-60.

¹¹² İngo 2006, 611-615.

3. PATARA'DA METAL ESER ÜRETİMİ VE PATARA METAL BULUNTULARI

Patara Metal Buluntuları başlığını taşıyan çalışmanın bu ana bölümünde katalog içerisine alınan eserler işlevlerine göre sınıflandırılmış ve her grup alt tipolojiler içerisinde incelenmiştir.

Antik kentlerde en azından günlük kullanımı karşılama amacıyla seramik, cam, metal eserler üreten küçük işliklerin varlığı bilinmektedir. Antik kent kazılarında karşılaşılan cevher zenginleştirme cürufları gibi buluntular ise kentlerde/bölgelerde aynı zamanda metalurjik faaliyetleri işaret eder. Lykia Bölgesi metal madenler açısından oldukça kısır bir görünüm sunmaktadır. Antik Dönem'de de madencilik faaliyetleri ile ilgili gerek antik metinler gerekse arkeolojik veriler oldukça azdır. Örneğin Strabon bölgedeki maden yatakları ve madencilik sektörü hakkında tamamen sessizdir. MTA tarafından yapılan çalışmalarda Doğu Lykia'da maden ocaklarının düşük kapasiteli olarak Antik Dönem'de de kullanıldığı belirlenmiştir. Kyneai çevresinde bulunan fırın ve cevher zenginleştirme cürufları; Arykanda'da ele geçen cüruflar üzerinde yapılan analizler, bu kentler ve çevrelerindeki metalurjik faaliyetleri göstermektedir¹¹³. Patara'da kentin farklı alanlarından ele geçen çok sayıda cüruf ve 2009 yılında kentin kuzey sur duvarında yapılan çalışmalarda ele geçen ve sur dışına atılmış gibi görünen cüruflar kentte maden zenginleştirme işlemlerinin yapıldığını gösteren buluntulardır. Antik metinler Patara'da metal eser üretimi yapan iki atölyenin varlığından bahsederler. İmparator Cladius'un doktoru ve Compositones'in yazarı Scribonius Largus¹¹⁴ Patara'da tıp aletleri üreten ünlü bir atölye olduğunu söyler. Bunun yanı sıra Lucianus¹¹⁵, Patara'da deri üzerine altın kaplama sandal üreten ünlü bir atölyeden bahsetmektedir. Bu iki antik kaynak, kentte uzmanlaşmış atölyelerin varlığına işaret etmektedir. Günümüze kadar yapılan kazı çalışmalarında Roma Erken İmparatorluk Dönemi'ne ait bu atölyelerin nerede buldukları henüz tespit edilememiştir. Hurmalık Hamamı olarak da adlandırılan Liman Hamamı'nda 1992 yılında yapılan çalışmalarda hamamın batısında tespit edilen küçük demirci işliği ise şimdilik Patara metal eser atölyelerinin geç ve küçük çaplı bir örneğini sunmaktadır¹¹⁶.

3.1. METAL KAPLAR

Patara metal buluntuları içerisinde önemli bir grubu oluşturan metal kaplar değerli madenlerden gümüş ve bronz kullanılarak yapılmıştır. Altın ve gümüş değerleriyle paralel

¹¹³ Oransay 2006, 19-35.

¹¹⁴ Scr. Com. 142.

¹¹⁵ Lucianus, IV.

¹¹⁶ Işık 1990, 87.

olarak gelir seviyesi yüksek kişiler tarafından kullanılmış, bronz ise görece daha ucuz olmasıyla toplumun orta-üst seviyesindeki kişilerce tercih edilmiştir¹¹⁷. Metal kaplar oldukça dayanıklı ve pahalı eserler olmaları nedeniyle uzun süre kullanılmıştır. Bu nedenle benzer formların uzun bir süre kullanıldığı görülmektedir. Yüksek maliyetli metal eserlerin kullanılamaz duruma geldiklerinde ise eritilerek yeniden dönüştürülmeleri günümüze ulaşan eserlerin sayısının azlığını açıklayabilir¹¹⁸. Bu görece azlığın yanı sıra kazı çalışmalarında ele geçen eserlerin düzenli yayınlarının yapılmamış olması metal eserler üzerine yapılan çalışmalarda karşılaşılan önemli sorunlardandır.

Her ne kadar az sayıda olsa da, metal kaplar üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Pannonia'da ele geçen bronz kapların ele alındığı Radnoti'nin çalışmasında¹¹⁹ ve Germania Libera ile Britanya'daki eserlerin incelendiği Radnoti'nin iki çalışmasında eserlerin form repertuarları ayrıntılı olarak sınıflandırılmıştır. Rijksmuseum'da bulunan bronz vazoların incelendiği kronolojik çalışma¹²⁰ ve Pompei'de ele geçen bronz kapların ele alındığı kapsamlı katalog çalışması¹²¹ özellikle Roma İmparatorluk dönemi metal kapları ile ilgili önemli çalışmalar arasındadır. Anadolu'da kapsamlı olarak yayınlanan ve katalog içerisinde metal kapların da bulunduğu Sardes¹²² ve Pergamon metal buluntuları ile ilgili yayınlarda ve Trakya'da ele geçen eserlerin incelendiği Mansel¹²³ ve Onurkan'ın¹²⁴ çalışmalarında metal kaplar açısından zengindir. Arykanda metal buluntuları içerisinde yer alan ve Oransay tarafından incelenen mutfak kapları, Anadolu'da tek kentten ele geçmiş ve bir doktora tez çalışması kapsamında ele alınmış en büyük buluntu grubunu oluşturmaktadır¹²⁵.

Metal kapların yapımında kullanılan en eski teknik şüphesiz dövme tekniğidir. Payne, kaide, kulp, ağız gibi parçaların döküm tekniğiyle yapılıp dövme tekniği kullanılarak gövdeye birleştirilmesinin M.Ö. 600-575 tarihleri arasında başladığını belirtir. Bu tarih, Casson'un ilk kalıp yapımı bronz figürinlerin üretilmesine dair verdiği tarihle uyumluluk göstermektedir¹²⁶. Eserlerin döküm tekniğiyle üretilmelerinde taş, balmumu, pişmiş toprak gibi pek çok farklı

¹¹⁷ Oransay 2006,

¹¹⁸ Boesterd 1956, XIX.

¹¹⁹ Radnoti 1938.

¹²⁰ Boesterd 1956.

¹²¹ Tassinari 1993.

¹²² Waldbaum 1983.

¹²³ Mansel 1938.

¹²⁴ Onurkan 1988.

¹²⁵ Oransay 2006, 36-58.

¹²⁶ Hill 1947, 249.

malzemeden üretilmiş pozitif ya da negatif kalıplar kullanılmıştır¹²⁷. Süreç içerisinde bir kabın kulp, kaide gibi bölümlerinin yanı sıra M.Ö. 5-4. yy. dan itibaren gövde de döküm tekniğiyle yapılmaya başlanmıştır. Bu uygulamanın M.Ö. 4. yy. sonlarından itibaren yaygınlaştığı görülmektedir. Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi Pompeii ve Herculaneum buluntularının neredeyse tamamında döküm tekniği kullanılmıştır. Döküm tekniğine genellikle tornada çekme eşlik etmiştir. Kabın parlaklığını arttırmak ve bazı basit süslemeleri yapmak için kullanılan tornada çekilen döküm tekniğiyle yapılmış kapların hepsinin kaide merkezinde, tornaya birleştirildikleri bir delik bulunmaktadır. Tornanın işleyişiyle oluşan bu deliğin çevresindeki eş merkezli daireler Klasik ve Helenistik Dönemler'de, Roma Dönemi'nde ise çok derindir. Tornada çekilmiş eserlerin iç ya da dış bölümlerinde bulunan çok ince insize çizgiler tekniğin izlerini taşımaktadır¹²⁸.

Hellenistik Dönem'de diğer formlarla birlikte metal kap üretiminde gümüş daha yoğun kullanılırken, M.Ö. 1. yy.da artan şekilde Romalı ustaların gümüş kapların birebir örneklerini bronzdan imal ettikleri görülür¹²⁹. Plinius, "eleştirel bir tonla" lüks objelerden bahsettiği pasajda gümüş ve bronzdan yapılmış kaliteli kapların isimlendirmesinde kabın yapıldığı atölyenin sahibi ya da kapları yapan zanaatkarı bir marka olarak kullanmıştır¹³⁰. Antik Dönem'de metalden üretilen heykel, figürin, süs eşyaları, lüks kaplar ya da günlük kullanıma yönelik aletler gibi birçok farklı forma sahip metal eserler için uzmanlaşmış atölyeler bulunmaktaydı¹³¹. Özellikle Roma Dönemi'nde tek bir atölyenin damgasını taşıyan eserlerin neredeyse tüm İmparatorluk coğrafyasına dağılmış olması bu dönemdeki geniş ticaret ağını göstermektedir¹³². Romanın güneyindeki Capua, , Galia, Germania'da Balkanların girişindeki Pannonia'da ve Mısır-İskenderiye'de metal kap üreten atölyeler olduğu bilinmektedir. Araştırmacılar, Anadolu'da M.Ö. 4. yy.da Lampsakos'da, Sinope'de lüks eşyalar üreten atölyelerin varlığını tespit etmiştir. Plinius Ephesos'lu Poseidonius'un Pompei döneminde gümüş vazolarıyla ünlü olduğunu belirtmektedir¹³³. Patara'nın ise Lykia tipi tabaklarıyla ünlü

¹²⁷ Atina'dan bir yazıt Erekteion'da çalışan ve pişmiş toprak kalıplar üreten ustalara 8 drahmi verildiğinden bahsetmektedir.

¹²⁸ Hill 1947, 251. Ayrıca Antik dönem metal kapların yapım teknikleri için bkz.

¹²⁹ Oransay 2006, 37.

¹³⁰ Humphrey 1998, 335.

¹³¹ Örneğin Scrobinius Largus Patara'da tıp aleti üreten bir atölyeden bahseder.

¹³² Örneğin M.S. 1. yy.da üretilen Aucissa mührü taşıyan fibulalar Britanya'dan Anadolu'ya çok geniş bir coğrafyada ele geçmiştir. MS. 1. yy.da günlük kullanıma yönelik aletler üreten Agathangelus atölyesinin damgasını taşıyan eserler Pompei, Avusturya, Körnken, İsviçre, Vindonisa gibi bir çok farklı yerleşimde ele geçmiştir. Bkz. Gostenčnik, K., Agathangelus the Bronzesmith: The British Finds in Their Continental Context", *Britannia*, 33, 227-256.

¹³³ Treister 1996, 324.

olması kentte tıp aletleri üreten bir atölyenin yanı sıra metal kap üretiminde uzmanlaşmış farklı bir atölyenin de varlığını göstermektedir¹³⁴.

Patara'da ele geçen gümüş, bronz ve kurşundan yapılmış 11 adet metal kap çalışmada iki ana tip oluşturacak şekilde ele alınmıştır. Kapalı Kaplar ve Açık Kaplar. Ardından kulp, kaide gibi ayrı olarak üretilen ve gövdeye perçinlenen tekil örnekler ise Kap Aksamları başlığı altında sunulmuştur.

3.1.1 Kapalı Kaplar

Kapalı kaplar içerisinde yer alan üç örnekten biri gümüş-bakır diğerleri ise bronzdur. Eserlerin tümü oygu mezarlardan ele geçmiştir. İlk örnek A1 gümüş bir amphoradır. Troia'da yüksekliği 50 cm.i bulan Erken Tunç Çağı örnekleri amphora formunun M.Ö. 3. binden itibaren kullanıldığını göstermektedir. Amphora ismi Amphi (karşılıklı-iki taraflı) ve Pherein fiilinden türetilen Phoros (taşımak) kelimesinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Form genel olarak kapatılmaya elverişli dar bir boyun uzun ve kısa mesafelerde taşımaya elverişli düşey ve simetrik kulplar ve geniş bir gövdeden oluşmaktadır¹³⁵. Metal örnekler daha çok üst sınıfta yer alan bireylerin masasında bir statü objesi olarak yer almış ve genelde küçük boyutlu olarak üretilmişlerdir. Siyah ya da kırmızı figür tekniğinde bezenmiş küçük ya da büyük boyutlu pişmiş toprak amphoraların yanı sıra uzun mesafeli ticarete kullanılan basit bezemesiz ve büyük boyutlu birçok amphora formunun özellikle Roma Dönemi'nde sayıları artış görülür.

OM 43 kodlu mezarda ele geçen ve bir urne olarak kullanılmış A1 kulpları ağız bölümü kaidesi ve kapağı iyi korunmuş gövde ise küçük amorf parçalar halinde ele geçmiştir. 28 cm yüksekliğindeki eser dışa çekik ağzının iç bölümünde kapağın oturma bölümü bir çıkıntıya sahiptir. Dar bir boyunla küresel gövdeye geçilir. Eser alçak-halka formu, dışta kademeli bir kaide ile sonlanır. Eserin boyun-ağız, gövde, kaide ve kulpları ayrı ayrı döküm tekniğiyle yapılmış ve birleştirilmiştir. Zengin buluntular içeren mezarın doğusunda yer alan defin alanında ele geçen eser S5 bireyinin sol kolu üzerine bilinçli olarak yatırılmıştır. S5 bireyinin elinde bulunan Nike betimlemeli bir yüzük Uygun tarafından M.Ö. 1. yy.ın ikinci yarısına tarihlenmektedir¹³⁶. Bu yüzyıl tüm Hellenistik Dönem boyunca süren gümüş eser üretimindeki patlamanın sürekliliğini göstermektedir¹³⁷. Patara'daki mezarlarda kremasyon

¹³⁴ Oransay 2006, 28.

¹³⁵ Doğer 1991, 1-2.

¹³⁶ Uygun 2000, Kat. No. Y9.

¹³⁷ Wheeler 2004, 204.

geleneğinin olmaması bu gümüş urnenin, ailenin uzaklarda ölen bir ferdine ait olduğu düşündürmektedir.

İkinci örnek A2 bir oinochoedir. Seramik sanatında çok erken dönemlerden itibaren karşımıza çıkan tek kulplu bu sürahi formundaki vazunun genellikle kulp bölümünde kaliteli süslemeler içeren örnekler yaygındır. Örneğin M.Ö. 6. yy.a tarihlenen Lydia metal eserlerinden 17 cm.lik gümüş bir oinochoenin kulbu bir kouros şeklinde plastik olarak yapılmıştır. Hellenistik Dönem'de yoğunluk kazanan bir diğer süsleme kulbun gövdeyle birleştiği noktada mask benzeri plastik öğelerin kullanılmaya başlanmasıdır. Roma Dönemi içlerine kadar devam eden bu uygulamada medusa başı, satyr başı, farklı hayvan protomları gibi pek çok farklı figür kullanılmıştır¹³⁸.

Patara örneği A2 13 cm. yüksekliğinde küçük bir kaptır. Gövde iki parça halinde döküm tekniğiyle üretilmiştir. Eserin kulp bölümü de döküm tekniğiyle yapılmış ve gövdeye birleştirilmiştir. Literatürde "yonca ağızlı oinochoe" olarak adlandırılan eserin ağız bölümü üç yaprak şeklindedir. Küresel bir gövde halka kaide ile sonlanmaktadır. Üçgen kesitli kulp omuz üstünden yükselir ve ağızla paralel yükseklikte birleşir. Kulbun gövdeyle birleştiği noktada ayrıntılı olarak işlenmiş bir satyr başı bulunmaktadır. Form olarak Eggers'in¹³⁹ "Basık Oinochoeler" grubuna giren örnek, kulbun ağız yüksekliğini geçmemesiyle Eggers'in örneklerinden ayrılır. Başlangıç noktasında plastik tasvirler bulunan Pannonia'da¹⁴⁰, Trakya'da¹⁴¹ yapılan çalışmalarda ile birçok sergi ve müze kataloğunda¹⁴² karşılaşılan oinochoelerin kulp formları genellikle ağızdan yükselir ve daha sonra alçalarak vazunun dudak üzerinde birleşir. Patara örneğinde ise gövdeden yükselen kulbun ağızla eşit yükseklikte birleşmesi nadir görünen özelliklerdendir. Benzer form ve kulp özelliklerine sahip Trakya'da Eriklice tümülüsünden ele geçen bir örnek Onurkan tarafından M.Ö. 4. yy. a tarihlenir¹⁴³. Eriklice örneğinde kulbun gövdeyle birleştiği bölümünde bir Dionysos başı bulunmaktadır. Pompei'den ele geçen bir örnek ise form ve kulp özellikleriyle olduğu kadar kulpta kullanılan satyr öğesiyle de Patara örneğiyle benzerlik göstermektedir¹⁴⁴. Pompei örneğinin tarihi net olmamakla birlikte M.Ö. 1-M.S. 1. yy.lar içerisinde değerlendirilir. M.Ö. 1. yy.a tarihlenen bronz bir strigilis (B5) ve akik taşlı bir yüzük¹⁴⁵ ile birlikte bulunmuştur. Bu tarihlendirme benzer formun hem metal işçiliğinde hem de seramik tasarımlarda uzun bir süre

¹³⁸ Bkz. Tassimar. 1993; Onurkan 1988, Kat No.34.

¹³⁹ Oransay 2006, 46.

¹⁴⁰ Radnoti 1938, Lev. XIII, 72, 73.

¹⁴¹ Raev 1978, Lev.9, 5; Mansel 1938 Lev XII, 18; Onurkan 1988, Lev. 34 a,b.

¹⁴² Boesterd 1956, Lev. X, 233; Comstock-Vermeule 1971, 466,467.

¹⁴³ Onurkan 1988, 56.

¹⁴⁴ Kropotkin res. 52,53.

¹⁴⁵ Uygun 2000, K.No. Y8

kullanımda olduğunu göstermekle birlikte vazolardaki plastik özellikli maskların stilistik özellikleri de tarihlendirmede yardımcı olmaktadır. Patara örneğindeki Satyr başı gösterdiği barok özelliklerle özellikle M.Ö. 2. yy. plastik sanatının karakteristiklerini taşımaktadır. A2'nin ele geçtiği OM 54 kodlu mezar M.Ö. 2. yy.- M.S. 1. yy. arasında kullanım görmüştür ve gerek kontekst buluntular gerekse maskın plastik özellikleri eserin M.Ö.2-1. yy. üretimi olduğunu göstermektedir.

Kapalı kaplar içerisinde yer alan diğer bir eser A3 bronz bir aryballostur. Aryballos, genel olarak dışa taşkın tabla şeklinde ağızlı kısa ve dar boyunlu, küresel gövdeli ve genelde tek kulplu değerli yağ ve esansların taşındığı küçük boyutlu kaplardır. Birçok mezarda strigilislerle birlikte bulunan metal aryballosların palaestra takımının parçalarından da olduğu bilinmektedir. Formun seramik örnekleri M.Ö. 9-8. yy.dan itibaren bilinmektedir. Patara örneği A3 boyun gövde geçişindeki yivler eserin boyu-dudak ve gövde kaide olmak üzere iki parça döküm tekniğinde yapıldığını göstermektedir. Ağız tablası üstte iç bükey olarak gelir ve bir hazne oluşturur. Eser form olarak Berlin'de bulunan kırmızı figürlü bir pişmiş toprak aryballosla aynı özellikleri taşımaktadır¹⁴⁶. Taranto müzesinde bulunan ve üzerinde dil motifli bezeme bulunan benzer form M.Ö. 1. yy. tarihlenmektedir¹⁴⁷. Bu aynı form özelliğinin uzun süre kullanıldığını göstermektedir. OM 2 kodlu metal buluntularından olan aryballos A3'ün ele geçtiği kontekst veriler mezarın M.Ö. 1. yy. ile M.S. 1. yy. arasında kullanım gördüğünü göstermektedir¹⁴⁸.

Ampulla olarak adlandırılan yağ, parfüm benzeri likitlerin taşındığı kaplar genelde küresel bir gövde, dar uzun bir boyun ve omuzdan yükselip dudakta biten iki kulba sahiptirler. Terim aynı zamanda yassı dairesel gövdeye sahip mataraya benzer formlar içinde kullanılmaktadır. Roma Dönemi kalıp yapımı örneklerde kabartma süslemeler yaygındır.

Patara'da OM 43'de ele geçen demir ampulla, mezarın güneyinde yatan S1 bireyine ölü armağanı olarak sunulan bronz bir halkaya takılı iki demir strigilis¹⁴⁹ (B14) ve başka bir küçük boyutlu kapla (A12) birlikte bulunmuştur. Ayrıca S1 bireyinin ayaklarının yanında ele geçen ve üzerinde Hippias Diakretou yazan kurra¹⁵⁰ bu eserlerin kurrada ismi yazılı bireye sunulan bir palaestra takımı olduğunu göstermektedir. Ampullanın yağımında strigilislerde olduğu gibi demir tercih edilmiştir. Taranto müzesinde bulunan benzer bir örnek Roma

¹⁴⁶ Brommer 1969, Lev. 4, 6.

¹⁴⁷ Schojer 1987 CXIII, 37.13e

¹⁴⁸ İşkan Yılmaz-Çevik 1995, 190.

¹⁴⁹ Bu strigilislerden sağlam olarak korunan biri çalışma kapsamında incelenmiştir. Diğer örnek ise demir olması nedeniyle yoğun korozyona uğramış ve parçalar halindedir. Kat. No. B14.

¹⁵⁰ İçine atıldığı kraterden aletler tarafından çekilerek yarış sırasının belirlenmesi amacıyla kullanılan amulet. Kat. No. K12.

Dönemi içinde değerlendirilir¹⁵¹. Ampullanın da içinde bulunduğu palaestra takımında demir sirigilis Geç Hellenistik üretimidir¹⁵². A5'de bu dönem içerisinde değerlendirmelidir.

3.1.2 Açık Kaplar

Açık Kaplar içerisinde gümüş, bronz ve kurşundan yapılmış toplam 7 eser mezar buluntularından oluşmaktadır.

İlk örnek A5 gümüş-bakır alaşımından yapılmış bezemesiz ve kaidesiz sığ bir kasedir. Kaidersiz ve bezemesiz gümüş kaseler M.Ö. 2. yy.dan itibaren Geç Hellenistik Dönem'in karakteristiklerinden biri olmuştur. Bir kural olmamakla birlikte tondoda ve kasenin altında yapım tekniğinden de kaynaklanan eş merkezli daireler ve ağzın iç bölümünde bir yada iki yiv bulunmaktadır¹⁵³. Patara örneği 16 cm çapında ve 4,7 cm. yüksekliğinde sığ bir kaptır. Tondoda çekildiğini de gösteren eş merkezli daireler ve ağzın iç kısmında ince bir yiv bulunmaktadır. Bagenos'dan¹⁵⁴, İtalya'dan, İspanya ve Balkanlardan¹⁵⁵ ele geçen ve ayrıca menşei bilinmeyen ancak müze ve sergi kataloglarında yer bulan¹⁵⁶ benzer örnekler M.Ö. 2.-1. yy.lar arasında değerlendirilmektedir. Patara örneği zengin mezar buluntularına sahip OM 43 kodlu mezarda ele geçmiştir. İki strigilis (B1 ve B2) ve üçlü zincirin yanında ters kapatılmış olarak bırakılmıştır. Buluntular mezarın M.Ö. 2. yy.- M.Ö. Geç 1. yy. arasında kullanım gördüğünü göstermektedir.

Patara'da ele geçen açık kaplardan bir diğeri Patera/ tava/saplı tencere (A6) formundadır. Patera sığ ve geniş ağızlı çanak formundaki kapları tanımlamaktadır. Tava biçimli saplı kaseler de Patera olarak isimlendirilir. Patera formunun, masa kapları arasında yer aldığı gibi ve dini törenlerde de şarap sunularında kullanıldıkları bilinmektedir. Soylu kişilerin ellerini yıkaması sırasında hizmetkarlar tarafından ele su dökülmesinde kullanılması formun bir diğer kullanım alanıdır¹⁵⁷. Genellikle oinochoelerle bir takım oluşturmaktadırlar. ancak plastik eser tasvirlerinde tekil örnekler de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Roma Dönemi'nde mezar armağanı olarak oinochoelerle birlikte ele geçen örnekler nadir değildir¹⁵⁸. Roma Dönemi'nde yaygın kullanılan form, bahsedildiği gibi genel olarak sığ bir kase ve uzun düz bir kulptan

¹⁵¹ Schojer 1987 CXIII, 37.13e.

¹⁵² Bkz. Bölüm III, crtdtyfty

¹⁵³ Strong 1966, 108.

¹⁵⁴ Willers 1952, 16, Res. 11.

¹⁵⁵ Strong 1966, 108.

¹⁵⁶ Pfrommer 1993 Res. 20-21.

¹⁵⁷ Onurkan 1988, 48.

¹⁵⁸ Yurtseven 2006, 101.

oluşur. Kulp bölümleri ise işlevlerine ve süslemelerine göre çok sayıda farklı örneklerle sahiptir. Döküm tekniğiyle üretilip tornada tamamlanan kapların işçilikleri oldukça iyidir¹⁵⁹. Patara örneği A6, OM 48 kodlu mezarda ölü armağanı olarak ele geçmiştir. Sığ kase bölümü 16 cm çapındadır. Kaide içiçe geçmiş eş merkezli dört derin yivden oluşmaktadır. Kulp yaklaşık 12 cm. uzunluğundadır ve uç kısmında bir asma deliği bulunmaktadır. Bu kapları ilk olarak inceleyen Willers, bu eserlerin M.S. 1. yy.da üretilmeye başladığını belirtmektedir¹⁶⁰. Radnoti, Willers'a katılmakla birlikte bu tipin M.S. 2. yy.dan sonra üretilmediklerini eklemektedir¹⁶¹. Yakın benzerler Cassel'deki Königlischen Müzesin'de¹⁶², Louvre'da¹⁶³ bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Trakya¹⁶⁴, Bulgaristan¹⁶⁵ ve Tarsus'da¹⁶⁶ yapılan araştırmalardan bilinen yakın örnekler M.S. 1-2. yy.lar arasında değerlendirilmektedir. Patara'da ele geçen ve günlük kullanıma yönelik tipik metal kaplardan biri olan A7 küçük boyutlu bronz bir kazandır. Radnoti, Pannonia'da ele geçen birçok bronz kaplar içerisinde kazanları da ayrı bir grup olarak incelemiş ve alt tipolojilerini oluşturmuştur. Radnoti'nin¹⁶⁷ "silindirik kazanlar" olarak adlandırdığı tip içerisinde yer alan Patara örneği A7 33. cm çapında dışa çekik ağız aşağı sarkıtılmış bir ağıza sahip silindirik gövdeli ve dövme tekniğinde yapılmış bronz bir kazandır. Radnoti benzer örnekleri M.S. 2. yy. içerisinde değerlendirmiştir¹⁶⁸. Viyana müzesindeki benzer bir örnek ise Baratte tarafından M.S. 3. yy. tarihlenmiştir¹⁶⁹. Sardes'te ele geçen benzer bir buluntunun ise Geç Roma- Doğu Roma kontekstinden ele geçtiği bilinmektedir¹⁷⁰. 2005 yılında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen A7 Günlük yamacının batısında ortaya çıkarılan seramik işlikleri içerisinde bulunmuştur. Buradaki çömlek işliğinin M.S. Erken 3. yy.da kullanılmaya başlanıp Doğu Roma içlerine kadar kullanımının sürdüğü bilinmektedir¹⁷¹. Günlük kullanıma yönelik bezemesiz olarak üretilmiş ve işlevsel yönü öne çıkan bu tip kapların farklı yüzyıllara tarihlenen benzer örnekleri formun değişim göstermeden uzun bir süre kullanıldığını göstermektedir. Patara kazılarında ele geçen bir diğer kazan ise Tepecik Akropol çalışmalarında ele geçmiştir.

¹⁵⁹ Nenova-Merdjanova 1994, 305.

¹⁶⁰ Willers 1907, 72.

¹⁶¹ Radnóti 1938, 64.

¹⁶² Bieber 1915, Lev. LII Res. 378.

¹⁶³ De Ridder 1915, Lev. 111, 3044.

¹⁶⁴ Raev 1978, Lev. 16, 1.

¹⁶⁵ Nenova-Merdjanova 1994, 305, 1.

¹⁶⁶ Yurtseven 2006 121, 50.

¹⁶⁷ Radnoti 1938, 105-122.

¹⁶⁸ Radnóti 1938, Lev. XXXV, 5.

¹⁶⁹ Baratte 1990, 92, Res. 66.

¹⁷⁰ 1983, Lev. 33, 515-516;

¹⁷¹ Işık 2007, 20,21.

Kurşun kazanların (A8) Antik Dönem'de şarap kaynatmada kullanıldıkları bilinmektedir¹⁷². Eser oldukça deforme olarak korunmuştur.

Patara kapları-açık kaplar başlığı altında incelenecek son örnekler içerisinde üç adet pyxis bulunmaktadır. Birer kozmetik kabı olan pyxisler içerisinde kozmetik ürünler, boya malzemeleri hatta içerisinde esanslar bulunan aryballos gibi küçük kaplar taşınmaktaydı. Tamamen tek hazneden oluşan örneklerin yanı sıra farklı malzemelerin koyulabilmesi için üç ya da dört hazneye ayrılmış örneklerde bulunmaktadır. Kurşundan yapılmış örnekler silindirik formlu bir gövde ve merkezde küçük bir tutamağın bulunduğu kapaktan oluşmaktadır¹⁷³.

Patara'da ele geçen ilk iki örnekten A9 ve A10 aynı forma sahiptir. Silindirik bir kutu şeklindeki gövde dışı çelik düz bir kaideyle sonlanır. Ortasında tutamak bulunan birer kapağa sahiptirler. Daha iyi korunmuş olan örnek A9 OM 43 kodlu mezar buluntuları arasındadır. İçinde bir kremasyondan alınmış küçük bir kemik parçası bulunan bu kap bir ostohek gibi kullanılmıştır¹⁷⁴. Delos'dan benzer bir örnek M.Ö. 2. yy. içinde değerlendirilmektedir¹⁷⁵. OM 43 kodlu mezardan ele geçen unguentarium¹⁷⁶, pişmiş toprak Pskyhe figürünü¹⁷⁷, takı¹⁷⁸ ve sikke¹⁷⁹ gibi buluntular mezarın M.Ö. 2. yy.-M.S. 1. yy başları arasında kullanıldığını göstermektedir. Mezar konteksti ile benzer örneklerin tarihleri uyumluluk göstermektedir ve eser Geç Hellenistik Dönem üretimi olmalıdır.

OM 46 kodlu mezar buluntusu olan A10 yoğun korozyona uğramış ve gövde ile kapağın bir bölümü eksiktir. Mezar kontekstinde ele geçen buluntular içerisinde unguentariumlar¹⁸⁰ M.Ö. 4. yy. sonu ile M.Ö. 2. yy. 3. çeyreği arasındaki zaman dilimine bir adet Likya birlik sikkesi¹⁸¹ ise M.Ö. 15-M.S. 14 arasına verilmektedir. Eldeki veriler mezarın M.Ö. 4. yy.dan M.S. 1. yy. başlarına kadar kullanıldığını göstermektedir. Örnek A10 birebir benzeri A9 gibi Geç Hellenistik Dönem içinde değerlendirilmelidir. Son örnek A11 ise yukarı doğru incelen silindirik bir gövdeden oluşmaktadır. Kapaksız olarak ele geçmiştir. Form diğer iki örneğimizle benzerdir. OM 30 kodlu mezarda ele geçen eserin Delos'da n bir benzeri Deonna tarafından M.Ö.1.yy.a tarihlenmektedir¹⁸².

¹⁷² Forbes 1967, 20.

¹⁷³ Proházská 1995, 82-85.

¹⁷⁴ Işık 1999, 165.

¹⁷⁵ Deonna 1938, Pl. LXXVII,632-633.

¹⁷⁶ Dündar 2008, Kat No. U94.

¹⁷⁷ Işın 2007, 140, Res.17.

¹⁷⁸ Uygun 2000, Kat No: 6-13.

¹⁷⁹ Özüdoğru 2002, Lev. IX, 82.

¹⁸⁰ Dündar 2008, Kat. No. U9, U13, U24, U119.

¹⁸¹ Özüdoğru 2002, Kat. No. 57.

¹⁸² Deonna 1938, Lev. LXXVII Nr. 635

A12 yüksekliği 5 cm olan küçük bir kaptır. Kaideden ağza doğru genişleyerek yükselen silindirik gövde fincan formundadır. Düz yassı kapağın merkezinde küçük bir delik bulunmaktadır. OM 43 kodlu mezarda bbronz bir halkaya takılı iki demir strigilis¹⁸³ (B14) ve bir ampulladan oluşan palaestra takımıyla birlikte bulunmuştur. Eserin üzerindeki ip kalıntıları bu palaestra takımına bağlı bir kap olduğunu göstermektedir. Palaestra takımlarında genelde yağ taşımak amaçlı olarak kapalı bir kap bulunmaktadır. Form olarak sıvı bir madde taşımaya uygun olmayan A12 krem benzeri yoğun kıvamda maddelerin taşınmasında kullanılıyor olabilir. Ancak Delos'da ele geçen benzer bir örnek mürekkep hokkası olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Korinth'den ele geçen benzer seramik eserler de mürekkep hokkası olarak değerlendirilir. Bu durumda zengin bireyler için ölü armağanı olarak bırakılan palaestra takımlarına asilliğin bir simgesi olarak bir yazı araç-gereci de bu armağanlara eklenmiş olabilir. İtalya Metopontum nekropolünde ele geçen bronz bir hokka bir aryballos ve sitrigilisle birlikte mezar armağanı olarak bırakılmıştır¹⁸⁴. Deonna, Delos örneğini¹⁸⁵ M.Ö. 1. yy. içerisinde değerlendirmektedir. Korinth'de ele geçen pişmiş toprak benzer örnekler¹⁸⁶ ise Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir. Kabın birlikte ele geçtiği diğer buluntularda (A3, B14) Geç Hellenistik Dönem'i işaret etmektedir.

3.1.3 Kulp, Kapak ve Kaideler

Metal eserlerin gövde kulp ve kaide gibi bölümlerinin ayrı ayrı olarak döküm tekniğiyle üretilip lehimleme, perçinleme gibi farklı yöntemlerle birleştirilerek metal kapların üretildiğinde bahsetmiştir. Bu nedenle antik kent kazılarında tüm ya da tüme yakın metal kapların yanı sıra kulp ve kaide gibi parçalar tekil olarak da ele geçmektedir.

Patara buluntuları içerisinde yer alan bronz bir kulp (A13) oldukça ince işçilik gösterir. Gövdeye tek tutamakla monte edilen ağız bölümünde ise sağa ve sola uzanan kollar ve ana kulp bölümü olmak üzere üç noktada kapa bağlanmaktadır. Kulbun üst bölümünde Roma Dönemi'nde sıklıkla karşılaşılan¹⁸⁷ küçük bir kuş figürü kullanılmıştır. Kulbun benzer örnekleri genellikle hydrialarda bu tip kulpların tercih edildiğini göstermektedir. Kapalı kaplara ait olması gereken iki kulp (A14, A15), Ana Cadde'den ele geçen bir kaide (A16) ve küçük bir kaba ait olan bronz bir kapak (A17) bu grup içerisinde yer alan diğer eserlerdir.

¹⁸³ Bu strigilislerden sağlam olarak korunan biri çalışma kapsamında incelenmiştir. Diğer örnek ise demir olması nedeniyle yoğun korozyona uğramış ve parçalar halindedir.

¹⁸⁴ Proházka 1995, 153.

¹⁸⁵ Deonna 1938, Lev.LXXXI, 679-680.

¹⁸⁶ Broneer 1935, 73, Res. 17.

¹⁸⁷ Tassinari 1993.

3.2. KİŞİSEL KULLANIM EŞYALARI

Kişisel Kullanım Eşyaları ana başlığı altında kadın ve erkeklerin vücut bakımlarında, günlük bakımlarında ve kıyafetlerinde kullandıkları metal eserler ele alınacaktır. Bölümde ilk olarak Antik Dönem'de toplumun üst tabakasında yer alan erkeklerin sembollerinden olan strigilisler üzerinde durulmuştur. Ardından tümü ölü armağanı olarak sunulmuş farklı mezarlardan ele geçen aynalardan tipinin özelliklerini en iyi gösteren toplam 22 ayna çalışma dahiline alınmıştır. Aynaların ardından, giysilerin tutturulmasında kullanılan kemer tokaları ve fibulalara yer verilmiştir.

3.2.1 Strigilisler

Strigil ya da strigilis uzun, yarı dairesel kesitli bir kaşık (ligula) ve kulptan (capulus) oluşan, orak biçimli¹⁸⁸, genelde atletlerin vücutlarına sürdükleri yağları temizlemede kullandıkları bir alettir. Strigilislerin kökeni bilinmemekle birlikte, araştırmacılar Mısır, Myken ve Korinth üzerinde yoğunlaşmaktalar. Raubitschek, boru tipli sap bölümüne sahip en erken örneklerinin, Plutarkhos'un Spartalıların yağ kazıyıcı olarak kamış kullanmalarına dair verdiği bilgiye dayanarak, ilk metal strigilislerin, prototip olarak, bu kamışlar örnek alınarak üretildiğini belirtir¹⁸⁹.

Strigilislerin formları ve boyutları zaman ve coğrafi açıdan farklılıklar gösterir¹⁹⁰. Genel olarak 16 ile 30 cm. arasında değişen uzunluğa sahiptirler¹⁹¹ ve ana bölümleri form ve biçim olarak değişiklik göstermektedir. Bu değişiklik aynı zamanda kulp ve kaşık bölümleri

¹⁸⁸Strigilislerin form olarak oraklardan gelişimi ve orakların birer kazıyıcı olarak strigilislerden önce kullanıldığına dair bkz. Boardman 1971.

¹⁸⁹Raubitschek 1998, 122.

¹⁹⁰ Strigilisleri kapsamlı olarak inceleyen bir çalışma için bkz. Kotera-Feyer 1993.

¹⁹¹Daha küçük boyutlu strigilisler de bulunmuştur. Araştırmacılar, buluntu yerleri bilinmeyen ve 7 cm. uzunluğundaki bu strigilislerin sunu amaçlı üretildiğini belirtirler. Bkz. Ridder2003, Boardman 1971.

arasındaki boyut oranlarında da kendisini gösterir. Strigilislerin ilk örnekleri ince bir levhanın yarım daire şekline getirilmesi ve kaşık ucunun inceltmesi ile oluşturulmuştur. Bu örneklerde kulp halka şeklinde ve sadece iki parmağın geçebileceği genişliktedir¹⁹². Kulp M.Ö. 5.yy.dan itibaren oval bir form alır ve bu dönem örneklerinde kulbun uzunluğu tüm parmakların girebileceği boyuttur. Hellenistik Dönem'de oval form korunur. Roma Dönemi örneklerinde kulplar dikdörtgen formlu olarak üretilmişlerdir. Bu dönemde kulbun iki paralel yüzündeki mesafe farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, kulpsuz sadece asma deliği olan tutamaklı örneklere de sıklıkla rastlanır¹⁹³.

Strigilisin kullanım amaçlarıyla ilgili antik literatür M.Ö. 5. yy.ın ikinci yarısından daha eskiye gitmez¹⁹⁴. Vazolar üzerindeki şematik çizimlerde, gymnasium ve hamamlardaki duvar resimlerinde, ve heykeltıraşlık eserlerinde strigilisin kullanımına ilişkin pek çok tasvir bulunmaktadır¹⁹⁵. Arkeolojik çalışmalarda ele geçen strigilislerin büyük çoğunluğu ölü armağanı olarak mezarlarda ve spor aktiviteleriyle bağlantılı yapılarda ele geçmiştir. Erkeklerin günlük kullanım eşyalarından olan strigilislerin yanı sıra kadınların da kendilerine ait strigilislerin olduğu ve bunların hamamlarda, epilasyon kremi temizlemede kullanıldıkları bilinmektedir. Ancak mezar buluntuları olarak strigilislerin kadın gömülerinde bir ölü armağanı olarak bırakılması oldukça nadir karşılaşılan bir durumdur¹⁹⁶. Sporcuların kullandığı bir alet olan strigilisin erkekler için toplumsal statüyü gösteren bir sembol olması sporcuların Antik Dönem'de toplumun üst sınıfında yer aldıklarının gösterir.

Kotera-Feyer'in 1993 yılında yayımladığı "Die Strigilis" başlığını taşıyan çalışması bu özel alanda yapılan ilk monografik çalışmadır. Feyer çalışmasında, strigilis buluntularını bölgesel olarak ele almış ve her bölge için belirlediği kronolojik gözlemlerini aktarmıştır. Bölgesel olarak değişkenlik göstermekle birlikte dönemselsel form özellikleri saptanmıştır. Erken Dönem'de (M.Ö. 6. yy.) kulplar zarif ve yuvarlak şekillidir. M.Ö. 5. yy.ın ilk yarısından itibaren kulplar geniştir. M.Ö. 5. yy.ın ikinci yarısında ise kulplar daha dar üretilmiştir. Klasik Dönem örnekleri ile M.Ö. 3. yy. tipleri kulpların ön ve arka kısmındaki değişikliklerle ayırt edilebilmektedir. M.Ö. 3. yy. da kulbun ön tarafı içeri çekilmiş arka yüz ise 5. yy. örneklerine

¹⁹² Dictionnaire Des Antiquites Grecques et Romaines 1963,1532-1534.

¹⁹³ Proházská 1995, 55.

¹⁹⁴ Aistophanes ve Platon aletin günlük kullanımından söz etmişlerdir. Aristoteles ise strigilisin bir tıp aleti olarak kullanıldığını bahseder.

¹⁹⁵ Konu özellikle M.Ö. 5. yy.da işlenmiştir. Kırmızı figürlü vazo resimlerinde, palaestra veya hamamlarda strigilis kullanımı sıklıkla karşımıza çıkar. Lysippos'un Vatikan'da bulunan kopyasından bilinen Apoxyomenos'u verilebilecek örneklerdendir. Ayrıca, İtalya'da birçok duvar resminde benzer sahnelerle karşılaşılmaktadır.

¹⁹⁶ Kadın mezarlarına strigilis bırakılması Etruria Bölgesi'nde oldukça yaygındır. Kotera-Feyer, 116-128; Bunun dışında tekil örnekler bilinmektedir. Anadolu'dan Antandros kenti Melis nekropolündeki çalışmalarda bir kadın mezarında ele geçen strigilis için bkz. Polat 2005.

göre daha ince bir yapıdadır. Hellenistik Dönem'in erken evrelerinde kulp geniş ve açıktır¹⁹⁷. M.Ö. 1. yy.dan itibaren kulp aralığı daralır, dikdörtgen ve kapalı bir tutamak halini alır. Bu Roma Dönemi'nde de en çok kullanılan kulp formu olmuştur. Kotera-Feyer Roma Dönemi strigilislerini formları açısından iki alt başlıkta incelemiştir. İlk form "Dikey Form"dur. L şeklindeki bu örneklerde kaşık bölümünün arka kısmında yaprak tarzı kabartmalar sıklıkla kullanılmıştır. Kulp genelde dar bir aralığa sahiptir ve tutamak şeklindedir. "S" profilli ikinci form ise M.Ö. 1. yy. ın sonundan itibaren mezarlarda görülmeye başlanır. Kulp rahatlıkla parmakların geçeceği aralığa sahiptir¹⁹⁸. Strigilislerin yapımında bronz ve demir başta tercih edilen metalik madenlerdendir. Hellenistik Dönem'e değin bronzun demire göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. Hellenistik Dönem'de ise strigilis yapımında demir kullanımının büyük bir ivmeyle artışı söz konusudur. Roma Dönemi'nde bronz tekrar tercih edilen malzeme olmuştur¹⁹⁹.

Terminoloji

Strigilislerin anlatımında kulp, kaşık gibi ana bölümlerin yanı sıra kulbun kaşık ile birleştiği yüzü "ön kulp", parmakların dış bölümüne gelen yüzü ise "arka kulp" olarak adlandırılmıştır. Kulbun ön ve arka kısımlarının bükülüp birleştiği kısım ise "kulbun üst kısmı" olarak anılmıştır. Kulbun kaşığa lehimlendiği arka kulbun uç noktası "eklenli bölümü", kulp ve kaşığın birleşme noktaları ise "birleşme bölümü" olarak isimlendirilmiştir²⁰⁰.

Patara buluntuları içerisinde 18 adet strigilis bulunmaktadır. Tamamı mezar buluntularıdır. Strigilisler eserlerin yapımında kullanılan malzemeye göre iki ana gruba ayrılmıştır. Bronz ve Demir. Eserlerin tipolojik sınıflandırmaları strigilislerin profil ve kulp formlarına göre düzenlenmiştir.

Bronz Strigilisler

Çalışma dahiline alınan toplam 15 bronz strigilis altı farklı mezardan ele geçmiştir. Eserlerden ikisinin sadece kaşık bölümleri diğerleri ise tüm olarak ele geçmiştir.

Tip1: Dikey L formlu-Kapalı kulplu strigilisler. Altı strigilis (B1-B6) bu grup içinde yer alır. Tip1'in en iyi korumuş örneğinin uzunluğu 22,5 cm. dir. Kaşık bölümleri dar ve oval kesitlidir. Kulp bölümleri ince bir levhanın kıvrılmasıyla oluşturulmuştur. Kulplar dikdörtgen ve kapalıdır. Kulp açıklıkları asma amaçlı kullanılmış olmalıdır çünkü parmakların

¹⁹⁷ Hellenistik Dönem örnekleri için bkz. Robinson 1941, Lev. XXXII-XXXVI.

¹⁹⁸ Kotera-Feyer 1993, 140-144.

¹⁹⁹ Doğan 2007, 41. Örneğin Korinth, Olynthus gibi kentlerde ele geçen ve yayınlanan Hellenistik Dönem'e ait strigilislerin neredeyse tümü demirdir. Bkz. Pemberton 1985, 290.

²⁰⁰ Doğan 2007, 7-16.

geçemeyeceği kadar dardır. Bu özelliklere sahip strigilisler en erken M.Ö. 1. yy. da üretilmeye başlanmış ve tüm Roma Dönemi boyunca popülerliğini sürdürmüştür.

Patara'nın en önemli nekropol alanlarından bir olan Bodrumtepe'deki 1997 yılında yapılan çalışmalarla ortaya çıkan M43 mezarı in situ konteksti ve zengin buluntularıyla önemlidir. Bu alan buluntularından olan B1 ve B2 çapı 10 cm. olan demir bir halkaya takılı olarak yanında bronzdan üçlü zincir ile birlikte mezarın doğusunda bulunmuştur. Yine aynı buluntu kümesinde ele geçen gümüş bir kase (A3) olasılıkla bir palaestra takımının ölü armağanı olarak bırakıldığını göstermektedir. Her iki örneğin kulpları dikdörtgen, B1'in formu dik L, B2'nin ise hafif S profillidir. Pompei'den²⁰¹, Kourion'dan ele geçen örnek Roma Dönemi içerisinde değerlendirilmektedir. Kontekst veriler ise M.Ö. 1. yy. 2. yarısını işaret etmektedir. B3 ve B4 OM 54 buluntularıdır. Form ve kulp özellikleriyle bahsedilen ilk iki örnekle benzerdirler. B3 kaşık dış bölümünde taşıdığı uzun lotus bezemesiyle diğerlerinden ayrılır. Benzer bir başka OM 54 buluntusu B5'in ise sadece kazıyıcı kaşık bölümü ele geçmiştir. Kaşık bölümünün başlangıcındaki delik kaşığın sap ile perçinlenerek birleştirildiğini göstermektedir. OM 54 kodlu mezar buluntuları mezarın M.Ö. 2. yy. 2. yarısı ile M.S. Erken 1. yy. arasında kullanıldığını göstermektedir²⁰².

OM49 ölü armağanlarından B6 15,5 cm.lik uzunluğu ile en küçük örnektir. Kulp özellikleri kapalı ve dikdörtgen özelliğiyle benzer özellikte kaşık bölümü ise uca doğru dalga şeklinde kavisle incelmekte ve kaşığın ucu yukarı bakmaktadır. Bu Roma Dönemi'nde strigilislerin kaşık bölümündeki varyasyonlardan biridir. Xanten'den²⁰³, Delphi'den²⁰⁴ benzer örnekler M.S. 1-3. yy. arasında değerlendirilmektedir.

Tip2: L formulu tutamak kulplu strigilisler. Kotera-Feyer Roma Dönemi strigilislerin üç farklı forma sahip olduğunu ve bunlardan birinin "dikey" form olarak adlandırır. Grubun en önemli biçimsel özelliği yaklaşık 90°lik bir kaşık eğimine sahip olmasıdır. Tip2 içerisinde dahil edilen strigilislerin kulpları Roma tipinin katı yapısını destekleyen bütünleşik tutamaklara sahiptirler. Genellikle kaşık bölümünden daha kalın olarak ve dikdörtgen masif bir görünme sahiptirler. Örneklerden bazılarında kulbun ucunda (B9) görülen veya kulbun bütünü boyunca görülen (B11) 0,5 cm.lik açıklık asma amacıyla kullanılmıştır.

Patara buluntuları içerisinde bu grubu temsil eden 5 örnek (B7-B11) vardır. Roma tipinin tüm katasal özelliklerini gösteren eserler genel olarak Roma Dönemi'ne aittir. OM 46 mezar buluntusu (B7) dövme ve döküm teknikleriyle tek parçadan yapılmıştır. Sapın uç kısmında

²⁰¹ Mau 1902, 377.

²⁰² Dündar 2007; Kat No. 87, 103, 109, 152, 155, 159, 163.

²⁰³ Bridger-Kraus 2000, s.72,4.

²⁰⁴ Perdrizet 1908, 108 Res. 370.

asma deliği bulunmaktadır. Sap ve kazıma dış bölümlerinde TATTA yazısı üretildiği atölyeyi işaret etmektedir. Benzer örnek Borell²⁰⁵ tarafından Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiştir. Bir başka OM 46 mezar buluntusu (B8) benzer teknikle üretilmiştir. Sap bölümü düz yükselmektedir. OM 2 mezar armağanlarından B9 ve B10 kulp bölümünün daha kalın olmalarıyla ilk iki örnekten ayrılırlar Form özellikleri birebir aynıdır. Benzer örnekler M.S. 1-3. yy.lar arasına tarihlenmektedir. Mezar buluntuları M.Ö. 1-M.S.1. yy.lar arasında kullanıldığını eserlerin en geç M.S. 1. yy.da üretildiklerini gösterir. OM 54 buluntularından B11 kulbu boyunca yer alan 0,3 cm.lik bir açıklık yer alır. Benzer örnekler M.S. 1-2. yy.a tarihlenirler.

Diğerleri

OM 54 buluntuları arasında yer alan B12 farklı tipiyle yayınlarda karşılaşılmayan örneklerdendir. Yarım yay şeklinde yükselen kaşık ve ona eklenen tek bir levhanın kıvrılması ile oluşturulmuş kulp bölümünden oluşur. Mezar konteksti M.S. 1. yy.ı işaret eder. Sadece kaşık bölümünden oluşur ve kulba dair üzerinde bir iz bulunmayan diğer OM 54 buluntusu örnek B13 'de aynı döneme aittir.

Demir Strigilisler

Patara mezar buluntuları içerisinde yer alan beş adet demir strigilis bulunmaktadır.

Eserlerden B14, B15 ve B16'nın tümü B17 ve B18'in ise kulp bölümleri korunmuştur. Özellikle Hellenistik Dönem'de strigilis yapımında demir kullanımı yaygındır. Ancak Roma Dönemi'nde de kullanımı sazalara devam etmiştir. Demir strigilislerin daha uzun ve kaşık bölümlerinin daha az derin olduğunu belirten çalışmalar bulunsa da bu saptamaların dışında kalan örnekler de bulunmaktadır²⁰⁶. Patara demir strigilisleri form özelliklerine göre 2 farklı tip gösterir.

Tip1: Dikey form. Tip1'i temsil eden ilk örnek OM 43 kodlu mezardan ele geçen B14'dir. Bronz bir halkaya takılı olarak bir başka demir strigilis ve yağ kaplarıyla birlikte bulunmuştur. Feyer'in, Roma Dönemi'nde sıklıkla karşılaştığımızı söylediği dikey forma yani 90°lik kaşık eğimine sahiptir. Mezarın güneyinde yatan S1 bireyine ölü armağanı olarak sunulan palaestra takımı içerisindeki ampulla ve yağ kabının bronz halkaya takıldığı üzerlerinde korunan deri ve ip izlerinden anlaşılmaktadır. S1 bireyinin ayaklarının yanında ele geçen ve üzerinde Hippias Diakretou yazan kurra²⁰⁷ S1 bireyinin bir sporcu olduğunu göstermektedir. Hippias'ın

²⁰⁵ Borell 1991, Taf.52.140

²⁰⁶ Proházská 1995, 61.

²⁰⁷ İçine atıldığı kraterden aletler tarafından çekilerek yarış sırasının belirlenmesi amacıyla kullanılan amulet.

parmağında bulunan ve üzerinde Fortuna tasviri bulunan 2,2 cm. çapında bir yüzük M.Ö. 1. yy.ın ikinci yarısını işaret etmektedir²⁰⁸. Bu tarih Hippias'a ait strigilis B14'ün Roma Dönemi özelliklerinden L formu göstermesi ve dikdörtgen bir kulba sahip olması ile örtüşmektedir.

Tip1'i temsil eden ikinci örnek (B15) OM48 mezar buluntularındandır. 90°lik eğime sahip kaşık kısmı derindir. Tek parçadan oluşan ve dikdörtgene yakın formda kulbun aralığı dardır ve bu nedenle bir tutamak gibi kullanılmış olmalıdır. Benzer örnekler M.Ö. 1. yy. içerisinde değerlendirilmektedir. Mezar konteksti mezarın M.Ö 2.-M.S. 1. yy.lar arasında uzun bir süre kullanıldığını göstermektedir. Benzer örnekler ve mezar konteksti eserin Geç Hellenistik Dönem üretimi olduğunu göstermektedir.

Tip2: Kaşık kısmı geri çekilmiş form. Bu form İ.Ö. 1. yüzyılın sonundan itibaren mezarlarda görülmeye başlanır. Bu formun da Dikey Form'da olduğu gibi farklı şekilleri vardır ve bu farklılıklar kulp ve kaşık kısmında görülür. Kulp rahat tutulacak kadar geniş bir açığa sahiptir. Kaşığın ucu yine Dikey Form'da olduğu gibi aşağı, yukarı ya da düz devam edebilir²⁰⁹.

B16 bu tip içerisinde değerlendirilen tek örnektir. Kulp tek bir parçadan oluşur ve dikdörtgen formudur. Kulp aralığı parmakların geçebileceği genişliktedir. Kulbun dış sınırına kadar geri çekilen kaşık orak şeklindedir. Bu özellikleriyle Kotera-Feyer'in Roma Dönemi tanımlamalarına uyar. B16'de B15 gibi OM48 mezar buluntularındandır. Buluntu alanına göre konteksti M.Ö. 1. yy. 2. yarısını işaret etmektedir. Bu tarih Feyer'in kronolojisi ile de uyumludur.

Diğerleri: İki adet demir strigilis (B17, B18) kulp bölümleri ve kaşık bölümlerinin başlangıç kısmı korunmuş halde ele geçmiştir. Her ikisi de OM54 buluntusudur. B17 tek bir parçadan oluşan dikdörtgen kulp kaşığın arka bölümüne doğru uzanan bir dil ile kaşığa lehimlenmiştir. Çok küçük bir bölümü korunmuş olan kaşık derin bir profile sahiptir. Kaşıkla kulbun kaşığın arkasında bir eklenti ile birleşmesi genellikle Hellenistik Dönem özelliklerindedir. Ancak dörtgen kulp formu daha öncede bahsettiğimiz gibi Geç Hellenistik Dönem'de ortaya çıkar. Bu nedenle eser M.Ö. 1. yy. içerisinde üretilmiş olmalıdır. Örnek B18 dikdörtgen formlu bir kulba sahiptir. Küçük bir bölümü korunmuş olan eserin kaşık bölümü dikey form özelliğiyle yükselmektedir. Bahsedildiği gibi bu özellik M.Ö. 1. yy.dan itibaren görülmeye başlanır. Eserin ele geçtiği OM54 M.Ö. 2. yy. 2. yarısı - M.S. 1. yy. arasında kullanım görmüştür. Eserin tarihlenmesinde farklı buluntuların yokluğunda B18 M.Ö. 1.- M.S. 1. yy.lar arasına tarihlenmelidir.

²⁰⁸ Uygun 2000, 32-35.

²⁰⁹ Kotera-Feyer 1993, 125-128.

3.2.2 Aynalar

Parlatılmış metallerin yansıtıcı özelliğinin kişisel bakım eşyası olarak kullanımının en eski kanıtı M.Ö. 6200'e tarihlenen Çatalhöyük buluntusudur. Binlerce yıllık süreç içerisinde Antik Mısır ve ardından Sümer uygarlıklarında bronz, gümüş ve altın aynaların kullanıldığı bilinir. Ayrıca, Bronz Çağı içlerinde Anadolu ve Hellas başta olmak üzere bir çok bölgede ölü armağanları olarak birçok mezarda aynalar karşımıza çıkmaktadır. Parlatılmış metal aynaların kullanımı geç antikitenin içlerine kadar devam etmiştir²¹⁰. Aynalar Antik Dönem'den günümüze sıklıkla kadınlarla ilişkilendirilen eşyalardan biridir. Antik Dönem yazarlarından Pollux, aynaları bir kadın eşyası olarak listelemiş, Aristophanes, makyaj, parfüm ve aynayı kadınların günlük bakım eşyaları arasında saymıştır²¹¹. Arkeolojik çalışmalarda özellikle mezarlardan ele geçen aynaların, istisnalar dışında²¹², kadın bireylere ölü armağanı olarak sunulmaları, ayrıca vazolar üzerindeki stilize tasvirlerde, duvar resimlerinde ve mezar taşlarındaki rölyeflerdeki betimlemelerde aynaların kadın figürlerin elinde bulunmaları bu ilişkilendirmeyi güçlendirmektedir²¹³.

Pianu, özellikle küçük boyutlu aynaların sembolik değeri üzerinde durmuş ve bunların günlük kullanım için üretilmediklerini ileri sürmüştür. Ancak küçük boyutlu aynaların kullanımı günümüzde de devam etmekle beraber genel olarak aynaların ölü kadın bireyin sağ avucuna bırakılmış olmaları ölümden sonraki yaşantıyla ilgili sembolik bir anlam taşıdığını göstermektedir²¹⁴. Hartlaub, günümüz ilkel toplumlarında aynanın yansımalarını ruh ile ilişkilendirdiklerini belirtir ve Antik Dönem'de de aynaların ruhu ve tanrıların entellektüelitesini sembolize ettiğini belirtmektedir²¹⁵.

Patara metal buluntuları içerisinde çalışma kapsamına alınan 22 aynanın tümü bronzdur. Aynaların bir bölümünün üzerinde parlatma amacıyla kullanılan gümüş, kalay ve kurşun izleri korunmuştur. Tamamı oyuğu mezarlardan ele geçen aynalar formları, boyutları ve süslemeleri açısından birçok farklı özellik göstermektedir. Biçimde ve süslemedeki bu farklılıklarla eserler "tutamak kulplu-daşresel aynalar", "kapaklı aynalar", "dairesele formlu saplı aynalar", "içbükey aynalar" "dairesele-bezemesiz düz aynalar",ve "dörtgen aynalar" olmak üzere 5 alt grupta incelenmiştir.

²¹⁰ Pendergrast 2007, 2.

²¹¹ Proházská 1995, 52.

²¹² Robinson 1941, 163.

²¹³ Proházská 1995, 53.

²¹⁴ A.g.e., 54.

²¹⁵ Hartlaub 1951,23.

Tip1: Tutamak kulplu dairesel aynalar. Patara buluntuları içerisinde 3 örnek bu grubu temsil eder (B19, B20, B21). B19 OM 2, B20 OM 4 ve B21 ise OM 18 mezar buluntularındandır. Örneklerden B19 ve B20 dış yüzleri eşmerkezli dairelerle bezenmiş olup, iç yüzleri düzdür. Disk çapları sırasıyla 10,2 cm. ve 8,1 cm.dir. Ayna diskinin çevresi, tamamen 0,2 cm. çapındaki bir dizi delikle bezenmiştir (perforaj). Eserlerin çevresindeki bu küçük deliklerin yapımı basit olarak sivri-ince bir metal kalemin düz yüzü bir çekiçle metal levha üzerine vurulması ile yapılmıştır²¹⁶. Tekniğin basit olmasının dışında, birbirlerinden 0,2 mm. aralıklarla yerleştirilmiş deliklerin çok iyi yerleştirilmeleri, deliklerde her iki yüzde de herhangi bir deformasyonun olmaması oldukça ince ve kaliteli bir işçiliği göstermektedir. Sap gövdeleri daire kesitlidir ve aynayla birleştirildiği noktada üç adet yaprak biçiminde birleşme kanadı ile sonlanmaktadır. Birleşme yerlerinde herhangi bir perçin izi bulunmaması lehimleme tekniğiyle disk bölümü ile birleştirildiklerini göstermektedir.

Roth-Rubi bu tip aynaların Roma Dönemi'nde sıklıkla kullanıldıklarını belirtmekle birlikte Delphi'de ele geçen ve M.Ö. 4. yy.a tarihlenen benzer süslemelere sahip örneklerin yüzyıllar süren bir geleneği işaret ettiğini belirtmektedir. Araştırmacı, Almanya'da ele geçen bu tip aynaları değerlendirdiği çalışmasında incelediği eserlerin M.S. 2. yy.ın ilk yarısı üretimi olduklarını belirtmiştir²¹⁷. Lloyd-Morgan gümüş ya da bronz-gümüş bu tip aynaların M.S. 1. yy.da üretiminin başladığını ve üretimin İtalya'nın kuzeyinde yoğunlaştığını belirtmektedir²¹⁸. Byzantion buluntuları ise M.S. 1. yy. 2. yarısına tarihlenmektedir²¹⁹. Patara örnekleri bu bilgiler doğrultusunda M.S. 1. yy.a tarihlenmektedir.

Tip1 içerisinde yer alan son örnek B21'in iç yüzü eş merkezli dairelerle bezeli, dış yüzü ise düzdür. Sap bölümü ilk iki örnekle benzer özelliklerdedir. Disk çapı 9.cm.dir. Benzer buluntular Sardes'ten, Samothrake'den İtalya'daki merkezlerden, Kıbrıs'tan kısaca geniş bir coğrafyadan bilinmektedir. Ayrıca birçok müze ve sergi kataloğunda benzer örnekler yer almaktadır. Benzer örnekler M.S. 1. yy.a tarihlenirler. Bu analogik tarihlendirme eserin bulunduğu Om 18kodlu mezar kontekstiyle de uyumluluk göstermektedir.

Tip2: Kapaklı aynalar. Patara'da ele geçen 22 aynadan sadece 1 örnek (B22) kapaklı ayna formundadır. Kapaklı aynalar esas olarak iki ana parçadan oluşurlar. Ayna diski ve aynanın dış etkilere, çizilmelere karşı korunmasını sağlayan kapak. Kapaklı aynalar, ayna kısmının üzerinin bir kumaşla kaplanması ile takılar gibi küçük nesnelere taşındığı bir kutu olarak

²¹⁶ Antik Dönem'de metal levhalar üzerinde süsleme, perçinleme gibi farklı amaçlarla kullanılan küçük deliklerin yapımındaki tekniklerin ayrıntılı anlatımı için bkz. Rostoker W., "Ancient Techniques for Making Holes in Sheet Metal", AJA 90/1, 1986, s.93-94.

²¹⁷ Roth-Rubi 1974, 31-32

²¹⁸ Lloyd-Morgan 1981.

²¹⁹ Treister 1994, 420.

kullanılmıştır. Bu iki ana parça üst bölüme gelen küçük bir menteşe vasıtasıyla birleştirilmektedir. İstenmeden kapağın açılmasını engellemek için küçük bir dil kullanılmıştır. Kapaklı aynaların sahip oldukları dekorasyon motifleri ise çeşitlilik göstermektedir. Kapak bölümünün dış yüzünün plastik süslemeli kapaklı aynalar, kapak dış yüzünün ve aynanın arka yüzünün eşmerkezli dairesel yivlerle süslendiği aynalar, tüm yüzlerin süslendiği aynalar gibi. Kapaklı aynalar ilk olarak M.Ö. 5. yy.ın 2. yarısında yeni bir form olarak ortaya çıkmıştır. Hellenistik Dönem'de sıklıkla kullanılmış ve Roma Dönemin'de de tercih edilen bir form olarak Geç Antikite'nin sonuna kadar üretilmiştir²²⁰.

Patara ayna buluntuları içerisinde yer alan B22 bahsedilen genel form özelliklerini göstermektedir. Eserin dekorasyonunda - ayna kısmının arka yüzü ve kapak bölümünün iç yüzü- eş merkezli dairesel yivler tercih edilmiştir. Ayna B22 OM 48 kodlu mezar buluntuları arasındadır. Yayınlarda karşılaşılan benzer örnekler Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilmektedir. Eserin ele geçtiği OM 48 no.lu mezar içerisindeki buluntular mezarın M.Ö. 2.- M.S. 1. yy.lar arasında kullanım gördüğünü göstermektedir.

Tip3: İçbükey, eş merkezli dairesel yivlerle bezeli aynalar. Benzer örnekler bu tipin M.Ö. 4. yy.dan itibaren kullanıldığını göstermektedir. Yükseltilmiş bir ağza sahip disk bölümünün iç veya dış yüzünün konsantrik dairelerle bezenmesi grubun karakteristiklerindedir²²¹.

Patara buluntuları içerisinde 6 adet örnek bulunmaktadır ve tümü bahsedilen form özelliklerini taşımaktadır. Çapları 8,7-14 cm. arasında değişirken yaklaşık 0,5 cmm. derinliğe sahiptirler. B23'ün hem dış hem iç yüzü, B24 ve B25'in dış yüzleri, B26, B27 ve B28'in iç yüzleri farklı aralıklarda dairesel yivler ile çevrelenmiştir. İç Yüzleri dairesel yivlerle bezenmiş aynalar arasındaki örneklerin (B26, B27, B28) dış yüzlerinde, diskin çevresinde ince bir yiv bulunmaktadır. Tüm eserler *cire perdue* tekniğiyle yapılmıştır. Benzer örnekler bir önceki grupta olduğu gibi geniş bir zaman aralığına tarihlendirilmektedir. Tümü mezar buluntuları olan aynalardan B24 ve B25 OM 2 kodlu mezar buluntuları arasındadır.. B24 iç yüzünde az da olsa kalay-gümüş karışımı yansıtıcı yüzey korunmuştur. Eserler kapaklı bir aynanın iki bölümü olduğu düşünülmüş ancak herhangi bir menteşeye dair bir iz bulunmaması ve çaplarındaki 1,5 cm.lik fark nedeniyle iki farklı ayna olarak ele alınmıştır. Benzer eserler Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilmiştir. Mezar buluntuları bu iki eserin M.Ö. 1. yy. içerisinde değerlendirilebileceğini göstermektedir. B26 mezar buluntuları aracılığıyla çevresinde bulunan cam unguentariumlar M.S. 1. yy. ilk yarısını işaret

²²⁰ Zimmer 1987, 13,14.

²²¹ Vessberg-Westholm 1956, 114.

etmektedir²²². Zengin buluntulara sahip OM 43 mezar buluntularından olan B27 benzer örnekleri M.S. 1. yy. işaret etse de mezarın kuzeyindeki S2 bireyinin parmağındaki erkek büst tasvirli cama sahip demir yüzük M.Ö. 1. yy. 2. yarısına tarihlenmektedir²²³. OM 20 mezarında ele geçen B28 ise yayınlarda M.S. 1-2. yy. a tarihlenmektedir²²⁴.

Tip4: Dairesel fomlu bezemesiz aynalar. Patara'dan ele geçen aynalar içerisinde dairesel-disk formu aynalar 6 örnekle (B29-B34) temsil edilmektedir. Bu grup içerisindeki aynaların her iki yüzeyi de tamamen düzdür ve hiçbir bezeme ögesi taşımazlar. Benzer örnekler M.Ö. 5.yy.dan Roma Dönemi sonlarına kadar kullanılmış olduklarını göstermektedir. Herhangi bir stil kritik kriteri olmadığından eserlerin ele geçtiği kontekslt veriler tarihlendirmeye yardımcı olmaktadır. Analogik benzerler aracılığıyla tarihlendirme ise oldukça zordur. Bu grup içerisindeki aynalar boyutlarına göre iki alt grup içerisinde incelenebilir.

Tip4a: Çapları 10 cm. civarında ve üstünde olan tip. Örneklerden ayna B29 ve B30 bu grup içinde değerlendirilir. Eserlerin her ikisi de yoğun korozyona uğramıştır. Bahsedildiği gibi benzer örnekler çok geniş bir zaman aralığını işaret etmektedir. TN 6 nekropol buluntularından B29 TN 6 -3.00 m. tabakası buluntularındandır. Bu tabaka içerisinde ele geçen ve M.Ö. 4. yy.1 işaret eden bodur lekythos fragmentleri buluntular eserin tarihlendirilmesinde yardımcı olmaktadır. Diğer örnek B30 (r:12 cm.) OM 54 mezarı buluntularındandır. Benzer örnekler geniş bir zaman dilimini gösterirken mezar buluntuları OM 54'ün M.Ö. 2.- M.S. 1. yy arasında kullanıldığını göstermektedir.

Tip4b: Tip4b içerisinde yer alan 4 eserden biri (B31) 7 cm. diğer üç eser (B32 B33, B34) ise 5 cm. civarında çapa sahiptir. Eserler boyutlarının küçüklüğü nedeniyle bazı yayınlarda "Cep Aynası" olarak anılmaktadır²²⁵. Düz, küçük dairesel ve bezemesiz bu tip aynaların cidarları yaklaşık 0,2 cm.civarındadır. B33 ve B31 hafif dışbükey yapıya sahiptir. Her ikisinde de hangi yüzün ayna olarak kullanıldığına dair gümüş veya kurşun izleri yok olmuştur. Grummond dışbükey bir yüzeyin görüntüyü 2-3 katı büyütebildiğini ve 30-40 cm. uzaklıktan tüm yüz ve üst vücudun görülebildiğini belirtmektedir²²⁶. Günümüzde kozmetik kutuları içinde veya kapaklı olarak kullanılan benzer aynalar bu tip aynaların taşınabilir özellikleriyle tercih edildiğini göstermektedir. Benzer örnekler küçük boyutlu bu tip aynaların Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne uzanan uzun bir geleneği işaret eder. B31in ele geçtiği OM 40 mezarın buluntuları M.Ö. 1 yy içerisinde kullanılmaya başlandığını ve bir adet sikke ise M.S.

²²² Baybo 2002, Kat No. 24,25.

²²³ Uygun 2000, Kat No. Y6.

²²⁴ Mutz 1972, 133 Res. 357-360; Comstock-Vermeule 1971, 275 Res. 399; 446 Res. 650-651.

²²⁵ Proházka 1995, 25.

²²⁶ De Grummond 1982, 21-24.

3. yy. ortalarına kadar bu kullanımın sürdüğünü gösterir. B32 ve B33 OM 2 mezar buluntularındandır ve bu mezar M.Ö. 1- M.S. 1. yy.lar arasında kullanım görmüştür. Patara buluntuları içerisinde B32, B33 ve B34 Erken Hellenistik-Geç Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir. B31 ise M.Ö. 1- M.S 3. Yy.lar arasında uzanan bir tarih vermektedir.

Tip5: Dörtgen Aynalar. Basit olarak dikdörtgen ya da kareye yakın dikdörtgen formlu aynaların kökeni net değildir. Ancak özellikle M.S. 1 yy.da Roma İmparatorluğu'nun tüm eyaletlerine yayılmış ve bu yüzyılın en popüler formlarından olmuştur. Genellikle bu tip aynalar Hellenistik kontekstlerde ele geçmemektedir. Ancak Myrina'da ele geçen üç adet ayna ve yine aynı kent buluntuları arasında yer alan elinde dörtgen aynayla tasvir edilmiş Eros figürünü M.Ö. 2. yy.a tarihlenmektedir. Doğu Avrupa'daki eyaletlerde bulunan aynaları incelediği çalışmasında Treister, İtalya'da M.Ö. 1. yy.a tarihlenen bir villa duvar resmi sahnesinde yer alan dörtgen aynanın en erken örnek olduğunu belirtir. Treister, Myrina buluntularına değinse de dörtgen formlu aynaların ilk olarak İtalya'da üretilmeye başladığını Augustus döneminden önce Anadolu'ya adapte edilmiş olabileceğini savunur²²⁷. Sorokina benzer örnekleri M.S. 1. yy içinde değerlendirir²²⁸.

Patara ayna buluntuları arasında üç adet dörtgen ayna (B35, B36 ve B37) bulunmaktadır. B36 ve B37 dikdörtgen, bir yüzünde eş merkezli dairelerin bulunduğu B35 ise kare formludur. B37 buluntu katmanı tarihlendirmeye yardımcı diğer buluntuların yokluğunda Samothrake'den, Karadeniz çevresindeki merkezlerden ve Kıbrıs'tan ele geçen benzer örnekleri aracılığıyla M.S. 1. yy.a tarihlenmektedir. OM 46 mezar buluntuları bu mezarın M.Ö. 4.-M.S. 1. yy.ilk yarısı arasında kullanıldığını göstermektedir. M.Ö. 2. yy.dan önce bu formun bilinmemesi göze alındığında B35 ve B36 örnekleri en erken M.Ö. 2. yy. en geç M.S. 1. yy. ilk yarısı üretimi olmalıdırlar.

3.2.3 Kemer Tokaları

Fibulalardan sonra, elbiselerin belli bölümlerinin birbirlerine tutturulmasında yaygın olarak kullanılan diğer bir elbise aksamı olan tokalar, içinden kemerin/kayışın geçtiği bir halka ve sabitleyici bir dil/iğne ile kayışa sabitlendiği halkadan oluşur. Form ve işlev açısından günümüzde de kullanımı devam eder. Yapımında genel olarak bronz kullanılmıştır. Altın ve gümüş örnekler de nadir değildir. Tokaların en erken buluntu kontekstleri M.S. 1. yy.1 işaret

²²⁷ Treister 1994, 417.

²²⁸ Sorokina 1983, 142-153.

etmektedir²²⁹. Bu dönemden sonra fibulaların yerini alan tokaların Geç Roma Dönemi'nde üretimi artmış ve fibulaların kullanımının bitmesiyle elbiselerin tutturulmasında kullanılan tek aksam olmuştur. Yapılan kazı çalışmalarında ele geçen fibulaların M.S.4-5. yy.dan daha ileri bir tarihe gitmemesi bu öneriyi doğrular niteliktedir²³⁰. Arykanda'daki oval ağızlı forma sahip tokalar ise yine benzer bir tarihe sahiptir²³¹.

Patara buluntuları içinde bulunan 8 kemer tokası kentin günlük yaşam alanlarından ele geçmiştir ve genel olarak Geç Roma Dönemi ile M.S. 6.7. yy. arasına tarihlendirilir. Eserlerin biri gümüş (B40) diğerleri ise bronzdur. Hurmalık Hamamı'nda yüzeyde ele geçen B38 menteşeli ve D biçimli bir ağza sahiptir. B39 oval formlu ağza ve arkasında dikdörtgen kesitli bir ataçlama bölümüne sahiptir ve bu tek bir parçadan yapılmıştır. Her iki eserin benzer örnekleri M.S. 4-5. yy. a tarihlenir. Küçük ve dar kayışlarda kullanılan ve basitçe, bir halka ve ona bağlı dilden oluşan tokalar Patara'da en yaygın görülen formdur. Çalışmaya alınan 4 örnekten B40 gümüş diğerleri bronzdur. Örnek B41 ve 43'ün halkalarının tümü burguludur. B40 ve B42'nin halkalarının yarısı düz diğer yarı burgulu çizgilerle bezelidir. Patara'nın Bizans Dönemi'ni temsil eden alanlardan ele geçen eserlerin benzerleri M.S. 5-7. yy. arasına tarihlenir. Ana Cadde'den ele geçen oval gövdeli örnek (B44) Roma D. Katmanından gelmiştir ve benzerleri aynı dönem içerisinde değerlendirilmektedir. B45 oval formlu bir ağza ve haç şekilli bir gövdeye sahiptir. Dil, ağızdan gövdeye geçişte oluşturulan bir deliğe tutturulmuştur. Benzer örnekler M.S. 6.-7. yy.lara verilir.

3.2.4 Fibulalar

Fibula, giysilerin açık uçlarının birbirlerine tutturulmalarında kullanılan ve farklı metallere üretilmiş çengelli iğne formunda aparatlardır. Çengelli iğne formundaki fibulaların ilk nerede ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte Erken Bronz Çağ'dan itibaren benzer işlevli diğer nesnelere birlikte kullanıldığı görülmektedir. örneğin çift spiralli ve her iki ucunda kanacalar bulunan aparatlar veya iğneler kullanılmıştır.. Bölgelere ve zamana göre birçok varyasyona sahip fibulalar dönemselsel olarak tespit edilen kronolojileri ile önemli buluntu gruplarından

²²⁹ Arykanda'da ele geçen kemer tokalarının bir bölümü Geç Hellenistik-Erken Roma tabakalarında ele geçmiştir. Ancak benzer örnekler M.S. 4-5. yy.a verilir. Bkz. Oransay 2006, 72.

²³⁰ Davidson 1952, 265-268; Ayrıca Sardes'te bulunan en erken toka M.S. 4. yy, en geç fibula'da M.s 4. yy. tarihlenir. Bkz. Waldbaum 1983, 117.

²³¹ Oransay 2006, 72.

biridir²³². Ayrıca, pek çok farklı bölgenin kendine özgü fibulalar üretmesi, Phrig fibulalarında olduğu gibi, ticaret ağı ve bölgesel ilişkiler hakkında önemli veriler sunmaktadır²³³.

Patara metal buluntuları içerisinde 2 adet fibula bulunmaktadır ve her ikisi de Oygu mezarlardan ele geçmiştir.

La Tène Tipi

Modern literatürde La Tène²³⁴ tipi olarak isimlendirilen fibulaların "Kertosa" fibulalarından etkilenecek tasarlandığı ileri sürülür. La Tène fibulaları tüm Avrupa'da yaygındır. Genelde dar bir gövdeye sahiptir. Dairesel şekilli zemberek bölümü bir ya da iki kere döndürülmüş olabilir. İğnenin geçtiği bölüm erken dönemlerde bir yumru ile süslenmiştir. Bir Kelt ürünü olan eserler M.Ö. 4.-1. Yy.lar arasında geniş bir coğrafyada karşımıza çıkarlar. Patara örneği B46 yüksek bir yay gövdesine sahiptir. Zemberek tekli sarmal şeklindedir. İğne ucu korunmamıştır. Benzer örnekler M.Ö. 2-1.yy.lar içerisinde değerlendirilir²³⁵. Bu tarih M43 mezarının kontekst buluntuları ile paralellik göstermektedir.

Tarihsel kaynaklara göre M.Ö. 278 yılında Avrupa'dan Anadolu'ya gelen Galatlar yağmalarla ve paralı askerlik yaparak batı Anadolu'da yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Galatlar süreç içerisinde Anadolu yerel nüfusu içerisinde karışmıştır. Galatların Anadolu'daki varlıklarını arkeolojik verilerden yola çıkarak incelediği tezinde Nixon, Karalar, Bolu ve Boğazköy'den ele geçen mezar buluntuları arasındaki üç adet fibulanın Keltik olduğunu fakat bu ve benzer fibulaların sayısal azlığının eserlerin ithal olmasından kaynaklandığını belirtir. Bunun yanı sıra Keltlerden olan Galatların diğer boyların aksine metal işçileri olmadığını ekler²³⁶.

Aucissa Tipi

OM 54 kodlu mezar buluntusu olan B47 menteşe kısmına doğru genişleyen yüksek-ince bir gövdeden ve iğne bölümünden oluşur. Uç kısmında başını geriye doğru çevirmiş bir kuğu başı motifi bulunan yüksek yay gövdesi menteşe kısmında genişlemektedir. Yayın bitişindeki menteşeye tutturulan iğne bölümü gövdenin başlangıcının iç bölümündeki yuvaya sabitlenir²³⁷. Yayın üst bölümünde boyundan gövdeye geçişte insize verilen kuğunun tüyleri ve gövde üzerindeki çizgisel süslemeler ince bir işçiliği işaret eder. B51 form özelliklerine "Aucissa Tipi" fibulalar içerisinde değerlendirilmelidir. Üretildikleri kentin ismiyle anılan bu fibulalar ilk olarak M. S. 1. yy.da üretilmeye başlanmıştır. Ardından gelen dönemde çok

²³² Richter 1915,307.

²³³ Proházka 1995, 123.

²³⁴ Eserlerin ismi ilk olarak ortaya çıktıkları İsviçre'nin güneyindeki La Tène yerleşiminden alır. Erken Demir Çağ'dan itibaren izleri sürülebilir bu kültür özellikle M.Ö. 4. yy.dan itibaren Keltlerle birlikte anılır.

²³⁵ Deonna 1938, 295 Res. 345, Richter 1915, 1046, Bucová 1967, Lev.61,c.

²³⁶ Nixon 1977, 2.

²³⁷ Başu arkaya dönük bir gövde ile başlayan fibulalar M.Ö. 5. yy.da Kelt sanatında yaygındır. Bkz. Treister 1993.

popüler olan bu form farklı atölyeler tarafından da taklit edilmiş olmalıdır. Bu nedenle üzerinde herhangi bir atölye mührü taşımayan örneklerin daha geç bir dönemde M.S. 2. yy.da üretilmiş olması gerektiği belirtilir²³⁸. Kepoi'den ele geçen ve yay gövdesinin başlangıcında arkaya dönük kuğu motifinin kullanıldığı yazıt içermeyen "Aucissa Tipi" örnekler ise Treister tarafından M.S. 1. yy. içerisinde değerlendirilmiştir²³⁹. Mezar buluntuları M.Ö. 2. Yy. 2. Yarısı ile M.S. 1. yy. arasına tarihlenmektedir.

3.3 AYDINLATMA ARAÇLARI

Antik Dönem'de aydınlatma aracı olarak farklı malzemeler kullanılarak yapılmış kandiller, fenerler, meşaleler...vb. aletler kullanılmıştır. Metal kullanılarak üretilen aydınlatma araçlarının başında kandiller ve fenerler gelmektedir. Kandiller yapılarda özel olarak hazırlanmış nişlerde kullanıldığı gibi uzunlukları bir metreyi bulan üç ayaklı şamdanlar (kandelabrum) üzerinde de kullanılmaktaydı. Patara buluntuları içerisinde yer alan aydınlatma araçları bir adet kandelabrum ve farklı alanlardan ele geçmiş fenerlere ait parçalar bulunmaktadır.

3.3.1 Fenerler (Laterna)

Lantern, yanmanın gerçekleştiği hazne taban bölümü, kapak, taşıma kolu ve bu üç ana bölümü birleştiren zincir ve direk gibi yan öğelerden oluşur. Antik Dönem'de fenerler genellikle silindirik formludur. İlk ana bölüm dışı yükseltilmiş ağızlı dairesel düz bir taban ve bunun ortasına yerleştirilen silindirik fitil ve yağ haznesinden oluşur. Bu taban yanlarda iki ya da üç adet direk ile üst bölümde dairesel bir çembere bağlanır. Bunun üzerine yarı küresel bir kapak gelmektedir. Kapak iki yandan zincirlerle laterna direklerine üç halka ile askı bölümüne bağlıdır. Askı iki yatay koldan oluşur. Alttaki taşıma koludur. Üstteki hareketli kol ise iki yandan zincirle kapağa bağlıdır ve kapağın açılması gerektiği durumlarda yukarı çekilir. Kapaklar genellikle dairesel yivlerle bezelidir ve üzerlerinde hava delikleri bulunmaktadır. Fenerin etrafını ısıya ve neme dayanıklı ışık geçiren incelikte sığı boynuzundan üretilen levhalar çevrelediği Antik Dönem yazarları tarafından aktarılmaktadır²⁴⁰.

Antik Dönem fenerlerini tasvir eden kabartmalar (Trainus sütunu üzerindeki kabartma ya da günümüzde Berlin'de bulunan fener taşıyan Eros kabartması gibi), vazo sahneleri, elinde fener

²³⁸ Oransay 2006, 73.

²³⁹ Treister 1993, 89.

²⁴⁰ Antik Dönem fenerlerinin yapımı ve kullanımı ile ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Loeschcke 1909. Ayrıca bkz. RE Laterna maddesi.

tutan bronz figürinlerden²⁴¹ ve fenerlere ait arkeolojik buluntulardan bilinmektedir. En iyi korunmuş örnekler İtalya'da Pompei ve Herculanaeum'dan ele geçmiştir. Türkiye'de, Mansel'in Trakya'da yaptığı çalışmalarda ayrıca Onurkan'ın Doğu Trakya tümülüsleri çalışmalarında mezar armağanı olarak sunulan fenerler iyi korunmuş olarak ele geçmiştir²⁴².

Patara buluntuları arasında tüm olarak ele geçen bir laterna yoktur. Ancak farklı alanlardan ele geçen bölümler bir fenerin yapımında kullanılan tüm öğeleri içermektedir. OM 48 kodlu mezar buluntularından C1 hemen hemen tüm olarak ele geçmiştir. Fenerin üst bölümünü oluşturan askı bölümünün alt kolu ona bağlı zincirler ve fenerin kapak bölümüne ait kırık parçalardan tanımlanabilmektedir (C1a,b,c). Yanma bölümünün gerçekleştiği alt bölüm ise daha iyi korunmuş durumdadır. Alt bölüm tabak (C1d) ve silindirik yağ haznesi (C1e) ve hazne kapağından (C1f) oluşmaktadır. Bu bölümler fener buluntuları içerisinde yukarıda anlatılan genel tanımlamayla uyumludur ve Ancak bu bölümlerle birlikte ele geçen 15 cm. yüksekliğinde ve 14. cm. çapında her iki tarafı açık gövde çevresi deliklerle bezenli silindirik parça (C1g) ilginçtir. Bu parça olasılıkla fenerin yanma bölümünü çevreleyen ve üzerine kapağın oturduğu ana gövdeyi oluşturmaktadır. Gövde'nin tümünü saran delikler ise aydınlatmanın sağlanması amaçlı açılmış olmalıdır. Yukarıda da bahsedildiği gibi Loeschcke, gövde çevresinin iki yanda yükselen direklere sabitlenen, sığır boynuzundan yapılan ince saydam bir levhayla kaplandığını belirtir. Buluntular içerisinde herhangi bir lanternaa direğinin olmaması C1g'nin fenerin ana gövdesini oluşturduğunu göstermektedir. Bu özelliğiyle OM 48 buluntusu fener benzerine yayınlarda rastlanmamıştır..

Nekropol buluntuları arasında yer alan C2 15,7 cm. çapında döküm tekniğiyle yapılmış derin bir kap görünümündedir. Dış yüzeyinde eş merkezli dairelerle süslenmiştir. ikisi yanlarda ikisi ortada olmak üzere üç adet taşıma halkası perçinlerle kaba sabitlenmiştir. C2 bu özellikleriyle fenerin askı bölümüne bağlanan kapak bölümüdür. Bir fener taşıma kolu (C3) ve iki adet fener direği (C4a,b) OM 18 mezar buluntuları arasındadır. C3 genel tanımlamada da bahsedildiği gibi dikey bir çubuğa geçmiş iki yatay parçadan oluşmaktadır. İki ucu çengel şeklinde biten üst bölüm hareketli kolu alttaki iki ucunda kapakla bağlantıyı sağlayan zincirlerin takıldığı halkalarla biten hareketli parçadan oluşur. Eserin yanında bulunan C4a,b ise uzun dikdörtgen bir gövdeye sahip yuvarlak omuzla kapak zincirinin geçirildiği bir delik bulunan fener direkleridir. Dikdörtgen bölüm altta çift kademeli olarak geniş bir kaideye sahiptir. (herme kaideleri gibi) Omuz bölümünün arka tarafında korunabilmiş perçin parçaları gövde parçalarından biri olan çembere sabitlendiği noktayı göstermektedir. Omuzun üstünde

²⁴¹ Loeschcke 1909, Lev. XXXII.

²⁴² Mansel 1940; Onurkan, 1988.

yer alan baş bölümü yandan stilize bir insan yüzü gibi profillendirilmiştir. Direklerin arka bölümleri içbükeydir. Gövde üzerindeki delikler ana gövdeye sabitlendiği noktaları işaret etmektedir. Patara örnekleri tüm bu özellikleriyle benzer buluntularla tamamen paralellik göstermektedir.

Benzer lanternalar tüm Roma Dönemi boyunca kullanılmıştır. C1 örneğinin ele geçtiği OM48 kodlu mezar M.Ö.2.- M.S. 1. yy. arasında kullanılmıştır. Benzer örnekler M.S. 1. yy.a tarihlenmektedir. Nekropol alanında herhangi bir buluntu katmanından bağımsız ele geçen fener kapağı (C2), askı ve direk parçaları (C3, C4a,b) benzerleri aracılığıyla genel olarak Roma Dönemi özelliği göstermektedir.

Kandelabrum

Kandelabrum²⁴³ genelde bronzdan yapıldan üç ayaklı şamdan olarak tanımlanabilir. Esas olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. En alt bölüm olan kaide/ayak, yüksekliği 1 metreyi bulan ince uzun bir milden oluşan gövde ve en üst bölümü oluşturan kandil tabağı. Bu ana hatlarıyla üzerinde yanan bir veya daha fazla aydınlatma aracı taşıma amacıyla yapılan üç ayaklı şamdanların en erken örnekleri Urartu'dan²⁴⁴ ve M.Ö. 7. yy.dan itibaren Hellas'tan bilinmektedir. Benzer form Doğu Roma Dönemi içlerine kadar kullanılmıştır. Eserin genel şablonu uzun süre boyunca değişmemekle birlikte her bir bölümün farklı formlarda ve farklı bezemeler kullanılarak üretilmelerinden dolayı sınırsız varyasyona sahiptirler. Genellikle her parça ayrı olarak döküm tekniğiyle üretilen parçalar birbirine geçme yöntemiyle birleştirilmiştir. 60-70 cm. den 1-1,5 metreye kadar değişen farklı yüksekliklere sahiptirler. Daha kısa örneklerin ise masa üstünde kullanıldığı öngörülmektedir. Ayak bölümü genelde üç aslan pençesi ve aralarında yer alan süslemelerden oluşmaktadır. Gövde bölümü genelde yivlerle süslüdür. Kandil tabağının üstündeki aydınlatma aracı farklılıklar göstermektedir. Tek bir bronz kandil, içerisinde yağ konulan kalathos ya da birden fazla kandilin asılabileceği kollar bulunabilmektedir²⁴⁵.

Patara örneği C5 örneği Günlük yamacının topuğunda kuzey güney uzanımlı çömlek işliklerinde yapılan çalışmalarda ele geçmiştir. C5 üst bölüm yani kandil tabağı ve yanmanın gerçekleştiği bölümler eksiktir. Genel kandelabrum şablonuna uyan eserin kaidesi üç aslan pençesinden oluşur ve bu üç aslan pençesine bağlanan ayaklar merkezde silindirik bir gövdeyle birleşir. Merkezin ucunda öncelikle diskin ve ardından ana gövdenin geçtiği bir pim

²⁴³ Farklı bölgelerden ele geçen Roma Dönemi kandelabrumların ayrıntılı sınıflandırmaları için bkz. Testa 1999; Hostotter 1986.

²⁴⁴ Urartu Kralı Menua'ya ait kandelabrumunun yapımı ve üretimi için bkz. Merhav 1991.

²⁴⁵ Richter 1915, 367,368.

bulunmaktadır. Üç ayağın üzerine gelen disk üzeri eş merkezli daireler içerisinde yer alan yaprak ve çizgisel bezemelerle süslüdür ve dışa doğru kademelerle yükselir. Tabla bölümü dil motifleriyle, aşağı sarkık ağız çevresi ise yumurta şeridi ile süslenmiştir. Ayağın birleştiği pim üzerine oturan ana gövde derin oluk şeklinde yivlerle bezelidir. Gövdenin başlangıcında pimin üzerine gelen bilezik bölümü bulunmaktadır. Gövde uca doğru incelererek yükselmektedir. Üst bölüm eksiktir ve olasılıkla bir kalathosla sonlanmış olmalıdır. Korunmuş toplam yükseklik 111. cm.dir. Eserin benzerleri Erken Roma Dönemi'nden D. Roma Dönemi içlerine kadar uzun bir zaman aralığında karşımıza çıkmaktadır. Eserin ele geçtiği kontekst M.S. 3-6. yy.lar arasını işaret etmektedir.

Bölüm 1.01

3.4 SAVAŞ ARAÇ GEREÇLERİ

Antik Dönem'de savaş araç-gereçleri iki ana grupta toplanabilir. Bunlardan ilki "saldırı araçları" ikincisi ise "savunma araçları"dır²⁴⁶. Patara buluntuları içerisinde de yer alan kılıç, hançer, ok, mızrak gibi araçlar ilk grubu temsil eder. Kalkan, askerlerin giydikleri zırh ve

²⁴⁶ Oransay 2006, 89-90.

miğfer gibi araçlar ise ikinci grubu oluşturan unsurlardandır²⁴⁷. Patara buluntuları içerisinde günümüze kadar bir savunma aracı bulunmamıştır. Ele geçen saldırı araçları arasında bir adet kılıç, üç adet ok ucu ve iki adet balista ok ucu oygu mezarlardan ve kentin diğer alanlarından ele geçmiştir ve çalışma içinde değerlendirilmiştir.

3.4.1 Kılıçlar

Fiziksel yapısı açısından kılıçlar basit olarak iki ana parçadan oluşurlar. Bıçak ve kabza. Ancak bu basit fiziksel yapıya rağmen boyutlardaki ve süslemelerdeki farklılıklar büyük çeşitlilik göstermektedir. Kılıçlarda genel olarak boyutları kriter alınarak iki ana grup olduğu görülür. Kısa kılıçlar ve uzun kılıçlar. Bronzdan yapılan ilk kılıçlar M.Ö. 4. binin sonlarından itibaren karşımıza çıkmaktadır. Bronz Çağ'da üretimi devam eden ve birçok farklı tasarıma sahip kılıçların tümü kısa kılıçlar kategorisinde değerlendirilir. Antik Dönem'de birçok silah aletinde olduğu gibi kılıcın yapımında da demir daha yoğun olarak kullanılmıştır. Yakın savaş araçları Roma Dönemi'nde başlıca iki tip olarak karşımıza çıkar. Bunlardan ilki Gladius, kısa kılıç sınıfına girmektedir. Yaklaşık 0-50 cm boyutlarında olan bu kılıçlar Roma ordusunda uzun süre kullanılmıştır. Küçük boyutuyla kalkan arkasında rahatça saklanabilen Gladius çatışma esnasında uzun bir kama gibi kullanılmaktaydı. Roma İmparatorluk ordusunda sıklıkla kullanılan bu kısa tipin, "Gladius Hispanienses" adı verilen Roma Cumhuriyet Dönemi'nde kullanılan kılıçlardan türediği kabul edilmektedir. İkinci ve daha uzun grubu oluşturan "Spatha" Latince'de uzun kılıç için kullanılan bir terimdir. İki tarafı keskin bıçağa sahip Spathalar'ın uzunlukları 80-100 cm. arasında değişmektedir. Bu kılıçlar özellikle M.S. 3. yy.da yaygın olarak kullanılmışlardır²⁴⁸.

Patara'da ele geçen tek örnek Hurmalık Hamamı'nda ele geçmiştir. Oldukça korozyona uğramış kılıcın bıçak bölümündeki ahşap kalıntıları ahşap bir kın içerisinde korunduğunu göstermektedir. Bıçak gövdesi uç bölümü kırıktır. Korunmuş toplam uzunluğu 43,2 cm. olan kılıcın kırık bölümünün uzunluğu bilinmemekle birlikte form özellikleri bir "Gladius Hispanienses" olduğunu göstermektedir.

3.4.2 Ok Uçları

Ok ve yay avcılıkta ve savaşlarda sıklıkla kullanılan uzak mesafe silahlarından biridir. Neolitik Dönem'e tarihlenen taş ok uçları duvar resimlerindeki tasvirler yerleşik hayatla birlikte avcılıkta alet kullanımının ve ok kullanımının başladığını göstermektedir. Mısır'da

²⁴⁷ Prehistorik Dönemler'den itibaren savaş araç-gereçleri için bkz. Oakeshott, E., The Archaeology of Weapons: Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry, 1960. Antik Dönem'de ve ardından Roma Dönemlerinde kılıçlar ve gelişimi için bkz. Bishop, Coulston 1993.

²⁴⁸ Oransay 2006, 90.

Erken Dynastik Dönem'e ait veya Hitit İmparatorluk Dönemi'nde savaş arabaları içerisindeki okçuları konu edinen ait kabartmalar Orta ve Geç Bronz Çağlar'dan itibaren bilinmektedir. Bu dönemlerden itibaren birçok farklı formda ok ucu üretilmiştir. Ok uçlarının yapımında ok gövdesine birleşim yerlerine göre iki uygulama görülmektedir. Soketli tiplerde ok ucunun arkasında gövdenin yerleştirildiği bir soket bulunur. Saplmalı tipte ise ok ucu ince uzun bir sap bölümüyle biter ve bu sap gövdeye saplanarak veya bağlanarak kullanılır. Robinson, Olynthus'da bulunan ok uçlarını altı ana grup altında incelemiştir²⁴⁹. Oransay ise Arykanda metal buluntuları arasında yer alan ok uçlarını üç dilimli, iki dilimli ve yassı ok uçları olmak üzere üç ana grupta ele almıştır²⁵⁰.

Patara metal buluntuları içerisinde yer alan üç adet ok ucu (D2-D4) iki dilimli ve üç dilimli olmak üzere iki farklı tipoloji göstermektedir.

Tip1²⁵¹: Üç dilimli gövde. Yıldız formlu bir keside sahiptir. Saplmalı veya soketli örnekleri bilinmektedir²⁵². Hellenistik ve Roma Dönemi'nde sıklıkla karşılaşılan bu tipin yıldız formlu kesite sahip olması en belirgin özelliklerindedir. Bu grup içerisinde yer örnek D2 üçgen yıldız kesitli bir gövde ve saplama kısmından oluşmaktadır. Kentin günlük kullanım alanlarından Ana Cadde buluntuları arasında yer almaktadır. Bu tipin soketli örnekleri M.Ö. 7-6. yy.dan itibaren Doğu Akdeniz'den bilinmektedir. Arykanda'dan ele geçen saplı örnekler M.Ö. 1.- M.S. 1. yy.a tarihlenmektedir²⁵³. Dura Europos ve Kıbrıs'tan bilinen örnekler saplı tiplerin M.S. 3. yy.a kadar kullanıldıklarını göstermektedir²⁵⁴.

Tip2²⁵⁵: İki dilimli gövde. İki dilimli ve dörtgen kesitli form uzun bir geçmişe sahiptir. Waldbaum, Hellenistik Dönem'de sıklıkla kullanılan bu formun Hitit İmparatorluk Dönemi örneklerden gelişmiş olabileceğini ileri sürmektedir²⁵⁶. Robinson ise bu tipin Myken'den, Troia VI yerleşiminden ve İalysos Myken mezarlarından bilindiğini ve bu formun bir devamı olarak Hellenistik Dönem sonlarına kadar kullanıldığını söyler²⁵⁷. Arykanda'dan ele geçen örnekler M.Ö. 1.-M.S. 1. yy.lar arasına tarihlenmektedir²⁵⁸.

Patara'da ele geçen iki dilimli ok uçları arasından D3 OM 46 mezar buluntularındandır. Üçgen gövde iki yanda sivri kanatlarla biten dörtgen kesitli gövde ve saplama bölümlerinden

²⁴⁹ Robinson 1941, 378-409.

²⁵⁰ Oransay 2006, 93-95.

²⁵¹ Olynthus Tip C.

²⁵² James 2004, Res. 130.

²⁵³ Oransay 2006, Kat. No. D16, D17.

²⁵⁴ Dura-Europos için bkz. James 2004, Kıbrıs örnekleri için bkz. Gjerstad 1948, 139, ve Vessberg-Westholm 1956, 113.

²⁵⁵ Olynthus Tip D1. Robinson 1941; Sardes Tip4b; Waldbaum 1983.

²⁵⁶ Waldbaum 1983, 36.

²⁵⁷ Robinson 1941, 387-388.

²⁵⁸ Oransay 2006, 94, Lev.XVI, D18-D23.

oluşmaktadır. Delos'dan Pergamon'dan, Tarsus'dan, Arykanda'dan ele geçen benzer örnekler Hellenistik Dönem - Erken Roma Dönemleri içerisinde değerlendirilmiştir. Mezar kontekst verileri M.Ö. 4. yy. sonu M.S. 1. yy. arasında kullanıldığını göstermektedir. Örnek D4 iki dilimli, dörtgen gövdeye sahiptir. Okun formu bir önceki örneğe göre daha az keskindir. Saplama kısmı korunmamıştır. Yayınlar arasında Samaria'dan ele geçen ve TipE içerisinde değerlendirilen benzer örnekler M.Ö. 4. yy.a tarihlenmiştir²⁵⁹. Su Yolu sondaj çalışmalarından ele geçen örnek katman olarak Hellenistik Dönem buluntuları içerisinde yer almaktadır.

3.4.3 Balista Ok Uçları

Balista, (yay mancınığı) M.Ö 4. yy.dan itibaren kullanılmaya başlanmış ve daha sonra Romalılar tarafından geliştirilmiş uzak mesafeli savaş araçlarındandır. Basit bir balista üç parçadan oluşmaktadır. Bunlar iki yana açılan ve yay görevi gören bir halatın bağlı olduğu kollar, bu kollara dikey uzanan ve atılacak okun ortasına yerleştirildiği ahşap bir platform ve yayın gerilmesini sağlayan zemberek bölümleridir. Zemberek ile yeterli gerginliğe getirilen yayın ani bırakılmasıyla okun fırlatılması sağlanmaktaydı²⁶⁰. Kelimenin kökeni Eski Hellenistik'te fırlatmak anlamına gelen βαλλίς'ten gelmektedir. Balistalarda kullanılan ok uçları yaylarda kullanılan ok uçları gibi soketli ya da saplamalı olabilmektedir. Uzunlukları 50 cm.i bulan bu okların uçları ortalama 8-10 cm. uzunluğundadır.

Patara'da ele geçen iki örnek (D5-D6) soketli balista ok uçları arasındadır. Her ikisi de demirdir. Eserlerin OM 46 mezarında aynı seviyeden ele geçen mezar armağanlarıdır. Roma Cumhuriyet Dönemi'nden aşırı korozyona uğramış eserlerin Pergamon'da arsenallerden ele geçen benzerleri Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir²⁶¹. Ayrıca Roma askeri ekipmanlarının konu edinildiği yayında Feugere bu ok uçlarını M.Ö. 2. yy. içinde değerlendirmektedir²⁶². OM 46 mezarı buluntuları mezarın M.Ö. 4. yy. sonundan itibaren M.S. 1. yy.a kadar sürekli kullanıldığını göstermektedir. D5 ve D6 örneklerinin ele geçtiği katman buluntuları ise genellikle Geç Hellenistik Dönemi işaret etmektedir.

3.4.4 Balista Aksamı

Balistaların ana bölümlerinin birleştirilmesinde veya mekanizmanın farklı bölümlerinde metal unsurlar kullanılmıştır. Bu ana unsurlardan en önemlisi tetik mekanizmasıdır. Tetik mekanizması iki kıskaç (skendylion) ve bu kıskaçın sabitlenmesinde kullanılan koldur.

²⁵⁹ Crowfoot-Kenyon 1957, 450.

²⁶⁰ Landels 200, 111-113.

²⁶¹ Szalay-Boehringer, 1937, Lev27,d.

²⁶² Feugere 1993, 80.

Balopoekion (Savaş Makineleri) üzerine yazan Heron'un anlatımlarını aktardığı, kitabının Mancınıklar bölümünde Landsel, tetik sistemini ve bir balistanın nasıl çalıştığını şöyle anlatmaktadır. Takozun üst bölümünün arkasında (yani okun arka ucu ile takozun arka ucu arasında) dik konumda takozu çivilenmiş demirden iki destek bulunur. Balistanın arkasında ön ucuna bakan tarafta aşağıya bükülmüş bir kıskaç vardır ve bu kısıkaçın ucu bir köprü ayağı gibi çataldır. Bu çatal dişlere Skendylion denmektedir. Bu kısıkaçın arka bölümüne dikey olarak yerleştirilen bağımsız bir demir kısıkaçın öne eğilmesini ve skendyliona yerleştirilecek olan okun sabitlemesini sağlamaktaydı. Balistanın ana gövdesini oluşturan ahşap takozun ucundaki kollara iki yandan bağlı yay balistanın arka tarafına doğru gerilerek açık durumdaki kısıkaçı içine alır ve ardından kısıkaç öne doğru kapatılarak tetiğin sabitlenmesi sağlanır. Gerginliğin yeterli duruma gelmesinden sonra atılacak olan ok skendylion oluşunun içine yerleştirilirdi. Kısıkaçın serbest bırakılması ile boşalan yay ile okun fırlatılması gerçekleştirilirdi²⁶³.

Patara'da ele geçen balista aksamı tetik mekanizmasının iki ana parçasından biri olan kısıkaç ya da skendyliondur. Balistaların tetik mekanizmasına ait çok sık karşılaşılmayan parçalardan skendylion katapultların ya da balistaların incelendiği pek çok yayında bütünsel mekanizma çizimlerinin ayrıntılarında bir tetik elemanı görülebilmektedir. Örnek D7 Tepecik Sarmıç buluntuları arasındadır. Uzunluğu 9,3 cm. genişliği 5. cm. kadardır. Yaklaşık 50-60 cm.lik bir balistaya ait olmalıdır. Balistaların M.Ö. 4. yy.dan önce kullanılmadığı bilinmektedir²⁶⁴. Tepecik Sarmıç buluntuları genel olarak M.Ö.4-3. yy.lar arasına tarihlenmektedir.

²⁶³ Landels 200, 111-113,109-115.

²⁶⁴ Atina ve Sparta arasındaki M.Ö. 5. yy.ın son üçlüğünü kapsayan savaşların anlatımında Thkydides bu tip bir araçtan bahsetmemektedir. Landels 2000, 110.

3.5 TARTI ARAÇLARI

Patara'da ele geçen tartı araçları arasında bir adet terazi kolu ve bir kantarda kullanan kanca ile altı adet ağırlık bulunmaktadır.

3.5.1 Terazi ve Kantar

Tartı aleti olarak farklı uzunluklar gösteren yuvarlak kesitli bir çubuk ve iki ucuna asılı eşit ağırlıkta taşıyıcı kefelere oluşan terazinin, ürünlerin tartılmasında ve ticarete standartlaşmanın sağlanması amacıyla ilk olarak Eski Mısır ve Mezopotamya'da kullanıldığı bir çok duvar resmi ve rölyefden bilinmektedir. Antik Dönem'de terazi tek tartı aracı olarak kullanılmış Roma ve Doğu Roma Dönemlerinde ise terazi ve kantar²⁶⁵ (statera) birlikte kullanılmıştır²⁶⁶. Teraziler daha narin yapıda olmaları nedeniyle kantarlar göre daha az bulunan buluntu gruplarından. İlk olarak M.Ö 1. yy.da ortaya çıkan kantarlar esasen kaldıraç ilkesine göre çalışır. Terazilere göre çok daha fazla ağırlık taşıyabilen kantarlar kare kesitli kantar kolu, kol üzerinde hareket edebilen bir topuz ve tartılacak malzemenin asıldığı kancalardan oluşur. Kantar kolunun kısa ucuna tartılması için asılan ürün bulunur. Kol üzerindeki ağırlık topacı terazi kolunun dengeye gelmesine kadar hareket ettirilir. Dengedeki kantar kolunun iki yada üç yüzünde belirli bir ölçü sistemine göre oluşturulmuş çentikler ürünün ağırlığını göstermektedir²⁶⁷. Bu formuyla kantarlar yakın zamana kadar kullanılmışlardır.

Patara'da ele geçen terazi kolu (E1) Hurmalık Hamamı'ndan ele geçmiştir. Yuvarlak kesitli, 18 cm. uzunluğunda bir çubuk, ortasında terazi ibresi ve iki ucunda asma deliklerinden oluşmaktadır. Arykanda'dan ele geçen benzer bir örnek Korinth ve Sardes buluntularıyla Geç

²⁶⁵ Türkiye'de ele geçen kantarların incelendiği bir çalışma için bkz. Visy, Z., Römische und byzantinische Schnellwaagen aus der Türkei, Akten Der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Stuttgart, 1994. Ayrıca Roma Dönemi kantarların kronolojik olarak incelendiği bir çalışma için bkz. Franken N. 1993, Zur Typologie antiker Schnellwagen, Bonner Jahrbücher, 193, 1993.

²⁶⁶ Kantarlardan ilk olarak Vitruvius bahsetmektedir. "Kantar ve terazilerle ağırlık ölçme yöntemlerinin bulunması yaşamımıza dürüst uygulamalar sağlar..." Vit. 10.I.VI.

²⁶⁷ Kürkman 2003, 34.

Roma- Erken Doğu Roma Dönemlerine tarihlenmektedir. Geç Roma Dönemi'nde bir işlik olarak kullanıldığını bildiğimiz Hurmalık hamamında bulunan iki adet ağırlık (E3,E4) benzer tarihlere aittir. Bu tarz küçük boyutlu teraziler ve küçük ağırlıklar genellikle değerli eşyaların tartılmasında kullanılmıştır. Bu veriler Geç Roma Dönemi'nde hamamın işlik olarak kullanıldığı düşüncesini doğrulamaktadır.

Ana cadde 7 No.lu dükkan içinde zeminde ele geçen kantar kancası (E2) bronzdan yapılmıştır. Tartılacak olan ürünün asıldığı kancanın ağırlıkla beraber yere doğru eğilecek bölümü ürünün düşmemesi için yuvarlak bir kabara ile sonlandırılmıştır. Diğer uç noktası bir zincir veya bağlayıcı bir askıya asılabilmesi için çengel şeklindedir. Böyle bir buluntunun günlük yaşam merkezlerinde Ana Cadde'de yer alan bir dükkandan ele geçmesi şaşırtıcı değildir. Benzer örnekler M.S. 1.- 3. yy. arasında değerlendirilmektedir.

3.5.2 Tartı Ağırlıkları

Tartı ağırlıkları ilk kullanılmaya başladıkları dönemlerden itibaren üstlendiği görev icabı farklı boyut ve şekillerde üretilmişlerdir. Mina-şekel gibi ağırlık sistemlerinin kullanıldığı Orta Tunç Çağ'da taş, hematit, kurşun veya başka materyallerden üretilen ağırlıkların konik, düz veya farklı geometrik şekillerde ya da hayvan vb. motiflerde plastik eserler olarak üretildikleri bilinmektedir. Antik Dönem ağırlık sistemleri ile ilgili hem antik literatür hem de arkeolojik veriler oldukça zengindir²⁶⁸. Antik Dönem'de ağırlık sistemlerinde bir standartlaşma sağlanmaya çalışılsa da, modern çalışmalar örneğin 1 staterin her yerde aynı ağırlığa karşılık gelmediğini göstermektedir²⁶⁹. Antik Dönem'de genellikle kurşun daha nadir olarak da bronz ağırlıklar kullanılmıştır. Yine dairesel, piramidal, hayvan tasvirli, ya da düz dörtgen lejandlı, lejandsız pek çok farklı tipte ağırlık Klasik ve Hellenistik Dönemler boyunca kullanılmıştır²⁷⁰. Roma ve Doğu Roma Dönemleri'nde ise iki tip ağırlık bulunmaktadır. Kantarlarda kullanılan büst biçiminde ağırlıklar ve terazilerde kullanılan düz ağırlıklar. Doğu Roma Dönemi'ne ait çok sayıda arkeolojik veri bu ağırlıkların yapımında bronz, kurşun ve cam kullanıldığını göstermektedir. Bronz ağırlıklarda üç farklı tip kullanılmıştır. Üstten ve alttan düzleştirilmiş küre, kare ve disk. Ağırlıkların çoğunluğunun üzerinde ait oldukları sistem içerisindeki değerlerini gösteren yazıtlar vardır²⁷¹.

Patara buluntuları arasında beş adet ağırlıktan ikisi kurşun (E3,E4) ve diğer üçü (E5,E6,E7) kurşundan üretilmişlerdir.

²⁶⁸ Davidson 1952, 203, dipnot 97.

²⁶⁹ A.g.e. 204.

²⁷⁰ Atina agorası kazılarında bulunan ve bahsedilen tüm ağırlık tiplerinin bulunduğu katalog için bkz. Lang-Crosby 1964.

²⁷¹ Eser 2003, 32-49.

Patara Yamaç evlerde yüzey buluntusu olarak herhangi bir katmandan bağımsız olarak ele geçen kareye yakın formlu külçe halindeki kurşun ağırlık (E3) Patara'nın en erken ağırlık örneğidir. Her iki tarafı düz kalın bir levha görünümündeki ağırlığın benzer formları Sardes, Korinth, Olynthus ve Atina'dan bilinen ağırlıklar bu çalışmalarda M.Ö. 6-3. yy.lar arasında kapsayan uzun bir zaman aralığında değerlendirilmiştir²⁷². Dairesel formlu ağırlığın merkezinden geçen 7 cm. uzunluğa ve 0,5 cm genişliğe sahip aralığın bulunduğu E4 ilginç örneklerdendir. Yayınlarda benzerine rastlanmayan örnek dairesel formuyla M.Ö 5. y.dan itibaren bilinir. Bazı ağırlıkların yapımında hedeflenen ağırlığın uygulanamadığı ve bu nedenle ağırlığa eklemeler yapıldığı ya da bir parçanın koparıldığı bilinmektedir. Eğer örnekteki açıklık bir terazinin bir koluna sabitlenmek veya benzeri bir amaçla kullanılmamışsa ağırlığın standarda uygun hale getirilmesi için uygulanmış olabilir.

Hurmalık Hamamı buluntularından E5 alttan ve üstten düzleştirilmiş küre, E6 disk ve yüzey buluntularından E7 kare formludur. Üç örnek de, tipik Geç Roma- Erken Doğu Roma özellikleri taşımaktadır. E5 bir yüzeyinde ortada bir delik diğer yüzünde ise 2 uncia anlamına gelen lejand taşımaktadır. Davidson²⁷³ benzer örnekleri M.S. 300-350 arasında tarihlenmektedir. Bir çok sergi katalogunda ise benzer örnekler M.S. 3-5. yy.lar arasında değerlendirilmiştir. Örnek E6'nın bir yüzünde merkezde bir nokta bulunmaktadır. Diğer yüzü ise düzdür. Bronz eser 1/2 uncia değerindedir. Benzer örnekler M.S. 4-6. yy.lar arasındadır. Her iki örneğin Hurmalık Hamamı buluntularından olması yapının Geç Dönem'de işlik olarak kullanılması ile bağlantılı olmalıdır. Son örneğimiz E7 kurşundan yapılmış ve kare formludur Bir yüzü düz diğer yüzünde Δ işareti bulunmaktadır. Benzer örnekler M.S. 4-6. yy.lara tarihlenirler.

3.6 YAZI ARAÇ-GEREÇLERİ

²⁷² Sardes: Walbaum 1983, 87. Korinth: Davidson 1952, 204; Olynthus: Robinson 1941, 447-471; Atina Agorası: Lang-Crosby 1964, 32;

²⁷³ Davidson 1952, 206.

Yazının ilk olarak M.Ö. 4. binde Mezopotamya'da ortaya çıkmasıyla birlikte birçok farklı alet yazı yazımında kullanılmaya başlanmıştır. Ağaç levhalar, balmumu kaplı ahşap levhalar, kil tabletler ve taşlar yazının yazıldığı ilk malzemelerden olmuştur. Bu malzemelerden daha sonra ortaya çıkan Mısır'a özgü papyrüs bitkisinin liflerinden yapılan papyrüs kağıdı ve bir Pergamon üretimi olarak ortaya çıkan Pergament (parşömen) boya kullanılarak yazının işlendiği diğer malzemeler olmuştur. Fildişi, kamış, metal gibi farklı malzemelerden yapılan kalemler farklı renklerdeki mürekkepler ve bu mürekkepleri taşıyan hokkalar yüzyıllar boyunca farklı formlarda üretilmişlerdir²⁷⁴.

Yazı araç-gereçleri, Patara buluntuları arasında üç adet stilus (F1-F3) ve üç adet hokka (F4-F6) ile temsil edilmektedir. Eserlerin tümünün yapımında bronz kullanılmıştır. F3 kentin günlük yaşam alanlarından Meclis yapısında diğerleri ise mezar armağanları olarak oygu mezarlarda ele geçmiştir.

3.6.1 Stiluslar

Farklı malzemelerden yapılmış tabletler üzerine yazı yazılmasında kullanılan stilus sap ve ucu genişletilmiş ve inceltilmiş dikdörtgen şekilli kalem ucundan oluşur. Antik Dönem yazarlarından Hieronymus "stilus balmumu üzerine ve kamış ise pergament üzerine yazar." demektedir. Bu kalemlerin diğer ucu yanlışların düzeltilmesinde bir silgi olarak kullanılmıştır. Bronz'dan yapılmış stiluslar ayrıcalıklı kişilerin kullandıkları, diğer yazıcıların ise kemik ve ahşaptan yapılmış stilusları kullandıkları düşünülmektedir. Stilusların kullanımını M.S. 13-14. yy. a kadar devam etmiştir²⁷⁵.

Meclis Binası çalışmalarında ele geçen F1 genel stilus tipinde ve 10,8 cm uzunluğundadır. Sap bölümü dairesel kesitli kalem ucu kare formudur. Herhangi bir buluntu kontekstinden bağımsız olarak ele geçen örneğin benzerleri M.S. 1-2. yy.lar arasına verilmektedir. OM 43 kodlu mezar buluntuları arasında yer alan iki adet stilusdan ilki olan F2 bir ucu yassı kalem bölümü ve dairesel kesitli sap bölümünden oluşur. Gövde sona doğru incelen formdadır. F3'ün sivri uçla başlayan gövdesi orta bölümde burgulu bir süslemeye sahiptir ve uzun yassı kalem bölümüyle sonlanır. Sardes ve Korinthos'da ele geçen benzer eserler M.S. 4-6. yy.lar arasına tarihlenmektedir. Ancak mezar konteksti mezarın en geç M.S. 2. yy.üretimi olduğunu göstermektedir.

3.6.2 Mürekkep Hokkaları

Eski Mısır'da karbon siyahı ve sulu zamkın birleştirilmesiyle siyah mürekkebin hazırlandığı bilinmektedir. Bu formül uzun bir süre tüm Akdeniz dünyasında kullanım görmüş Antik

²⁷⁴ Yıldız 2000.

²⁷⁵ Demiriş 1995, 20.

Dönem'le birlikte farklı formüllerle hazırlanmış kırmızı, mavi ve farklı renklerde mürekkepler kullanılmıştır²⁷⁶. Yazı takımlarının eksilmez öğelerinden olan mürekkep hokkaları pişmiş toprak, boynuz veya metal kullanılarak yapılan örnekler bilinir. Genelde silindirik gövdeli olan mürekkep hokkalarında özellikle metal olanlarda menteşeli bir kapak bulunmaktadır²⁷⁷. Patara buluntularından üç adet hokkanın tümü mezar buluntularıdır. Gövde formuna göre başlıca iki tip belirlenebilmektedir.

Tip1: Küresel gövdeli. F4 diğer iki örneğe göre farklı bir form sergiler. Küçük bir kase formundaki küresel gövde sivri bir dip ile sonlanır. Bu sivri dip bir altlık üzerine oturur. Kapak yarım daire şeklinde bir kulba sahiptir. Kapağın merkezindeki oluk ve ona ait bir kapak F5 ile benzerlik gösterir. Benzer boyutlarda ve özellikte kapaklı-küresel gövdeli Metapontum nekropolünden bir örnek M.Ö. 3. yy.a tarihlenmektedir. Ancak eserin ele geçtiği OM 43 mezarı Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemlerini işaret etmektedir.

Tip2: Silindirik gövdeli. OM 48 mezar buluntusu F5 silindirik formudur ve F6'dan farklı olarak bağımsız bir kapağa sahiptir. Kapağın ortasında kalem ucunun sokulduğu iki kademeli ve tutamaklı bir başka kapak vardır. Benzer örnekler M.S. 1. yy.a tarihlenmektedir. OM 2 buluntularından F6'nın gövdesi paralel yivlerle bezelidir. Üst bölümünde merkezde yer alan bir kapağa sahiptir. Patara mürekkep hokkaları içerisinde farklı bir konuma sahip olan örnek içerisinde bir miktar sıvı ile bulunmuş ve bu sıvı üzerinde yapılan kimyasal analizler kabın içerisinde bulunan sıvının karbon ve bakır içeren bir mürekkep olduğunun göstermiştir²⁷⁸. Eser belki de bir katibe ölü armağanı olarak sunulmuş olabilir. Benzer örnekler M.S. 1-2. yy.a tarihlenmektedir ve eserin bulunduğu kontekst bu genel tarihlemeyle örtüşmektedir.

3.7 TIP VE KOZMETİK ALETLERİ

Antik Dönem'de tıp aletlerinin bir bölümü özellikle spatula, kaşık sonda gibi enstrümanlar aynı zamanda kozmetik ürünlerin hazırlanması ve uygulanmasında da kullanılmıştır. Bu nedenle bölümün başlığında her iki alanda yer almıştır. Bu aletler tıp alanında ilaç hazırlama ve harici/dahili müdahalelerde hekimlere yardımcı olmuştur. Tıp aletlerinin gelişimi cerrahi tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Cerrahi müdahalelerde kullanılmış olabilecek bir çok kesici alet yapılan arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır ve Neolitik Çağ öncesinde tıbbi müdahalelerin varlığına işaret etmektedir. Yaraların kapatılmasında dikiş yönteminin Erken Bronz Çağ'dan itibaren kullanıldığı bilinmektedir. Eski Mısır'da Erken Hanedanlar Dönemi'ne

²⁷⁶ Yıldız 2000, 193-205.

²⁷⁷ A.g.e. 205-210.

²⁷⁸ Işık, 1997, 191-219.

ait kabartmalar ahşap ve keten kumaşların çatlak ve kırıkların tedavisinde kullanıldığını göstermektedir. Bu harici müdahale ilk orthopedik operasyonların M.Ö. 3. bin başlarında uygulandığına tanıklık etmektedir²⁷⁹.

Klasik antikitede tıp ve hekimlik önemli rol oynamıştır. Modern tıbbın kurucusu olarak bilinen Hippokrates ve Ephesoslu Ruphus, Scrobinius Largus, Galen ve Celsus gibi Roma Dönem'i hekim/yazarları yaşadıkları dönem içerisindeki tıbbi müdahalelerin yanı sıra tıpta kullanılan aletler ve kullanım alanları hakkında da önemli bilgiler içeren eserler ele almıştır. Bu metinlerden elde edilen bilgilerin yanı sıra tıp aletleri hakkında edindiğimiz bilgiler kazılarda ele geçen buluntulardan gelmektedir. Gerek Anadolu'da gerek Avrupa'da yapılan bir çok arkeolojik çalışmada tıp aletleri ölü armağanları olarak mezarlarda, evlerde, kamu yapılarında ve askeri hastanelerde ele geçmiştir. Antik Dönem tıp aletleriyle ilgili günümüze bilgi taşıyan diğer arkeolojik veriler ise özellikle rölyefler, mezar stelleri, duvar resimleri ve vazo resimlerinde karşılaşılan, hasta tedavisini konu alan ya da aletlerin yapıldığı atölyeleri tasvir eden sahnelerdir²⁸⁰.

Patara Metal Buluntuları içerisinde yer alan tıp aletlerinin genel olarak tarihlenebileceği Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemin'e ait Pompei, Kolophon ve Ephesos gibi bir çok kentten ele geçen "hekim kutuları" cerrahi müdahalelerde geniş çaplı alet gruplarının (instrumentarium) kullanıldığını göstermektedir²⁸¹. Genellikle bronzun tercih edildiği eserler de demir, bakır alaşımları, kuşun gibi metalik madenlerin yanı sıra kemik, fildişi ve taş gibi hammaddeler kullanılmıştır. Arkeolojik çalışmalar, özellikle Roma Dönemi'nde 200'den fazla farklı çeşitlilikte tıp aletinin olduğunu göstermektedir. Kesici aletler, sondalar, pens, şırınga, açık yaraların kapatılmasında kullanılan dağlama aletleri, spekulum gibi jinekolojide kullanılan aletler, ilaç tüpleri, ilaç karışımında kullanılan spatulalar bu alet grupları içerisinde sayılabilecek sadece birkaç örnektir²⁸².

Tıp aletleri 20 yy.ın başlarından itibaren araştırmacıların ilgi alanına girmiştir. 1907 yılında yayınlanan Milne'nin eseri tıp aletleri ile ilgili yapılmış ilk kapsamlı yayındır. Roma D. tıp aletlerinin incelendiği yayın günümüzde de temel başvuru kitaplarından biridir. Künlz ve Bliquez'in farklı müzelerde sergilenen buluntuları inceledikleri makale ve kitaplar tıp aletleriyle ilgili önemli ve sürekli çalışmalara arasındadır. Bunların yanı sıra Kolphon yakınlarında bulunmuş bir tıp aletleri seti ve Pompei'de "hekim evi" buluntuları, İngiltere

²⁷⁹ Kapczynski 1997, 4-6.

²⁸⁰ Hibbs 1991, 112.

²⁸² Milne 1970.

Roma Dönemi askeri hastanelerinden ele geçen buluntuların yayınları sayılabilecek diğer önemli çalışmalar arasındadır²⁸³.

Roma Dönemi yazarlarından Scribonius²⁸⁴ eserinde tıp aletleri atölyelerinden bahsederken Patara'da ünlü bir atölye olduğundan bahsetmektedir. Ancak Patara'da yapılan çalışmalarda henüz bu Roma D. yazarının bahsettiği atölye ile ilgili bir bulgu elimiz geçmemiştir. Ancak çalışma kapsamında da değerlendirdiğimiz bu aletlerin Patara'nın yerel üretimi olduğunu söyleyebiliriz. Bir liman kenti olan Patara'nın bu aletleri farklı kentlere göndermiş olabileceğini söylemek mümkündür. Metal el sanatları içerisinde ayrı bir uzmanlık alanı olduğu anlaşılan tıp aleti üretiminin yapıldığı Patara bir liman kenti olarak bu ürünlerin dış satımının yapılmış olması gerekmektedir. Bunu yanı sıra Lykia Bölgesi'ndeki Ksanthos, Tlos, Myra, Arykanda ve diğer kentlerdeki hekimlerin Patara üretimi aletleri kullanmış oldukları söylenebilir.

Patara metal buluntuları içerisinde 16 adet tıp/kozmetik aleti bulunmaktadır. Eserlerin 14 adeti kentin girişinde bulunan oygu mezarlardan ele geçmiştir. 2 adet tıp aleti ise kentin günlük yaşam alanlarından Ana Cadde'de yapılan çalışmalarda ele geçmiştir. Eserlerin çoğunluğu bronzdur. Bir adet kaşık (G12) gümüş ve makaslar ise demir ve bronz birlikte kullanılarak üretilmiştir. Farklı formlardaki spatulalar, kulak sondaları, kaşık sondalar, makaslar ve ilaç tüpleri Patara tıp/kozmetik aletleri arasında yer almaktadır.

3.7.1 Sondalar (Eski Hellençe; μήλη ya δακοπάριον; Latince; specillum)

Sondaların yapımında iki ayrı ucun farklı işlevlere uygun olarak yapıldığı görülmektedir. Aletlerin genelde bir ucu "zeytin çekirdeği" şeklinde bir çıkıntıyla biterken diğer ucuna işlevlerine göre küçük kaşık, yassı bir spatula, kanca ve benzeri formlar verilerek kombine aletler üretilmiştir. Patara'da ele geçen 11 adet sonda grubu içerisinde düz sondalar spatül-sondalar ve kulak sondaları bulunmaktadır.

Spatül-Sonda (Eski Hellençe; ὑπάλειπτρον σαθομήλη; Latince; Spathomele)

Hem kozmetik hem de tıp aleti olarak kullanılan spatül sondalar kullanım alanlarına göre oldukça farklı boyut ve şekillerde yapılmıştır. Hekimlikte öncelikle ilaç hazırlanmasında ve daha sonra bu ilacın hastanın yarasına uygulanmasında kullanılmıştır. Bunun yanı sıra diş tedavilerinde dilin bastırılmasında ya da açık yaraların dağlanmasında da kullanılmış

²⁸³ Milne 1970, Roman Surgical Instruments; Künzl,2002.

²⁸⁴ Scr. Com. 142.

olmalıdır²⁸⁵. Genelde bir uçları zeytin çekirdeği şeklinde biterken diğer uçta eserin 1/4'ini oluşturan spatül bölümü bulunur.

Patara'da ele geçen 7 adet spatül-sonda ölü armağanları olarak oygu mezarlardan ele geçmiştir. Eserlerin tümü spatül-sondaların genel karakteristiklerini taşımaktadır. Eserlerin formları ve süslemeleri kronolojik olarak belirgin farklılıklar göstermemektedir. Eserlerin karşılaştırmalı örnekleri genelde Roma ve Doğu Roma Dönemlerini işaret etmektedir. Ancak kataloğa alınan örneklerin güvenilir tarihlendirme veren ve tarih aralığı belirli mezar kontekstleri buluntuları olmaları eserlerin tarihlendirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Spatül-sondalar grubunda yer alan (G1, G2) sap - spatül geçişinde herhangi bir süsleme bulunmaktadır. Diğer eserlerde (G3, G4, G5) ise sapatül ile sap kısmı ile spatulanın birleşiminde yivlerle süslenmiştir. OM 43'den ele geçen (G1)'in benzer örnekleri M.Ö.1-M.S. 1. yy.lar arasına tarihlenmektedir. OM 43'de ele geçen mezar buluntularının tarihleri bu benzer örneklerle paralellik göstermektedir. Bu veriler eseri M.Ö. 1. yy. içinde değerlendirmemiz gerektiğini göstermektedir. İki örnek (G2, G3) OM16'dan ele geçmiştir. Mezarda ele geçen buluntular mezarın M.Ö. 2.-M.S. 1. yy. arasında kullanıldığını göstermektedir ve örneklerimiz bu tarihler arasına tarihlendirilmelidir. OM 3'den ele geçen bir spatül-sonda (G4) S6 bireyinin sol bacağı üzerinde bulunmuştur. Kozmetik amaçlı olarak kullanılan örneğin benzerleri ise M.S. 1-3. yy.lar arasına tarihlenir. Zengin bir kadına ait olduğu anlaşılan iskeletin sağ elinde bulunan yüzük²⁸⁶ aracılığıyla M.Ö. 1. yy. 2. yarısına tarihlenmektedir. Bir ilaç tüpüyle yan yana bulunmuş olan (G5) OM46'dan ele geçmiştir. Bu konteks spatül-sondanın tıp aleti olarak kullanıldığını ve ölü armağanı olarak yanına bırakıldığı bireyin tıp alanında çalışmış biri olabileceğini düşündürmektedir. Eserin benzerleri Roma Dönemi'ne tarihlendirilirken mezar buluntuları M.Ö. 1. yy.ı işaret etmektedir.Spatül sondalardan son örneğimiz (G6) herhangi bir kontekse bağlı olmadan elekten ele geçmiştir. Benzer örnekler M.S. 1. yy. a tarihlenmektedir. Spatül sondalar içerisinde farklı bir form gösteren (G7) üçgen uçlu spatül-sondalar sınıflamasına girmektedir.OM 54'ten ele geçen bu eserin benzerleri M.S. 1yy. dan M.S.5. yy.a kadar değişen bir zaman dilimi içerisinde değerlendirilmektedir. Eserin bulunduğu mezarda unguentarium buluntuları mezarın M.Ö. 2.yy.-M.S. 1. yy. arasında kullanım gördüğünü kanıtlamaktadır. Patara örneği en geç M.S. 1. yy.üretimi olmalıdır.

Kulak Sondaları (Eski Hellence; *μηλωις μηλωτρις απυρομηλη*; Latince; *Oricularium specillum, auriscalpium*)

²⁸⁵ Jackson 1986, 158.

²⁸⁶ Uygun 2000, 45.

Antik tıp metinlerinde ve araştırmalarda sıklıkla karşımıza çıkan kulak sondalarının bir ucu küçük-yuvarlak-sığ bir kepeek ya da düz bir disk Şeklinde sonlanmaktadır. Diğer ucu ise genelde sapın gövde bölümüne göre incelererek sivri uçla sonlanır. Genellikle kulakla ilgili tedavilerde kullanılmıştır. Galen ve Paul "yabancı cisimlerin kulaktan daha basit yöntemlerle çıkarılmasının, mesela kulak dışından bir kesi yaparak kulak kepeesi arkasından kulak sondası ile çıkarılması" gerektiğini sylerler²⁸⁷. Ayrıca sıvı ilaçların kulak ve göze enjektesinde, kullanılmışlardır. Bu işlevinin dışında sivri ucunun yaraların incelenmesinde, çıbanların delinerek aılmasında ve ıstıldığında dağlama tedavilerinde kullanılmış olabileceği belirtilmektedir²⁸⁸. Kulak sondaları bir tıp aleti işlevinin yanı sıra kozmetikte de kullanılmışlardır.

Patara metal buluntular içerisinde 3 örnekle temsil edilen kulak sondaları aletlerin genel tipolojisine uymaktadır. Örneklerden G9 ve G10 üzerinde herhangi bir süsleme yoktur. G11'in sap ile kepee bölümü birleşiminde yivlerle oluşturulmuş bir süsleme bulunmaktadır. Eserlerin benzerleri bir çok yayında karşımıza çıkmaktadır. Bu benzer örnekler genel olarak Roma Dönemi'ne tarihlendirilirken Sardes buluntuları M.S. 6-7. yy.lara tarihlendirilmektedir.

3.7.2 Kaşık

Genellikle l kabı olarak ya da merhem gibi yarı eriyik ilaçları kaplarından çıkarmada kullanılan kaşıkların kaşık bölümü çap uzunluğu 2 cm. yi geçmemektedir. Sivri uçla sonlanan sap bölümleri 10 cm. civarında bir uzunluğa sahiptir. Kaşıkların yapımında çoğunlukla bronz kullanılmamakla birlikte nadiren gümüş ve daha yaygın olarak da kemik kullanılmıştır. Mezar buluntuları olarak genellikle cam unguentariumlarla birlikte bulunmuřlardır²⁸⁹.

Patara metal buluntuları çerisinde tek örnekle (G12) bulunmaktadır. Dairesel formlu kaşık bölümünün çapı 2 cm. sap uzunluğu ise 8 cm.dir. Gmşden yapılmış eser M16 mezarından ele geçmiştir. Mezar buluntuları ele M.. 2.- M.S. 3. yy.lar arasında uzun bir süre kullanım gördüğünü göstermektedir. Karşılaştırma rnekleri ise M.. 2. yy. - M.S. 1. yy. arasına tarihlenmektedir.

3.7.3 Makaslar (Eski Hellenice;ψαλίς; Latince; Forfex)

Makaslar metal buluntular arasında daha az rastlanan eserlerdendir. Boyutları 6-20 cm arasında deęiřmektedir²⁹⁰. Antik tıpta oldukça seyrek kullanılmış olmakla birlikte makasların hekimler tarafından kullanılması ile ilgili olan antik metinlerde birkaç değinme karşımıza

²⁸⁷ Uzel 2000, 60.

²⁸⁸ Hibbs 1991, 117.

²⁸⁹ Milne 1970, 78.

²⁹⁰ Hibbs 1991, 120.

çıkar. Celsus, dikiş yapılan derinin tedavisinde fazla derinin keskin uçlu bir makas ve bistüriyle dışarıdan kesildiğini yani dokuların makasla kesildiğine dair bilgiler sunmuştur. Paul ise penisteki siğillerin tedavisinde makas kullanıldığını belirtmektedir²⁹¹. Müzeler ve yayınlarda karşılaşılan görece az sayıda makas değerlendirildiğinde makas yapımında daha çok demirin tercih edildiği ancak bronz ve her iki metalin birlikte kullanılması ile üretilmiş eserlerin de olduğu görülmektedir²⁹².

Patara örnekleri arasında biri tüm diğeri tek kesici bölümü korunmuş olarak bulunan iki örnek (G13, G14) bulunmaktadır. Her iki örnekte OM46 mezar armağanı buluntuları olarak yana yana bulunmuşlardır. Tümü korunmuş olan G13 kesici bölümleri demirden, yay kısmı ise bronzdan yapılmıştır. Her iki kesici parça bronz yaya perçinlenerek birleştirilmiştir. G14 üzerindeki perçim izleri de aynı teknikle yapıldığını göstermektedir. Araştırmacılar benzer makas tiplerinin Hellenistik Dönem etkili olarak Roma Dönemi'nde de kullanıldığını belirtmedikler²⁹³. Sardes'ten benzer bir örnek Geç Roma Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Ancak, M.Ö. 4. yy. sonu- M.S. 1.yy.lar arasında kullanım görmüş OM 46 mezarı içerisinde (-278, -279) seviyelerinde bulunan Patara örnekleri Erken Hellenistik Dönem'i işaret etmektedir.

3.7.4 İlaç Tüpleri

Antik Dönem'de hekimlerin hastalarına giderken, yolculuklarda ve savaş alanlarında kullanmak üzere taşıdıkları başlıca araç gereçlerin taşındığı kutulardan ilk olarak Hippokrates bahsetmektedir. Basit dörtgen yapı ve iç bölümünde farklı aletler için farklı büyüklükte bölümler bulunan ve genelde kaydırmalı kapaklara sahip bu kutular az sayıda buluntunun yanı sıra mezar rölyefleri ve vazolar gibi betimleme taşıyan eserlerden de bilinmektedir. Kutular ahşap, bazen fildişi ve genelde bronzdan yapılmışlardır. Buluntular bu dörtgen kutuların içerisinde taşınan alet ve ilaçlarında kullanım ve boyutlarına göre farklı koruma kaplarına sahip olduklarını göstermektedir. İlaç tüpleri genelde silindirik gövdeli, ince yapılı, bir tarafı kapalı iken diğer tarafında bir kapak ile kapatılmışlardır. Küçük ve büyük boyutlu olmak üzere iki tip olarak karşımıza çıkan tüplerin 15-20 cm uzunluğa sahip olanları sonda ve benzeri aletlerin taşınmasında kullanılan kaplar olduğu bilinir. Bazı kazı çalışmalarında ele geçen ve içerisinde organik kalıntılar taşıyan örneklerin yükseklikleri ise kapak haricinde 5-10 cm arasındadır ve ilaç tüpü olarak kullanıldıkları anlaşılmaktadır²⁹⁴.

Silindirik ilaç taşıma tüpleri içerisinde bulunan Patara örnekleri (G15, G16) boyutlarıyla ikinci gruba girmektedirler. G17 yüksekliği 4,8 cm.dir. Dipten ağza doğru daralarak yükselen

²⁹¹ Uzel 2000, 93.

²⁹² Milne 1970, 79.

²⁹³ Hibbs 1991, 120.

²⁹⁴ Jackson 1986, 159.

tüp kapak bölümüne ait 3 adet fragmanla birlikte OM 46 mezarında ele geçmiştir. Benzer örnekler araştırmacılar tarafından M.S. 1.-2. yy.a tarihlenmektedir. Ancak, M.Ö. 4. yy. sonu-M.S. 1.yy.lar arasında kullanım görmüş OM 46 mezarı içerisinde (-240) kodunda ele geçen diğer buluntular G15'nin Geç Hellenistik Dönem'e ait olabileceğini göstermektedir. İkinci örnek G16 yüksekliği 9 cm. çap ise 2,4 cm.dir. Yüksekliğinin 1/3'i bir kapağa sahip örnek benzerleri Sardes'de İtalya'da ve birçok müze yayınında karşımıza çıkmaktadır. Benzer eserler Roma Dönemi içerisinde değerlendirilmektedir.

3.8 MİMARİ AKSAMLAR

Patara metal buluntuları arasında az sayıda ele geçen mimari elemanlar arasında kenetler bulunmaktadır. Yapı elemanlarının birbirine bağlanmasında kullanılan demir ya da bronz kenetlerin kullanım alanlarına göre farklı tipleri bulunur. Yan yana duran taş blokların bağlanmasında kullanılan Π kenetler, duvarlara kaplama plakaların tutturulmasında tercih edilen T kenetler ve yine duvar kaplamaların sabitlenmesinde kullanılan L kenetler bunlar arasında sıklıkla karşılaşılan tiplerdir²⁹⁵.

Patara buluntuları arasında yer alan ve parçalar halinde ele geçmiş kenetler L kenet tipindedir. Bu tip kenetlerin hamamların duvar kaplamalarının sabitlenmesinde tercih edildiği bilinir. Patara örneği (H1) Hurmalık Hamamında yapılan çalışmalarda ele geçmiştir. Bu anlamda işlevini yansıtan bir buluntu konteksti içinde tuğla kaplama levhalarına birleşik olarak bulunmuştur.

²⁹⁵ Oransay 2006, 130-133.

3.9 KAPI, KUTU VE MOBİLYA AKSAMLARI

Patara metal buluntuları içerisinde konut kapılarında, kutularda ya da mobilyalarda kullanılmış olabilecek çok sayıda metal aksam ele geçmiştir. Bu buluntular içerisinde kilit aksamı ve anahtarlar ilk sırada gelmektedir. Kapı veya kutuların yapımında ve süslemelerinde kullanılan kulp, aplik, halkalar, köşebent ve levhalar gibi diğer metal buluntular ise ikinci grubu oluştururlar. Bir bölümü mezar buluntusu olan bu parçalar ileride de değinileceği gibi ölü armağanlarının bırakıldığı birer kutuya aittirler.

Antik Dönem'de kökleri Mısır'a kadar uzanan ahşap üzerine metal kaplama sanatının özellikle kadınların ziynet eşyası ve süs malzemelerini sakladığı değişik boy ve formlarda kutularda uygulandığı bilinmektedir. Ancak bu tarz eserlerin ahşap bölümleri uzun süre korunamamaktadır. Bu nedenle bu kutular ve kapılar ile ilgili en önemli bilgiler bu eşyaların tasvir edildiği vazo, duvar resimleri ve plastik eserlerdeki sahnelerdir²⁹⁶. Bunun yanı sıra metallerin mermer cam gibi farklı materyallerle birlikte masa, koltuk, sehpa gibi mobilyaların üretiminde de kullanıldığı bilinmektedir.

3.9.1 Kilitler ve Anahtarlar

Antik Dönem'de bir kapıyı ya da ahşap ya da metal bir kutuyu kilitlemek için kullanılan ilk metod basit sürgü sistemidir. Özellikle Roma Dönemi'nde mekanizmaları daha karmaşık kilitler kullanıma girmiştir. Standart bir kilit genellikle kilit aynası/levhası, kilit kolu/köprüsü, sürgü gibi bölümlerden oluşur. Oransay, Arykanda metal buluntuları içerisinde kilitleri dört ana grup altında incelemiştir. 1. Mandallı kilitler, 2. Sürgülü Kilitler, 3. Manivelalı Kilitler 4. Asma Kilitler²⁹⁷. Patara buluntuları içerisinde tüm mekanizmasıyla ele geçen bir kilit bulunmamakla birlikte bir adet asma kilit ve sürgülü kilitlere ait parçalar ele geçmiştir.

Asma Kilit

Asma kilitlerin farklı formları bilinmektedir. Bir zincirin iki ucuna bağlanarak kullanıldığı gibi sabitlenmesi gereken iki noktadan geçirilerek de kullanılmaktadır. Anahtarların kilit içinde kendi ekeseini etrafında, sadece anahtar dişi şeklinde yapılmış boşluktan geçerek kilit dilinin kayması esasına dayanan mekanizma "Manivelalı Mekanizma" olarak adlandırılır. Kilit kutusu genelde bir kutu şeklindedir²⁹⁸. Asma kilitlerde kullanılan diğer sistem ise

²⁹⁶ Richter 1966;

²⁹⁷ Oransay 2006, 139.

²⁹⁸ Oransay 2006, 141.

"Zemberekli Kilit Mekanizması" olarak adlandırılır. Patara örneği (İ1) bu sistemle çalışmaktadır. Daralan bir forma sahip silindirik bir tüp şeklindeki ana gövdeye iki ucunda oynar zembereklerin olduğu kilit dilinin geçirilmesi prensibine dayanır. Delikten girince açılan zemberekler kilidin sabitlenmesini sağlamaktadır. Kilidin arka tarafında bulunan açıklığın özel şeklindeki anahtar içeri girdiğinde zemberekleri kapatır ve geri çekilerek kilit açılır. Patara örneği Meclis Binası çalışmalarında dolgu toprak içerisinde geldiğinden eserin tarihlenmesi hakkında veri sunmamaktadır. Korinhos'da²⁹⁹ ele geçen bir örnek ve Bieber tarafından incelenen Cassel Müzesi'ndeki bir örnek³⁰⁰ M.S. 12-13. yy.a tarihlenmektedir.

Kilit Aynaları

Üç adet kilit aynası boyutları göz önüne alındığında ahşap kutularda kullanılmış olmalıdır. Ahşap kutulardaki kilit sisteminde üst kapağa bağlı kilit köprüsü kilit aynasının üzerindeki bir açıklıktan içeri girer. Kilit dili aynanın içine giren köprünün içine doğru sürülür. Ahşap kutularda kullanılan aynalar dikdörtgen dairesel ya da farklı şekillerde olabilirler. Kilit aynasının üzerinde bulunan L,Z ya da dairesel bir boşluk anahtar deliği ve ondan daha küçük dikdörtgen bir boşluk ise köprünün sürgü bölümünün geçmesi için oluşturulmuştur. Bu ikincil delikten bir zincir geçirilerek asma kilit olarak da kullanılmış olabilir³⁰¹. Patara örneklerinden İ2 OM 2 buluntuları arasında yer alır. Kilidin arka bölümündeki ahşap kalıntıları ve çevresinde ele geçen strigilis (B5,B6), ayna (B19) gibi buluntular bu ölü armağanlarının içine koyulduğu ahşap bir sandukaya ait olduğunu göstermektedir. Mezarda ele geçen buluntular mezarın M.Ö.1-M.S. 1 yy.lar arasında kullanıldığını göstermektedir³⁰². Kilidin bulunduğu güneydoğu da yer alan buluntu kümesindeki sitrigilis ve aynalar ise genel olarak M.S. 1. yy.ı işaret etmektedir³⁰³. Örnek İ3, Tepecik Akropol buluntularındandır. İ3 dikdörtgen formlu küçük bir kutu şeklindedir. Yüzeyinde anahtarın ve köprünün girecekler iki delik vardır. Aynanın iç tarafında ait olduğu kutuya ait ahşap kalıntıları korunmuştur. Ana Cadde buluntusu İ4 form olarak İ3 ile benzer özelliklerdedir. Ancak anahtar deliği tek bir düzeyde dikdörtgen olarak yapılmıştır. Her iki örneğin benzer örnekler M.S. 1. yy.dan Doğu Roma içlerine uzanan geniş bir zaman dilimine verilir. İ3 yüzey buluntusu olması nedeniyle benzerleri aracılığıyla net bir tarihlendirme zordur. Ana Cadde VII No.lu mekan zemin buluntusu İ2 M.S. 3-4. yy. kontekstinden ele geçmiştir. OM 54 kodlu mezardan ele geçen İ5 olasılıkla ölü armağanlarının içine konulduğu ahşap bir kutuya ait olmalıdır. Sürgü ve kilit

²⁹⁹ Robinson 1952, Lev. 71, 1007,1008.

³⁰⁰ Bieber 1915, Lev, LVII, 557.

³⁰¹ Waldbaum 1983,70.

³⁰² Dünder 2008, Kat. No. U158.

³⁰³ Bkz. Bölüm III, 4560393

aynası birlikte ele geçmiştir. Öküz gönü şeklinde tasarlanmış kilit aynasının üzerinde karşılıklı olarak düzenlenmiş toplam altı adet çivi deliği bulunmaktadır. Aynanın ortasındaki dairesel delik olasılıkla köprünün geçtiği bölüm olmalıdır. Mezar konteksti ve benzer örnekler M.S. 1. yy.ı işaret eder.

Kilit Köprüleri

Genel olarak uzun ve yassı bir levhadan oluşan kilit köprülerinin 2 ana tipi vardır.

Tip1: Menteşeli. Bu tip Patara'da bir örnekle (İ6) temsil edilmektedir. L formu uzun yassı bir levhanın bir ucu menteşe ile biter bu kilitin sabitlenme ucudur. Diğer uçta kare formu bir sürgü deliği yükselir. Bu tip kilit köprüleri daha çok büyük boyutlu sandıklarda ya da kapılarda kullanılmışlardır. Benzer örnekler Geç Roma Dönemi içerisinde değerlendirilmektedir.

Tip2: Zincirli. Kutu kapağının üst bölümüne sabitlenmesi bir ucuna bağlanan zincir ile gerçekleştirilir. Tip1'e göre daha küçük ve dardır. Kare ya da dairesel bir sürgü deliğine sahiptir. Bu tip içerisine giren İ7 dairesel İ8 ise karesel formu sürgü deliklerine sahiptir. Her iki örnek bir uçlarında sabitlendikleri zincirlerle ele geçmiştir. Benzer örnekler Roma Dönemi içerisinde değerlendirilmektedir.

Kilit Dilleri

Kilit dilleri üzerinde kilide ait anahtar üzerindeki dişlilerin negatifi bulunmaktadır. Bu tip diller genelde sürgülü kilitlerde kullanılır. Anahtar, kilit deliğinden dişleri yukarı gelecek şekilde yerleştirilir ve sabitlenmiş kilit dili ile anahtar dişleri birbirine geçer. Böylelikle anahtarla birleşen dil rahatlıkla sağa sola kaydırılabilir³⁰⁴. Patara'da sürgülü kilitlere ait iki adet kilit dili ele geçmiştir. İ9 demir İ10 ise bronzdan yapılmıştır. Üzerinde üç adet oval delik bulunmaktadır. Bronz örneğimiz de ise iki adet kare formu anahtar deliği bulunmaktadır. Herhangi bir katmana ait olmayan parçaların benzerleri Hellenistik Dönem'den Geç Roma Dönemi'ne kadar farklı zamanlarda karşımıza çıkmaktadır.

Anahtarlar

Tüm kilit sistemleri için farklı anahtarlar üretilmişlerdir. Patara'da ele geçen iki örnek (İ9, İ10) Richter tarafından Tip1 içerisinde değerlendirilmektedir³⁰⁵. Bu tip içerisindeki anahtarlar bir ucu halka biçiminde bir gövde ve diğer ucunda kilit dili ile uyumluluk gösteren dişlilerin bulunduğu iki bölümden oluşur. Kilit diline oturtulan dişliler ile birleşen anahtarın sağa sola

³⁰⁴ Oransay 2006. 140.

³⁰⁵ Richter 1915, 361.

sürülmesiyle mekanizma hareket eder. Örnek İ11 trapez şeklinde beş adet diş, gövde ve halka bölümünden oluşmaktadır. İ12 ise yuvarlak kesitli altı dişli bölümünden direkt olarak halkaya bağlıdır. İ10 tiyatro çalışmalarından ele geçmiştir. İ11 ise M.Ö. 1- M.S. 1. yy aralarında kullanılan OM 2 buluntuları arasındadır. Benzer örnekler M.S. 1. yy.a tarihlenmektedir.

3.9.2 Kulplar

Patara'da ele geçen küçük boyutlu kulpların tümü mezarlardan ele geçmiştir.

Tip1: Omega Kulp. Davidson'un³⁰⁶ Tip1 olarak değerlendirdiği bu kulpların tümü bronzdur. Dairesel yada köşeli kesite sahip bronz bir bandın nerdeyse yarım daire şeklinde kıvrılması ve her iki tarafta dışta yukarı doğru bir çengel gibi çevrilmesi ile oluşturulmuştur. Kulpların uçları genelde bir dizi kabara ile süslüdür. Bu tip literatürde "Omega Kulp" olarak da adlandırılır. Bu tip kulpların ahşap kutularda, çekmecelerde kullanıldığı gibi situla tarzı kaplarda da kullanıldığı bilinir³⁰⁷. Buluntular bu tip kulpların ahşap üzerine çengel bölümlerinden hareket edebilecek şekilde monte edildiğini göstermektedir (Kat. No. İ13).

Patara buluntuları içerisinde çalışmaya dahil edilen sekiz adet omega kulbun (İ13- İ21) tümü bronzdan yapılmıştır. Omega kulplar M. Ö. 5. yy.dan itibaren kullanılmaya başlanmış ve bu formuyla Roma Dönemi içlerine kadar kullanılmıştır.

OM54 mezar buluntusu olan İ13 dörtgen kesitlidir. Çengel bölümü iki adet kabarayla süslenmiştir. Güney kline yakınında çengel bölümünde kutuya raptedildiği maşa şeklinde aplikler, bir çok halka, kaplama parçaları ve kilit aynasıyla (İ5) birlikte bulunmuştur. Ahşap bir kutunun metal parçaları repertuarında yer alan bu örnekler İ13'ün mezar armağanlarını taşıyan ahşap bir kutuya ait olduğunu göstermektedir. Benzer örnekler Hellenistik Dönem'de vardır. Ancak mezar konteksti en geç M.S. 1. yy.da üretildiğini göstermektedir. OM 43 mezar buluntularından olan İ14 ve İ15 mezarın doğusundaki defin alanında ele geçmiştir. Birbirinin eşi olan bu iki örneğin hemen yanında ele geçen ve benzerlerini birçok ahşap kutuda kullanıldığını bildiğimiz bir aplikle aynı kutuya ait olmalıdır. İskenderiye işi bu aplik madalyon, Uygun tarafından M.Ö. 1. yy.a tarihlenmektedir³⁰⁸. OM 46'da ele geçen İ16 ve İ17 dörtgen kesitli ve kulp uçları kabalarla bezelidir. Aynı mezar buluntusu İ18 ise omega formu dairesel kesitlidir. Kulp uçlarında herhangi bir süsleme yoktur. Paralel örnekleri genel olarak Hellenistik Dönem içinde değerlendirilmektedir. Tepecik Nekropol açmalarından ele geçen örneklerden İ19 kapalı bir omega kulp formunda İ20 ise daha açıktır. İ21

³⁰⁶ Davidson 1941, 208.

³⁰⁷ Waldbaum 1983, Kat No. 559.

³⁰⁸ Uygun 2000,66.

Tip2: Halka Kulp. Bu tip içerisine giren halkaların menteşeleriyle beraber bulunan örnekler birer kulp olarak tanımlamamıza yardımcı olmaktadır. Elbette bu tip basit halka bronz parçalar birer süsleme elemanı veya farklı öğeleri birleştirme amaçlı olarak da kullanılmış olabilir. Örneklerden İ22- İ25 OM54 mezar buluntuları arasındadır. İçerisinde menteşe, kilit aynası (İ5), kulp (İ13) bulunan bir buluntu kümesiyle birlikte bulunmuştur. Üzerlerinde yer alan ataç parçaları birer kulp olarak ahşap bir kutuda kullanıldıklarını göstermektedir. Mezar buluntuları bu kutu aksamalarının M.Ö. 1- M.S. 1. yy.lara arasına tarihlenmektedir. Örneklerden İ26, İ27 ve İ 28 kutulara ataçlandıkları parçalarla ele geçmiştir. İ27 OM46'dan bir çok bronz kutu aksamıyla birlikte ele geçmiştir. İ29 katalog numarasıyla sunulan üç adet halka OM 1 buluntuları içerisindedir. Diğerlerinden farklı olarak bu halkalar dairesel kesitli bir çubuğun bükülmesiyle oluşturulmuş ve uçları lehimlenmeden bırakılmıştır. İ29 ile birlikte bulunan bu örneklerde bir kutunun bronz aksamı arasında yer almaktadır.

3.9.3 Mobilya Aksamları

Patara da ele geçen ve bir mobilya, sehpa ve masa benzeri bir mobilya da kullanılmış olduğu düşünülen 5 eser bulunmaktadır. Bunlardan ilki bronz kulptan yukarıda bahsedildi. Ele geçen diğer dört buluntu birbiriyle benzerlik gösteren dışa çekik ağızlı, 2 cm. yüksekliğinde bronz halkalardır. Halkalar kulp ile birlikte bulunmuştur. Bronz halkaların sehpa, masa benzeri nesnelerin ayaklarında yapıyı güçlendirmek amacıyla kullanılmış olmalıdır. İtalya Metapontum nekropolünde ele geçen 3 benzer örnek bir üçayağa ait olarak yorumlanmış ve mezar konteksti yoluyla M.Ö. 4. yy. sonuna tarihlenmiştir³⁰⁹. Tepecik Akropolü buluntularından olan Patara örnekleri ise M.Ö. 5.yy sonu-M.Ö. 4.yy başına tarihlenen iki amphora ile birlikte in situ olarak bulunmuşlardır.

3.10 ÇİVİLER VE RAPTİYELER

Mimaride, örneğin ahşap çatı sistemlerinde, kapılarda menteşelerin sabitlenmesinde, bir mekan içerisinde ahşap konstrüksiyonların birleştirilmesinde mobilya yapımında ya da süslemede bronz veya demirden yapılmış farklı formlarda ve boyutlarda çiviler ve raptiyeler kullanılmıştır. Mimaride veya farklı alanlarda kullanılmış çivilerin sınıflandırılmasında Cleere çivilerin baş formlarına göre dört ana grup belirlemiştir. 1. Piramidal başlı. 2. Yarı-dairesel 3. yuvarlak-düz baş 4. T şekilli³¹⁰.

Patara'da ele geçen ve bu çalışmada sunulan bronz ve demirden yapılmış 27 adet çivi yapıldıkları malzemeye göre iki ana başlık altında incelenmiştir. Bronz ve demir çiviler.

³⁰⁹ Proházská 1995, 153.

³¹⁰ Waldbaum 1983, 68.

3.10.1 Bronz Çiviler

Bu kategoride incelenen 20 adet örneğin tümü farklı mezarlardan ve kentin farklı yaşam alanlarından ele geçmiştir. Çivi başları göz önüne alındığında düz çiviler ve göbekli çiviler olarak iki tip karşımıza çıkmaktadır.

Düz Başlı Çiviler

Uzunlukları 1 cm. ile 4,2 cm arasında (J1-J12) değişen 12 örnek bu grubu temsil etmektedir. Genelde dörtgen kesitli bir gövde düz yassı bir baş bölümüne sahiptir. Cleere, çivilerin form ve boyutlarına göre işlevlerinin saptanabileceğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra ele geçtiği kontekst de çivilerin kullanımları hakkında bilgiler taşımaktadır. OM46 mezar buluntuları arasında yer alan bu küçük boyutlu çiviler birçok kulp ve halka gibi ahşap kutu malzemeleriyle birlikte ele geçmiştir. Olasılıkla kutunun ahşap gövdelerinin birbirlerine bağlanmasında ve köşebent kenet gibi diğer birleştirici unsurların sabitlenmesinde kullanılmışlardır.

Dışbükey başlı çiviler

Dışbükey bir baş ve genelde dörtgen kesitli gövdeden oluşmaktadır. Uzunlukları 4,9 cm ile 11. cm. arasında değişmektedir. OM 48 mezar buluntuları arasında benzer özellikleri gösteren çok sayıda çivi mezarın çevresinde ele geçmiştir. Kataloga alınan dört örnek (J 13-J16) bu buluntular arasındadır. Üzerlerinde duran ahşap kalıntıları ve buluntu alanları mezar içerisinde yer alan ahşap bir konstrüksiyonda bağlayıcı olarak kullanılmış olmalıdırlar. Kontekst veriler bu çivilerin tarihlenmesinde yardımcı olmaktadır. Mezar M.Ö. 2. yy sonu ve M.S. 1. yy arasında kullanılmıştır. Ancak bu ahşap konstrüksiyonun mezarın yapım aşamasında kurulmuş olabileceği düşünülmektedir. Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilen benzer örnekler vardır. Ancak bu konstrüksiyonun daha geç bir dönemde mezara ilave edilebileceği de göz önüne alınmalıdır. Örneklerden J18 ve J19 ise ilk örneklerle tamamen paralel özellikler göstermekle birlikte Yamaç evlerde yüzey buluntusu olarak ele geçmiştir.

3.10.2 Demir Çiviler

Bu kategori içerisinde değerlendirilen yedi örnek (J20-J26) uzunlukları 5 ile 17 cm. arasında değişmektedir. Tümü kentin girişinde bulunan Mettius Modestus takı önünde yapılan çalışmalarda ele geçmiştir. Boyutlarından dolayı genelde mimaride kullanılmış olan bu tipe ait çivilerin tümü dışbükey bir baş ve dörtgen kesitli gövdeden oluşmaktadır. Mettius Modestus takının güney bölümünde doğusunda kuzey-güney yönelime sahip bir sıra sütun kaidesi ve diğer mimari elemanların yapılan sondaj çalışmalarından bilinmektedir. Çivilerin boyutlarının büyüklüğü ve buldukları kontekstler bu çivilerin portüğün üstünü kaplayan ahşap çatı konstrüksiyonunda kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Takım M.S 2-3. yy. da

yapılmış olması gerekmektedir. Bu nedenle çiviler eğer takın güneyinde uzanan portikin yapımında kullanıldı ise belirtilen zaman dilimine ait olmalıdırlar.

3.10.3 Raptiyeler

Düz, göbekli baş kesimine sahip küçük çivi formlu raptiyeler genelde küçük boyutlu ahşap kutuların yapımında ve süslemesinde kullanılmışlardır. Patara metal buluntuları içerisinde yer alan J28 ve Tepecik Nekropol Açmalarından ele geçen J28 tekil olarak bulunmuş örneklerdir. Herhangi bir form değişimi ve tarihleme kriteri olmayan bu eserlerin tarihlendirilmesi mezarın kullanım aralığı göz önüne alınmalıdır. Benzer form özellikleri gösteren J 29-32 ve daha düz bir baş bölümüne sahip J33, OM 46 No.lu mezardan ele geçmiştir. Buluntu konteksti içinde yer alan bronz kulp (İ17), halka ve çiviler (J1-J12) ahşap bir sandukanın yapımında kullanıldığını göstermektedir. Mezarda ele geçen buluntular arasında yer alan unguentariumlar³¹¹ mezarın M.Ö. 4. yy. sonundan itibaren kullanıldığını göstermektedir. M.S. erken 1. yy.a ait Likya birlik sikkesi³¹² ise mezarın son kullanım evresini işaret etmektedir.

3.11 DİĞERLERİ

3.11.2 Ayna Çerçevesi

Antik Dönem kazılarında sıklıkla karşılaşılmayan küçük boyutlu eserlerden olan ayna çerçeveleri genellikle kurşun kullanılarak yapılmıştır. Çevresi farklı desenlerle bezenmiş 4-7 cm. çapında ortasında aynanın monte edileceği bir boşluk bulunan disk ve 2-3 cm.lik tutamaktan oluşmaktadır. Çerçeve kalınlığı ve tutamak uzunluğu çerçevenin boyutlarına ve kullanılacak aynaya göre değişmektedir. Çerçevenin iç bölümüne konveks sırlı ayna yerleştirilmektedir³¹³. Böylelikle küçük bir aynadan daha büyük bir görüntü sağlanmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi boyunca kutsal alanlarda ve mezarlarda ele geçen bu eserler daha çok kuzey ve doğu Avrupa'da karşımıza çıkmaktadır. Genellikle M.S.2-3 yy.lara tarihlense de Erken Doğu Roma kontekstlerinde de ele geçmiştir³¹⁴.

Patara'da ele geçen iki örnek kentin günlük yaşam alanları olan Hurmalık Hamamı ve Ana Cadde buluntuları arasındadır. Her iki örnekte genel karakteristiklere uymaktadır. Yaklaşık 4. cm çaplı çerçeveye sahiptirler. K2'nin tutamak bölümü sağlam K3'ün ise çerçeveye birleştiği bölüm korunmuştur. İç içe geçmiş eş merkezli dairelerle süslenen çerçevenin dış bölümüne ait

³¹¹ Dündar 2008, Kat. No. U9, U13, U24, U119.

³¹² Özüdoğru 2002, Kat No. 57.

³¹³ Nowotny 1910. Tudor 1948, 243-255.

³¹⁴ Waldbaum 1983, 109.

süslemeler iyi korunmamıştır³¹⁵. Ana Cadde'de bulunan K2 bulunduğu katman Geç Roma Dönemi'ni işaret etmektedir. Hurmalık Hamamı örneğimiz K3 ise yine aynı dönem içerisinde değerlendirilmelidir.

3.11.3 Denizcilik Araç gereçleri

Bir liman kenti olan Patara'da ele geçen az sayıda balıkçılıkla ilgili buluntular arasında ağ iğneleri ve olta uçları bulunmaktadır.

Olta Uçları

Balıkçılık avcı toplayıcı insan topluluklarından itibaren yapılan avcılık aktivitelerinden biridir. Neolitik Çağ'da kemikten yapılan olta uçları ana biçim olarak günümüze kadar çok fazla değişmemiştir. Gövdenin ipe ya da zincire bağlanan üst ucunda bir delik yer alır. Çengel bölümü genelde yarım daire şeklindedir ve sivri üçgen formlu bir çıkıntıyla sonlanır. Buluntuların yanı sıra olta uçlarının tek olarak ya da çoklu kullanımı Eski Mısır'da ki duvar betimlemeleri ya da Akrotori'den iyi bilinen her iki elinde iplere asılı balıklar taşıyan "balıkçı" resmi gibi örneklerden bilinmektedir³¹⁶.

Patara buluntuları içerisinde yer alan dört adet olta ucunun tümü bronzdan yapılmıştır. İki örnek (K4, K5)) TN8 açmasında ortaya çıkarılan Erken Doğu Roma Dönemi'ne ait bir tuvalet ait kanal içerisinde ele geçmiştir. Kanal içerisinde sürüklenerek gelen buluntular arasındaki bu örnekleri tarihlemeye kontekst veriler yardımcı olmamaktadır. Eserlerin benzer örnekler Olynthos'da³¹⁷ Klasik Dönem, İsthmia'da³¹⁸ M.Ö. 5. yy. Samos'da³¹⁹ 6-5. yy. içerisinde değerlendirilmiştir. Örnek K6 ve K6a delik bulunan gövde ucu yassılaştırılmış ters S profilli bir forma sahiptir. Ele geçtiği katman ve Tarsus ve Assos benzer örnekleri Geç Roma Dönemi'ne ait olduğunu göstermektedir.

Ağ İğneleri (Çatal Sonda)

Geleneksel balıkçılık yöntemlerinden bir diğeri ağ ile avlanma yöntemidir. Farklı materyallerden ağların yapımında ya da onarımlarında kullanılan iğneler her iki ucu çatal şeklinde biten uzun dairesel kesitli bir bronz çubuktan oluşmaktadır. Bu formuyla ağ iğnelerinin günümüzde de kullanılan benzer örnekleri mevcuttur³²⁰. Antik Dönem'de bu aletlerin tıpta sonda olarak kullanıldığı da bilinmektedir³²¹.

³¹⁵ Benzer bir örneğin iyi korunmuş dış çerçevesi için bkz. Tudor 1948, 250, Res. 8.

³¹⁶ Olta uçları hakkında kapsamlı bir kaynakça için bkz. Robinson 1941, 365, dpnt. 93.

³¹⁷ Robinson 1941, 365.

³¹⁸ Raubitschek 1998, 121.

³¹⁹ Dusenbery 1998, 1046, XS-494.

³²⁰ Robinson 1941, 364. Ayrıca geniş bir kaynakça için bkz. A. g. e, dipnot 90.

³²¹ Uzel 2000, Lev. XX, 29; Lev. XCV, 69.

Patara'da ele geçen iki adet (K7, K8) ağ iğnesi bulunmaktadır. Örnekler K7 sağlam olarak ele geçmiş diğer örnek K8'in ise bir ucu kırıktır. Benzer örnekler birçok yayında ve sergi/müze kataloğunda karşımıza çıkmaktadır³²². Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar farklı tarihlere verilmektedir.

3.11.4 Cymbala?

Patara'da ele geçen tekil örneklerden biri OM 46 mezarından ele geçen disk şeklinde ve orta bölümünde yükseltilmiş bir kabara bulunan objedir (K9). Patara örneğinde diskin dış hattı boyunca eşit aralıklarla açılmış dört delik mevcuttur. Cymbala (çalpara) esasen iki eşit boyutlarda metal diskten oluşan bir müzik aletidir. Bu disklerin merkezinde bir delik bulunmaktadır. Bazı örneklerde diskin çevresine küçük ziller yerleştirildiği bilinmektedir³²³. Özellikle Demeter, Dionysos ve Kybele gibi tanrılara yapılan seromonilerde özellikle Roma Dönemi'nde kullanıldığı bilinmektedir³²⁴.

Patara örneğinde (K9) merkezde bir kulbun ya da ip benzeri nesnenin geçirilerek kulp olarak kullanılan delik yoktur. Bunun yanı sıra merkezde bulunan dışbükey kabara bir tutamak görevi de görmüş olabilir. Perdizet, M8 örneğinin bir benzerini Roma Dönemi'ne tarihlemiştir³²⁵.

3.11.5 Çıngıraklar

Çanlar/çıngırak antikitede sıklıkla karşımıza çıkan nesnelere aittir. Genellikle bronzdan yapılmış konik gövde bir asma deliğiyle sonlanır. Birçok örnek gösterir ki, dil bölümleri demirden yapılırdı. Roma Dönemi'nden itibaren dörtgen formlu çıngırakların sayısında artış görülmektedir. Kullanım alanları çeşitlilik göstermektedir. Bu çıngıraklar özellikle küçük boyutlu olanlar çocuklarla ilişkilendirilebilir. Büyük boyutlu olanlar ise hayvanların nerede olduğunun anlaşılması için ya da bir müzik aleti olarak kullanılmış olabilir³²⁶. Krimea'da bir koşum takımıyla birlikte bulunan örnekler vardır³²⁷. Kutsal alanlarda bulunan örneklerde vardır. Paris Louvre müzesinde bulunan ve Kybele'ye sunu sahnesinin konu edildiği bir kabartmada yer alan kutsal ağaçtan sarkan küçük çıngıraklar betimlenmiştir³²⁸.

³²² Tire Müzesi: Gürler 2004, 71.

³²³ Davidson 1952, 197.

³²⁴ Richter 1915, 454,455.

³²⁵ Perdizet 1908, 122.

³²⁶ Robinson 1941, 518.

³²⁷ Richter 1915, 463.

³²⁸ Dusenbery 1998,1047.

Patara buluntuları arasında yer alan iki örnekten K10 zincir asma halkası kırık olarak ele geçmiştir. Örnek K11 ise tüm olarak ele geçmiştir. Her iki eser de silindirik formludur ve dil bölümleri kayıptır. Olynthos'dan³²⁹ benzer örnekler M.Ö. 5-4. yy.a Assos'dan³³⁰ benzer örnekler Hellenistik Dönem'e Sardes'te³³¹ Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir.

3.11.6 Kurra/Amulet

Patara buluntuları arasında yer alan bir adet kurra kazı çalışmalarında sıklıkla karşılaşılmayan objelerdendir³³². Antik Dönem'de spor müsabakalarında sporcuların eşleşmeleri ya da yarış sıralarının belirlenmesi için kuraya başvurulduğu bilinmektedir. Örneğin güreş boks gibi ikili mücadeleye dayalı sporlarda alfabe'deki harfler iki set halinde miğfer veya bronz bir kaptan kurayla çekiliyor ve aynı harfi çeken sporcular birbirleriyle karşılaşmaktaydılar³³³. Atletizm, cirit atma, uzun atlama gibi spor dallarında ise bir Pisidia sikkesinde de tasvir edildiği gibi farklı bir kura çekilişi yapılmaktaydı. Sporcular, üzerlerinde kendi isimlerinin yazılı olduğu metal levhaları derin bir kratere atıyorlardı. Daha sonra bu levhaların çekiliş sırasına göre yarışacak sporcu belirleniyordu.

Patara'da ele geçen kurra (K12) üzerinde "Hippias Diakretou" yazmaktadır. OM 43 mezar buluntularından olan eser, iki strigilis ve yağ kaplarıyla birlikte bir palaestra takımının ölü armağanı olarak sunulduğu S1 bireyinin ayaklarının arasında ele geçmiştir. Sunular ve kurra S1 bireyinin yaşamında bir sporcu olduğunu olasılıkla koşu, cirit atma, uzun atlama gibi bireysel bir sporla uğraştığını ve zengin mezar buluntularına sahip³³⁴ olmasıyla başarılı ve zengin bir sporcu olduğunu ortaya koymaktadır. Hippias'ın sağ elinde üzerinde Fortuna betimlemesi bulunan bir yüzük M.Ö. 1. yy özellikleri göstermektedir³³⁵.

3.11.7 Haç ve Rölükler

Patara'nın Orta çağ buluntularını temsil eden buluntulardan biri yüksekliği 2 cm. olan küçük bir haçtır (K13). Haç kollarının ucu üç adet kabara ile süslenmiş ve kolların birleştiği noktada yine kabara ile bezenmiştir. Oldukça özenli işçilik gösteren örnek Suriçi Kilisesi'nde ele geçmiştir. Dumbarton Oaks koleksiyonunda bulunan ve Konstantinopolis'den ele geçmiş iki

³²⁹ Robinson 1941, 329.

³³⁰ Bishop 1992, 156,157.

³³¹ Waldbaum 1983, 67.

³³² Myrina'da bulunan bir örnek için bkz. Potter 1887, 206 Fig. 21.

³³³ Alkanat, 1976, 65-67.

³³⁴ Işık 1999, 162-165.

³³⁵ Uygun 2000, 32-35.

örneğin³³⁶ ucundaki askı deliği boyuna asılarak kullanıldığını göstermektedir. Patara örneğinde bir askı deliği bulunmamaktadır. Yine aynı koleksiyonda bulunan ve üç farklı parçanın kombinasyonu ile oluşturulmuş masaüstü süs eşyası olarak tanımlanabilecek objede benze bir haçın cam bir kuş figürü üzerinde yükseldiği görülmektedir³³⁷.

Rölikerler boyuna asarak kullanılan genellikle bronzdan iki parçadan oluşmaktadır. Küçük bir menteşeyle birbirine birleşen haç biçimli kutucuklardır. Özellikle M.S. 10. yy.dan sonra sıklıkla kullanılmıştır. Bu küçük kutucukların içinde Hristiyanlık inancı için önemli bir azizin mezarından toprak, gerçek haçtan bir kıymık gibi sembolik kutsal emanetler taşınmaktadır. Tamamen bezemesiz örneklerde bulunmakla birlikte genellikle üzerlerinde kazıma ile yapılmış bir aziz, Meryem ana ya da çarmıha gerilmiş İsa betimlemeleri gibi bezemeler bulunmaktadır. Bu betimlemelerin boş alanları ise kutsal haç, harf benzeri formlarla doldurulmuştur³³⁸.

Patara'da ele geçen iki örnekten K14 tamamen düz bezemesiz bir yüzeye sahiptir. Üzerinde iki adet asma deliği bulunan örnek bir rölikerin arka kapağıdır. Örneklerden K15 rölikerin ön kapağı olup üzerinde kollarını haçın kolları boyunca iki yana açmış bir aziz tasviri bulunmaktadır. Eserlerin benzerleri pek çok yayında ve müzelerde bulunmaktadır. Sardes, Korinth, Yumuktepe gibi yerleşimlerden bilinen örnekler M.S. 10-12. yy arasında tarihlenmektedir³³⁹.

3.11.8 Askı Zinciri

OM 43 mezar buluntularından olan askı zinciri bir halkaya takılı iki strigilis (B1,B2) ve gümüş bir phiale ile birlikte bir palaestra takımı içerisinde ele geçmiştir. Büyük bir halkanın taşıdığı üçgen şekilli bir gövdeye asılmış birbirlerine halkalarla bağlı düz levhalardan oluşan örnek (K16) palaestra takımının diğer üyeleri gibi M.Ö. 1. yy.ın 2. yarısına tarihlenmelidir.

3.11.9 Dokuma Tezgahı Ağırlığı

Anadolu'da dokumanın M.Ö. 7. bin yıllarında, Kıbrıs, Ege Adaları ve hellas'da ise M.Ö. 6. bin oratlarından itibaren yapıldığı bilinmektedir. Antik Dönem'de evin kendi ihtiyacı dokumaların ev içerisinde ayrılan işliklerde de yapılmıştır. Bu nedenle konut kazılarında sıklıkla karşımıza pişmiş toprak ya da kurşundan yapılmış ağırşaklar bulunmaktadır. Ağırlıklar keten ve yün gibi maddelerin eğrilmesinde kullanıldığı gibi dokuma tezgahlarında da kullanılmıştır. Kurşun dokuma tezgahı ağırlıkları genelde pramidal olarak yapılmıştır³⁴⁰. Bu ağırlıkların

³³⁶ Ross 1965 77.

³³⁷ A.g.e, Lev. LI, 95.

³³⁸ Rölikerler hakkında için kapsamlı bir çalışma için bkz. Pitarakis 2006.

³³⁹ Sardes: Waldbaum 1983, 137; Korinth: Davidson 1952, 255; Yumuktepe: Köroğlu 2008, 27-29.

³⁴⁰ Zeyrek 2005, 27, 28.

tarihlendirilmesinde kontekst verilerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Patara buluntuları arasında bulunan tek örnek K17 yüzey buluntusu olarak ele geçmiştir. Benzer örnekler Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar farklı tarihlerde değerlendirilmiştir³⁴¹.

Pranga? Halkaları

1997 yılında OM 21 kodlu mezar kazılarında ele geçen iki adet 10 cm çapında bir ucu daha kalın dairesel kesitli demirin bükülmesiyle yapılmış halka (K18, K19) buluntu durumlarıyla ilginçtir. Mezarın hareket çukuru molozla doldurulmuş ve bu moloz taş üzerinde bir gömü yapılmıştır. Halkalar buraya yatırılan S1 bireyinin ayak bileklerine geçmiş olarak bulunmuştur. S1 bireyinin leğen kemiği hizasında bir bebek kafatası bulunmuştur. Mezarın içinde başka buluntuya rastlanmaması, girişin moloz taşlarla kapatılması mezarın daha geç bir kullanımına ait olduğunu göstermektedir.

Küp Onarım Keneti

Antik Dönem'de özellikle pithos gibi büyük erzak kaplarını sağlamlaştırmada büyük boyutlu kuşun kenetler kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca kırılan kapların tamirinde de kurşun kenetler kullanılmıştır. Buluntular bu uygulamanın Erken Bronz Çağı'ndan itibaren uygulandığını göstermektedir³⁴². Her iki ağzı kapalı Π şeklindeki kenetler olasılıkla iki parça halinde hazırlanıp kabın onarımı sırasında birleştirilmekteydi.

Patara örneği K20 yüzey buluntularındandır Yaklaşık 15 cm.lik uzunluğa sahip örnek büyük boyutlu bir kabın onarımında kullanılmış olmalıdır. Depolama kaplarında kullanılan bu tür işlevsel yönü ağır basan objelerin tarihlenmesinde kontekst verileri ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle eserin tarihi net olarak bilinmemektedir.

4. DEĞERLENDİRME

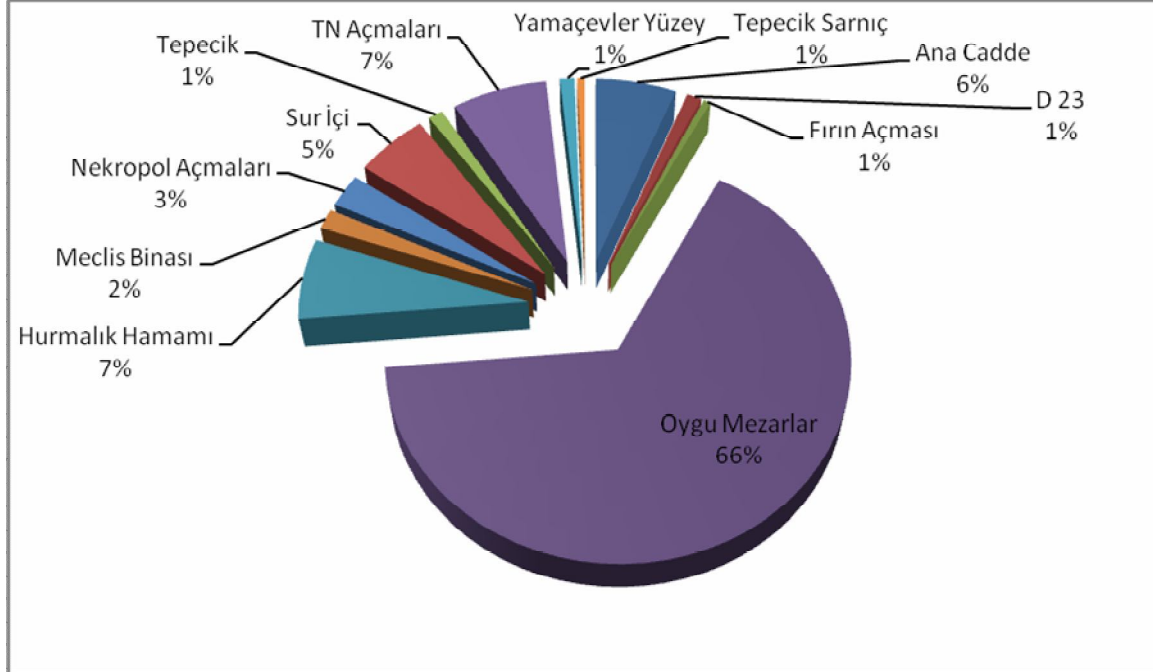
4.1 Buluntu Alanları

Patara'da ele geçen metal buluntuların %72'lik bir bölümü yeraltı oygu mezarlarından ve nekropol açmalarından ele geçerken %28'lik bölüm ise kentin Tepecik Akropol, Ana Cadde,

³⁴¹ Deonna 1938, Lev. LVI, 444; Robinson 1941, Lev. CLIII, 2481-2482; Lev. CLIV, 2490-2491; Zeyrek 2005, 65 Res. 20

³⁴² Zeyrek 2005, 22.

meclis Binası, Hurmalık Hamamı, Meclis Binası, Çömlek İşliği gibi günlük yaşam alanlarından ele geçmiştir. Tez içerisinde incelenen 600'ü aşkın eserden işlevlerini ve formunu en iyi yansıtan 200'ü aşan sayıda eser çalışma içinde değerlendirilmiştir.

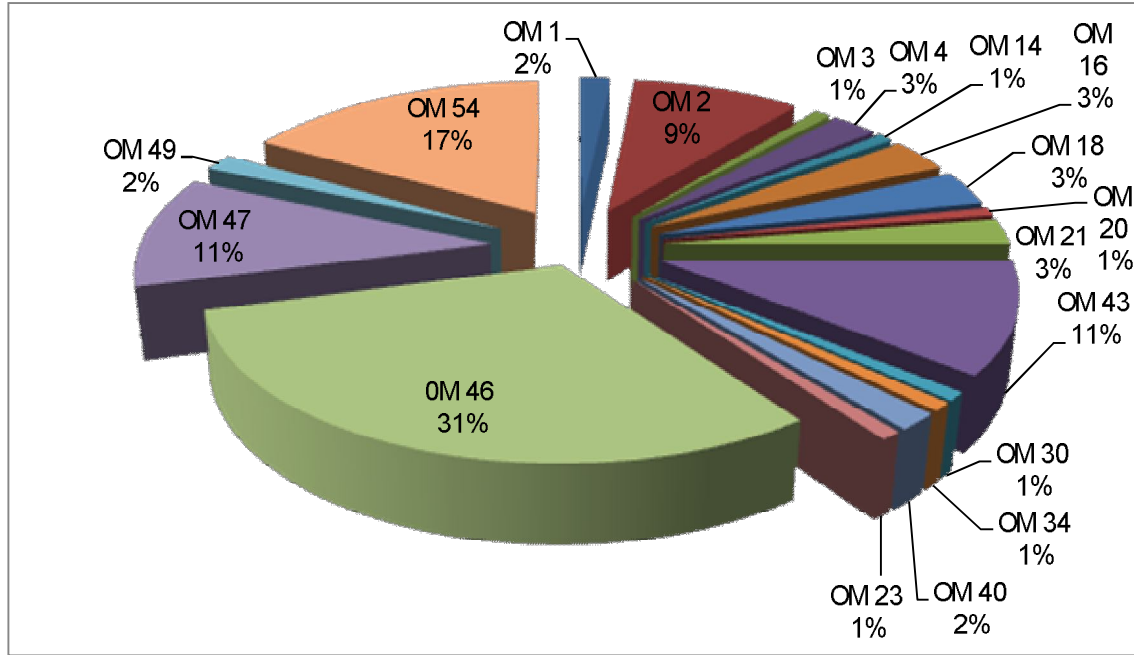

Patara metal buluntularının kent içinde ele geçtiği alanlar

İstatistik olarak metal eserlerin en yoğun (%66) olarak ele geçtiği toplam 56 yeraltı oyuğu mezarın 18'inde (OM 1, OM 2, OM 3, OM 4, OM 14, OM 16, OM 18, OM 20, OM 21, OM 23, OM 30, OM 34, OM 40, OM 43, OM 46, OM 48, OM 49, OM 54) çeşitli kaplar, strigilisler, aynalar, tıp aletleri, ahşap sandık aksamları...vb. eserler mezar armağanları olarak bulunmuştur. Bunun yanı sıra bazı mezarlarda ölü armağanlarının ahşap bir kutu ya da küçük sanduka içinde bırakıldığı kilit, çivi, köşebentler, kulplar gibi ahşap eşyaların yapımında ve süslemesinde kullanılan metal buluntulardan tespit edilmiştir.

Bu mezarlar arasında yapılan istatistik bir değerlendirme en yoğun metal eserin OM 46 kodlu mezardan ele geçtiğini göstermektedir. Bunun nedeni kurşun bir pyxis, strigilisler ve aynalar gibi ölü armağanlarının yanı sıra bir veya birden fazla ahşap kutunun yapım ve süslemesinde kullanılan çok sayıda küçük boyutlu çivi, raptiye, kulp ve halkalar gibi buluntuların yoğun olmasıdır.

Buluntu yoğunluğu açısından ikinci sırada yer alan OM 48 metal buluntuları açısından oldukça zengin bir diğer bir mezardır. M.Ö. 2. yy.dan M.S. 1. yy. başlarına kadar kullanılan mezarda birçok ölü armağanının yanı sıra tüm mezar çevresinde ele geçen büyük boyutlu ve üzerlerinde ahşap kalıntıları bulunan bronz çiviler mezar odasında ahşap bir konstrüksiyon oluşturulduğunu göstermektedir.

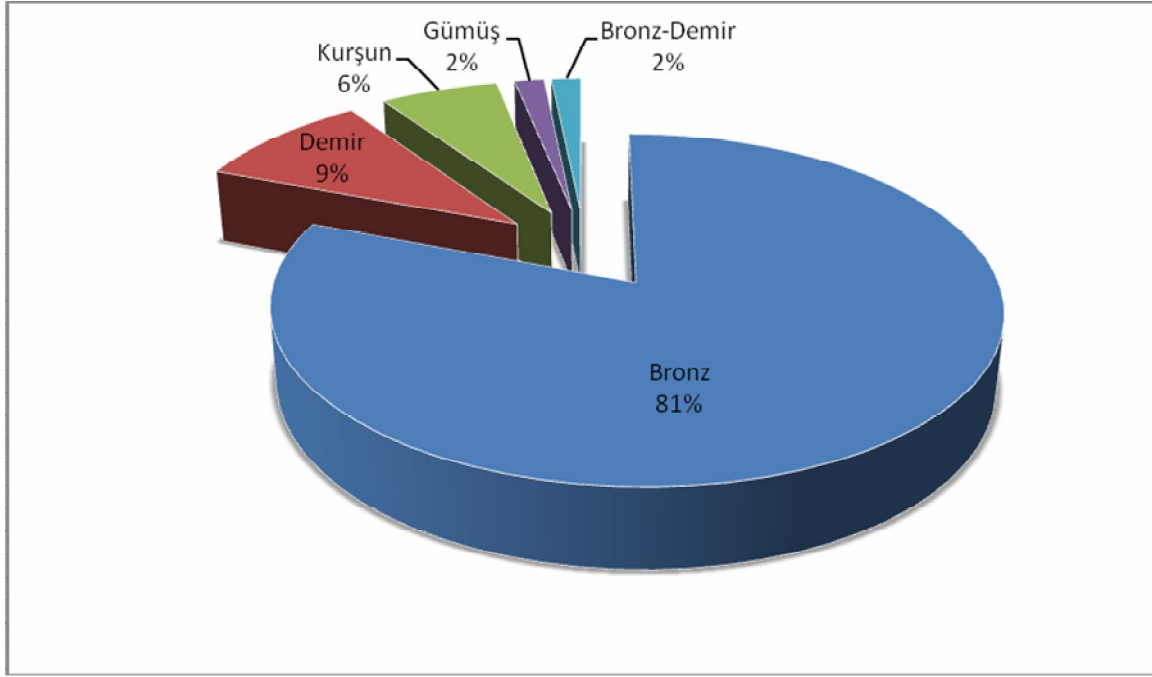
Oygu Mezarlarda ele geçen metal buluntuların Oygu Mezarlar içindeki dağılımı.

OM 43 kodlu mezar metal eserler açısından zenginliği kadar, değerli yarı değerli taşlarla süslenmiş altın küpe, yüzük gibi takılar, cam eserler, pişmiş toprak figürin ve seramik buluntuları ile oldukça zengindir. Mezar Antik Dönem'de en son kapatıldığı haliyle günümüze ulaşmıştır.. Mezarın güneyinde yatan S1 bireyine ait ölü armağanları oldukça ilginçtir. Bronz bir halkaya takılı 2 adet strigilis, üçlü zincir ve biri ampulla formunda yağ kabı birlikte bulunmuştur. Bu zengin bir erkeğin palaestra takımını oluşturmaktadır. Antik Dönem'de tekil olarak strigilislerin ya da palaestra takımlarının zengin erkek bireylere ölü armağanı olarak sunulması oldukça yaygındır. İlginç olan üzerinde palaestra takımına bağlı olduğu iplerle birlikte bu buluntu kümesi içinde bulunan fincan gövdeli açık ağızlı ve merkezinde bir delik bulunan kapağa sahip küçük boyutlu bir kaptır. Katalogda da bahsedildiği gibi kabın metal ve pişmiş toprak benzer örnekleri mürekkep hokkası olarak değerlendirilmektedir. Açık kap özelliği ile bir palaestra takımında yağ veya esans taşıma amaçlı olarak kullanılmasının form özelliklerini yansıtmadığı olduğu düşünüldüğünde bu eserin palaestra takımına sonradan bağlanmış bir ölü armağanı olma olasılığı yüksektir.

Benzer örnekler aracılığı ile bir mürekkep hokkası olduğu anlaşılan kap Antik Dönem'de toplumsal statüsü yüksek erkek bireylere ölü armağanı olarak sunulan palaestra takımına yine bireyin statüsünü belirleyen onun entellektüalizmini simgeleyen bir yazı aracının ölü armağanlarına eklendiğini göstermektedir. Antik Dönem'de sporcuların sporu bıraktıktan sonra palaestralarda hakemlik veya eğitimcilik yaptıkları bilinir. Bu ölü armağanı bireyin eğitimci kişiliğini yansıtıyor olabilir. Bireyin ayakucuna bırakılan Hippias Diakretou yazan atletlerin yarış sıralarının belirlenmesinde kullanılan bir kurra kişinin hem ismini hem de mesleğini öğrenmemizi sağlamaktadır. Bireyin kendi parmağında bulunan ve M.Ö. 1. yy. 2. yarısına tarihlenen üzerinde Fortuna betimlemesi bulunan yüzük ise bireyin yaşadığı dönemi göstermektedir. Böylelikle Lykia bölgesi'nde ilk olarak ismi, mesleği ve yaşadığı dönem bilinen bir kişinin defin özellikleri karşımıza çıkmaktadır.

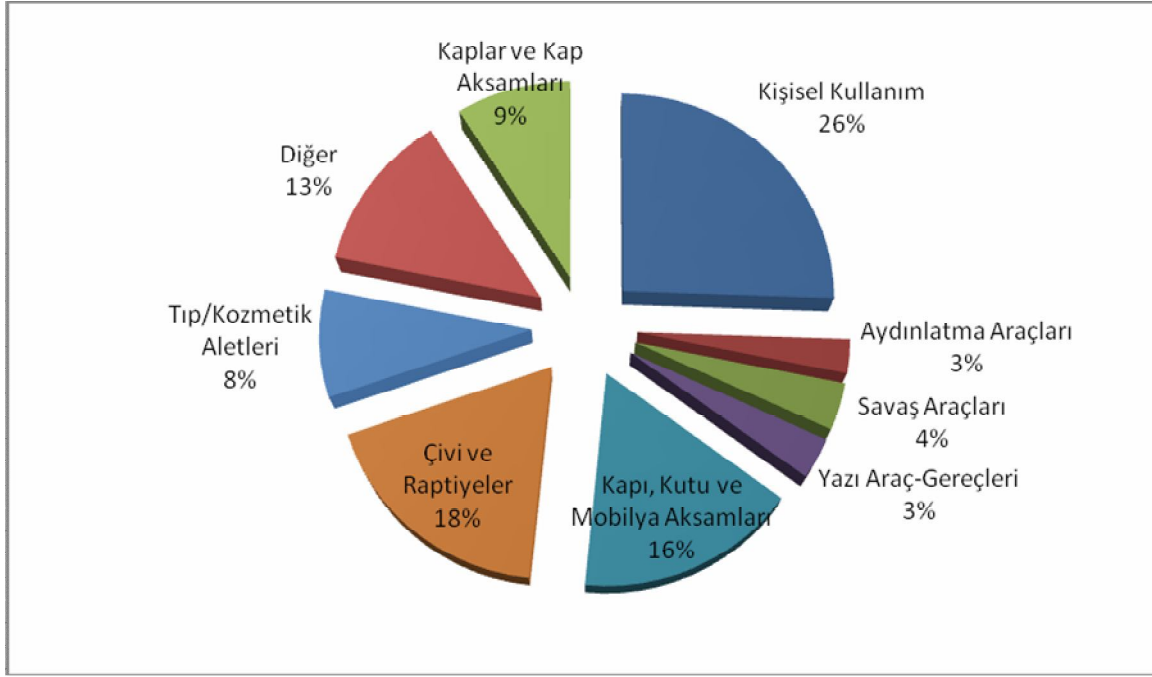
4.2 Tipoloji ve Gözlemler

Patara metal buluntularının yapımında bronz % 81 oranla en çok tercih edilen alaşım olmuştur. Patara metal buluntularının büyük çoğunluğunun mezar armağanlarından ve mezar armağanlarının koyulduğu kutu sandık gibi genelde bronz aksamlar kullanılan eşyalardan oluşması bu yoğunluğu yaratmaktadır. Buluntular içerisinde demir %9'luk oranla ikinci sıradadır. Strigilisler, tarım aletleri, kesici aletler ve savaş araç gereçlerinin yapımında tercih edilmiştir. Tartı ağırlıklarında ve pyxis tarzı küçük kapların yapımında ise kurşun kullanılmıştır.

Patara metal buluntularında kullanılan metal türleri

Çalışmada ele alınan eserle işlevlerine göre 11 ana gruba ayrılmıştır. Bu gruplarda yer alan eserler yapıldıkları materyaller ve tipolojileri göz önüne alınarak alt gruplara ayrılarak incelenmiştir. Bunlardan ilki kişisel eşyalardır. Bu bölüm içerisinde strigilisler, aynalar, fibula ve kemer tokaları alt başlıklar altında incelenmiştir. Antik Dönem'de soylu erkeklerin simgelerinden olan strigilisler bronz ve demir olmak üzere iki grupta ve form özelliklerine göre alt tiptedre incelenmiştir. Demir Hellenistik Dönem boyunca strigilislerin yapımında tercih edilirken Roma Dönemi'nde bronz tercih edilmiştir. Feyer geç Hellenistik ve özellikle Roma Döneminde form açısından iki tip saptamıştır. L formlu ve kaşık kısmı dışa çekik formlardır. Bronz strigilislerde iki tip kulp tespit edilmiştir. M.Ö. 1. yy. a tarihlenen örnekler de kulp dikdörtgen formlu ancak parmakların geçemeyeceği kadar dar yapılmıştır. Bunu öncül örneklerden tutamaklı forma geçişi işaret eder. L formlu, tutamaklı ve tutamak bölümünde asma delikleri bulunan bronz örnekler (B-B12) ise M.S. 1. yy.dan itibaren görünmeye başlar. Patara strigilisleri içerisinde yer alan B13 ilginç formuyla dikkat çekmektedir. yayınlarda bir benzerine rastlanmayan eser Roma dönemi varyasyonlarından olmalıdır. Demir strigilislerden B15 buluntu konteksti M.Ö. 1. yy.ın ikinci yarısını işaret etmektedir. Diğer örnekler B16-B19 Geç Hellenistik üretimidir.

Patara metal buluntularının kullanım alanlarına göre dağılımı

Mezar armağanları arasında yer alan aynalar 5 ana başlık altında incelenmiştir. Saplı aynalar genel olarak M.S. 1-2.yy. üretimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Disk şeklinde kapaklı ya da kapaksız aynalar genelde üzerlerinde eş merkezli dairelerle süslenmiştir. Yivlerin derin olarak yapıldığı örnekler (B23) Roma Dönemi'ne aittir. Araştırmacılar dörtgen aynaların Anadolu'da ilk olarak M.Ö. 1. yy.ın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlandığı söylenmektedir. Ancak Myrina'da bulunan ve M.Ö.2. yy. ortalarına tarihlenen elinde kare ayna tutan Eros figürünü bu tip aynaların M.Ö. 2. yy.da üretildiklerini göstermektedir. Patara'da ele geçen üç örnekten ikisi (B31-B32) M.Ö. 4. yy.- M.S. 1. yy. başları arasında kullanım gören OM 46 kodlu mezardan ele geçmiştir.

Bir adet La Tène (ya da Kelt) fibulası (B46) Anadolu'da az görünen örneklerdendir. Üretim yerleri Avrupanın batısı olan bu tip Hellenistik Dönem boyunca tüm Avrupa'da ve Karadeniz kıyılarında yaygındır. Ancak Anadolu'da benzer fibulaların sayısal azlığının (sadece 3 adet) eserlerin ithal olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Bir diğer fibula M.S. 1. yy.da İtalya'da ismini ürettiği atölyeden alan Aucissa tipi fibulalardandır. Eserin üzerinde herhangi bir mühür yoktur. Araştırmacılar Aucissa tipi fibulaların M.S. 1. yy.da popüler olmasıyla birlikte yerel atölyelerce taklit edilmeye başladığını ve üzerinde herhangi bir atölye mührü olmayan örneklerin M.S. 2. yy.da yerel atölyelerce üretildiklerini belirtmektedirler.

Patara'da oygu mezarlar içerisinde bir iki örnek haricinde hiç pişmiş toprak ya da metal kandil ele geçmemiştir. OM 18, OM 48 ve Nekropol açmalarından laterna(fener) parçaları ele geçmiştir. OM 48 de ele geçen ve yanmanın gerçekleştiği ana gövdenin sağlam korunduğu

örnek bir mezar armağanı olarak bırakılmıştır. Fenerlerin yağdanlık ve fitil muhafazasının da bulunduğu ana gövdelerinin saydam ve nem yaratmayan ince levhalar halinde kesilen sığır boynuzları ile çevrelendiği belirtilmektedir. Ancak Patara örneğinde (C1) farklı bir sistem kullanılmış ve ajur işçiliği ile delikler açılmış silindirik formda bronz bir gövde kullanılmıştır. Bu özellikle başka bir yayında karşılaşılmamıştır. Bu özelliğiyle C1 tekil eserler arasındadır. OM 18 de ele geçen parçalar ise sadece askı ve lanterna direklerinden oluşmaktadır. Lanternaların mezarlara ölü armağanı olarak sunulmasına farklı yorumlar getirilmiştir. Ancak bir gelenek olarak değil de tekil örnekler olarak karşımıza çıkması bırakıldığı bireyin yaşamındaki mesleği ile bağlantılı bir ölü armağanı olabileceğini düşündürmektedir. Patara'da askeri hareketliliğe dair eser sayısı oldukça azdır. Bir adet kılıç, ok uçları ve bir balistanın tetik mekanizmasının parçalarından olan skendylion olmak üzere toplam 7 eser bulunmaktadır.

Yazı araç-gereçlerinden hokka ve situluslar mezar armağanları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Sunulduğu kişinin yaşamındaki mesleğine ithafen bırakılmış olması gereken bu örneklerden F6 içinde mürekkebiyle birlikte bırakılmasıyla farklı örneklerden biridir.

Kentin günlük yaşam alanlarından ve oyu mezarlardan ele geçen çok sayıda tıp aleti yerel üretim olmalıdır. Spatula, kaşık sonda gibi aletler tıpta olduğu kadar kozmetikte de kullanılmıştır. OM 46 kodlu mezardan ele geçen bir ilaç tüpü bırakıldığı bireyin bir hekim ya da eczacı olduğunu işaret ediyor olmalıdır.

Diğerleri başlığı altında incelenen ayna çerçevesi, olta ucu, aplik, halka gibi eserler tekil örnekler olmaları nedeniyle "Diğerleri" başlığı altında incelenmiştir. Bu eserler arasında yer alan haç ve rölikerler kentin son dönemlerini temsil etmektedir.

4.3 Atölye

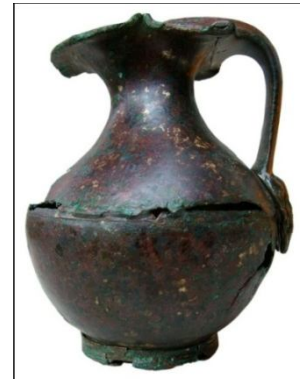
Patara metal buluntuları içerisinde doğrudan bir atölyeyi işaret eden mühür taşıyan tek örnek hem kazıma hem de sap bölümünde TATTA yazılı bronz bir strigilistir. Ancak, Feyer tarafından strigilislerin kullanım ve form alanlarına yönelik bir çalışma yapılmış olsa da atölyeler üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Bu durumda TATTA mührünü kullanan atölyenin yerinin saptanması zordur.

Patara'da ele geçen metal buluntular M.Ö. 4. yy.dan M.S. 12/13. yy. a kadar uzanan geniş bir zaman dilimini yansıtmakla birlikte eserlerin büyük çoğunluğu Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir. Patara limanının işlerliğinin arttığı bu dönemden günümüze ulaşan ve büyük bölümü yeraltı oda mezarlarından ele geçen çok sayıda pişmiş toprak figürin ve, küpe, kolye, yüzük, yaprak gibi altın takılar ile zengin metal buluntular bu dönemde kentin Lykia Birlik başkenti olarak zengin bir kent olduğunu göstermektedir. Bahsedilen buluntular üzerinde yapılan çalışmalar özellikle M.Ö. 1. yy.dan itibaren aktif deniz ticareti yoluyla kente ulaştığını göstermekle birlikte pişmiş toprak figürin üreten bir atölye de kentte bulunmuş olmalıdır³⁴³. Antik metinler Patara'da metal eser üretimi yapan iki atölyenin varlığından bahsederler. İmparator Cladius'un doktoru ve Compositones'in yazarı Scribonius Largus Patara'da tıp aletleri üreten bir atölye olduğunu söyler. Bunun yanı sıra Lucianus, Patara'da deri üzerine altın kaplama sandal üreten ünlü bir atölyeden bahsetmektedir. Bu iki antik kaynak, kentte uzmanlaşmış küçük atölyelerin bulunduğunu işaret etmektedir. Günümüze kadar yapılan kazı çalışmalarında Erken İmparatorluk Dönemi'ne ait bu atölyelerin nerede buldukları henüz tespit edilememiştir. Hurmalık Hamamı olarak da adlandırılan Liman Hamamı'nda 1992 yılında yapılan çalışmalarda hamamın batısında tespit edilen küçük

³⁴³ Işın 2007

demirci işliği ise Şimdilik Patara metal eser atölyelerinin geç ve küçük çaplı bir örneğini sunmaktadır.

KATALOG

A1. Amphora**Ç. No: I****Levha: I****Müze Env. No:****Kazı Env. No:** Ptr'97.173**Malzemesi:** Gümüş**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43**Ölçüleri:** Birleştirmeye çalışarak yeni ölçü al.**Tanım :**Çift kulplu, geniş karınlı, halka dipli amphora formu bir urneye ait parçalar. Bir de kapak mevcuttur.**Benzerler:** Dusenbery 1998, 1024 Res. S85-3**Tarihleme:** M.Ö. 1. yy.**A2. Oinokhoe****Ç. No: II****Levha: I****Müze Env. No:** Am 2003-203**Kazı Env. No:** Ptr'03.46**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı:** 2003 OM 54 Kuzey Kline Doğu -120 cm.**Ölçüleri:** Y: 11 cm; Kaide Çapı: 4,5 cm; Karın Çapı: 8,2 cm.**Tanım :** Üç parça olarak bulunup onarılmıştır. Özellikle gövdenin orta kısmı kırık ve eksiktir. Ağızda da deformasyon vardır. Yonca ağızlı, bikonik gövdeli, alçak halka kaidelidir. Ağızdan başlayarak gövdenin en geniş olduğu orta kısma dek inen kulbun bitiminde bir satyr başı bulunmaktadır. Satyrün boynuz, kulak, saç ve sakalları oldukça ayrıntılı işlenmiştir.**Benzerler:** Onurkan 1988 Lev.32, c.d. Lordkipanidze 1964, 210 Res. 7, 211 Res. 8; Raev 1978, Lev. 9 Res. 5, Lev. 10 Res. 2; Onurkan 1988, Lev. 34 a-b.**Tarihleme:** Geç Hellenistik D.**A3. Aryballos****Ç. No: I****Levha: I****Müze Env. No:** AM 81.27.95**Kazı Env. No :** Ptr'95.81**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1995 OM 2, C.5**Ölçüleri:** Y: 8,1 cm; Ağız Ç: 5,6 cm; AÇ: 4,2 cm.**Tanım:** Dışa taşkın ve içbükey hazne oluşturan ağız kenarlı, dar boğazlı, kısa konik boyunlu, şişkin küre gövdeli ve çember kaidelidir. Boyun gövde geçişi paralel iki çizgi ile belirlenmiştir. Dipte de eşmerkezli iki daire bulunmaktadır.**Benzerler:** Schojer 1987 CXIII, 37.13e.**Tarihleme:** M.Ö. 1. yy. 2. yarısı - M.S. 1. yy. başı.

A3. Ampulla **Ç. No: II** **Levha: I****Müze Env. No:** AM 81.27.97**Kazı Env. No :** Ptr'97**Malzemesi:** Demir**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43**Ölçüleri:** Y: 8,1 cm; Ağız Ç: 5,6 cm; AÇ: 4,2 cm.**Tanım:** Basık küresel gövdeli ince silindirik boyun. Omuzun her iki yanında kulp çıkıntıları. Aşırı korozyon.**Benzerler:** Schojer 1987 CXIII, 37.13e.**Tarihleme:** M.Ö. 1. yy. 2. yarısı - M.S. 1. yy. başı.**A5. Kase** **Ç. No: II** **Levha: II****Müze Env. No:** AM 28.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97.168**Malzemesi:** Bakır - Gümüş**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43**Ölçüleri:** Ç: 16 cm; Y: 4,3 cm.**Tanım:** Kenarı hafifçe dışa açılan, geniş ağızlı, ağız kenarındaki yivden başka bezek olmayan düz bir kaptır.**Benzerler:** Pfrommer 1993 Res. 20-21.**Tarihleme:** M.Ö. 1.yy.**A6. Patera** **Ç. No:** **Levha: II****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00.10.**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 48 -250 X, Q-11, 14**Ölçüleri:** Ç: 16 cm; Sap U: 11,8 cm; Y: 2,6 cm; K: 0,6 cm.**Tanım:** Döküm Tekniği. Dairesel bir ana gövde ve uca doğru genişleyen kulp. Kulbun ucunda asma deliği. Halka kaide.**Benzerler:** Pernice 1900, 191 Res. 20; Bieber 1915, Lev. LII Res. 378; De Ridder 1915, Lev. 111 Res. 3044; Lordkipanidze 1964, 213 Res. 9; Raev 1978, Lev. 16, 1; Holliger 1994, 212, 1a; Nenova-Merdjanova 1994, 305, 1; Oettel 1991, Taf. 19c. Nr.23V; Yurtseven 2006 121, 50.**Tarihleme:** M.S. 1. yy.

A7. Kazan **Ç. No: III** **Levha: III**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'05

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2005 Fırın Açması

Ölçüleri: AÇ: 34 cm; Gövde Ç: 30 cm; Y: 20 cm.

Tanım: Dövme tekniği ile yapılmış. Oldukça iyi korunmuş iri bir tencere, küçük bir kazan olarak tanımlanabilir. Ağız kısmında dudak aşağı dönük.

Benzerler: Radnóti 1938, Lev. XXXV Res. 5; Waldbaum 1983, Lev. 33, 515-516; Gschwantler 1986, 151 Res. 301; Baratte 1990, 92, Res. 66.

Tarihleme: Geç Roma D.

A8. Kazan **Ç. No:** **Levha: III**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 2003 TS

Ölçüleri: Ç: 38 cm; Y: 12,5 cm; K: 0,3 cm.

Tanım: Ağız kısmında ve dibinde perçin delikleri ve perçinler bir çok kez tamir edildiğini göstermekte. Yumuşak Malzemesi nedeniyle aşırı deforme olmuş. Verilen ölçüler yaklaşık ve tam formunu anlamak mümkün değil.

Benzerler: Forbes 1967, 20.

Tarihleme: ?

A9. Pyxis **Ç. No: III** **Levha: IV**

Müze Env. No: AM 3.28.97

Kazı Env. No : Ptr'97.165

Çizim No:

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: Y: 7 cm; Ç: 6 cm.

Tanım: Dudak şeklinde çıkıntısı olan düz tabanlı silindirik gövde ve kapaktan oluşan iki parçalı pyxis. Kapak üzerinde tabandaki dudak formuna benzeyen çıkıntısıyla bir tutamak bulunmaktadır.

Benzerler: Deonna 1938, Pl. LXXVII,632-633.

Tarihleme: M.Ö.2-1. yy.

A10. Pyxis **Ç. No: III** **Levha: IV**

Müze Env. No: AM 36.31.2000

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 -240/-250 cm.

Ölçüleri: Y: 7,8 cm; Ç: 7,6 cm.

Tanım: Gövde ve kapak kısmen kırık ve eksik. Düz bir taban üzerinde gövde ortaya doğru daralır, ağza doğru yine genişler. Aşırı korozyona uğramıştır, yüksek tek tutamaklı kapak gövdeye yapışmış.

Benzerler: Deonna 1938, Pl. LXXVII,632-633;

Tarihleme: M.Ö.2-1. yy.

A11. Pyxis **Ç. No: III** **Levha: IV**

Müze Env. No: AM 6.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97.88

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 30

Ölçüleri: Y: 5,3 cm; ÜÇ: 5,5 cm; AÇ: 6,5 cm.

Tanım: Geniş düz tabanlı, süslemesiz silindirik gövde ağza doğru daralmaktadır.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXVII Nr. 635

Tarihleme: M.Ö. 1. yy.

A12. Mürekkep Hokkası? **Ç. No: IV** **Levha: IV**

Müze Env. No: AM 6.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97.88

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: Y: 5,4 cm.; Ağız Ç: 5,5 cm.

Tanım: Kişleyen fincan formu açık kap. İki kademeli kaide iyi korumamış.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXVII Nr. 635

Tarihleme: M.Ö. 1. yy.

A13. Kulp **Ç. No:** **Levha: V**

Müze Env. No: AM 6.46.94

Kazı Env. No :

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1994

Ölçüleri:

Tanım: Hydria kulbu.

Benzerler:

Tarihleme:

A14. Kulp **Ç. No: IV** **Levha: V**

Müze Env. No:

Kazı Env. No : Ptr'01.96

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2001 AC (1B Açması Batı Kesit +151/-5)

Ölçüleri: Y: 6,1 cm; G: 1,7 cm; K: 0,12 cm.

Tanım: Bir ucunda perçin deliği mevcut. Metalik, maşrapa benzeri bir kabın boyun bölümüne tutturulan kulp olabilir.

Benzerler:

Tarihleme: M.Ö. 1.-M.S. 1. yy.

A15. Kulp **Ç. No: IV** **Levha: V**

Müze Env. No:

Kazı Env. No : KED

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2, M.5 Seviye 4 31-33

Ölçüleri: Y: 4,1cm; G: 3,2 cm; K: 0,8 cm.

Tanım: Ağız ve dip kısmında, silindirik bir kaba oturduğunu gösteren dairesel girintiler mevcut. Lehirlenerek kullanılmış bir kulp.

Benzerler:

Tarihleme: M.Ö. 1.yy.-M.S. 1.yy.

A16. Kaide **Ç. No: IV** **Levha: V**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'01.

Çizim No:

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2001 AC (IB-1 Açması Dükkan içi zemin üstü - 135)

Ölçüleri: Ç: 6,4 cm; Y: 1,2 cm.

Tanım: Kastanyet-çalpara formlu metal dip. Kadeh benzeri bir kupanın ayak kısmına ortasındaki delikle perçinleniyor olabilir.

Benzerler: Robinson 1941, Lev. LXXI Res. 1109-1112; Keim-Klumbach

1951, Lev. 11 Res. 35; Comstock-Vermeule 1971, 426 Res. 621-622;; Dusenbery 1998, 1025 Res. XS-456, 106 Res. XS-491

Tarihleme:

A17. Kapak **Ç. No: IV** **Levha: V**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No :

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2001 AC (IB-1 Açması Güney kesit -110)

Ölçüleri: Ç: 3 cm; Küçük Delik Ç: 0,4 cm; Y: 0,7 cm; K: 0,1 cm.

Tanım: Ortasında küçük bir delik bulunan bir kapakçık. Kat. Nr. 58 benzeri bir kutucuk, hokka ya da parfüm şişesinin kapağı olabilir.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXXI Nr. 679-680.

Tarihleme: Roma D.

B1. Strigilis **Ç. No: IV** **Levha: VI**

Müze Env. No: AM 4.28.97

Kazı Env. No : Ptr'97.153

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: Y: 20 cm; G: 2,5 cm;

Tanım: Kat. No. B2 ile birlikte demir bir halkaya takılı olarak bulunmuştur. L formu, dikdörtgen kapalı kulplu.

Benzerler: Mau 1902, 377 Res. 209; Mc Fadden 1946, Lev. XXXVI Res. 8-10; Vierneisel 1978, 178 Res. 235; Riha 1986, 10 Res. 1.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy. 2. yarısı

B2. Strigilis **Ç. No: IV** **Levha:VI**

Müze Env. No: AM 5.28.97

Kazı Env. No : Ptr'97.153

Malzemesi Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: Y: 20,5 cm; G: 2,2 cm.

Tanım: Kat. No. B1

Benzerler: Bkz. Kat. No. B1.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy. 2. yarısı

B3. Strigilis **Ç. No: IV** **Levha:VI**

Müze Env. No: AM 2003-204

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 Kuzey Kline Doğu -120 cm.

Ölçüleri: Y: 22,5 cm; G: 2 cm.

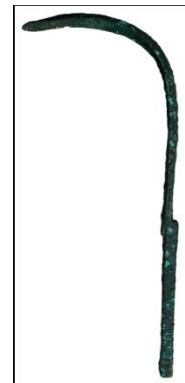
Tanım: Kulplu düz bir plakanın katlanmasıyla yapılmış olup bezeksizdir. Kaşık üst bölümünde uzun lotus yaprağı şeklinde bezek vardır.

Benzerler: Mau 1902, 377 Res. 209; Mc Fadden 1946, Lev. XXXVI Res. 8-10; Vierneisel 1978, 178 Res. 235; Riha 1986, 10 Res. 1; Chavane 1990, Lev. VI Nr 138.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy. - M.S. Erken 1. yy.

B4. Strigilis **Ç. No: V** **Levha:VI****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'97**Çizim No:****Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 16**Ölçüleri:** Y: 20 cm. G: 2 cm**Tanım:** Kulp düz bir plakanın katlanmasıyla yapılmış olup bezeksizdir. Yoğun korozyon.**Benzerler:** Gjerstad 1935, Lev. XLIV, Res. 3 Nr 17; Vessberg-Westholm 1956, 133 Res. 33 Nr. 2.**Tarihleme:** M.Ö. 1.yy.**B5. Strigilis** **Ç. No:** **Levha: VI****Müze Env. No:** AM 2003-205**Kazı Env. No :** Ptr'03**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2003 OM 54 Hareket Çukuru -172/-175 cm.**Ölçüleri:** Y: 13,5 cm; G: 1,8 cm.**Tanım:** Orak şekilli, içbükey kazıyıcı bir strigilisin kaşık kısmı. Bir perçinle tutturulduğu alttaki delikten anlaşılan sap kısmı eksiktir.**Benzerler:** Riha 1986, 122 Lev. 7 Res. 65, 123 Lev. 8 Res. 66; D'amicis 1987, XXVI, 13.18f; Richter 1925, 862.**Tarihleme:** M.S. 1.yy.**B6. Strigilis** **Ç. No: V** **Levha: VI****Müze Env. No:** AM 2002-235**Kazı Env. No :** Ptr'02.02**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2002 OM 49**Ölçüleri:** Y: 15,5 cm; G: 2,1 cm.**Tanım:** Kazıyıcı kısım ve sap olmak üzere iki parçadan yapılmıştır. Dışa doğru bombeli ve içbükey olan kazıyıcı kısım uca doğru dalga şeklinde bir kavisle incelmektedir. Sap kısmı ise düz bir plakanın katlanmasıyla basitçe yapılmıştır.**Benzerler:** Bridger-Kraus 2000, s.72,4; Perdrizet 1908, 108 Res. 370; Viernseis 1978, 17 Res. 236;**Tarihleme:** M.S. 1-2. yy.

B7. Strigilis **Ç. No: V** **Levha: VII****Müze Env. No:** AM 39.31.2000**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 -230 A Alanı.**Ölçüleri:** Y: 17,7 cm; G: 2 cm.**Tanım:** Kazıyıcı kaşık bölümünde kırık ve eksik. Döküm ve dövme tekniğiyle tek parçadan yapılmış. Sap kısmında askı deliği var. Ayrıca, hem sap hep kazıma bölümlerinde TATTA yazılı.**Benzerler:** Borell 1991, Taf.52.140.**Tarihleme:** M.Ö.1. yy. M.S. 1. yy.**B8. Strigilis** **Ç. No: V** **Levha: VII****Müze Env. No:** AM 38.31.2000**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46**Ölçüleri:** Y: 18 cm.**Tanım:** Kazıma yapılan kaşıkve sap kısmında kırık ve eksik vardır. Döküm tekniğiyle yapılmıştır. Kazıyıcı kısım içbükeydir, sap kısmı ise düzdür.**Benzerler:** Kotera-Feyer 1993, 226 Res. 40a-b.**Tarihleme:** M.S. 1. yy.**B9. Strigilis** **Ç. No: VI** **Levha: VII****Müze Env. No:** AM 5.46.94**Kazı Env. No :** Ptr'95.78**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1995 OM 2, M.23**Ölçüleri:** Y:24 cm. G: 1.6 cm.**Tanım:** Dikdörtgen kesitli sap. Kaşık bölümünde çift yivden oluşan dil motifi.**Benzerler:** Kotera-Feyer 1993, 227 Res. 41; Maruggi 1987; XLVIII, 17.10d**Tarihleme:** M.S. 1. yy. ilk yarısı**B10. Strigilis** **Ç. No: VI** **Levha: VII****Müze Env. No:** AM 78.27.95**Kazı Env. No :** Ptr'95.79**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1995 OM 2, M.23**Ölçüleri:** Y:24 cm; G: 1,6 cm.**Tanım:** Dikdörtgen kesitli bir sap ve ucu orak şeklinde sonlanan kıvrık bir kaşıktan oluşur.**Benzerler:** Künzl 1982, 105, 84; Atakan 2002, 9, 11; Gjerstad 1935, Lev. XLIV, Res. 3 Nr. 17; Vessberg-Westholm 1956, 133 Res. 33 Nr. 2; Karageorghis 1974, Lev CCXCV Nr. 936.**Tarihleme:** M.S. 1. yy. ilk yarısı.

B11. Strigilis **Ç. No: VI** **Levha: VII****Müze Env. No:** AM 2003-204**Kazı Env. No :** Ptr'03.47**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** OM 54 Kuzey Kline doğu -120**Ölçüleri:** Y: 22,5 cm.**Tanım:** Kaşık arka kısmında lotus**Benzerler:** Kunzl 1982, 105, 84; Atakan 2002, 9, 11; Gjerstad 1935, Lev. XLIV, Res. 3 Nr. 17; Vessberg-Westholm 1956, 133 Res. 33 Nr. 2; Karageorghis 1974, Lev CCXCV Nr. 936; Schoer 1987; CIV 37.13g, CV 37.14o; Kunzl 1982, 84; Richter 1915, 860.**Tarihleme:** M.S. 1.yy.**B12. Strigilis** **Ç. No: VI** **Levha: VII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'03**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2003 OM 54 (Kuzey Kline -130/-135)**Ölçüleri:** Y: 24 cm; G: 2,7 cm.**Tanım:** 5 parça halinde bulunarak onarılmış. Sap kısmı yay şeklinde. Sap ve gövde arasında islevi tam olarak anlaşılmayan mandal şeklinde bir parçası daha mevcut.**Benzerler:****Tarihleme:** M.S. 1.yy.**B13. Strigilis** **Ç. No: VI** **Levha: VII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'03**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2003 OM 54 (-125)**Ölçüleri:** U: 24 cm; G: 2,4 cm.**Tanım:** Uzun ve sapsız, bumerang biçimli strigilis kaşık kısmı.**Benzerler:****Tarihleme:** M.S. 1.yy.

B14. Strigilis Ç. No: **Levha: VIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No :

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 43 (-250)

Ölçüleri: U: 22 cm; Y: 14 cm; G: 2,5 cm.

Tanım: Sap kısmı kıvrılarak genişletilmiş, tek parça demirden yapılmış. Yoğun korozyona uğramış.

Benzerler: De Ridder 1915, Lev.:73, 1578; Gaitzsch 2005, Lev.,8.3; Ortalli, 1998, 53,3.(m.S. 1. yy. 2. çeyreği.

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

B15 Strigilis Ç. No: VI **Levha: VIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-250)

Ölçüleri: Y: 22 cm; G: 2,5 cm.

Tanım: Sap kısmı kıvrılarak genişletilmiş, tek parça demirden yapılmış. Yoğun korozyona uğramış.

Benzerler: De Ridder 1915, Lev.:73, 1578; Gaitzsch 2005, Lev.,8.3; Ortalli, 1998, 53,3.

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

B16. Strigilis Ç. No: VII **Levha: VIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-250)

Ölçüleri: Y: 21 cm.; K: 2,5 cm.

Tanım: Kaşık kısmı geriye çekilmiş, dikdörtgen dar, kapalı kulplu.

Benzerler: Wiseman 1971; Lev. 87, 28.

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

B17. Strigilis Ç. No: VII **Levha: VIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)

Ölçüleri: Y: 14 cm; G: 2,5 cm.

Tanım: Kulp ve kaşık bölümünün birleştiği yerden kırılmış. Dikdörtgen kapalı kulp

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. XLIV, Res. 3, 17

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

B18. Strigilis **Ç. No: VII** **Levha: VIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)

Ölçüleri: Y. 13 cm; G. 2 cm.

Tanım: Dikdörtgen kapalı kulp bölümü korunmuş kaşık bölümü eksik.

Benzerler: Vessberg-Westholm 1956, Fig.33,2.

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

B19. Ayna **Ç. No: VII** **Levha: VIII**

Müze Env. No: AM 79.27.95

Kazı Env. No : Ptr'95.79

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2, M.18-26

Ölçüleri: Ç: 10,2 cm; Gövde K: 0,2 cm; Sap Uz: 8,7 cm.

Tanım: Dış yüzü eşmerkezli dairelerle bezenmiş olup, iç yüzü düzdür. Ayna diskinin çevresi, tamamen 0,2 cm. çapındaki deliklerle bezenmiştir. Üzerinde gümüş, kurşun izleri. Sap gövdesi daire kesitli ve iki boğumludur. Sapın ucu üç kanatlı olup, gövde üzerindeki izden de anlaşılın noktada birleşmektedir.

Benzerler: Vessberg-Westholm 1956, Fig. 33,19; Crowfoot-Kenyon 1957, 447 Res. 106 Nr. 3; Chavane 1990, Lev. V, Nr. 111-112; Oettel 1991, Lev. 32a Nr.38; Roth-Rubi 1974, 32 Res. 4-5; Shilov 1972, 262 Res. 1, 263 Res. 2; Waldbaum 1983, Lev. 42, 650; Treister 1994, Fig.3.1; Sorokina-Treister 1983, 143 Res. 1-5; Mutz 1972, 130 Res. 349-350; 131 Res. 354;; Gürler 2004, 53, 32; 54, 33 Richter 1915,830,831.

Tarihleme: M.S. 1. yy.

B20. Ayna **Ç. No: VII** **Levha: VIII**

Müze Env. No: AM 87.27.95

Kazı Env. No : Ptr'95.87

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 4, M.1

Ölçüleri: Ç: 8,1 cm; K: 0,15 cm; Sap U: 7,8 cm.

Tanım: Daire şeklindeki disk kısmının iç yüzü bezemesiz, dış yüzü ise eşmerkezli dairelerle bezelidir. Diskin çevresi 0,15 cm. çaplı sık aralıklı deliklerle çevrilidir. İki boğumlu ve daire kesitli olan sap, ucundaki üç kanatlı kısım ile gövdeye birleşmektedir.

Benzerler: Crowfoot-Kenyon 1957, 447 Res. 106 Nr. 3; Chavane 1990, Lev. 5, Nr. 111; Oettel 1991, Lev. 32.a Nr.38; Roth-Rubi 1974, 32 Res. 5; Shilov 1972, 262 Res. 1, 263 Res. 2; Sorokina-Treister 1983, 143 Res. 1-5; Mutz 1972, 130 Res. 350; Treister 1994, Fig.3.1. Zimmer 1987, Taf. 22; D'amicis 1987, XXVII, 13.38.

Tarihleme: M.S. 1. yy.

B21. Ayna **Ç. No: VII** **Levha: VIII**

Müze Env. No: AM 121.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97.53

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 18

Ölçüleri: Ç: 9 cm; Sap U: 7,8 cm; K: 0,5 cm.

Tanım: Bir yüzü düz, diğeri eşmerkezli dairelerle bezelidir. İki boğumlu ince sap, üç kollu ucuyla diske birleşmektedir.

Benzerler: ; Gjerstad 1935, Lev. XLIX, Nr. 10, Lev. LV Res. 1 Nr. 33; Roth-Rubi 1974, Fig.1; Riha 1986, 117 Lev. 2 Res. 8-13; Dusenbery 1998, 1033 Res. S224-1.

Tarihleme: M.S. 1.-2. yy.

B22. Ayna **Ç. No: VIII** **Levha: IX**

Müze Env. No: AM 2.31.2000

Kazı Env. No : Ptr'00.03

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-265)

Ölçüleri: (Kapak A) Ç: 8,1 cm; (Kapak B) Ç: 8,4 cm; Derinlik: 0,4 cm.

Tanım: Kapakları sağlam asma kulpları parçalar halinde ele geçmiş bronz ayna.. Her iki kapak bir askılı menteşe ile birbirine tutturulmuştur. Menteşe uzunca bir metal askı bağlanıyordu. Kkapak A'nın dış yüzü oldukça sade bir şekilde işlenmişken iç kısım eşmerkezli dairelerle bezenmiştir. Profillendirilmiş diğerin dış yüzeyi aynı şekilde dairelerle süslenmiştir.

Benzerler: Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr 4; Vessberg-Westholm 1956, 133 Res. 33 Nr. 17; Ayabakan 1991, 61 Res. 15; Tosun 2002, 61 Res. 11; Roth-Rubi 1974, 32 Res. 2; Comstock-Vermeule 1971, 250 Res. 360; 254 Res. 366; 275 Res. 399.

Tarihleme: M.Ö. 2-1. yy.

B23. Ayna **Ç. No: VIII** **Levha: IX**

Müze Env. No: AM 2002-236

Kazı Env. No : Ptr'02.03

Çizim No:

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2002 OM 49

Ölçüleri: Ç: 7,6 cm; K: 1,1 cm.

Tanım: Daire formulu kulplu aynanın iç ya da arka kısmı iç içe eş merkezli dairelerle süslüdür, ön yüzeyi ise düzdür. Kulp aynanın kenarına bir menteşe ile sabitlenmiştir.

Benzerler: Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr 4; Vessberg-Westholm 1956, 133 Res. 33 Nr. 17; Ayabakan 1991, 61 Res. 15; Tosun 2002, 61 Res. 11; Treister 1994, 421 Res. 3; Borell 1991, Lev. 52 Res. 139 a-b; Comstock-Vermeule 1971, 250 Res. 360; 254 Res. 366.

Tarihleme: Geç Hellenistik

B24. Ayna **Ç. No: VIII** **Levha: IX**

Müze Env. No: AM 80.27.95

Kazı Env. No : Ptr'95.80

Malzemesi: Bronz-Gümüş

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2

Ölçüleri: Ç: 14 cm; K: 0,6 cm; Der: 0,4 cm.

Tanım: İç yüzü bezemesiz, gümüş veya kalay benzeri bir maddeyle kaplı olduğu az miktardaki kalıntıdan anlaşılıyor, dış yüzü eş merkezli dairelerle bezenmiş disk.

Benzerler: Bruneau 1970, 462 Res. 56; Tosun 2002, 61 Res. 1 1; Mutz 1972, 133 Res. 357-360; Proházska 1995, Pl.2,A.M9.

Tarihleme: M.Ö. 1-M.S. 1. yy.

B25. Ayna **Ç. No:** **Levha: IX**

Müze Env. No: AM 86.27.95

Kazı Env. No : Ptr'95.86

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2, M.1

Ölçüleri: Ç: 12,5 cm; K: 0,8 cm; D: 0, 5 cm.

Tanım: Dış yüzü düz, iç yüzü eşmerkezli dairelerle bezeli disk.

Benzerler: Bruneau 1970, 462 Res. 56; Vessberg-Westholm 1956, Fig. 33.17; Chavane 1990, Lev. VI, Nr 117, 122; Ayabakan 1991, 61 Res. 15; Tosun 2002, 61 Res. 11; Roth-Rubi 1974, 32 Res. 2; Comstock-Vermeule 1971, 648-649; Richter 1904; 789.

Tarihleme: M.Ö. 1. yy.

B26. Ayna **Ç. No: VIII** **Levha: X**

Müze Env. No: AM 66.27.95

Kazı Env. No : Ptr'95.66

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 4, M.5

Ölçüleri: Ç:11,6 cm; K: 0,6 cm; Der: 0,4 cm.

Tanım: Dış yüzü bezemesiz, iç yüzü eşmerkezli dairelerle bezenmiş.

Benzerler: Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr 3; Bruneau 1970, 462 Res. 56; Chavane 1990, Lev. VI Nr 117. 122; Ayabakan 1991, 61 Res. 15; Tosun 2002, 61 Res. 11; Roth-Rubi 1974, 32 Res. 2; Mutz 1972, 133 Res. 357-360; Treister 1994, 421 Res. 3; Borell 1991, Lev. 52 Res. 139 a-b; Comstock-Vermeule 1971, 275 Res. 400; 445 Res. 648-649.

Tarihleme: M.S. 1. yy. ilk. yarısı.

B27. Ayna **Ç. No: VIII** **Levha: X****Müze Env. No:** AM 122.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43**Ölçüleri:** Ç: 11,5 cm; K: 0,5 cm.**Tanım:** İçbükey bir disk ayna. Ayananın dış hattında eşe merkezli 2 daire yiv.**Benzerler:** Ayabakan 1991, 61 Res. 15; Tosun 2002, 61 Res. 11; Roth-Rubi 1974, 32 Fig.2; Mutz 1972, fig.360; Borell 1991, Lev. 52 Res. 139 a-b.**Tarihleme:** M.S. 1. yy.**B28. Ayna** **Ç. No: IX** **Levha: X****Müze Env. No:** AM 96.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97.66**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 20**Ölçüleri:** Ç:8,7 cm; K: 0,8 cm.**Tanım:** Ön yüz oldukça iyi perdahlı ve düz, arka yüz ise biraz daha kaba işçilikli ve yine düzdür. Diskin çevresinde ince bir yiv vardır.**Benzerler:** Günel 1992, Lev. XXV, Res. 1-2; Ayabakan 1991, 61 Res.

15; Dusenbery 1998, 1033 Res. W12-6; Pasinli 1995, 361 Res. 8; Demir 1994, 375 Res. 20; Mutz 1972, 133 Res. 357-360; Comstock-Vermeule 1971, 275 Res. 399; 446 Res. 650-651.

Tarihleme: M.S. 1-2. yy.**B29. Ayna** **Ç. No: IX** **Levha: X****Müze Env. No:** AM 20.31.98**Kazı Env. No :** Ptr'98**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1998 TN 6**Ölçüleri:** Ç: 13 cm; K: 0,85 cm.**Tanım:** Dış yüzü düz, iç yüzü eşmerkezli dairelerle bezeli, yoğun korozyona uğramış.**Benzerler:** Gjerstad 1935, Lev. LXXI, Res. 3 Nr 37; Robinson 1941, Lev. XXXI Res. 515; Mc Fadden 1946, Lev. XLVII Res. 131-133;

Schlörb-Vierneisel 1966, Lev. 56 Res. 6; Chavane 1990, Lev. V, Nr 85; Günel 1992, Lev. XXV, Res. 1-2; ; Nauman-Tuchelt 1962, Lev. 31 Res. 1; Dusenbery 1998, 1033 Res. W12-6; Zoroğlu 1993, 180 Res. 14; Körpe 1998, 190 Res. 17; İçten-Evren 1998, 102 Res. 4a; Pasinli 1995, 361 Res. 8; Comstock-Vermeule 1971, 271 Res. 393; 275 Res. 399; 445 Res. 648-649; 446 Res. 650-651; 447 Res. 653;

Tarihleme: M.Ö. 4. yy

B30. Ayna **Ç. No: IX** **Levha: X**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Hareket Çukuru -157)

Ölçüleri: Ç: 12 cm; K: 0,15 cm.

Tanım: Dairesel düz bezemesiz ayna.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LXXI, Res. 3 Nr 37; Mc Fadden 1946, Lev. XLVII Res. 131-133; Schlörb-Vierneisel 1966, Lev. 56 Res. 6; Dusenbery 1998, 1033 Res. W12-6;; Nauman-Tuchelt 1962, Lev. 31, 1; Zoroğlu 1993, 180 Res. 14; Körpe 1998, 190 Res. 17; Gürler 2004, 55, 34; 56, 35.

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

B31. Ayna **Ç. No: IX** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'97

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 40 (-25)

Ölçüleri: Ç: 7 cm; K: 0,2 cm.

Tanım:

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LXXI, Res. 3 Nr 37; Mc Fadden 1946, Lev. XLVII Res. 131-133; Schlörb-Vierneisel 1966, Lev. 56 Res. 6; Chavane 1990, Lev. V, Nr 94; Günel 1992, Lev. XXV, Res. 1-2; ; Nauman-Tuchelt 1962, Lev. 31 Res. 1; Dusenbery 1998, 1033 Res. W12-6; Zoroğlu 1993, 180 Res. 14; Körpe 1998, 190 Res. 17; İçten-Evren 1998, 102 Res. 4a; Pasinli 1995, 361 Res. 8; Demir 1994, 375 Res. 20; Comstock-Vermeule 1971, 271 Res. 393; 275 Res. 399; 445 Res. 648-649; 446 Res. 650-651; 447 Res. 653; Gürler 2004, 59, 38.

Tarihleme: M.Ö. 1. yy.?

B32. Ayna **Ç. No:** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'95

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2

Ölçüleri: Ç: 5,3 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Çapı küçük dairesel plaka. Yoğun korozyon var.

Benzerler: Mc Fadden 1946, Lev. XLVII Res. 131-133; Nauman-Tuchelt 1962, Lev. 31, 1; Zoroğlu 1993, 180 Res. 14; Dusenbery 1998, 1032 Res. S192-3; Prohászka 1995; Lev.1,A-H.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy.

B33. Ayna **Ç. No:** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'95

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2, M14 Seviye K32-31

Ölçüleri: Ç: 5,1 cm; K: 0,25 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No. 32.

Benzerler: Mc Fadden 1946, Lev. XLVII Res. 131-133; Nauman-Tuchelt 1962, Lev. 31, 1; Zoroğlu 1993, 180 Res. 14; Dusenbery 1998, 1032 Res. S192-3; Prohászka 1995; Lev.1,A-H.

Tarihleme: M.Ö. 1. yy.

B34. Ayna **Ç. No:** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No :Ptr'98.

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 TN 6

Ölçüleri: Ç.: 5,1 cm., K.: 0,25 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No.32

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LXXII, Res. 2 Nr. 34; Mc Fadden 1946, Lev. XLVII Res. 131-133; Nauman-Tuchelt 1962, Lev. 31, 1; Zoroğlu 1993, 180 Res. 14; Prohászka 1995; Lev.1,A-H.

Tarihleme: ?

B35. Ayna **Ç. No: IX** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-277)

Ölçüleri: 10x10 cm.

Tanım: Kırık. Ortasında dışa doğru açılan iç içe geçmiş daireler kazıma bezek şeklinde yapılmış.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LXVIII Res. 2 Nr 55; Sorokina-Treister 1983, 143 Res. 6-9; 147 Res. 8; Treister 1994, Lev. 2, 1-4; Dusenbery 1998, 1033 Res. H25-3; 1034 Res. S205-4.

Tarihleme: M.Ö. 1. yy. son çeyreği - M.S. 1.yy.

B36. Ayna **Ç. No: IX** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00.46

Malzemesi: Bronz

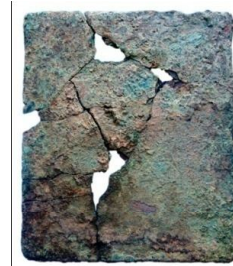
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46

Ölçüleri: 11.2 x 9 cm.

Tanım: Dikdörtgen formlu plaka. Kırık ve eksik.

Benzerler: Bkz. Kat. No. B35

Tarihleme: M.Ö. 1. yy. son çeyreği - M.S. 1.yy.

B37. Ayna **Ç. No: IX** **Levha: XI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'89

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1989 D23 arkası L biçimli gömüt Kuzey kısa yanı.

Ölçüleri: Y: 9,1 cm; G: 8,2 cm; K:0,07 cm.

Tanım: Kareye yakın dikdörtgen şeklinde, hafif dışbükey. İki kırık parçanın birleşim yerinde, ayna olarak da kullanılmış olabileceğini gösteren gümüş sır kalıntısı mevcut.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LXVIII Res. 2 Nr 55; Sorokina-Treister 1983, 143 Res. 6-9; 147 Res. 8; Treister 1994, Lev. 2, 1-4; Dusenbery 1998, 1033 Res. H25-3; 1034 Res. S205-4.

Tarihleme: M.Ö. 1. yy. son çeyreği - M.S. 1.yy.

B38. Toka **Ç. No: IX** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'92

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1992 HH (Yüzey)

Ölçüleri: U: 4,2 cm; G: 3,1 cm.

Tanım: Bir bandın kıvrılarak halkadan geçirilmesiyle yapılmış halka bölümü D şeklinde.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXXVIII Nr. 759; Sommer 1984, Lev. 71, 9; Thomas 2003, Fig.:1, 1-49; Bieber 1915, Taf. LVII, 491; Lehner 1904, Taf. XXX, 68;

Tarihleme: M. S. 4-5. yy.

B39. Toka **Ç. No: IX** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'93

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1993 HH (Yüzey)

Ölçüleri: U: 4 cm; G: 3,4 cm.

Tanım: Ortadaki dil parçası demir bir çiviyle sabitlenmiş. Kemere sabitlenme parçası dikdörtgen, toka halkası oval.

Benzerler: Sommer 1984, Lev. 75, 6, Richter 1915, 1088.

Tarihleme: M.S. 4-5. yy.

B40. Toka **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'97.186

Malzemesi: Gümüş

Buluntu yılı ve yeri: 1997 Doğu Roma D. Sur İçi Küçük Kilise

Ölçüleri: Ç: 2,5 cm.

Tanım: Kat. Nr. 12'nin aynısı.

Benzerler: Bkz. Kat. Nr. B45.

Tarihleme: M.S. 5-7. yy.

B41. Toka **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr' 96

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1996 Doğu Roma D. Sur İçi NSF, NSG 2/96 360

Ölçüleri: Ç: 2,1 cm; K: 0,2 cm; İğne Uz: 1,5 cm.

Tanım: İnce bir halkaya geçirilmiş iğneden oluşmakta. İnce deri bir kayışta kullanılmış olabilir. Halka spiral şeklinde sargılı bir tel çubuktan yapılmış.

Benzerler: Curtius-Adler 1966, 184 Res. 1146; Bishop-Coulston 1989, 60 Res. 49; Davidson 1952, 2223.

Tarihleme: M.S. 5-7. yy.

B42. Toka **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'96

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1996 Doğu Roma D. Sur İçi 5,15

Ölçüleri: Ç: 2 cm; K: 0,15 cm.

Tanım: Daire şekilli halkanın yarısı burgulu yarısı düzdür. Toka dili dövülerek yassılatılmıştır. Oldukça iyi koruna gelmiştir.

Benzerler: Curtius-Adler 1966, 184 Res. 1146; Bishop-Coulston 1989, 60 Res. 49; Davidson 1952, 2223.

Tarihleme: M.S. 5-7. yy.

B43. Toka **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'96

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1996 Doğu Roma D. Sur İçi, 5,15

Ölçüleri: Ç:1,9 cm; K: 0,15 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No.43.

Benzerler: Bkz. Kat. Nr. B45.

Tarihleme: M.S. 5-7. yy.

B44. Toka **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2009 AC Patı Portiko

Ölçüleri: U: 3,1 cm.

Tanım: oval gövde ve oval bir halkadan oluşur. Dil gövdedeki dil deliğine kıvrılarak sabitlenmiştir.

Benzerler: Harhoiu 2003, Lev. III.16.

Tarihleme: Roma D.

B45. Toka **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'97

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 T.A.M. (Yüzey)

Ölçüleri: U: 3, 5 cm.

Tanım: Ortadaki dil parçası demir bir çiviyle sabitlenmiş.

Benzerler: Harhoiu 2003, Lev. III.10.

Tarihleme: M.S. 6-7. yy.

B46. Fibula **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: AM 98.27.97

Kazı Env. No : Ptr'97.159

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: G: 4,2 cm; Y: 2,5 cm; D: 1,3 cm.

Tanım: Tek parça telin uygun şekilde kıvrılmasıyla sarmal yay şekli verilerek yapılmıştır. İğne kısmı kırık, iğnenin geçtiği çengel sağlamdır.

Benzerler: Deonna 1938, 295 Res. 345, Richter 1915, 1046, Bucovalá 1967, Lev.61,c.

Tarihleme: Hellenistik D.

B47. Fibula **Ç. No: X** **Levha: XII**

Müze Env. No: AM 2003-208

Kazı Env. No : Ptr'03.51

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 Güney Kline Batı Köşe -125 cm.

Ölçüleri: G: 7 cm; Y: 3,3 cm.

Tanım: Üzerinde başını geriye doğru çevirmiş bir kuğu başı süslemesi bulunan Fibula, oldukça sağlamdır. Boyundan gövdeye geçişte kuğunun tüyleri de işlenmiştir. İğne kuğunun ensesindeki yuvaya iştirilmiş olup, fibula gövdesi iğnenin birleştiği yay-menteşe kısmında genişlemektedir. Gövde üzerinde niteliği tam anlaşılamayan çizgi bezek mevcuttur. Gövde altında, bezeme kuşağını sonlandıran çizginin bitiminde iki sıra halinde üç adet küçük daire bulunur.

Benzerler: Deonna 1938, 295 Res. 350, Lev. LXXXVII Nr. 743, 747; Frisch 1949; X, 7-19.

Tarihleme: M.S. 1.yy.

C1a. Lanterna Parçaları**Ç. No:****Levha: XIII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00.62**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 48 (-250)**Ölçüleri:**-----**Tanım:** Küre formlu bir kaba ait gövde, taşıyıcı zincir ve halkalardan oluşan parçalar.**Benzerler:** Overbeck 1884, 448 Res. 246; Pernice 1900, 191 Res. 22-23; DAGR 1904, 905 Res. 4337; Loeschcke 1909, 386 Res. 7; 388 Res. 8; 389 Res. 9; Mansel 1938, Lev. X Res. 16;

Mansel 1940, Lev. XLV Res. 37-38; Oettel 1991, Lev. 31 a-b; Bujukliev 1994, 103 Res. 1; 104 Res. 2-3; 105 Res. 4-4a; 106 Res. 5; 107 Res. 10-12; 108 Res. 12-13; Gürler 2004, 92, 74.

Tarihleme: M.S. 1. yy.**C1b. Lanterna Gövde Parçaları****Ç. No: X****Levha: XIII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00.61**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 48 -250 cm**Ölçüleri:** Y: 15 cm; Ç: 15 cm.**Tanım:** Dudak kenarı ve yan yüzlerde kırık ve eksik lanterna parçaları. Ana parça (A) Silindir formlu bir gövdeye sahip olup gövde delikli ajur işçiliği gösterir. Bu haliyle bir süzgeçi andırır. Gövde her iki yanda uzun menteşelerle sabitlenmiştir. Ağız kısmı hafif dışbükey işlenmiştir. B Lantermanın kaidesi. Ortasında yanmanın gerçekleştiği kandil bölümü. Parça C ise kandil bölümünün kapağı.**Benzerler:** Overbeck 1884, 448 Res. 246; Pernice 1900, 191, 22-23;

DAGR 1904, 905 Res. 4337; Loeschcke 1909, 386 Res. 7; 388 Res. 8; 389 Res. 9; Mansel 1940, Lev. XLV Res. 37-38; Oettel 1991, Lev. 31 a-b; Bujukliev 1994, 103 Res. 1; 105 Res. 4-4a; 106 Res. 5-7.

Tarihleme: M.S. 1. yy.**C2. Lanterna Tepeliği****Ç. No: X****Levha: XII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'07.25**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2007 Nekropol**Ölçüleri:** AÇ: 15,7 cm; Dip Ç: 12,1 cm; Y: 4,2 cm.**Tanım:** Döküm tekniğiyle yapılmış derin bir kap görünümünde. Dış yüzeyinde iç içe geçmiş daireler mevcut. Taşıma halkaları, kistalardaki gibi, perçinler geçirilerek sabitlenmiş.**Benzerler:** Overbeck 1884, 448 Res. 246; Pernice 1900, 191 Res. 22-23; DAGR 1904, 905 Res. 4337; Loeschcke 1909, 386 Res. 7; 388 Res. 8; 389 Res. 9; Mansel 1940, Lev. XLV Res. 37-38; Oettel 1991, Lev. 31 a-b; Bujukliev 1994, 103 Res. 1; 104 Res. 2-3; 105 Res. 4-4a; 106 Res. 5; 107 10-11.**Tarihleme:** Roma D.

C3. Lanterna Askısı**Ç. No: XI****Levha: XIII****Müze Env. No: AM 12.28.97****Kazı Env. No : Ptr'97.54****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 18****Ölçüleri: Y: 7 cm;, G: 9 cm;, D: 1,3 cm.**

Tanım: Alt ucunda halka olan bir mile geçmiş iki parçadan oluşmaktadır. Üstteki kolun iki ucu yılan başı şeklinde kıvrılmıştır. Alttaki kol ise aşağı doğru kıvrık olup, iki ucunda da halka bulunmaktadır.

Benzerler: Overbeck 1884, 448 Res. 246; Pernice 1900, 191 Res. 22-23; DAGR 1904, 905 Res. 4337; Loeschcke 1909, 386 Res. 7; 388 Res. 8; 389 Res. 9; Mansel 1940, Lev. XLV Res. 37-38; Oettel 1991, Lev. 31 a-b; Bujukliev 1994, 104 Res. 3; 105 Res. 5; 108 Res. 12-13.

Tarihleme: Roma D.**C3a. Lanterna Direği****Ç. No: XI****Levha: XIII****Müze Env. No: AM 94.28.97****Kazı Env. No : Ptr'97.50****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 18****Ölçüleri: U: 14cm; G: 2 cm.**

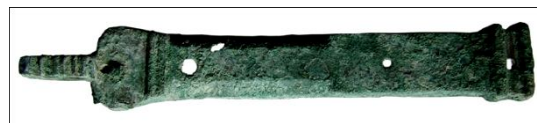
Tanım: Uzun dikdörtgen şekildedir, Yuvarlak omuzlu olan uçta bulunan deliğe bronz bir halka takılmıştır. Her iki uçta birer delik bulunmaktadır.

Benzerler: Overbeck 1884, 448 Res. 246; Pernice 1900, 191 Res. 22-23; DAGR 1904, 905 Res. 4337; Loeschcke 1909, 386 Res. 7; 388 Res. 8; 389 Res. 9; Mansel 1940, Lev. XLV Res. 37-38; Martin 1987, 85, 132; Oettel 1991, Lev. 31 a-b; Bujukliev 1994, 103 Res. 1; 104 Res. 2, 3; 105 Res. 4-4a; 106 Res. 5; 107 Res. 9.

Tarihleme: Roma D.**C3b. Lanterna Direği****Ç. No: XI****Levha: XIII****Müze Env. No: AM 95.28.97****Kazı Env. No : Ptr'97.51****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 18****Ölçüleri: U: 14 cm; G: 2,2 cm;**

Tanım: Kat. No. C3a'nın eşidir. Farklı olarak, uzun üst yüzeyde üç adet sabitleme deliği mevcuttur.

Benzerler: Bkz. Kat No. C3a**Tarihleme: Roma D.**

C4. Lanterna Direği**Ç. No: XI****Levha: XIII****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'92****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1992 Nekropol****Ölçüleri: U: 14 cm; G: 2,2 cm.****Tanım: Bkz Kat. No. C3a.****Benzerler: Bkz Kat. No. C3a.****Tarihleme: Roma D.****C5. Candelabrum****Ç. No: XI****Levha: XIII****Müze Env. No: AM 95.28.05****Kazı Env. No : Ptr'2005****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 2005 Fırın****Ölçüleri: Y: 111 cm; Dip Ç: 2,4 cm; Uç Ç: 1,6 cm; Diskus Ç: 13,1 cm.****Tanım: Aslan pençesi üzerinde diskus şeklinde, üç ayaklı bir kaide üzerinde yükselen, uca doğru incelerek konikleşen, döküm tekniğiyle yapılmış candelabrum. Gövdede boylamasına yivler ve uç kısmında, kandilin oturduğu kısmında pim deliği mevcut.****Benzerler: Overbeck 1884, 437 Res. 234a; Pernice 1900, 180 Res. 3-4, 181 Res. 5-6; Bissing 1903, 146 Res. 1c, 147 Res. 2; De Ridder 1915, Lev. 113 Res. 3168; Pernice 1925, 46 Res. 56-57; Lamb 1929, Lev. LXXXIVb; Mansel 1940, Lev. XLIII Res. 35; Vierneisel 1978, 129 Res. 118-119; Testa 1989, 141 Res. II; Oettel 1991, Lev. 29 a-b, 30 a-d; Bailey 1996, Lev. 102 Nr 3867-3870, Lev. 126 Nr 3911,****Tarihleme: M.S. 3-6/7. yy.****D1. Kılıç****Ç. No:****Levha: XIV****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'94****Malzemesi: Demir****Buluntu yılı ve yeri: 1994 Hurmalık Hamamı****Ölçüleri: Kabza U: 15,2 cm; Ağız U: 28 cm; Kabza Dip G: 8,5 cm; Balçak G: 9,5 cm; Tutmaç: 10 cm; Kesici Ağız G: 6,5 cm.****Tanım: Kının ahşap kalıntıları kesici ağza yapışmış. Uç kısmı eksik, yoğun korozyona uğramış.****Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LV, Nr 29; Demmin 1964, 330 Res. 14; Sage 1974, 220 Res. 3 Nr. 9, 225 Res. 6 Nr. 8.****Tarihleme: ?**

D2. Ok Ucu **Ç. No: XII** **Levha: XIV****Müze Env. No:** AM 2001-133**Kazı Env. No :** Ptr'01.24**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2001 Ana Cadde 7 Nr. Dükkan İçi Kuzey -93 cm.**Ölçüleri:** Y: 4,3 cm; G: 1,8 cm.**Tanım:** Kesici ağızları ve ucu kütleleşmiş, dik üçgen şekilli, uzunlamasına kabartı zırh bulunmakta.**Benzerler:** Gjerstad 1948, 139, Res. 23 Nr 5; Vessberg-Westholm 1956, 113 Res. 33 Nr 10; James 2004, Lev. 122 Nr. 658**Tarihleme:** Roma D.**D3. Ok Ucu** **Ç. No: XII** **Levha: XIV****Müze Env. No:** AM.35.31.2000**Kazı Env. No :** Ptr'00.118**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 -273 cm; M 21**Ölçüleri:** Y: 6,9 cm; G: 1,5 cm.**Tanım:** Oldukça iyi durumda korunmuş. Üçgen şekilde ve keskin bir zırha sahip gövdeye uzun bir sap eklenmiştir. Mahmuzları da oldukça uzundur.**Benzerler:** Perdrizet 1908, 97 Res. 336 b ; Boehring-Krauss 1937, Lev. II b9; Deonna 1938, Lev. LXIX Nr. 556; Kleemann 1954, 138 Res. 3 a-d; Goldman 1956, 264 Res. 3, 4, 6, 7; Crowfoot-Kenyon 1957, 451 Res. 110 Nr. 15-19; Snrdgrass 1965, 145 Res. 9 c-d; Chavane 1975, Lev. 31 Res. 329-330; Waldbaum 1983, Lev. 4, 47; Braun 1998, Lev. 50 Res. 7; De Courtils 2001, 236 Res. 22; Gaitzsch 2005, Lev. 39 P19**Tarihleme:** Hellenistik D.**D4. Ok Ucu** **Ç. No: XII** **Levha: XIV****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'09. 663**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2009, Su Yolu Sondaj: 17/09, Ta: 10.161 - 9.712**Ölçüleri:** G: 2,5 cm. Y: 4,8 cm.**Tanım:** Üçgen dilimli bir gövde iki yana uzanan mahmuzlardan soldaki kırık.**Benzerler:** Crowfoot 1957; 45, Res. 110, 19; Kleeman 1954; Lev. 3, b.**Tarihleme:** Hellenistik D.

D5. Ok Ucu **Ç. No: XII** **Levha: XIV**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00.114

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OG 46 -280

Ölçüleri: U: 11,4 cm. G: 1,8 cm.

Tanım: Yoğun korozyon. Orta iç bölümünde mızrak gövdesi giriş boşluğu.

Benzerler: Szalay-Boehringler 1937, Lev. 27 d; Bishop-Coulston 1989, 16 Res. 4 Nr. 11, 20, Res. 12 Nr. 7-8; Feugere 1993, 80, 105; James 2004, Res. 129 Nr. 758,765,767, Res. 130 Nr. 779-782, 795-801; Gaitzsch 2005, Lev. Lev. 15, G17-26; Horvat 1997, Lev 8, 10.

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

D6. Ok Ucu **Ç. No: XII** **Levha: XIV**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00.116

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OG 46 -280

Ölçüleri: Uz: 10,7 G: 1,8 Cm

Tanım: Yoğun korozyon.

Benzerler: Bkz. Kat. No. D5

Tarihleme: Geç Hellenistik D.

D6. Skendylion **Ç. No: XII** **Levha: XIV**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03.

Malzemesi: Bronz-Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2003 TS

Ölçüleri: U: 9,3 cm; G:4,5 cm; Y: 5,4 cm.

Tanım: Boyutlarına göre ağır bir parça, döküm sonrası tesviye edilmiş, balistanın tetik mekanizmasına ait parça. Oynak makara bölümünde demir bir saplama-pim bulunuyor.

Benzerler: Szalay-Boehringler 1937, Lev. 32 a-c; Marsden 1971, 48

Res. 4, Diagram 1 a-b, Diagram 9 a-b, Diagram 10 a, c, Diagram 11 a-b, Diagram 12 a-c; Landels 1998, 108 Res. 34.

Tarihleme: Hellenistik D. ?

E1. Terazî Kolu Ç. No: XII Levha: XV

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'94.

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1994 Hurmalık Hamamı (Güney, yüzey)

Ölçüleri: U: 18 cm; K: 0,3 cm.

Tanım: İki ucunda kefelere için küçük halkalar var. Askı ve kefelere kayıp.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LIII Nr. 400; Davidson 1952, Lev. 98 Res. 1673; Colt 1962, Lev. XXIV Res. 5; Künlz 1982,32.7; Waldbaum 1983, Lev. 29, 448. 459; Oettel 1991, Lev. 32 d; Gassner 1997, Lev. 70 Nr. 920; Byzanz 2002, 281

Tarihleme: Geç Roma

E2. Kantar Kancası Ç. No: XII Levha: XV

Müze Env. No: AM 2001-134

Kazı Env. No : Ptr'01

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2001 Ana Cadde 7 Nr. Dükkan İçi Zemin.

Ölçüleri: G: 5,5 cm; Y: 5,5 cm.

Tanım: Bir şey taşımak ve taşıdığını kaydırmamak için de, geniş bir açıyla kıvrılan kancanın ucu top şeklinde sonlanmaktadır.

Benzerler: Bieber 1915, Lev. L Res. 342; Richter 1956, Lev. XVI Res. B; Waldbaum 1983, Lev. 28, 437; Lev. 29, 445; Byzanz 2002, 217 Res. II.11. Visy 1994, Lev. 2a.

Tarihleme: Geç Roma

E3. Ağırılık Ç. No: XIII Levha: XV

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'01

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 2001 Yamaçevler Yüzey.

Ölçüleri: Y, 8,2 cm; G: 7,8 cm; K: 1,3 cm. (820Gr.)

Tanım: Külçe halinde, köşeleri hafifçe dövülerek ezilmiş ve kavisletilmiş kalın levha.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LIV Nr. 419-421; Robinson 1941, Lev. CXLIII Res. 2423, Lev. CXLV Res. 2423; Waldbaum 1983, Lev. 30, 480-481;

Tarihleme: M.Ö. 6-4. yy.

E4. Ağırlık **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'99

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 1999 TN 2 (Podyum doğusu anakaya dibi)

Ölçüleri: Ç: 10,8 cm; K: 0,6 cm. (508 gr)

Tanım: Daire formlu ve ortasında 7x0,3 cm. boyutunda yarıçap şeklinde kesik bulunuyor.

Benzerler: Robinson 1941, Lev. CXLIX Res. 2461; Waldbaum 1983, Lev. 30, 483

Tarihleme:?

E5. Ağırlık **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'92

Çizim No:

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1992 Hurmalık Hamamı (17 Nr.lı Açma -70)

Ölçüleri: Ç: 2,4 cm; Y: 1,5 cm; Ağ: 50 gr.

Tanım: On yüzde resimde gorülen isaretler, arka yüzde ise tek bir Nokta bulunmakta. İşaretlerden soldaki "2", sağdaki "Unze" (Byzanz 2002).

Benzerler: Waldbaum 1983, Lev. 30, 475; Byzance 1992, 123, Nr 71; Byzanz 2002, 252 Res. III.33; Davidson 1952; Lev. 94, 1586.

Tarihleme: M.S. 4-5. yy.

E6. Ağırlık **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'96

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1996 Hurmalık Hamamı (Batı Apsis Önü)

Ölçüleri: Ç: 1,4 cm; Y: 1 cm.

Tanım: Altta bir Nrkta mevcut.

Benzerler: Byzanz 2002, 252 Res. III.35

Tarihleme: M.S. 3-5. yy.

E7. Ağırlık **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: AM 2002-260

Kazı Env. No : Ptr'02.60

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: Yüzey

Ölçüleri: Y. 2,2 cm. 31,3 gr.

Tanım: Kare formlu, üzerinde Δ logogramı.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LIV Nr. 428; Robinson 1941, Lev. CXLIII Res. 2411-2412; Byzanz 2002, 254 Res. III.45.

Tarihleme: M.S. 4-6. yy.

F1. Stilus **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: KED

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 200 MB (Güneybatı Bizans Duvarı -270)

Ölçüleri: U: 10,8 cm; K: 0,35 cm.

Tanım: Dairesel yesitli uzun sap. Yazma bölümü geniş ve yassı.

Benzerler: Bieber 1915, Lev. LIX Res. 677-678; Davidson 1952, Lev. 83 Res. 1358;

Imperium Romanum 2005 Nr. 453; Demiriş 1995, Res. 9-10a; Dusenbery 1998, 1044 Res. S169-2. S207-6; Yıldız 2000 Res. 122; Künlz 1996, XVII, 4;

Tarihleme: M.S. 1-2. yy.

F2. Stilus **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: AM 74.28.97

Kazı Env. No : Ptr'97.58

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: U: 10 cm; K: 0,7 cm.

Tanım: Sivri ucu koniktir. Tepesi düzdür.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXX Nr. 674-675; Davidson 1952, Lev. 83 Res. 1353;

Goldman 1956, 264 Res. 19-20; Waldbaum 1983, Lev. 17, 250; Demiriş 1995, Res. 9-10a.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy.

F3. Stilus **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: AM 92.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97.156

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 M 43

Ölçüleri: U: 7,8 cm; G: 1 cm.

Tanım: ince başlayan bir göndeye sahiptir gövdenin ortası burgulu.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXX Nr. 675; Davidson 1952, Lev. 83 Res. 1352;

Demiriş 1995, Res. 9-10a.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy.

F4. Mürekkep Hokkası **Ç. No: XIII** **Levha: XV**

Müze Env. No: AM 97

Kazı Env. No : Ptr'97.

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: Y: 5,3 cm; Ç: 4,2 cm.

Tanım: Dışa açık dudaklı yuvarlak gövdeli sivri dipli. İç bükey kapak ve ona bağlı yarım daire formu kulp.

Benzerler: Prohazska 1995, 152, fig.36.

Tarihleme: Helenistik D.?

F5. Mürekkep Hokkası **Ç. No: XIII** **Levha: XV****Müze Env. No:** AM 4.31.2000**Kazı Env. No :** Ptr'00.08**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OG 48 -250 cm; X,W-13,14**Ölçüleri:** Y: 4,5 cm; Ç: 4,2 cm Cidar: 0,1 cm

Tanım: Üç parça halinde ele geçmiş mürekkep hokkası. Haznenin üst kısmında kırık ve çatlaklar var. Yüzey korozyonlu. Silindir formlu, kapaklı bir hokka. Kapak iki parçalı. Hazneyi kapatan dairesel bir kapak, yazı ucunun sokulduğu küçük dairesel deliğin üzerinde iki kademeli ve tutamaklı olarak yapılmış bir başka kapak yer alır. Bu içteki küçük kapağın tutamağı, altta perçin yerlerinden anlaşılırken, üstte bu tutamağın yüzeyi sertleşmiş toprak nedeniyle seçilememektedir. Haznede yer yer ezilmeler nedeniyle silindir formunda bozulmalar izlenir.

Benzerler: Fremersdorf 1926, 291 Res. 1, 12; Chavane 1990, Lev. XIII, 393; Riz 1990, Lev. 10 Res. 4.

Tarihleme: M.S. 1. yy.**F6. Mürekkep Hokkası** **Ç. No: XIII** **Levha: XV****Müze Env. No:** AM 83.27.95**Kazı Env. No :** Ptr'95.83**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1995 Om 2, M.27.**Ölçüleri:** Y: 4,1 cm; Ç: 4,2 cm.

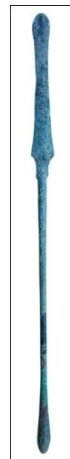
Tanım: Silindir şeklindeki gövdenin dibi eşmerkezli dairelerle, yan yüzey ise paralel yivlerle bezelidir. Üst yüzeyde kare şeklinde bir çıkıntıya bağlı 2 cm. çaplı kapağı mevcuttur. Kapak 1,2 cm. çaplı bir deliği örtmektedir. Delik ağzı aşağı doğru dönük ve uzamakta olup, dipile birleşmemektedir. İçinde mürekkep tortusu bulunmuştur.

Benzerler: Vierneisel 1978, 193 Res. 300-301; Riz 1990, Lev. 10, 1,2; Yıldız 2000 Res. 122.

Tarihleme: M.S. 1. yy.**G1. Spatula** **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No:** AM 115.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97.158**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 M 43 M25**Ölçüleri:** U: 18 cm; G: 1 cm.

Tanım: Ucu damla şeklinde sonlanan uzun bir sapa sahiptir. Ağız kısmı söğüt yaprağı şeklindedir ve orta kısmı dardır.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. VIII Res. 3 Nr. 2; Lev. CLII Nr 1; Deaonna 1938, Lev. LXXIV Nr. 599-601; Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr 9; Comstock-Vermeule 1971, Res. 632; Künlz 1996, I,2; Uzel 2000, Lev. XXXIX, 2; Künlz 2002; Taf. 30, B49; Bliquez 1982; Fig.2,15;

Tarihleme: M.Ö. 1. yy.

G2. Spatula **Ç. No:** **Levha: XVI**
Müze Env. No: AM 72.28.97
Kazı Env. No : Ptr'97.39
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 16
Ölçüleri: U: 16 cm; G: 1 cm.
Tanım: Kat. Nr. 88'in benzeri. Ancak daha ince ve narin yapılmış.
Benzerler: Bkz. Kat. Nr. G1.
Tarihleme: Geç Hel. - Er. Roma

G3. Spatula **Ç. No: XIV** **Levha: XVI**
Müze Env. No: AM 93.28.97
Malzemesi: Bronz
Kazı Env. No : Ptr'97.159
Buluntu yılı ve yeri: 1997 M 16
Ölçüleri: U: 16 cm; G: 0,7 cm.
Tanım: Yuvarlak kesitli sapın uç kısmı damla şeklindedir. Uzun kenarları içe daralan dikdörtgen şekilli; Uç kısma bağlandığı yerde altı adet yiv bulunmaktadır.
Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXXIV Nr. 599-601; Crowfoot-Kenyon 1957, 437 Res. 101; Schlörb-Vierneisel 1966, Lev. 56 Res. 4; Chavane 1990, Lev. VII Nr. 158; Kunzl 2002, Taf.30, B45; Richter 1915; 1757.
Tarihleme: M. S. 1.- 2. yy.

G4. Spatula **Ç. No:** **Levha: XVI**
Müze Env. No: AM 6.27.95
Kazı Env. No : Ptr'97.158
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 3, M.3
Ölçüleri: Y: 17 cm.
Tanım: Başlangıç noktası kalın, yuvarlak kesitli sap bağlantı noktasında boğumlanarak bezenmiş. Bu boğumlu geçişten sonra alt iki ucu sivriltilen yassı gövde yukarı doğru hafifçe daralarak çıkar ve oval biçimde sonlanır.
Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. VIII, Res. 3 Nr 2; Lev. CLII Nr 1; Deonna 1938, 223 Res. 248; Lev. LXXIV Nr. 599-601; Schlörb-Vierneisel 1966, Lev. 56, 4; Crowfoot-Kenyon 1957, 437 Res. 101a; Comstock-Vermeule 1971, 418 Res. 603; Chavane 1990, Lev. VII Nr. 158; Uzel 2000, Lev. III, 12; Lev. LXXXV, 8.
Tarihleme: M.Ö. 1. yy. 2. yarısı.

G5. Spatula **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'00****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-240/-250)****Ölçüleri: U: 14 cm; K: 1,1 cm.****Tanım:** İnce yapılı bir spatula. Ağız kısmı ve sap özenli yapılmış.**Benzerler:** Gjerstad 1935, Lev. CLII Nr. 1; Deonna 1938, Lev. LXXIV Nr. 599-601; Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr. 9; Crowfoot-Kenyon 1957, 437 Res. 101a; Schlörb-Vierneisel 1966, Lev. 56 Res. 6; Milne 1970, Lev. XIII, 3; Chavane 1990, Lev. VIII Nr. 166; Uzel 2000, Lev. III, 12; Lev. LXXXV, 8; Gürler 2004, 70, 51;**Tarihleme:** Geç Hellenistik D.**G6. Spatula** **Ç. No:** **Levha: XVI****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'97.34****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1997 G34-M Elekten.****Ölçüleri: U: 4,5 cm; G: 0,5 cm.****Tanım:** Sap bölümünden kırık. Orta bölümünde daralan spatül bölümü korunmuş.**Benzerler:** Künzl 2002, Lev. 30,40 ve 46.**Tarihleme:** M.S. 1.yy.**G7. Spatula** **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No: AM 2003-206****Kazı Env. No : Ptr'03.49****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 2003 OG 54 Kuzey Kline Doğu Köşe -120 cm.****Ölçüleri: U: 17,5 cm; G: 1 cm.****Tanım:** Daire kesitli ince sap, bilezik şeklindeki üç boğumla uç kısma bağlanmaktadır. Uç kısım kırık ve eksiktir.**Benzerler:** Uzel 2000, Lev. C, 106-109; Künzl 2002, Taf.33, B63,65;**Tarihleme:** M.S. 1-2. yy.**G8. Spatula** **Ç. No:** **Levha: XVI****Müze Env. No: AM 2003-207****Kazı Env. No : Ptr'03.50****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 2003 OG 54****Ölçüleri: U: 14,4 cm; K: 0,6 cm.****Tanım:** Daire kesitli ince sap, damla şeklinde sonlanmaktadır. Bilezik şeklindeki üç boğumlarla da uç kısma bağlanmaktadır. Uç kısım eksiktir.**Benzerler:** Gjerstad 1935, Lev. LV Res. 2 Nr. 15; Chavane 1990, Lev. VII Nr. 157; Lev. VIII, 181. 183; Künzl 2002, Taf. 53, C 72-74;**Tarihleme:** M.S. 1-2. yy.

G9. Kulak Sondası Ç. No: XIV

Levha: XVI

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: OM 40, M1 8a G2 1. Katman Güney.

Ölçüleri: U: 12,7 cm; K: 0,5 cm.

Tanım: İnce uzun bir iğne şeklinde. Baş kısmı küçük bir kaşık gibi, çukurlaştırılmış.

Benzerler: Perdrizet 1908, 108 Res. 371; Mansel 1938, Lev. XVIII Res. 27; Deonna 1938, Lev. LXXIV Nr. 602; Davidson 1952, Lev. 82 Res. 1322-1324; Pasinli 1995, 361 Res. 8; Comstock-Vermeule 1971, 434 Res. 634; 1982, 16.30-31; Waldbaum 1983, Lev. 41, 620; Riha 1986, 142 Lev. 27 Res. 253-263; 143 Lev. 28 Res. 264-275; 144 Lev. 29 Res. 276-287; Bliquez 2003, Lev. 3, 30-31; Gürler 2004, 62, 41; Bliquez 1982; Fig. 3,22; Hibbs 1991; Fig. 6.4; Caton 1914, Lev XI, 26.

Tarihleme: Roma D.

G10. Kulak sondası Ç. No:

Levha: XVI

Müze Env. No: KED

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: Yüzey

Ölçüleri: U.: 16 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No. G9

Benzerler: Bkz. Kat. No. G9

Tarihleme: Roma D.

G11. Kulak Sondası Ç. No: XIV

Levha: XVI

Müze Env. No: AM 2001-138

Kazı Env. No : Ptr'01.

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2001 Ana Cadde Stoa III Güney Açması -70/-155 cm.

Ölçüleri: U: 14,5 cm; K: 0,3 cm.

Tanım: Bir ucu çok küçük dairesel formlu bir kaşık şeklinde, diğer ucu iğne şeklinde sivrilmekte. Kaşığa yakın olan yerde bileziklerle boğumlar oluşturulmuştur.

Benzerler: Perdrizet 1908, 108 Res. 371; Bieber 1915, Lev LIX Res. 668; Mansel 1938, Lev. XVIII Res. 27; Deonna 1938, Lev. LXXIV Nr. 602; Milne 1970, Lev. XVIII, 2; Comstock-Vermeule 1971, 434 Res. 634; Künlz 1982, 8; Waldbaum 1983, Lev. 41, 626. 631. 634; Riha 1986, 142 Lev. 27 Res. 253-263; 143 Lev. 28 Res. 264-275; 144 Lev. 29 Res. 276-287; Pasinli 1995, 361 Res. 8; Künlz 1996, 2598, 30-32; Uzel 2000, Lev. XLVI, 6; Lev. XCIII, 51. 56; Bliquez 2003, 325 Lev. 3, 32; Gürler 2004, 61, 40. Caton 1914, Lev XI, 26.

Tarihleme: Roma D.

G12. Kaşık **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No:** AM 105.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 M 16**Ölçüleri:** U: 7 cm; G: 2 cm.**Tanım:** Silindir kesitli sap uca doğru incelererek iğne görünümü almaktadır. Kaşık ağzı daire şekilli ve içbükeydir.**Benzerler:** Bieber 1915, Lev LIX Res. 664; Mc Fadden 1946,

Lev. XLVIII Res. 136; Milne 1970, Lev. XIX, 4; Chavane 1990, Lev. X Nr. 283; Bliquez 1996, 158, 200; Dusenbery 1998, 1145 Res. S143-21; Uzel 2000, 70, 18; Lev. III, 9; Lev. XXII, 36; Lev. LXII, 14; Lev. LXXVII, 3; Lev. CXXXVIII, 6-7; Tosun 2002, 61 Res. 11; Atakan 2002, 8, 4; Gürler 2004, 76, 58.

Tarihleme: M.Ö. 1- M.S. 1. yy.**G13. Makas** **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Demir-Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OG 46 (-279)**Ölçüleri:** U: 14,8 cm.**Tanım:** Yay kısmı bronz ve demir perçinli. İki kesici parçanın, bu bronz yaya monte edilmesinden oluşmuş. Anadolu'da hala kullanılan yün kırkma makasına benziyor.**Benzerler:** Fremersdorf 1926, 298 Res. 10, 307 Res. 14; Davidson 1952, Lev. 88 Res. 1464; Hachmann 1960, Lev. 10 Res. 1; Pleiner 1969, Lev. 13 Res. 12; Bruneau 1970, 462 Res. 61; Milne 1970, Lev. X, 5; Fingerlin 1972, 230 Res. 17 Nr.5; Bliquez 1996, 122, 53; Uzel 2000, Lev. LXXXIX, 31; Lev. CIII, 120; Kazanski 2003, 131 Res. 23 Nr. 7; Gaitzsch 2005, Lev. 63 X22; Hibbs 1991; Fig. 7.4**Tarihleme:** Hellenistik D.**G14. Makas** **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Demir-Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OG 46 (-280)**Ölçüleri:** U: 13,1 cm; G: 2,5 cm.**Tanım:** Kat. Nr.48'in benzeri bir makasın parçası.**Benzerler:** Pleiner 1969 Lev. 13 Res. 12; Chavane 1990, Lev. XI, Nr 306, Gaitzsch 2005, Lev. 48 SCH14-SCH16; Pleiner 1969 Lev. 13 Res. 12**Tarihleme:** Hellenistik D.

G15. İlaç Tüpü **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 (-240/-250)**Ölçüleri:** Dip Ç: 2,25 cm; Ağız Ç: 2 cm; K: 0,07 cm; Gövde Y: 4,8 cm; Kapak Y: 1,5 cm.**Tanım:** Silindirik formlu bir kutucuk. Kapak derinliği ağız kısmındaki izden anlaşılıyor. Kapağa ait iki adet kavisli, bir adet düz fragmanla birlikte bulunmuş. Ağıza doğru konikleşiyor.**Benzerler:** Bliquez 1996, 195, 307; Caton 1914, XI.22; Hibbs 1991; Fig. 10.2-3**Tarihleme:** Geç Hellenistik D.**G16. İlaç Tüpü** **Ç. No: XIV** **Levha: XVI****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Çizim No:****Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 (-240/-250)**Ölçüleri:** Dip Ç: 2 cm. Y: 5,8 cm.**Tanım:** Silindirik tüp şeklinde gövde ve kapak. Yoğun korozyon.**Benzerler:** Milne 1970, Lev. XXI, 4; Künlz 1982, 16.28-29; Waldbaum 1983, Lev. 41, 644; Bliquez 1996, 194, 302; 195, 308-309; 196, 311-315; 203, A7; Künlz 1996, XII, 29; Atakan 2002, 15, 48; Bliquez 2003, 325 Lev. 3, 28-29; Hibbs 1991; Fig. 10.2-3; Jackson 1986, Fig.5,37**Tarihleme:** M.S. 1-2. yy.**H1. Kenet** **Ç. No:** **Levha: XVII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'97**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 Hurmalık Hamamı (Caldarium +75)**Ölçüleri:** U: 16 cm; G: 1,5 cm; K: 0,3 cm.**Tanım:** Kat. Nr. 138 benzeri. 90 dereceye yakın bir açıyla eğilmiş.**Benzerler:** Bkz. Kat. No. H4**Tarihleme:** Roma D.

İ1. Asma Kilit **Ç. No:** **Levha: XVII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr.07**Malzemesi:** Demir**Buluntu yılı ve yeri:** 2007 MB**Ölçüleri:** U. 13cm.**Tanım:** Kırık. Silindirik ana gövde ve ona paralel uzanan kilit kolu.**Benzerler:** Bieber 1915, Lev, LVII, 557. Robinson 1952, Lev. 71, 1007,1008;**Tarihleme:** M.S. 12-13. yy.**İ2. Kilit Aynası** **Ç. No: XV** **Levha: XVII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'95**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1995 OM 2**Ölçüleri:** G: 5,1 cm; Y: 4,7 cm; K: 1,8 cm.**Tanım:** Bir kutu şeklinde. Ön yüzünde anahtar ve kilit dili delikleri. İç bölümünde ahşap kalıntıları.**Benzerler:** Perdrizet 1908, 117 Res. 423; Deonna 1938, 250 Res. 288; Keim-Klumbach 1951, Lev. 11 Res. 41a; Vierneisel 1978, 184 Res. 240; Waldbaum 1983, Lev. 23, 348. 363; Lev. 24, 384; Gaitzsch 1985, Lev. 1 Res. 7 E; D'amicis 1987, XXXIV, 13.1c,1-2.**Tarihleme:** M.S. 1.yy.**İ3. Kilit Aynası** **Ç. No: XV** **Levha: XVII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'89**Çizim No: Malzemesi:** Demir**Buluntu yılı ve yeri:** 1989 TAYüzey**Ölçüleri:** G: 5,1 cm; Y: 4,7 cm; K: 1,8 cm.**Tanım:** Oldukça paslanmış, büyük bir sandık ya da kapıda kullanılmış kilit kapağı. İçindeki mekanizma kayıp, ancak bol miktarda ahşap kalıntısı var.**Benzerler:** Perdrizet 1908, 117 Res. 423; Deonna 1938, 250 Res. 288; Keim-Klumbach 1951, Lev. 11 Res. 41a; Vierneisel 1978, 184 Res. 240; Waldbaum 1983, Lev. 23, 348. 363; Lev. 24, 384; Gaitzsch 1985, Lev. 1 Res. 7 E; D'amicis 1987, XXXIV, 13.1c,1-2.**Tarihleme:** M.S. 1.yy.

İ4. Kilit Aynası **Ç. No: X V** **Levha: XVII****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: AC Batı Portiko VII No.lu mekan.****Ölçüleri: G: 6,2 cm Y: 4 cm; K: 1,20 cm.****Tanım: Dikdörtgen bir kutu şeklinde. Önyüzde anahtar ve kilit delikleri.****Benzerler: Bkz. Kat No. İ3.****Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.****İ5. Kilit** **Ç. No: XV** **Levha: XVII**
XVII**Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'03****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)****Ölçüleri: G: 7,6 cm; Y: 6,6 cm; K: 0,15 cm.****Tanım: Sürgülü, 6 çivi deliği var. Sürgü dili sağlam ve çalışır durumda.****Benzerler: Gaitzsch 2005, 48 Res. 10; Lev. 46 S312.****Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.****İ6. Kilit Köprüsü** **Ç. No: XV** **Levha: XVIII****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No: Ptr'89****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1989 L23 arkası L biçimli gömüt Kuzey kısa yanı.****Ölçüleri: U: 12,1 cm; G: 2,6 cm; Y: 2,2 cm.****Tanım: Bir kapı ya da büyük sandıkta kullanılmış kilit mekanizmasına ait bir parça olabilir.****Benzerler: Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XV Res. 22; Lev. XVIII Res. 26; Vierneisel 1978, 184 Res. 240; Onurkan 1988, Res. 36-37; Dusenbery 1998, 1034 Res. S156-2; Davidson 1952, P. 67,913****Tarihleme: Geç Roma D.****İ7. Kilit Köprüsü** **Ç. No: XV** **Levha: XVIII****Müze Env. No : KED****Kazı Env. No: Ptr'98.39****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: TN 4 (-75-90 cm.)****Ölçüleri: U: 7,4 cm.****Tanım: İnce bölümünde bir geçenek deliği bulunan bir kapı ya da kilit mekanizmasına ait.****Benzerler: Mansel 1938, Lev. X, 16; Lev. XV, 22; Lev. XVIII, 26; Vierneisel 1978, 184 Res. 240; Onurkan 1988, Res. 36-37; Dusenbery 1998, 1034 Res. S156-2.****Tarihleme: Roma D.**

İ8. Kilit Köprüsü Ç. No: XV

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No: Ptr'98

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 Yüzey

Ölçüleri: U: 6,2 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No. İ7

Benzerler: Bkz. Kat. No. İ7

Tarihleme: Roma D.

İ8b. Kilit Köprüsü

Ç. No: XV

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2009 Maslak HH (Güneybatı Açma)

Ölçüleri: U.4,8 cm.

Tanım: Ana gövde deforme.

Benzerler: Bkz. Kat. No İ7

Tarihleme: Roma D.

İ9. Kilit Dili

Ç. No:

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'95

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 1995 HH (Güneybatı Açma)

Ölçüleri: 3,2 cm.

Tanım: Anahtar bölümü üç oval delikten oluşur. Sağda uzantı bölümü kırık.

Benzerler: De Ridder 1915, Lev. 118 Res. 3531-3532; Mansel 1938, Lev. XV Res. 22 Lev. XVIII Res. 26; Deonna 1938, 250 Res. 289; Lev. LXXIX Nr. 672; Davidson 1952, Lev. 71 Res. 1003; Onurkan 1988, Res. 38-39; Chavane 1990, Lev. XI Nr 386-387; Sackett 1992, Lev. 307 Res. 7-13.

Tarihleme: Roma D.

İ10. Dil

Ç. No: XV

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'90

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1990 TN 9

Ölçüleri: U: 3,7 cm; Y: 0,8 cm; K: 0,15 cm.

Tanım: Gövdede karesel ili delik bulunan kilit dili.

Benzerler: De Ridder 1915, Lev. 118 Res. 3531-3532; Mansel 1938, Lev. XV Res. 22; Lev. XVIII Res. 26; Deonna 1938, 250 Res. 289; Lev. LXXIX Nr. 672; Onurkan 1988, Res. 38-39; Chavane 1990, Lev. XI Nr 386-387; Sackett 1992, Lev. 307 Res. 7-13.

Tarihleme: Roma D.

İ11. Anahtar **Ç. No: XVI**

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'95

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 2

Ölçüleri: U: 4,1 cm; G: 2,3 cm.

Tanım: Kilide giren bölümdeki dişler trapez şeklinde.

Benzerler: Perdrizet 1908, 117 Res. 424; Bieber 1915, Lev.

LVII Res. 546; Davidson 1952, Lev. 70 Res. 968; Vessberg-Westholm 1956, 113 Res. 33 Nr 23; Goldman 1956, 265 Res. 73; Crowfoot-Kenyon 1957, 448 Lev. 107,4; Chavane 1990, Lev. XI, Nr 385, Lev. XXII, 385; Gaitzsch 2005, Lev. 43 S12-17; Richter 1915, 1245.

Tarihleme: M.S. 1. yy.

İ12. Anahtar **Ç. No: XVI**

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'07.02

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2007 Tiyatro Sondajı

Ölçüleri: Y: 2,5 cm G: 1,8 cm. r: 1,8 cm.

Tanım: Kilide giren bölümdeki dişler trapez şeklinde.

Benzerler: Richter 1915, 1248; Onurkan 2006, Lev. XXVI, J42.

Tarihleme: Roma D.

İ13. Kulp **Ç. No: XVI**

Levha: XVIII

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)

Ölçüleri: G: 4,6 cm; Y: 2,6 cm.

Tanım: Uçlarında halkalı, maşa şeklinde çiviler mevcut ve bu çivi uçlarında ahşap kalıntısı var. Bu da, ahşap bir kutu taşımada kullanıldığını açıklıyor. Bir sandığın iki yan yüzünden birinde de kullanılmış olabilir.

Benzerler: Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XVIII Res. 26; Gauer 1991, Lev. 107 Res. 1-4; Borell 1991, Lev. 17, Res. 33.

Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1. yy.

İ14. Kulp **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No:** AM 45.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97.167**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43, M5 Zemin**Ölçüleri:** G: 3,5 cm; Y: 1,5 cm.**Tanım:** Boğumlanarak damla şekli verilmiş olan uçlar yukarı doğru kıvrılarak kanca haline getirilmiş, olasılıkla dikdörtgen formulu ahşap bir kutucuğun yan kulplarından biridir.**Benzerler:** Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XVIII Res. 26; Mc Fadden 1946, Lev. XLVIII Res. 134; Waldbaum 1983, Lev. 36, 559; Dusenbery 1998, 1026 Res. XS-461; Gauer 1991, Lev. 107 Res. 1-4.**Tarihleme:** M.Ö. 1. yy.**İ15. Kulp** **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No:** AM 46.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97.167**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43, M5 Zemin**Ölçüleri:** G: 3,7 cm; Y: 1,7 cm.**Tanım:** Kat. Nr. 34'deki kulpun eşidir. Bir ucu kırık ve eksiktir.**Benzerler:** Bkz. Kat. Nr. 34**Tarihleme:** M.Ö. 1. yy.**İ16. Kulp** **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No:** AM 2002.283**Kazı Env. No :** Ptr'02**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2002 OM 46**Ölçüleri:** G: 5,2 cm; Y: 4,3 cm; K: 0,4 cm.**Tanım:** Yarım daire şeklindeki kulbun her iki ucu da yukarı doğru bükülmüştür. Bükülen uçlar boğumlarla bezelidir. Dörtgen kesitlidir.**Benzerler:** Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XVIII Res. 26; Robinson 1941, Lev. LVI Res. 670-678; Lev. LVIII Res. 739; Mc Fadden 1946, Lev. XLVIII Res. 134; Tosun 2002, 61 Res. 11; Borell 1991, Lev. 17, Res. 33; Gauer 1991, Lev. 107 Res. 1-4.**Tarihleme:** Hellenistik D.**İ17. Kulp** **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No:** AM 2002-284**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2002 OM 46**Ölçüleri:** G: 3,8 cm; Y: 3,4 cm; K: 0,4 cm.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ16**Benzerler:** Bkz. Kat. No. İ16**Tarihleme:** Hellenistik D.

İ18. Kulp **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No :****Çizim No:****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)****Ölçüleri: G: 5,5 cm; Y: 3,1 cm; K: 0,14 cm.****Tanım:** Bir telin kıvrılmasıyla yapılmış, basit bir kulp. Hafif bir kap ya da kutuya ait olmalı.**Benzerler:** Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XVIII Res. 26;

Perdrizet 1908, 79 Res. 277-278; Robinson 1941, Lev. LVII Res. 726. 728; Dusenbery 1998, 1024 Res. XS-456; 1027 Res. XS-464-465.

Tarihleme: Er. Hell. D.**İ19. Kulp** **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr' 90****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: Nekropol (20B Mezarı Kuzey Köşe -25)****Ölçüleri: G: 4,8 cm; Y: 5,3 cm.****Tanım:** Baklava kesitli, kalınlığı değişken, açık ve dar ağızlı bir kaba veya ahşap bir kutucuğa ait, omega formu bir kulp. Kap üzerindeki halkalara geçen kıvrık uçlar, memeciklerle sonlanmakta.**Benzerler:** Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XVIII Res. 26;

Robinson 1941, Lev. LVI Res. 670-678; Mc Fadden 1946, Lev. XLVIII Res. 134; Tosun 2002, 61 Res. 11; Borell 1991, Lev. 17, Res. 33; Gauer 1991, Lev. 107 Res. 1-4.

Tarihleme: Hellenistik D.**İ20. Kulp** **Ç. No: XVI** **Levha: XVIII****Müze Env. No: KED****Kazı Env. No : Ptr'90****Malzemesi: Bronz****Buluntu yılı ve yeri: 1990 TN 9****Ölçüleri: G, 4,3 cm; Y: 2,4 cm.****Tanım:** Uçlardaki memecikler yıpranmış ve form daha açık.**Benzerler:** Mansel 1938, Lev. X Res. 16; Lev. XVIII Res. 26;

Robinson 1941, Lev. LVI Res. 670-678; Mc Fadden 1946, Lev. XLVIII Res. 134; Gauer 1991, Lev. 107 Res. 1-4;

Tarihleme: ?

İ21. Kulp **Ç. No: XVI** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09.205

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: TA B12 -107.

Ölçüleri: G, 16 cm; Y: 7 cm.

Tanım: Büyük bir şpa veya masa benzeri ahşap bir eşyada kullanılmış olabilecek kulbun uçlarında yuvarlak sabitleme menteşeleri bulunmaktadır.

Benzerler:

Tarihleme: M.Ö. 5. yy. sonu-M.Ö. 4. yy.başı

İ22. Halka **Ç. No: XVI** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)

Ölçüleri: Ç: 2 cm; K: 0,35 cm.

Tanım: İki ucu monte edildikten sonra iç kısımda açılan perçine sahip halka. Olasılıkla ahşap bir kistada kullanılmış.

Benzerler: Goldman 1956, 265 Res. 51; Robinson 1941, Lev. LXII, LXIII.

Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ23. Halka **Ç. No: XVI** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)

Ölçüleri: Ç: 2,3 cm; K: 0,4 cm.

Tanım: Kat.No. İ22'nin aynısı.

Benzerler: Bkz. Kat. No. İ22

Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ24. Halka **Ç. No:** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'03

Malzemesi Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)

Ölçüleri: Ç: 2 cm; K: 0,35 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No. İ22

Benzerler: Bkz. Kat. No. İ22

Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ25. Halka **Ç. No: XVI** **Levha: XIX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'03
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)
Ölçüleri: Ç: 2,2 cm; K: 0,4 cm.
Tanım: Kat. Nr. 2'nin aynısı, ancak perçin uçları kopmuş.
Benzerler: Bkz. Kat. Nr. 1
Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ26. Halkalı Mentеше **Ç. No:** **Levha: XIX**

Müze Env. No: AM 118.28.97

Kazı Env. No : Ptr'97.77

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 23

Ölçüleri: U: 6 cm; G: 2,5 cm.

Tanım: Bir halka ile iki adet perçin halkasından oluşan menteşedir. Perçinlerin geçirildikten sonra açılmış olmaları, ahşap bir sandığın kapağında kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

Benzerler: Gaitzsch 2005, Lev. 38 Ö9-Ö11.

Tarihleme: M.Ö.1. yy – M.S. 1. yy.

İ27. Halka **Ç. No:** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)

Ölçüleri: Ç: 1,7 cm; K: 0,25 cm.

Tanım: Karşılıklı iki kenarında 0,5 cm genişliğinde demir bant kalıntısı var, baklava kesitli.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LV Res. 3, 57.

Tarihleme: Erken Hellenistik D.

İ28. Halka **Ç. No: XVI** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'95

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: OM1, M6.

Ölçüleri: Ç: 2,1 cm; K: 0,4 cm.

(Perçin Uz: 0,35cm.)

Tanım: Düz işlenmiş halka kulp ve menteşe.

Benzerler: Karageorghis 1974, Lev. CCLXII Res. 4-5, Lev. CCXC Res. 105, 288, 967; Gaitzsch 2005, Lev. 38 Ö9-Ö11.

Tarihleme: Roma. D.

İ29. Halka **Ç. No: XVI** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'95

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1995 OM 1, M17

Ölçüleri: Ç: 1,9 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Kat. Nr. 13'ün benzeri.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. LV Res. 1, Nr 38; Hill 1974, 152; Ayabakan 1991, 62 Res. 17; Pasinli 1995, 361 Res. 8.

Tarihleme: Roma. D.

İ30. Mobilya Aksamı **Ç. No: XVII** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2009 Tepecik Akropol

Ölçüleri: Ç: 1,9 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Dışaçekik ağzının kenarında ince bir yiv bulunuv, yukarı doğru genişleyerek açılan formda broz halka.

Benzerler: Proházska 1995, Pl.2,A.M9.

Tarihleme: M.Ö. 5. yy. sonu.

İ31. Mobilya Aksamı **Ç. No: XVII** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2009 Tepecik Akropol

Ölçüleri: Ç: 1,9 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No.İ30

Benzerler: Bkz. Kat. No.İ30

Tarihleme: M.Ö. 5. yy. sonu

İ32. Mobilya Aksamı **Ç. No: XVII** **Levha: XIX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2009 Tepecik Akropol

Ölçüleri: Ç: 1,9 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No.İ30

Benzerler: Bkz. Kat. No.İ30

Tarihleme: M.Ö. 5. yy. sonu.

İ33. Mobilya Aksamı **Ç. No:** **Levha: XIX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'09
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2009 Tepecik Akropol
Ölçüleri: Ç: 1,9 cm; K: 0,2 cm.
Tanım: Bkz. Kat. No.İ30
Benzerler: Bkz. Kat. No.İ30
Tarihleme: M.Ö. 5. yy. sonu.

İ34. Mentеше **Ç. No: XV** **Levha: XVIII**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr 03
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2003 OM 54 (Güney Kline -125)
Ölçüleri: G: 5 cm; Y: 3 cm; K: 0,07 cm.
Tanım: Üzerinde iki çivi deliği mevcut. Bunlardan birinde, ucu çakıldıktan sonra kıvrılmış, kabara başlı bir bronz çivi bulunmakta ve çivinin 7 mm.de kıvrılmış olması, ahşap bir kistanın et kalınlığını vermekte. Trapez şeklinde, dar kenarda zıvana deliği bulunuyor.
Benzerler:
Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ35. Mentеше **Ç. No: XV** **Levha: XVIII**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'03
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2003 OG 54 (Güney Kline -125)
Ölçüleri: G: 4,9 cm; Y: 3,1 cm; K: 0,07 cm.
Tanım: Üç parçadan oluşmakta, onarılmış. Kat.Nr 15 ile aynı kutuya ait olmalı. Üzerinde bir çivi deliği var.
Benzerler:
Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ36. Mentеше **Ç. No: XV** **Levha: XVIII**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'03
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2003 OG 54 (Güney Kline -125)
Ölçüleri: G: 5,1cm; Y: 3,4 cm; K: 0,07 cm.
Tanım: Kat.Nr 15 ile aynı kutuya ait olmalı.
Benzerler Örnekleri:
Tarihleme: M.Ö. 1 - M.S. 1.yy.

İ37. Köşebent Ç. No: **Levha: XVIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00.1

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OG 48 (-250)

Ölçüleri: Kabara Ç: 1,9 cm; Yan Yüzey 5x5 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Geniş ahşap mobilya kenarlarını birbirine bağlamakta kullanılmış köşebent. Her iki yüzeyinde, ahşaba sabitlemekte kullanılan ikişer kabara başlı çivi-mıh mevcut.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. XLV, Res. 1 Nr 45; Lev. CLII Nr 1;

Tarihleme: Hellenistik D. ?

İ38. Köşebent Ç. No: **Levha: XVIII**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Demir

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OG 48 (-250)

Ölçüleri: 4 Kabaralı Kabara Ç: 1,9 cm; Her yüzey 5x5 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: Kat. Nr. 143 benzeri.

Benzerler: Bkz. Kat. Nr. 143.

Tarihleme: Hellenistik D. ?

J1. Çivi Ç. No: **Levha: XX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)

Ölçüleri: U: 1,2 cm; K: 0,15 cm; Kafa Ç: 0,4 cm.

Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.

Benzerler: Robinson 1941, Lev. XCIV Res. 1454-1457; Gjerstad 1948, 149, Res. 27 Nr. 9; Goldman 1956, 264 Res. 9-14; Karageorghis 1974, Lev. CCLXXXIV Res. 142-143. 194. 736. 968. 1012; Lev. CCXCIII Nr. 18. 183. 681. 771; Gaitzsch 2005, Lev. 36 N1-N6; Lev. 37 N11.

Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J2. Çivi Ç. No: **Levha: XX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)

Ölçüleri: U: 4,2 cm; K: 0,2 cm; Kafa Ç: 0,8 cm.

Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.

Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. XLV, Res. 1 Nr. 8-10. 24. 43-44; Lev. LXI Res 2 Nr 5; Lev. LXVIII Res. 2 Nr. 29; Branigan 1974, Lev. 15, Res. 950; Chavane 1990, Lev. XI, Nr. 335; Dusenbery 1998, 1038 Res. XS-475; Gaitzsch 2005, Lev. 37 Nr. 10; Kazanski 2003, 108 T16.

Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J3. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 (-278)**Ölçüleri:** U: 3,6 cm; K: 0,48 cm; Kafa Ç: 1,1 cm.**Tanım:** Düz başlı dörtgen kesitli gövde.**Benzerler:** Gjerstad 1935, Lev. XLV, Res. 1 Nr 8-10. 24. 43-44; Robinson 1941, Lev. XCIV Res. 1439-1442; Gjerstad 1948, 149, Res. 27 Nr. 4; Karageorghis 1974, Lev. CCXCIII Nr. 18. 183. 681. 771; Gaitzsch 2005, Lev. 36 N1-N6; Lev. 37 N11.**Tarihleme:** Erken Hellenistik D.**J4. Çivi** **Ç. No:** **Levha: XX****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 (-278)**Ölçüleri:** U: 2,6 cm; K: 0,3 cm; Kafa Ç: 0,9 cm;**Tanım:** Düz başlı dörtgen kesitli gövde.**Benzerler:** Bkz. Kat. No. J3**Tarihleme:** Erken Hellenistik D.**J5. Çivi** **Ç. No:** **Levha: XX****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 (-278)**Ölçüleri:** U: 2,3 cm; K: 0,3 cm; Kafa Ç: 0,9 cm.**Tanım:** Düz başlı dörtgen kesitli gövde.**Benzerler:** Bkz. Kat. No. J3**Tarihleme:** Erken Hellenistik D.**J6. Çivi** **Ç. No:** **Levha: XX****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'00**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 2000 OM 46 (-278)**Ölçüleri:** U: 2,9 cm; K: 0,2 cm; Kafa Ç: 1,1 cm.**Tanım:** Gövde bölümü başa göre oldukça ince bir çivi. Kösele benzeri yumuşak bir malzemeye çakmak için kullanılmış olmalı.**Benzerler:** Gjerstad 1935, Lev. CLII Nr. 26; Mansel 1938, Lev. XVIII Res. 26; Hachmann 1960, Lev. 11 Res. 10-12.**Tarihleme:** Erken Hellenistik D.

J7. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 2,6 cm; K: 0,26 cm; Kafa Ç: 0,7 cm.
Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.
Benzerler: Bkz. Kat No. J6
Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J8. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 1,8 cm; K: 0,3 cm; Kafa Ç: 0,8 cm.
Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.
Benzerler: ; Karageorghis 1974, Lev. CCXCIII Nr. 18. 183. 681. 771; Gaitzsch 2005, Lev. 36 N1-N6; Lev. 37 N11.
Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J9. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 2 cm; K: 0,34 cm; Kafa Ç: 1,5 cm.
Tanım: Kat. Nr 115 benzeri ancak gövde kısmı daha kısa. Ve daha çok raptiyeye benziyor.
Benzerler: Robinson 1941, Lev. XCIV Res. 1454-1457; Goldman 1956, 264 Res. 9-14; Colt 1962, Lev XXII Res. 43; Karageorghis 1974, Lev. CCLXXXIV Res. 142-143. 194. 736. 968. 1012; Chavane 1990, Lev. XI Nr. 350; Gaitzsch 2005, Lev. 36 N1-N6; Lev. 37 N11.
Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J10. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 1,05 cm; K: 0,1 cm; Kafa Ç: 0,65 cm.
Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.
Benzerler: Bkz. Kat. No. J9
Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J11. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 1 cm; K: 0,15 cm; Kafa Ç: 0,5 cm.
Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.
Benzerler: Bkz. Kat. No. J9
Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J12. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 4,2 cm; K: 0,26 cm; Kafa Ç: 1,1 cm.
Tanım: Düz başlı dörtgen kesitli gövde.
Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. XLV, Res. 1 Nr. 8-10. 24. 43-44; Karageorghis 1974, Lev. CCXCIV Nr. 310, 701. 704; Chavane 1990, Lev. XI Nr. 335; Gaitzsch 2005, Lev. 36 N1-N6.
Tarihleme: Erken Hellenistik D.

J13. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-250)
Ölçüleri: U: 8,5 cm; K: 0,7 cm; Kafa Ç: 1,5 cm.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Bieber 1915, Lev. LIX Res. 684; Gjerstad 1935, Lev. XLII Res. 2 Nr. 32; Lev. LXI Res 2 Nr. 5; Lev. LXVIII Res. 2 Nr. 29; Robinson 1941, Lev. XCII Res. 1399-1400; Gjerstad 1948, 149, Res. 27 Nr. 7; Crowfoot-Kenyon 1957, 445 Res. 101 Nr. 4; Karageorghis 1974, Lev. CCXCIII Nr. 207; Lev. CCXCIV Res. 868. 378. 84. 231. 771-772; Bass 1982, 253 Res. 11-19; Gaitzsch 2005, Lev. 37 N13.
Tarihleme: Erken Hellenistik D.?

J14. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00.16
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-250)
Ölçüleri: U: 10,1 cm; K: 0,8 cm; Kafa Ç: 1,6 cm.
Tanım: Bkz. Kat. No. J13
Benzerler: Bkz. Kat. No. J13
Tarihleme: Erken Hellenistik D.?

J15. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-250)
Ölçüleri: U: 8,7 cm; K: 0,75 cm; Kafa Ç:1,6 cm.
Tanım: Bkz. Kat. No. J13
Benzerler: Bkz. Kat. No. J13
Tarihleme: Erken Hellenistik D.?

J16. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00.17
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 48 (-250)
Ölçüleri: U: 9 cm; K: 1,05 cm; Kafa Ç: 1,45 cm.
Tanım: Bkz. Kat. No. J13
Benzerler: Bkz. Kat. No. J13
Tarihleme: Erken Hellenistik D.?

J17. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 9,3 cm; K: 0,37 cm; Kafa Ç: 1,3
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. XLV, Res. 1 Nr. 8-10. 24. 43-44; Lev. LXVIII Res. 2 Nr. 29; Gjerstad 1948, 149, Res. 27 Nr. 2; Crowfoot-Kenyon 1957, 445 Res. 101 Nr. 4; Gaitzsch 2005, Lev. 37 Nr. 10.
Tarihleme: Erken Hellenistik D.?

J18. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'96
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 1996 YE Yüzey.
Ölçüleri: U: 5,9 cm; K: 0,6 cm; Kafa Ç:1 cm.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Gjerstad 1935, Lev. XLV, Res. 1 Nr. 24; Lev. LXI Res 2 Nr 5; Gjerstad 1948, 149, Res. 27 Nr 6; Karageorghis 1974, Lev. CCXCIII Nr. 460.
Tarihleme: Hellenistik D.

J19. Çivi **Ç. No: XVII** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'96
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 1996 YE (Yüzey)
Ölçüleri: U: 6,5 cm; K: 0,45 cm; Kafa Ç: 1,3 cm.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Bkz. Kat. No. J13
Tarihleme: Erken Hellenistik D.?

J20. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 13cm.; Kafa Ç: 1,5.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J21. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 13,2 cm.; Kafa Ç: 1,3.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J22. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 14 cm.; Kafa Ç: 1,4.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J23. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 11,8 cm.; Kafa Ç: 1,5.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J24. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 13cm.; Kafa Ç: 1,5.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J25. Çivi **Ç. No:** **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 13cm.; Kafa Ç: 1,5.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J26. Çivi **Ç. No:** **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'93
Malzemesi: Demir
Buluntu yılı ve yeri: 1993 Tak Önü
Ölçüleri: U: 14cm.; Kafa Ç: 1,5.
Tanım: Dışbükey konik baş ve dörtgen kesitli saplama.
Benzerler: Waldbaum
Tarihleme: M.S. 2-3. yy.

J27. Raptiye **Ç. No:** **Levha: XX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 MB 617

Ölçüleri: Ç: 2,1 cm; Y:1,2 cm.

Tanım: Geniş başlıklı, şemsiye şekilli raptiye.

Benzerler: Hachmann 1960, Lev. 11 Res. 17-18; Curtius-Adler 1966, 191 Res.1210.

Tarihleme: ?

J28. Raptiye **Ç. No:** **Levha:**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'98

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 TN 10 (-105)

Ölçüleri: Ç: 1,9 cm; Y: 1,1 cm.

Tanım: Kat. Nr. 131 benzeri.

Benzerler: Bkz. Kat. Nr. 131.

Tarihleme: ?

J29. Raptiye **Ç. No:** **Levha: XX**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)

Ölçüleri: Ç: 0,8 cm; Y: 0,5 cm.

Tanım: Yabancı mantar şekilli, küçük başlıklı. Çivi gövdesi eksik.

Benzerler: Branigan 1974, Lev. 21 Res. 2512-2515.

Tarihleme: Hellenistik D.

J30. Raptiye **Ç. No:** **Levha:**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'00

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)

Ölçüleri: Ç: 0,8 cm; Y: 0,5 cm.

Tanım: Bkz. Kat. No. J29

Benzerler: Bkz. Kat. No. J29

Tarihleme: Hellenistik D.

J31. Raptiye Ç. No: **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: Ç: 0,8 cm; Y: 0,5 cm.
Tanım: Bkz. Kat. No. J29
Benzerler: Bkz. Kat. No. J29
Tarihleme: Hellenistik D.

J32. Raptiye Ç. No: **Levha:**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No : Ptr'00
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: Ç: 0,8 cm; Y: 0,5 cm.
Tanım: Bkz. Kat. No. J29
Benzerler: Bkz. Kat. No. J29
Tarihleme: Hellenistik D.

J33. Raptiye Ç. No: **Levha: XX**
Müze Env. No: KED
Kazı Env. No :
Çizim No:
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2000 OM 46 (-278)
Ölçüleri: U: 1 cm; K: 0,15 cm; Kafa Ç: 0,8 cm.
Tanım: Kat. Nr. 133 benzeri. Başı yıpranmış fakat çivisi mevcut.
Benzerler: Bkz. Kat. Nr. 133.
Tarihleme: Er. Hell. D.

K1. Mask Ç. No: **XVIII** **Levha: XXI**
Müze Env. No: AM 2001-139
Kazı Env. No : Ptr'01.
Malzemesi: Bronz
Buluntu yılı ve yeri: 2001 AC Stoa II -165 cm.
Ölçüleri: Y: 8,4 cm; G: 6,2 cm.
Tanım: Arka kısmı bir kürek şeklinde yapılmış olan eserin ön yüzü yuvarlak göz delikleri bulunan bir mask şeklindedir. Saçlar kaba yivler halinde işlenmiş ve alnın iki yanından boyuna uzatılmıştır. Başında başlık bulunmaktadır. Göz yuvalarında yarı değerli taş kullanılmış olduğu düşünülebilir.
Benzerler:
Tarihleme: Roma D.

K2. Çerçeve **Ç. No: XVIII** **Levha: XXI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No: Ptr'09. 561

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 2009 AC Batı Portiko 9. Mekan

Ölçüleri: İÇ: 2,0 cm; DÇ: 3,2 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: İç kısımdaki delik çevresinde dışa doğru açılan dairesel çizgiler ve noktacıklar mevcut. Olasılıkla bir ayna çerçevesi.

Benzerler: Waldbaum 1983, Lev. 42, 655; Tudor 1948, 250, Res.8, Nowotny 1910, 108, Res.34,43.

Tarihleme: Erken Doğu Roma

K3. Çerçeve **Ç. No: XVIII** **Levha: XXI**

Müze Env. No: KED

Malzemesi: Kurşun

Buluntu yılı ve yeri: 1995 HH (Güneydoğu mozaik üstü)

Ölçüleri: İÇ: 2,7 cm; DÇ: 4,3 cm; K: 0,2 cm.

Tanım: İç kısımdaki delik çevresinde dışa doğru açılan dairesel çizgiler ve noktacıklar mevcut. Olasılıkla bir ayna çerçevesi.

Benzerler: Waldbaum 1983, Lev. 42, 655; Tudor 1948, 250, Res.8, Nowotny 1910, 108, Res.34,43.

Tarihleme: Erken Doğu Roma

K4. Olta **Ç. No:** **Levha: XXI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'98

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 TN 8c (-45/-55)

Ölçüleri: Y: 2,1 cm; G:1,8 cm.

Tanım: Kat. Nr. 60 benzeri ancak iğne ucu sağlam kalabilmiş.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXIX Nr. 551; Robinson 1941, Lev. CXVII Res. 1788-1802; Lev. CXVIII Res. 1829-1847; Lev. CXIX Res. 1865-1871;

Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr 18; Davidson 1952, Lev. 88 Res. 1447-1448; Branigan 1974, Lev. 15, Res. 1173. 1178; Comstock-Vermeule 1971, 418 Res. 603; Chavane 1975, Lev. 31 Res. 333; Raubitschek 1998, Lev. 71, 453.

Tarihleme: Klasik D.?

K5. Olta **Ç. No:** **Levha: XXI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'98

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 TN 8b (-55/-70)

Ölçüleri: Y: 2 cm; G: 1,3 cm.

Tanım: İğne ucu ve misina bağlama çıkıntısı eksik ama formu anlaşılabilen açık ağızlı olta.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXIX Nr. 551; Robinson 1941, Lev. CXVII Res.

1788-1802; Gjerstad 1948, 145, Res. 25 Nr 18; Davidson 1952, Lev. 88 Res.

1447-1448; Branigan 1974, Lev. 15, Res. 1173. 1178; Comstock-Vermeule 1971, 418 Res. 603;

Raubitschek 1998, Lev. 71 Res. 453; Dusenbery 1998, 1046 Res. XS-494.

Tarihleme: Klasik D./Helenistik D.

K6. Olta **Ç. No: XVIII** **Levha: XXI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'09. 631

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2009 AC Batı Portiko 8. Mekan -68

Ölçüleri: Y: 2,2 cm; G: 1,5 cm.

Tanım: İyi korunmuş. Asma deliği ve çengelden oluşur.

Benzerler: Bischof 1992, Lev 8, 39,40; Goldman 1956, 266,112.

Tarihleme: Roma D.

K6a. Olta **Ç. No: XVIII** **Levha: XXI**

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'07

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 207 AC Batı Portiko 4A Açması

Ölçüleri: Y: 3,4 cm; G: 2,3 cm.

Tanım: İyi korunmuş. Asma deliği ve çengelden oluşur.

Benzerler: Bischof 1992, Lev 8, 39,40; Goldman 1956, 266,112.

Tarihleme: Roma D.

K7. Çatal Sonda **Ç. No: XVIII** **Levha: XXI**

Müze Env. No: AM 2001-137

Kazı Env. No : Ptr'01

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 2001 AC Stoa II Açması Duvarın Batı Kısmı -150 cm.

Ölçüleri: U: 27,2 cm; K: 0,35 cm.

Tanım: İnce uzun bir çubuğun her iki ucu kısıkaç şeklinde sonlanmaktadır.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. LXIX Nr. 550; Vessberg-Westholm 1956, 133 Res. 33 Nr.

15; Comstock-Vermeule 1971, 434 Res. 635; Uzel 2000, Lev. XX, 29; Lev. XCV, 69;

Gürler 2004, 71, 52.

Tarihleme: Roma D.

K8. Çatal Sonda Ç. No: Levha: XXI

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No : Ptr'98.45

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 TN 5 (-205/-221)

Ölçüleri: U: 13,4 cm; K: 0,04 cm.

Tanım: Bir ucu balık ağı örmekte kullanılan tığ-mekikler gibi, ancak açıkken eğilmiş ve birleşmiş, gövde kırık.

Benzerler: Bkz. Kat. No. M6

Tarihleme: Roma D.

K9. Adak Cymbala Ç. No: XIX Levha: XXI

Müze Env. No: AM 85.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97 - 30

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 16

Ölçüleri: Ç: 5,3 cm; Y: 1,5 cm.

Tanım: Daire şeklinde, ortada meme şeklinde tutamağı olan kapağın kenarında, eş aralıklarla dört delik mevcuttur.

Benzerler: Perdrizet 1908, 122 Res. 450, 451, 453.

Tarihleme: Roma D.

K10. Çingırak Ç. No: Levha: XXI

Müze Env. No: KED

Kazı Env. No: Ptr'98.13

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1998 TN 7 (-172)

Ölçüleri: Y: 2,2 cm. Ç: 1,2 cm.

Tanım: Çan formulu. Zincir geçirilen asma deliği üstte kırık. İç bölümde zil dilinin tutturulduğu çıkıntı bulunmakta.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. XCII Nr. 816; Robinson 1941, Lev. CLXVII Res. 2614; Dusenbery 1998, 1047 Res. XS-496; Gaitzsch 2005, Lev. 15 GL9

Tarihleme: Hellenistik D. ?

K11. Çingırak Ç. No: Levha: XXI

Müze Env. No: AM 97.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97.97

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 14

Ölçüleri: Y: 4,7 cm. Ç: 3,1 cm.

Tanım: Konik gövdeli üstte zincir geçirme deliği bulunur.

Benzerler: Deonna 1938, Lev. XCII Nr. 816; Robinson 1941, Lev. CLXVII Res. 2614; Dusenbery 1998, 1047 Res. XS-496; Gaitzsch 2005, Lev. 15 GL9.

Tarihleme: Roma D. ?

K12. Amulet **Ç. No:** **Levha: XXII**

Müze Env. No: AM 91.28.97

Kazı Env. No: Ptr'97.155

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 OM 43

Ölçüleri: U: 11 cm; G: 4 cm.

Tanım: Bir ucu yuvarlak, diğer ucu ok mahmuzu şeklinde iki kavisli, ince levha şeklindedir. Üzerinde iki satır halinde büyük harflerle HİPPIAS DAKLATEU yazmaktadır.

Benzerler: Potter 1887, 206 Fig. 21; Boehringer 1969, Lev. 29 Nr 99.

Tarihleme: M.Ö. 1.yy.

K13. Haç **Ç. No: XVIII** **Levha: XXII**

Müze Env. No: AM 2.46.94

Kazı Env. No : Ptr'94

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1994 Suriçi Kilisesi Güney cephedeki Mezar - 225.

Ölçüleri: Yük.2 cm; Gen: 2 cm

Tanım: Dört kolu sarmal şekilli helisel kabartularla bezeli, Kolların birleştiği noktada 4 adet küçük, kol uçlarında üçer adet damla şeklinde kabartı mevcut.

Benzerler: Ross 1965, Lev., LI, 95.

Tarihleme: M.S. 12-13. yy.

K14. Röliker **Ç. No:** **Levha: XXII**

Müze Env. No: AM 107.28.97

Kazı Env. No : Ptr'97.182

Çizim No:

Malzemesi: Bronz

Buluntu yılı ve yeri: 1997 Bizans Suru İçi Küçük Kilise.

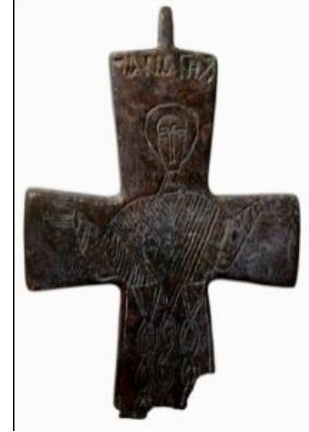
Ölçüleri: Y: 5 cm; G: 3,4 cm; D: 0,6 cm.

Tanım: Dikdörtgen kollu haçın üst bölümde iki adet halka olduğu anlaşılıyor ancak halkalar kırık. Üst bölümde geniş bir halkanın yüzük şeklinde sarılmış olduğu görülmekte.

Benzerler: Davidson 1952, Lev. 110, Res. 2058-2067 Pitarakis 2006, 115 Res. 76; Köroğlu 2008, Lev3, 5-8.

Tarihleme: M.S. 10-12. yy.

K15. Röliker **Ç. No: XVIII** **Levha: XXII****Müze Env. No:** AM 144.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97.185**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 Bizans Suru İçi Küçük Kilise**Ölçüleri:** Y: 6,8 cm; G: 4,5 cm; D: 0,4 cm.**Tanım:** Dikdörtgen kollar uçlara doğru genişlemektedir. Üstte askı deliği mevcuttur. Ön yüzeyde bir aziz tasviri vardır ve başının üzerinde tek satırda □□□□□□ yazmaktadır.**Benzerler:** Davidson 1952, Lev. 110, Res. 2058-2067; Waldbaum 1983, Lev. 52, 901; Pitarakis 2006, 88 Res. 61, 356 Nr. 534-536; Köroğlu 2008, Lev3, 5-8.**Tarihleme:** M.S. 10-12. yy.**K16. Askı Zinciri** **Ç. No: XIX** **Levha: XXII****Müze Env. No:** AM 112.28.97**Kazı Env. No :** Ptr'97. 172**Malzemesi:** Bronz**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 43, M25**Ölçüleri:** Y: 16 cm; G: 2,5 cm.**Tanım:** Büyük bir halkanın taşıdığı üçgen şekilli gövdeye açılmış üç deliğe asılmış, birbirine halkacıklarla bağlı düz levhalardan oluşan üç adet zincirden ibaret askı. Buhurdan veya kistaya ait olmalı.**Benzerler:** Deonna 1938, 141 Res. 165; Colt 1962, Lev XXII Res. 16.**Tarihleme:** M.Ö. 1.yy.**K17. Dokuma Ağırığı** **Ç. No: XIX** **Levha: XXII****Müze Env. No:** AM 9.29.89**Kazı Env. No :** Ptr'89**Malzemesi:** Kurşun**Buluntu yılı ve yeri:** 1989 Yüzey**Ölçüleri:** Y. 5,7 cm.**Tanım:** Dokuma tezgahı ağırığı.**Benzerler:** Deonna 1938, Lev. LVI, 444; Robinson 1941, Lev. CLIII, 2481-2482; Lev. CLIV, 2490-2491; Zeyrek 2005, 65 Res. 20**Tarihleme:** Helenistik D.?

K18. Pranga Halkası**Ç. No:****Levha: XXII****Müze Env. No:****Kazı Env. No :** Ptr'97.60**Malzemesi:** Demir**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 21**Ölçüleri:** Ç:9 cm; K: 2 cm.

Tanım: Bir ucu daha kalın bir demirin bükülmesiyle yapılmış halka şeklindeki pranga parçası, 21 numaralı mezardaki iskeletin ayak bileğinde bulunmuştur. Oldukça yoğun korozyona uğramıştır. Doğum pozisyonunda bulunmuş olan iskeletin önünde bir de bebek iskeleti bulunmuştur.

Benzerler:**Tarihleme:?****K19. Pranga Halkası****Ç. No:****Levha: XXII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :** Ptr'97.61**Malzemesi:** Demir**Buluntu yılı ve yeri:** 1997 OM 21**Ölçüleri:** Ç: 10 cm; K: 1 cm.

Tanım: M 21'deki iskeletin diğer ayak bileğinde bulunan halka.

Benzerler:**Tarihleme:?****K20. Küp Onarım Kurşunu****Ç. No: XIX****Levha: XXII****Müze Env. No:** KED**Kazı Env. No :****Malzemesi:** Kurşun**Buluntu yılı ve yeri:** 1995 Yüzey**Ölçüleri:** U: 15 cm; Y: 3,4 cm; K: 1 cm.

Tanım: Bir kenet içine aktılarak kullanıldıktan sonra, kenedin kalıbını almış, yuvadan çıkma kurşun. Olasılıkla küp tamirinde kullanılmış.

Benzerler: Robinson 1941, Lev. XCVIII Res. 1567-1572, Lev. XCIX Res. 1573-1582; Ploug 1969, 53 Res. 20 Nr. 10; Waldbaum 1983, Lev. 20, 292; Sackett 1992, Lev. 304 Res. 13; Zeyrek 2005, 62 Res. 11-12.

Tarihleme: ?

K20. Anahtar?

Ç. No: XIX

Levha: XXII

Kazı Env. No:

Müze Env. No:

Adı: Kilit?

Malzemesi: Bronz

Buluntu Yılı: 2003

Buluntu Yeri: Ana Cadde (G143-135)

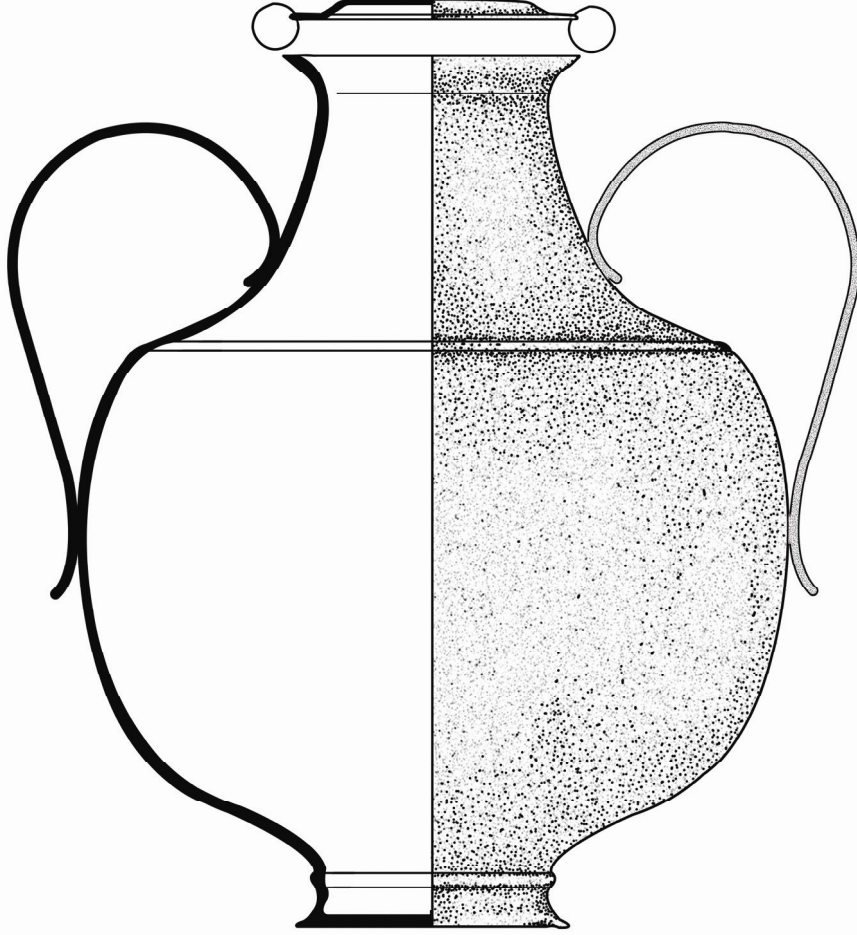
Ölçüleri: G; 6,9 cm. Y; 9,3 cm.

Tanım: Halka şeklinde çıkıntının üzerinde stilize bir kuş figürü bulunuyor. Ortadaki enli gövde kısmından biri daha kısa olan dikdörtgen kesitli iki çubuk çıkmakta, uzun çubuk ortasında küçük bir pim mevcut.

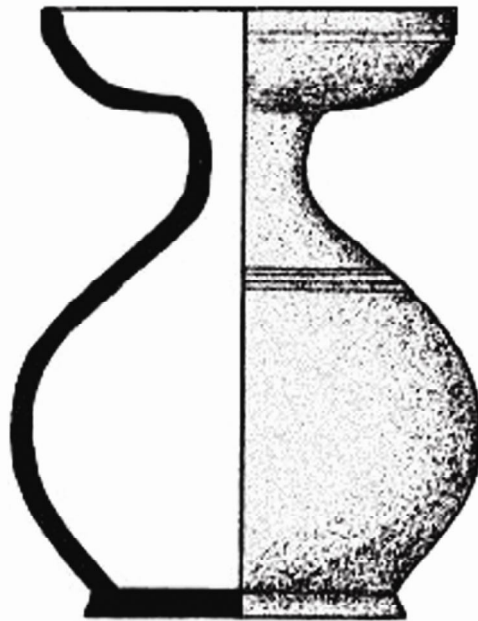
Benzerler: Robinson 1952

Tarihleme: M.S. 12-13.yy.

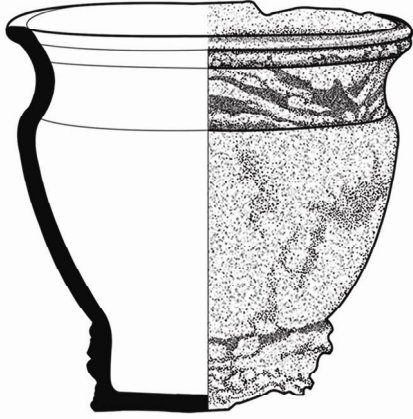

A1 (1/2)

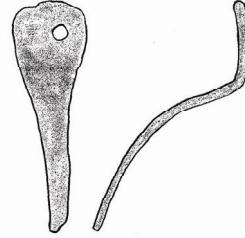

A3 (1/2)

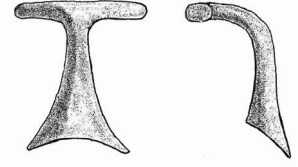
Çizim IV

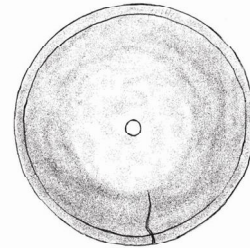
A12 (1/1)

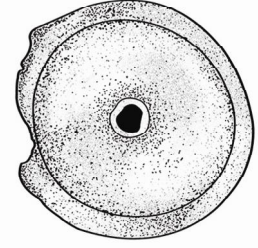
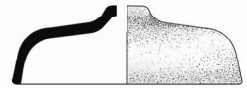
A14 (1/2)

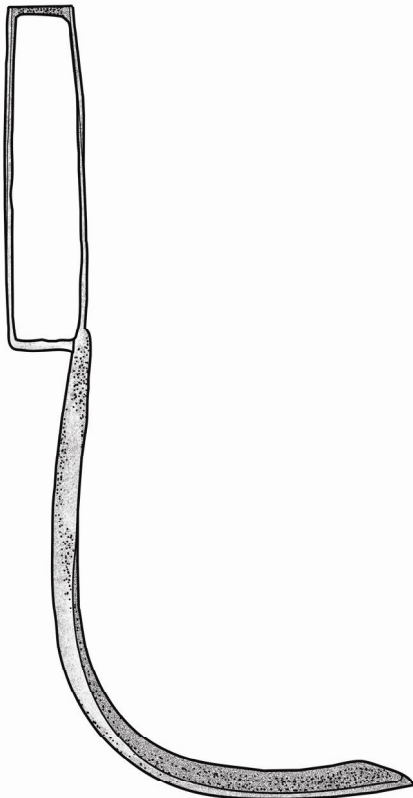
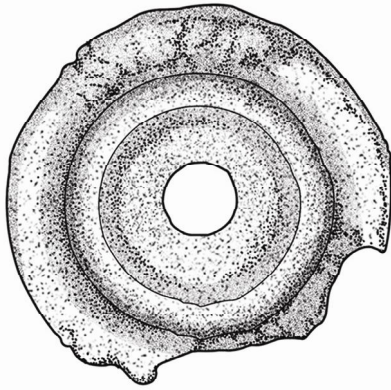
A15 (1/2)

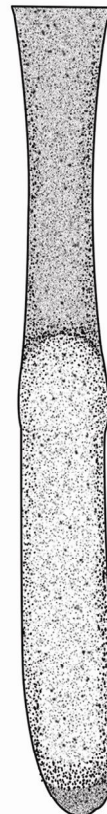
A16 (1/2)

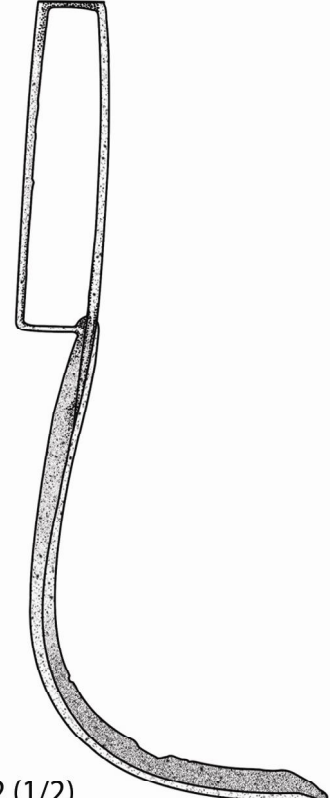
A17 (1/1)

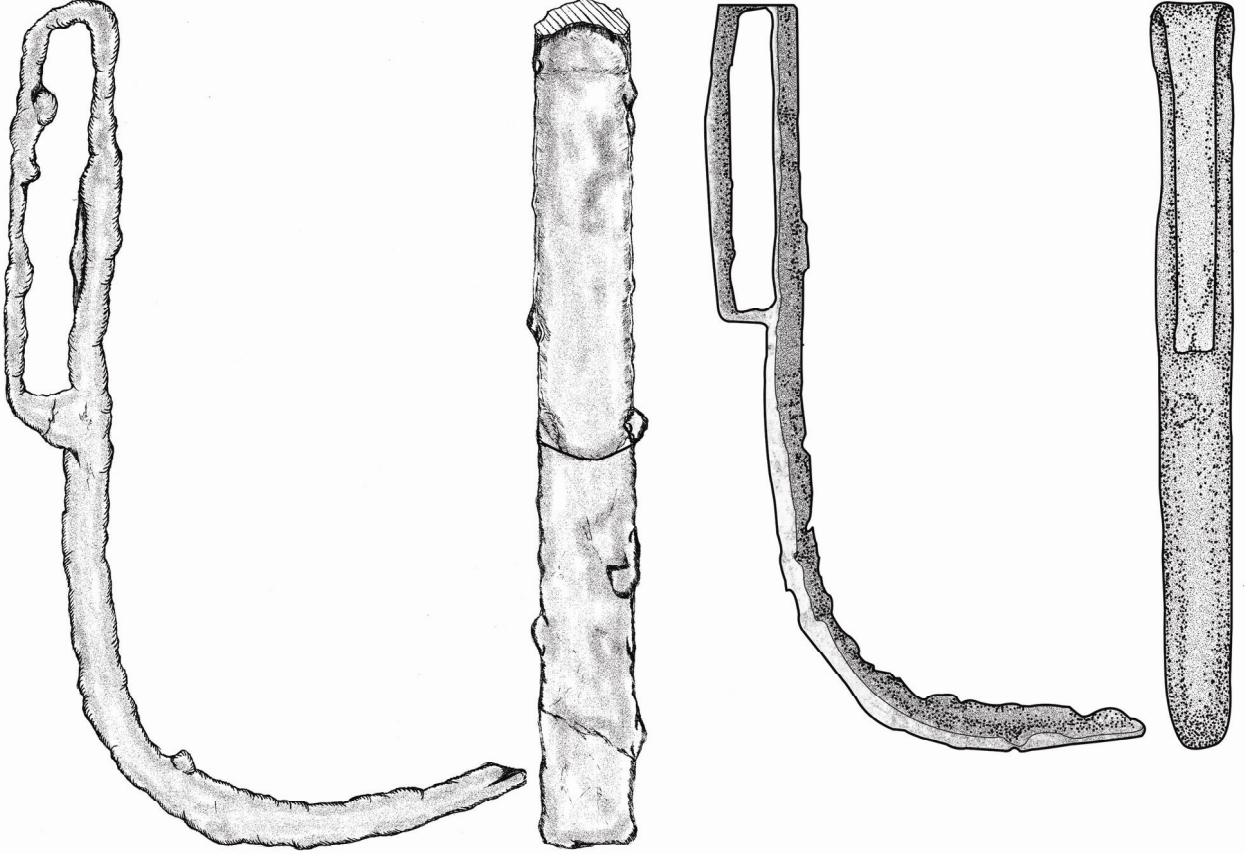
B1 (1/2)

B2 (1/2)

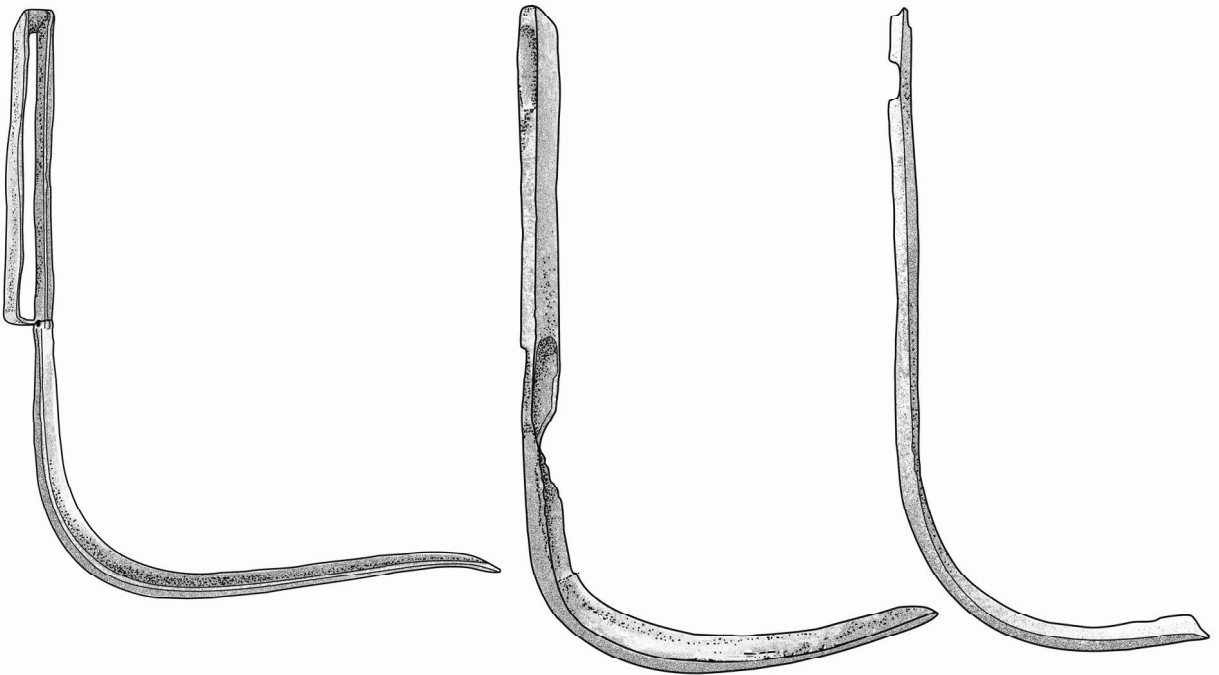

Çizim V

B3 (1/2)

B4 (1/2)

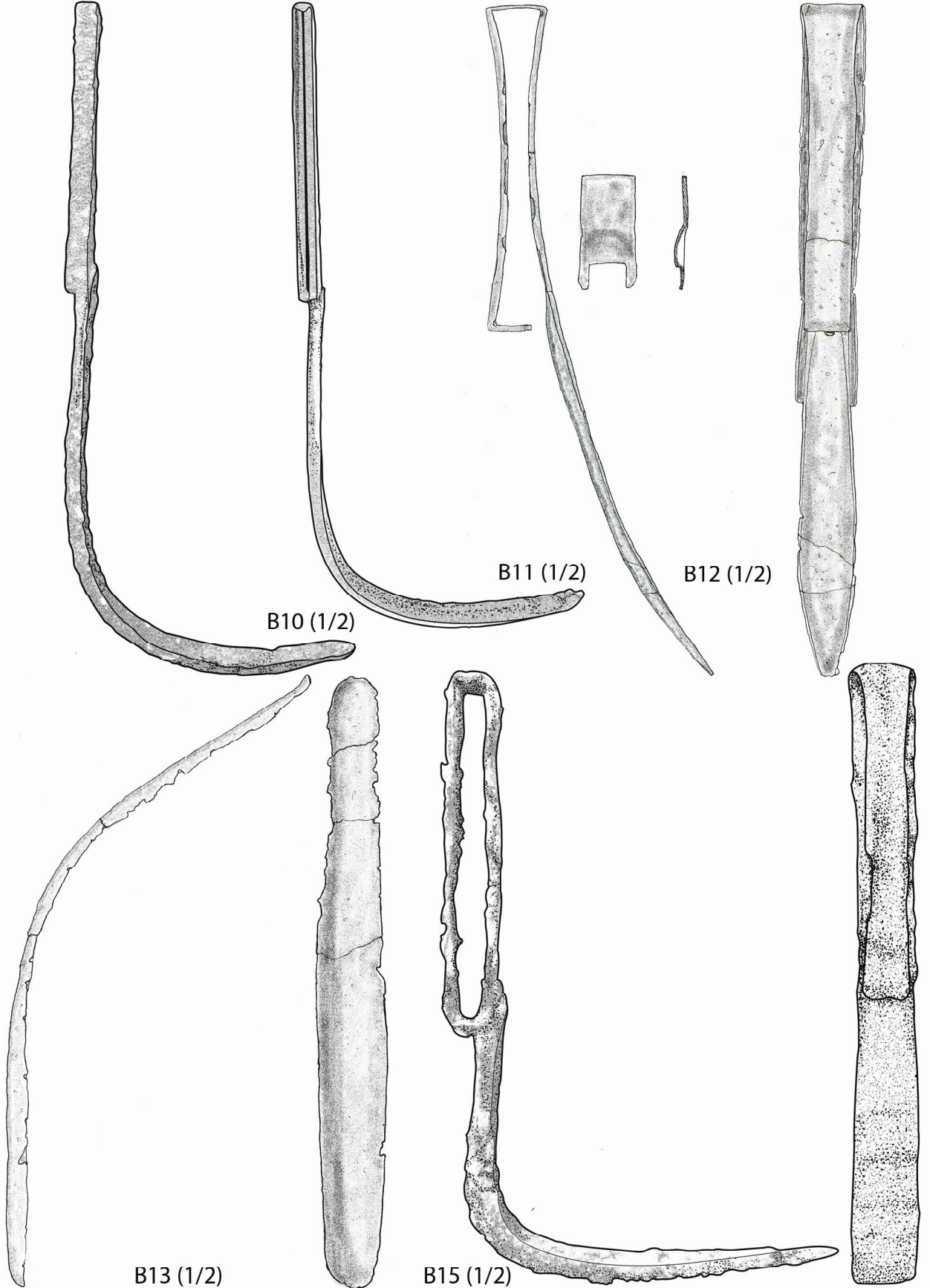

B6 (1/2)

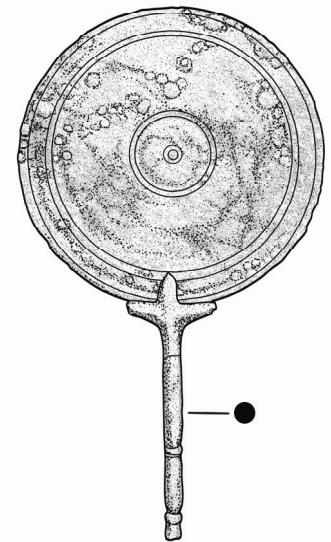
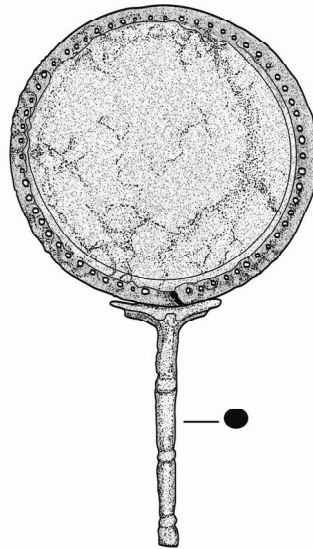
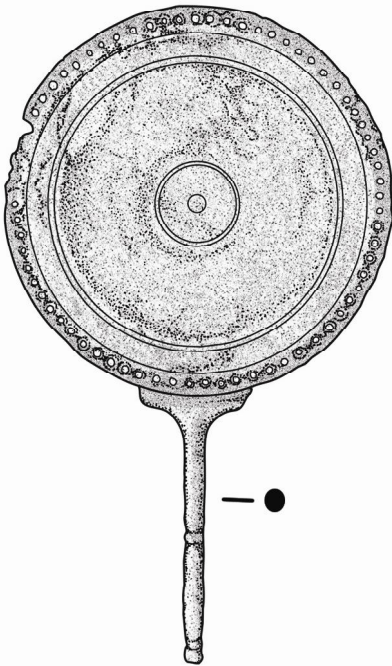
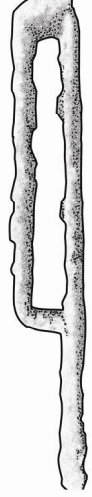
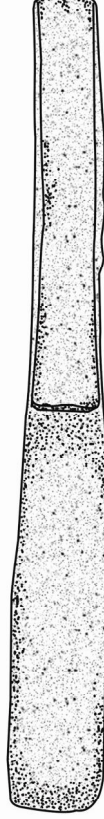
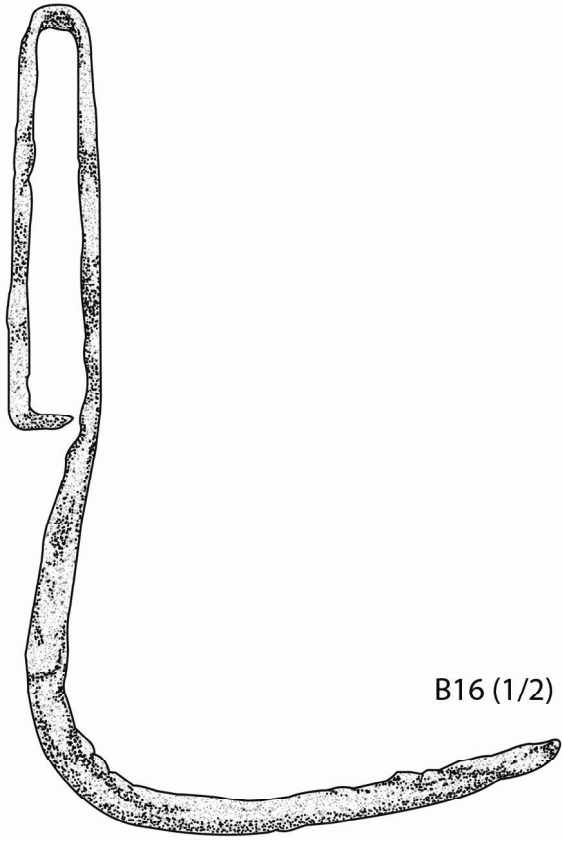
B7 (1/2)

B8 (1/2)

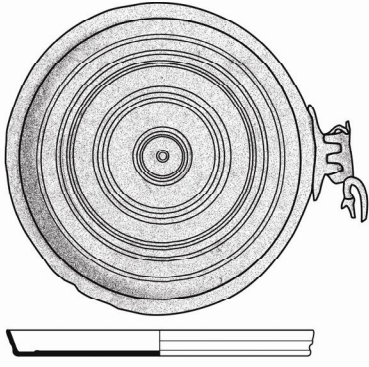
Çizim VI

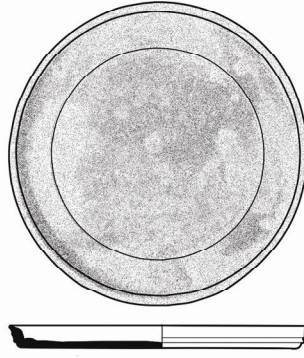
Çizim VI : Strigilisler: L Formlu Tutamak kulplu Strigilisler (B10, B11); Diğerleri (B12, B13);
Demir Strigilisler (B14).

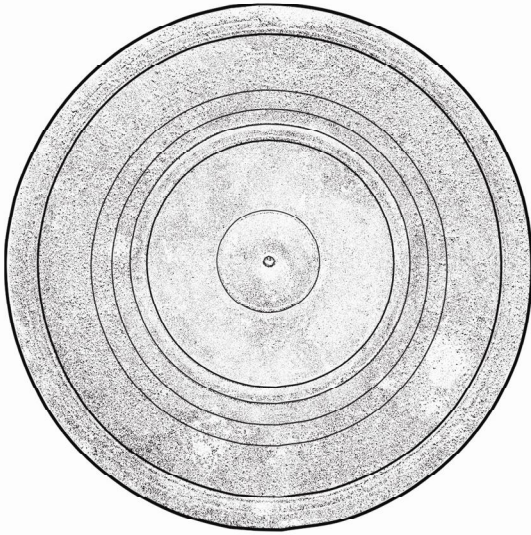
Çizim VIII

B22 (1/2)

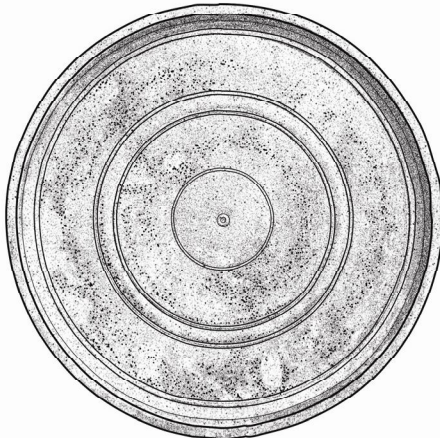
B23 (1/2)

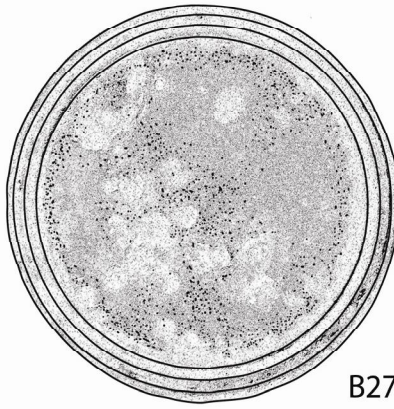
B24 (1/2)

B25 (1/2)

B26 (1/2)

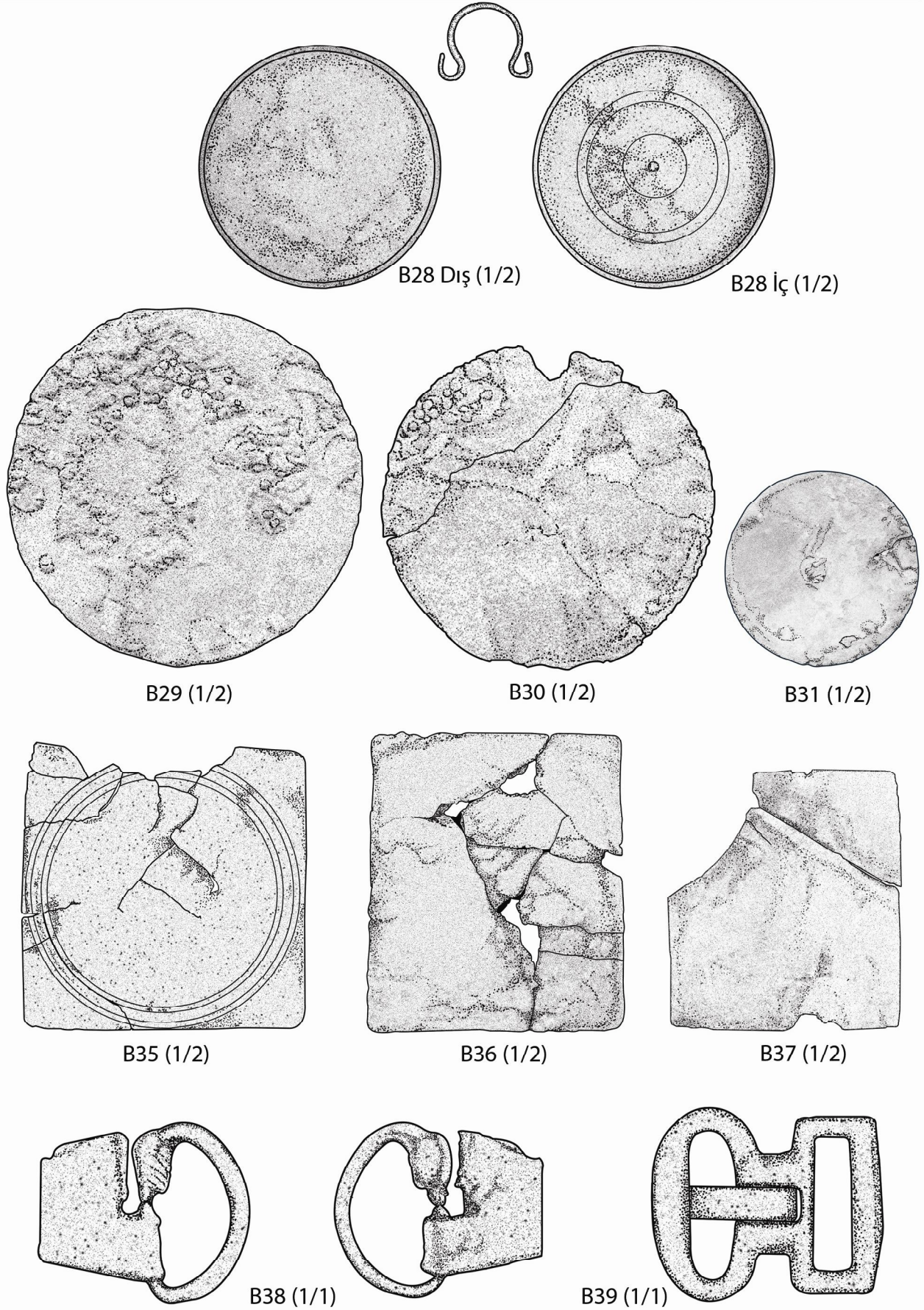

B27 (1/2)

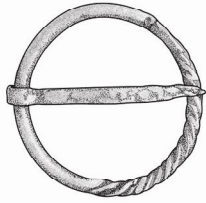
Çizim VIII : Aynalar. Tip2: Kapaklı Aynalar (B22); Tip3: İçbükey, eş merkezli dairesel yivlerle bezeli aynalar(B23 - B26).

Çizim IX

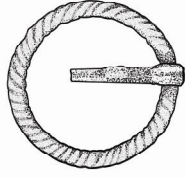

Çizim IX : Aynalar: Tip3: İçbükey, Eş Merkezli Dairelerle Bezeli Aynalar (B28); Tip4. Dairesel - Bezemesiz Aynalar (B29,B31); Tip5. Dörtgen Aynalar (B35-B37); Kemer Tokaları (B38, B39)

Çizim X

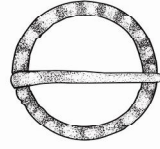
B40 (1/1)

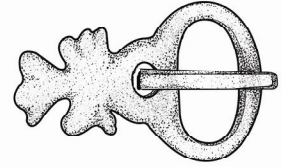
B41 (1/1)

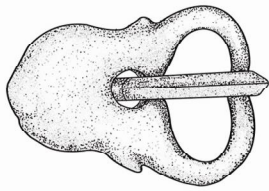
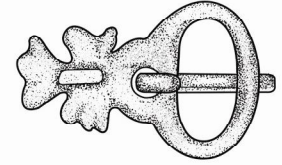
B42 (1/1)

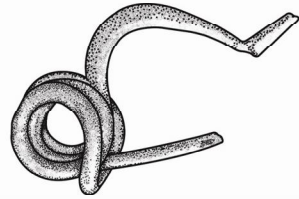
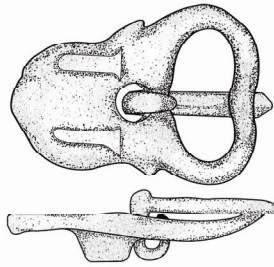
B43 (1/1)

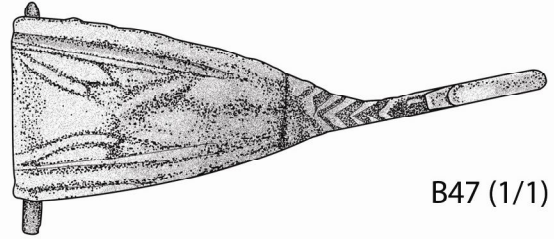
B45 (1/1)

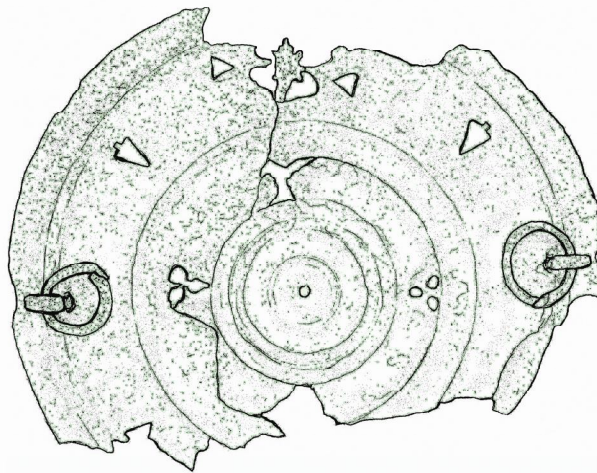
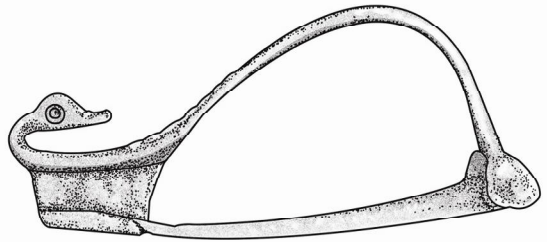
B44 (1/1)

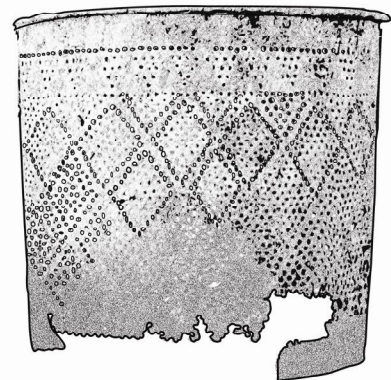
B46 (1/1)

B47 (1/1)

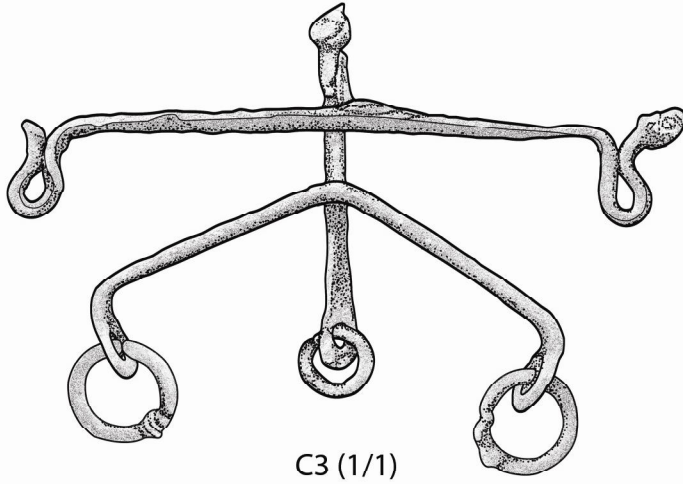
C2 (1/2)

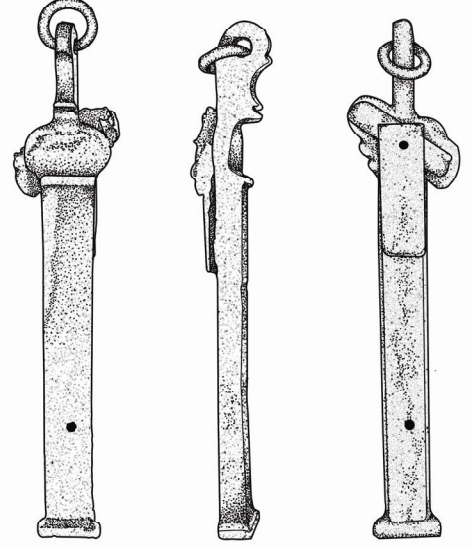
C1 (1/3)

Çizim X: Kemer Tokaları. (B40-B45); Fibulalar (B46, B47); Aydınlatma Araç Gerçeleri: Lanterna Tepeliği (C2); Lanterna Gövdesi (C1).

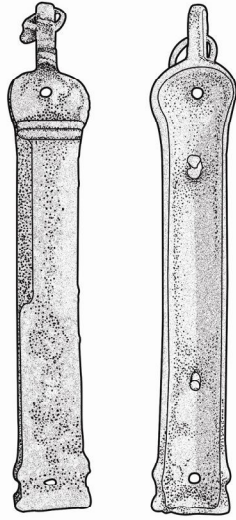
Çizim XI

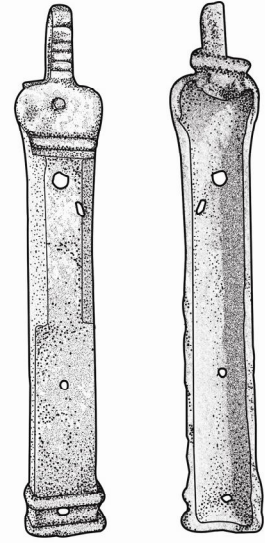
C3 (1/1)

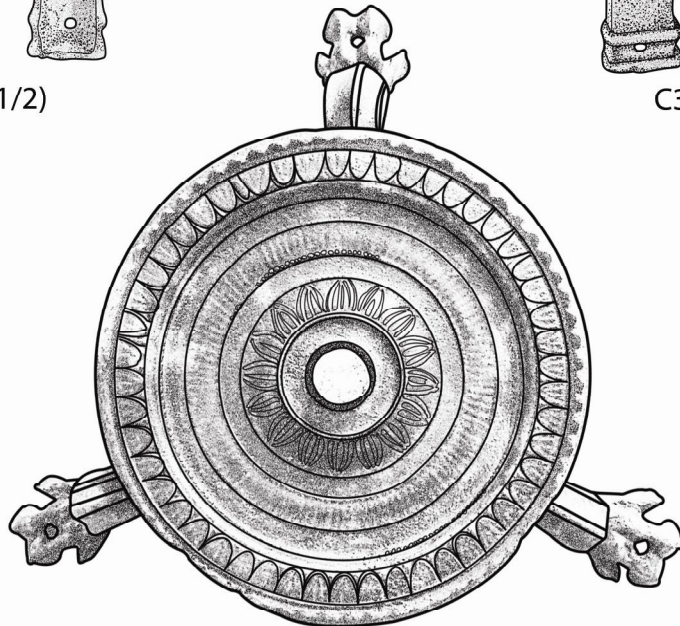
C4 (1/2)

C3a (1/2)

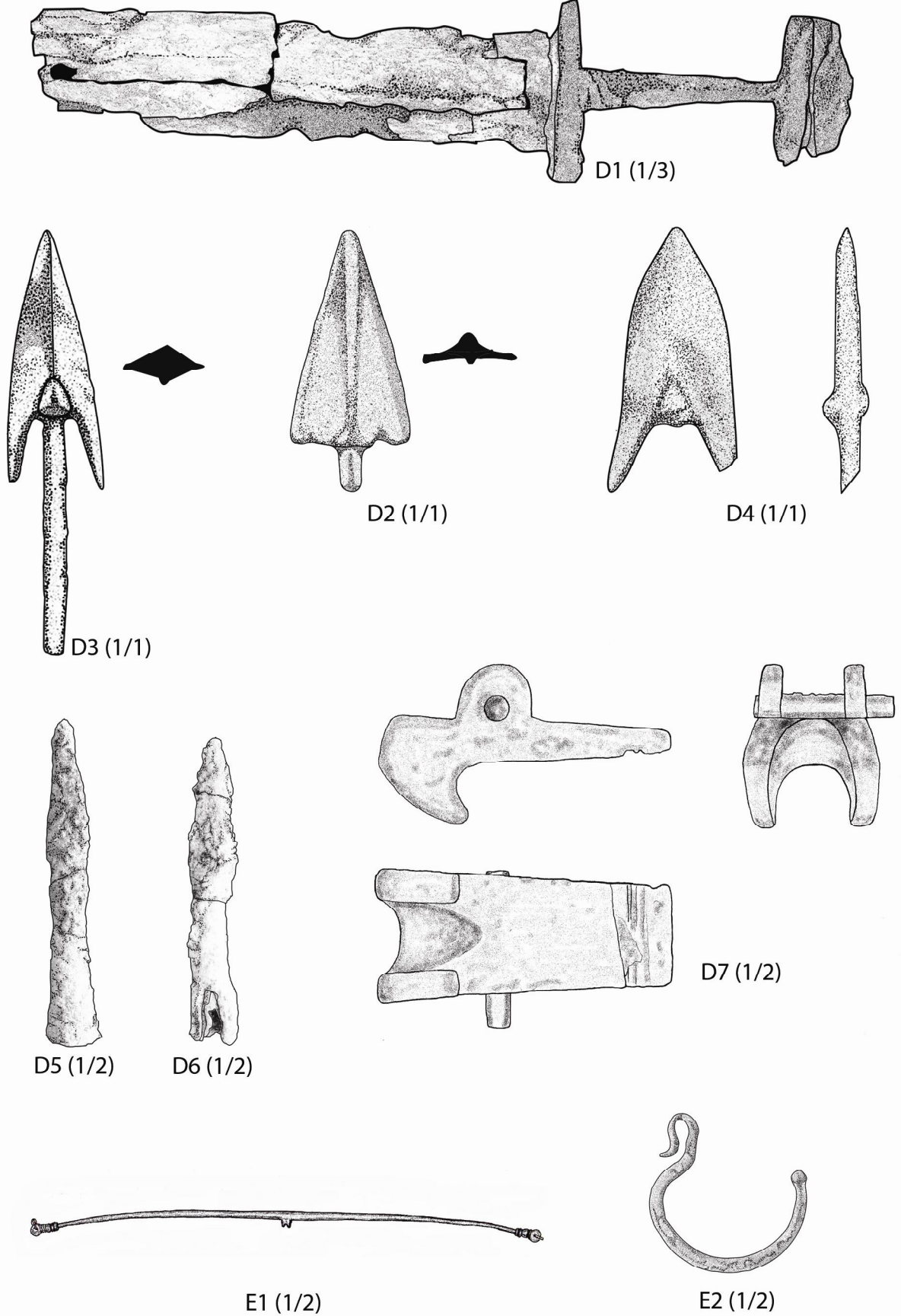

C3b (1/2)

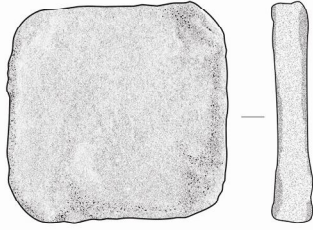
C5 (1/2)

Çizim XII

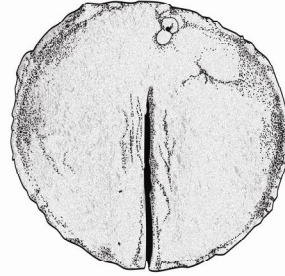

Çizim XII: Savaş Araç-Gereçleri: Kılıç (D1); Ok Uçları (D2-D6); Balista Tetik Aksamı (Skendylon) (D7); Tartı Arac Gereçleri: (E1-E2).

Çizim XIII

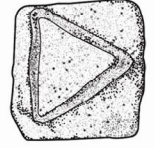
E3 (1/3)

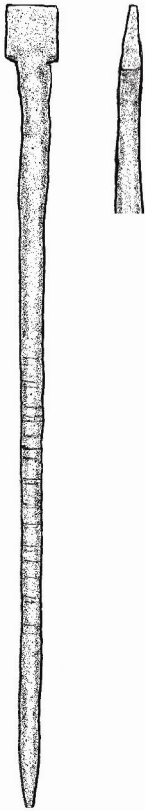
E4 (1/3)

E5 (1/1)

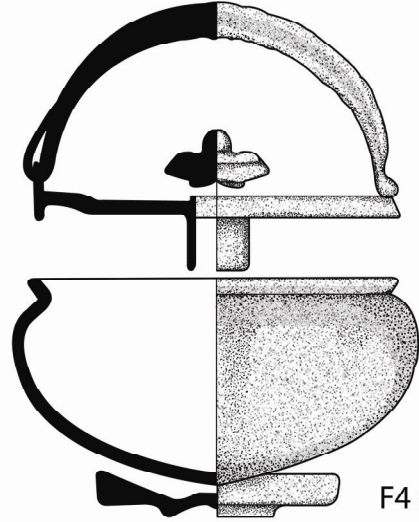
E7 (1/1)

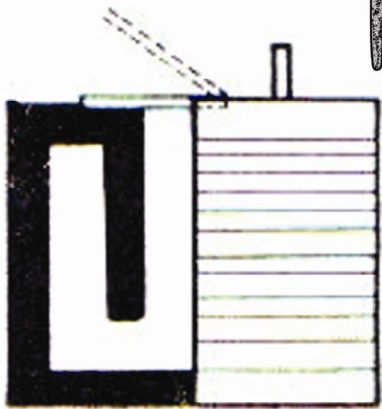
F2 (1/1)

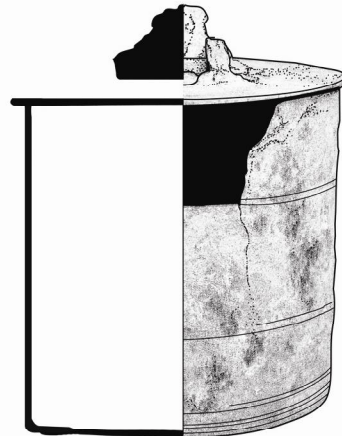
F3 (1/1)

F4 (1/1)

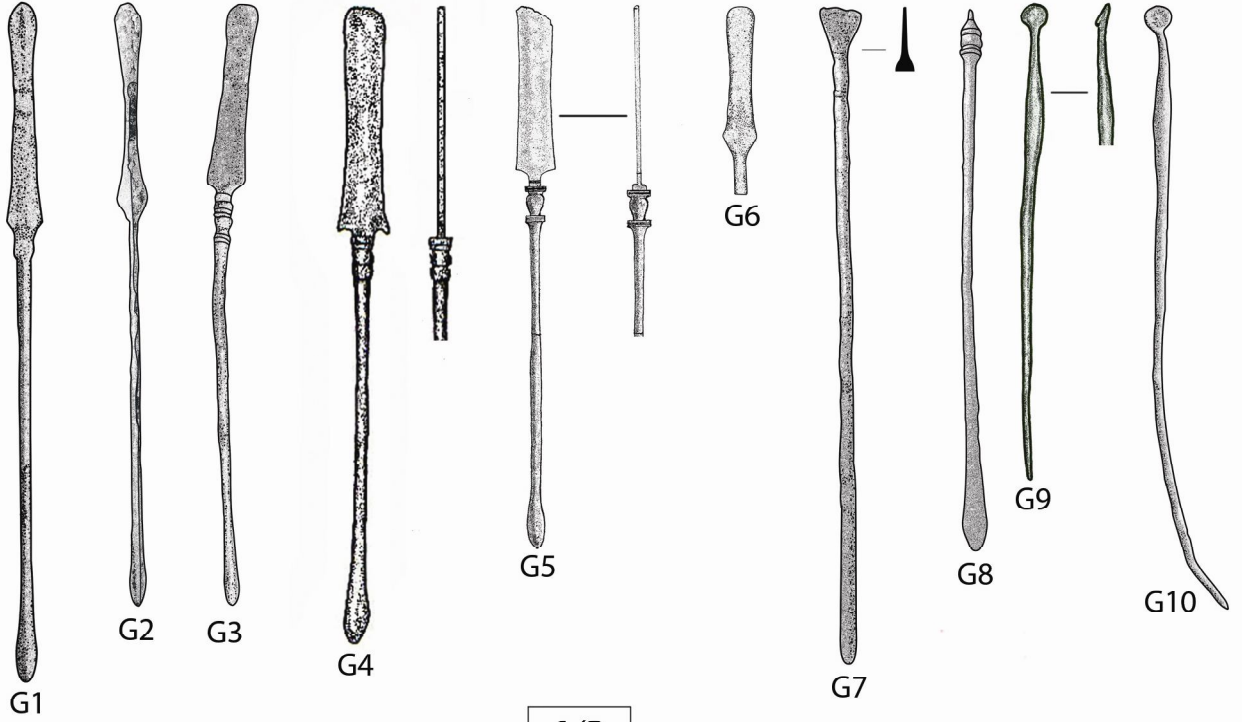

F6 (1/1)

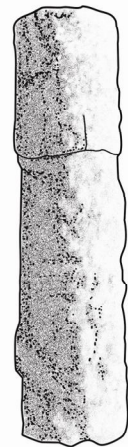
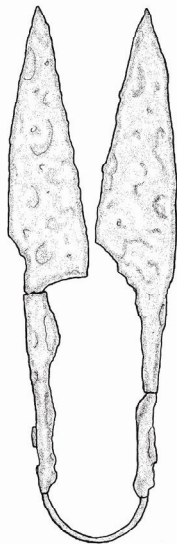
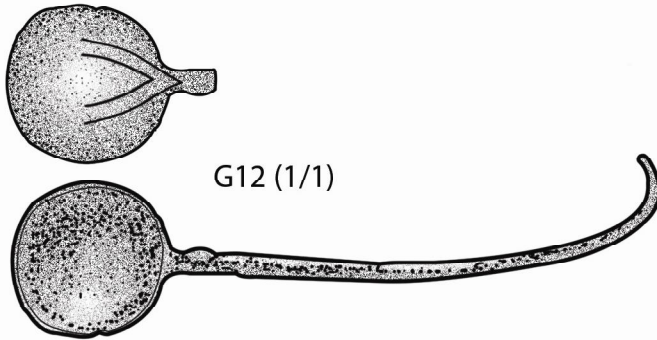

F5 (1/2)

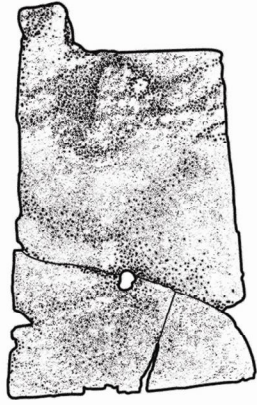
Çizim XIV

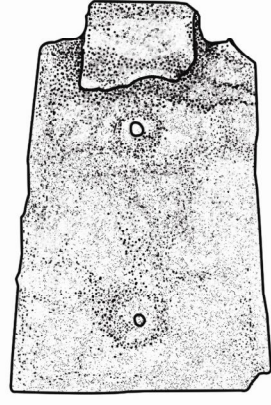
1/2

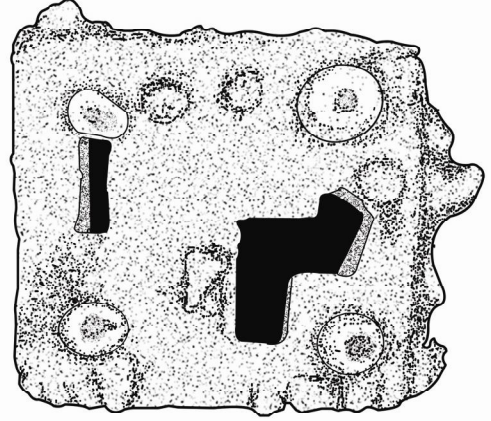
Çizim IV : Tıp Ve Kozmetik Aletleri: Soatular (G1-G8); Kulak Sonda (G9, G10); Kaşık (G12); Makaslar (G13, G14); İlac Tüpleri (G15, G16).

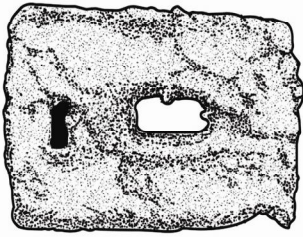
İ35 (1/1)

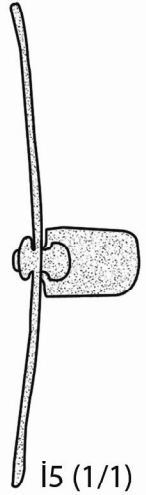
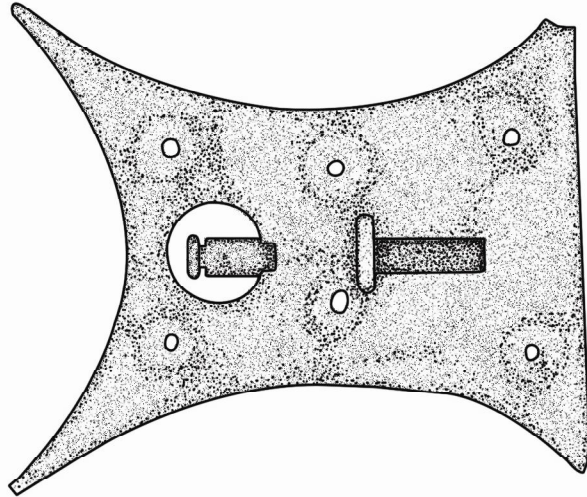
İ36 (1/1)

İ2 (1/1)

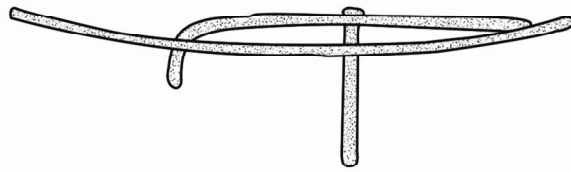
İ3 (1/1)

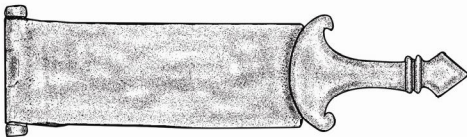
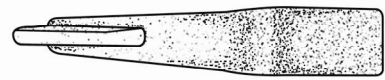
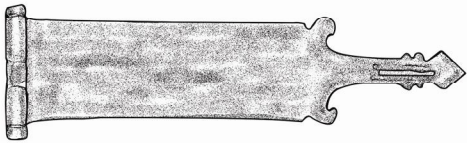
İ5 (1/1)

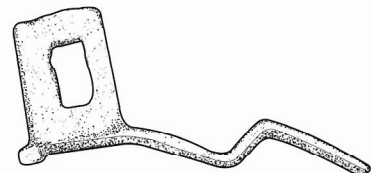
İ10 (1/2)

İ8 (1/1)

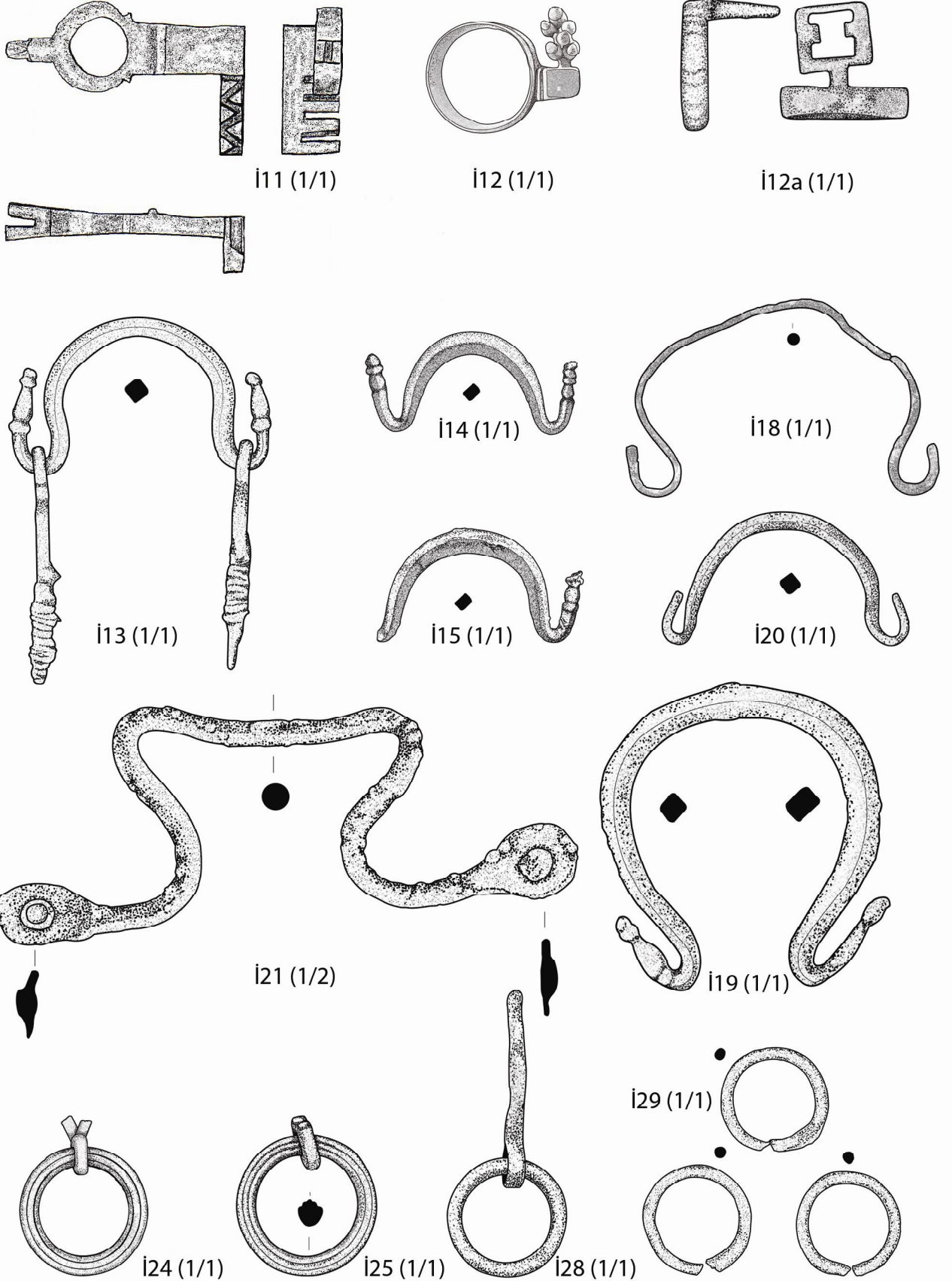

İ6 (1/2)

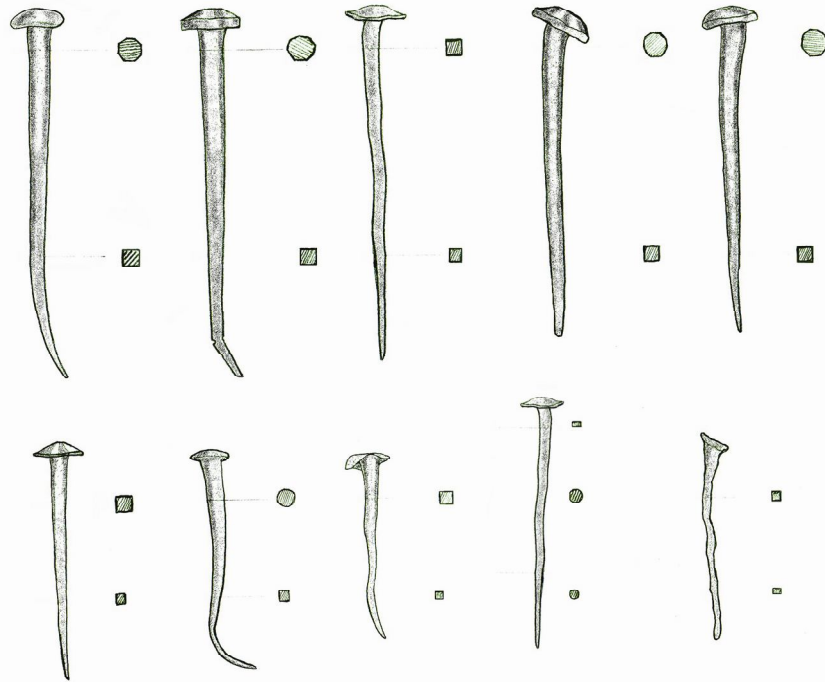
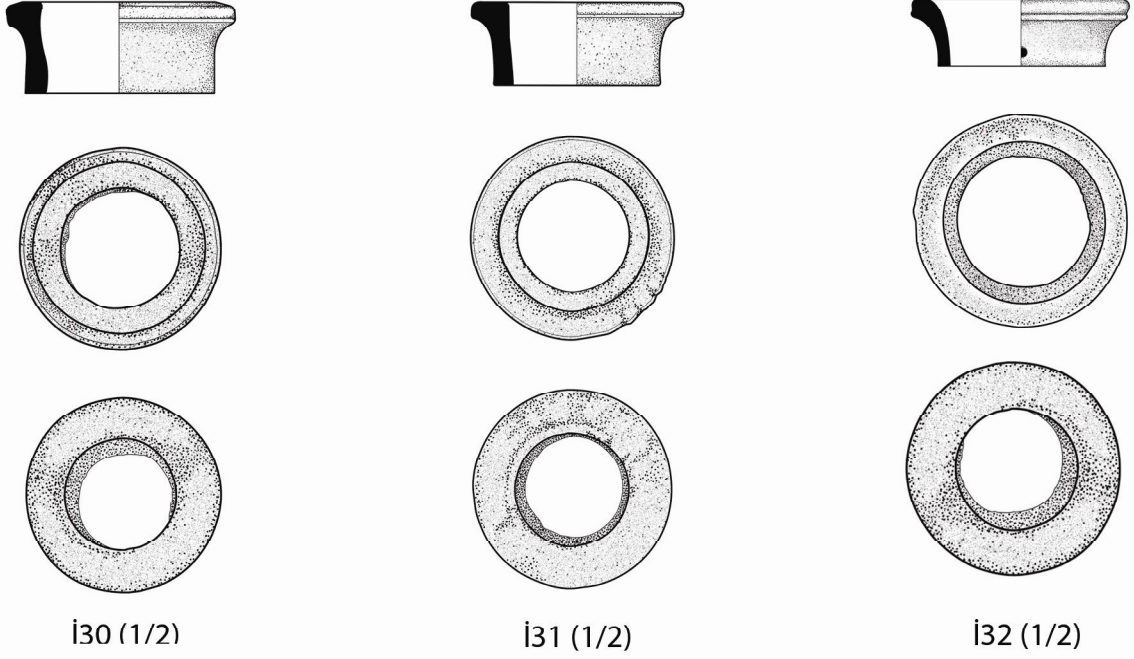
İ8b (1/1)

Çizim XVI

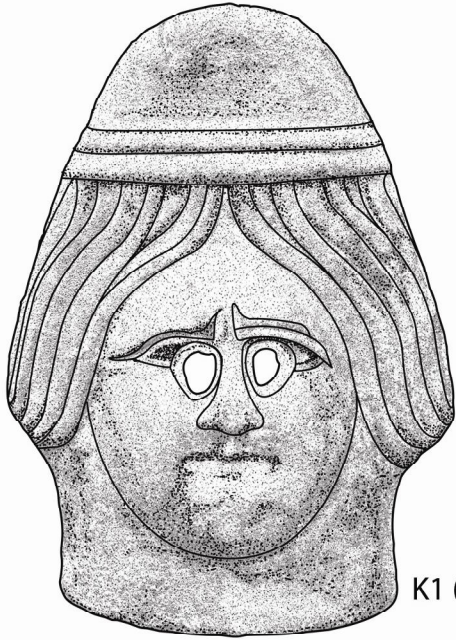

Çizim XVI: Kapı, Kutu ve Mobilya Aksamları: Anahtarlar (İ11, İ12a); Kulplar (İ13-İ29).

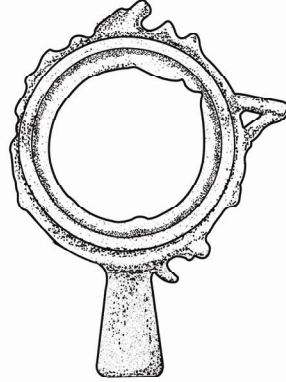
Çizim XVII

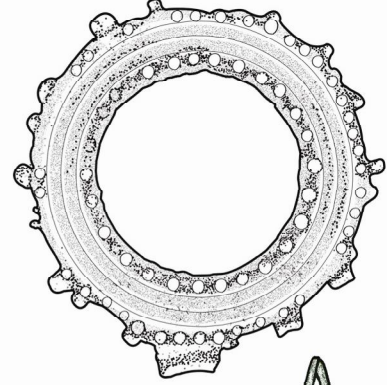
Çizim XVIII

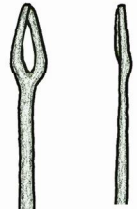
K1 (1/1)

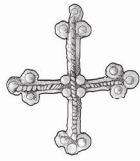
K2 (1/1)

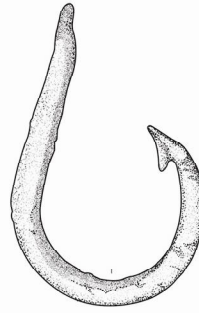
K3 (1/1)

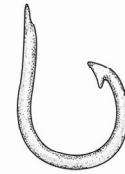
K8 (1/2)

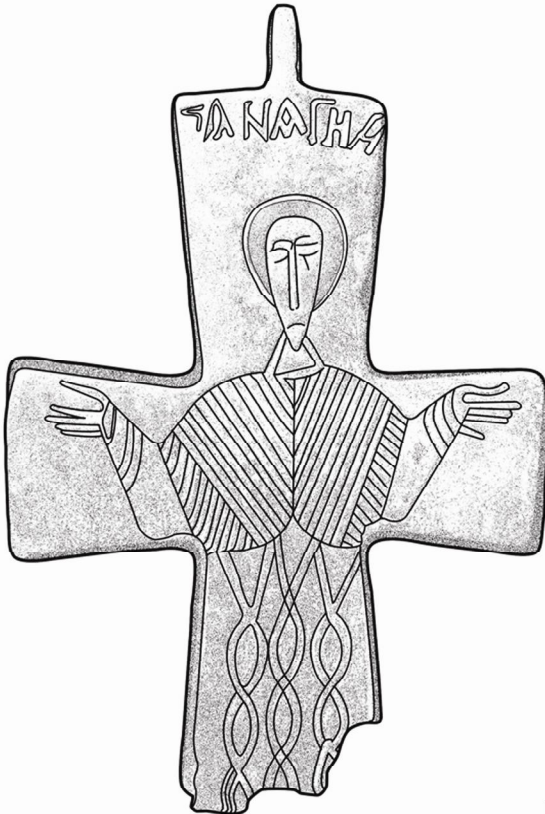
K13 (1/1)

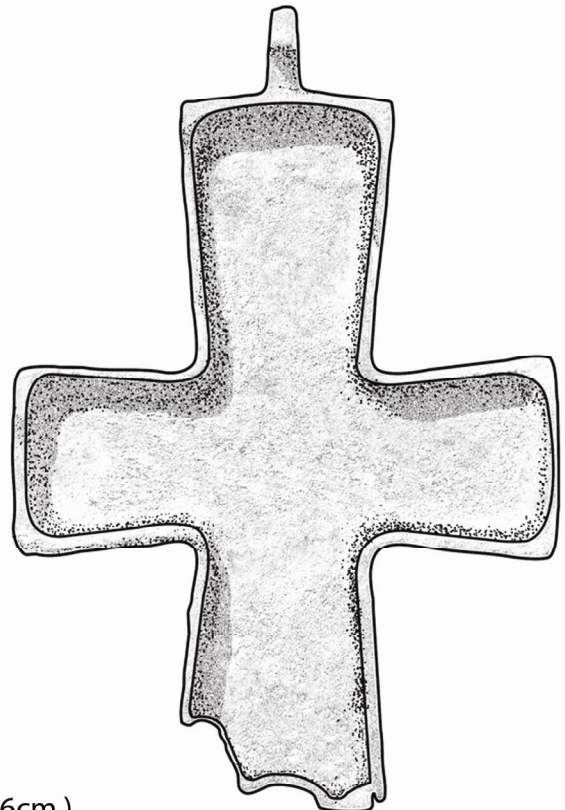
K6 (1/1)

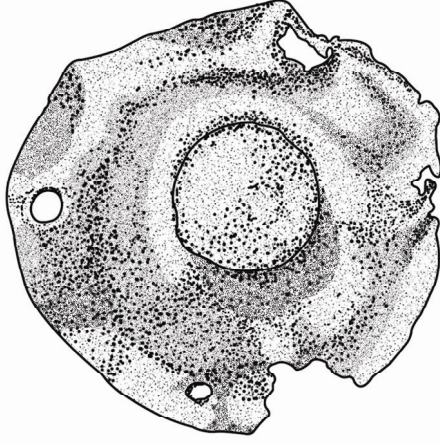
K6a(1/1)

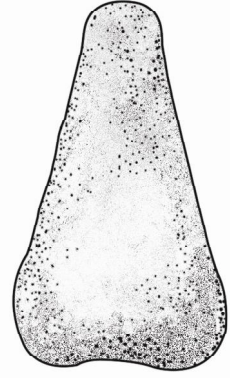
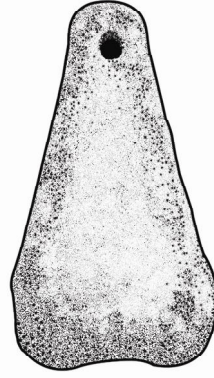
K15 (Y: 6cm.)

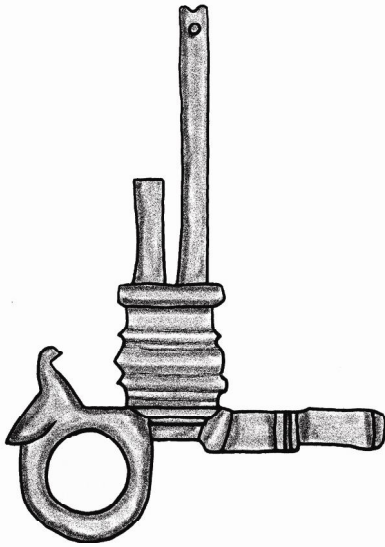
Çizim XIX

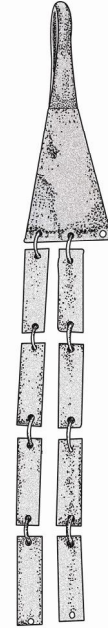
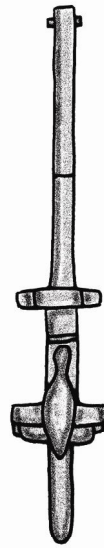
K9 (1/1)

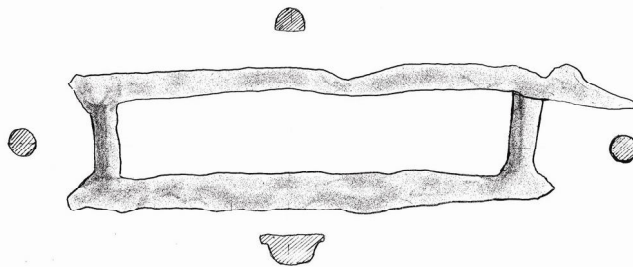
K17 (1/1)

K21 (1/2)

K16 (1/2)

K20 (1/2)

A2 (1/1)

A3 (1/1)

A4 (1/1)

A7 (1/2)

A8 (1/3)

A9 (1/1)

A10 (1/1)

A11 (1/1)

A12 (1/1)

A13 (1/2)

A14 (1/1)

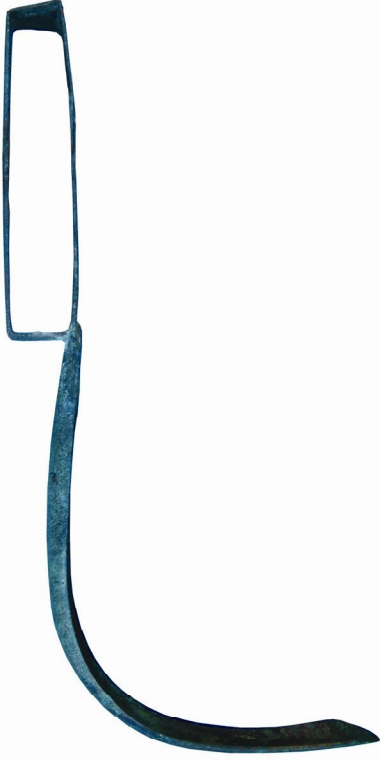
A16 (1/1)

A15 (1/1)

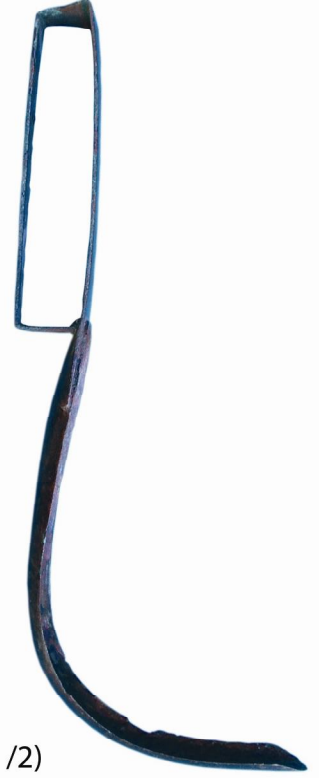
A17 (1/1)

B1 (1/2)

B2 (1/2)

B3 (1/2)

B4 (1/2)

B6 (1/2)

Lev VI : Strigilisler: Tip2: L Formlu-Tutamak Kulplu Strigilisler (B7- B11); Diğer: (B12,B13)

B22 (1/2)

B23 (1/2)

B24 (1/2)

B25 (1/2)

B26 (1/2)

B28 (1/2)

B27 (1/2)

B29 (1/2)

B30 (1/2)

B31 (1/1)

B32 (1/1)

B33 (1/1)

B34 (1/1)

B35 (1/2)

B36 (1/2)

B37 (1/2)

B38 (1/1)

B39 (1/1)

B44 (1/1)

B40 (1/1)

B41 (1/1)

B42 (1/1)

B43 (1/1)

B47 (1/1)

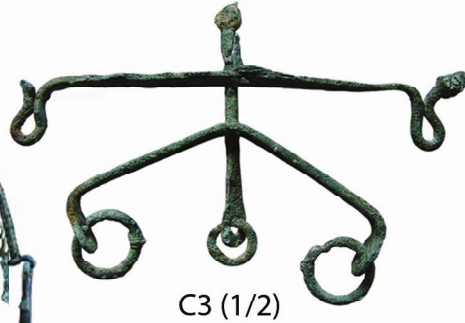
B48 (1/1)

C2 (1/1)

C1 (1/3)

C3 (1/2)

C3a (1/2)

C3b (1/2)

C5 (1/2)

C5 (1/5)

Levha XIV

D1 (1/3)

D4 (1/1)

D3 (1/1)

D2 (1/1)

D5 (1/2)

D6 (1/2)

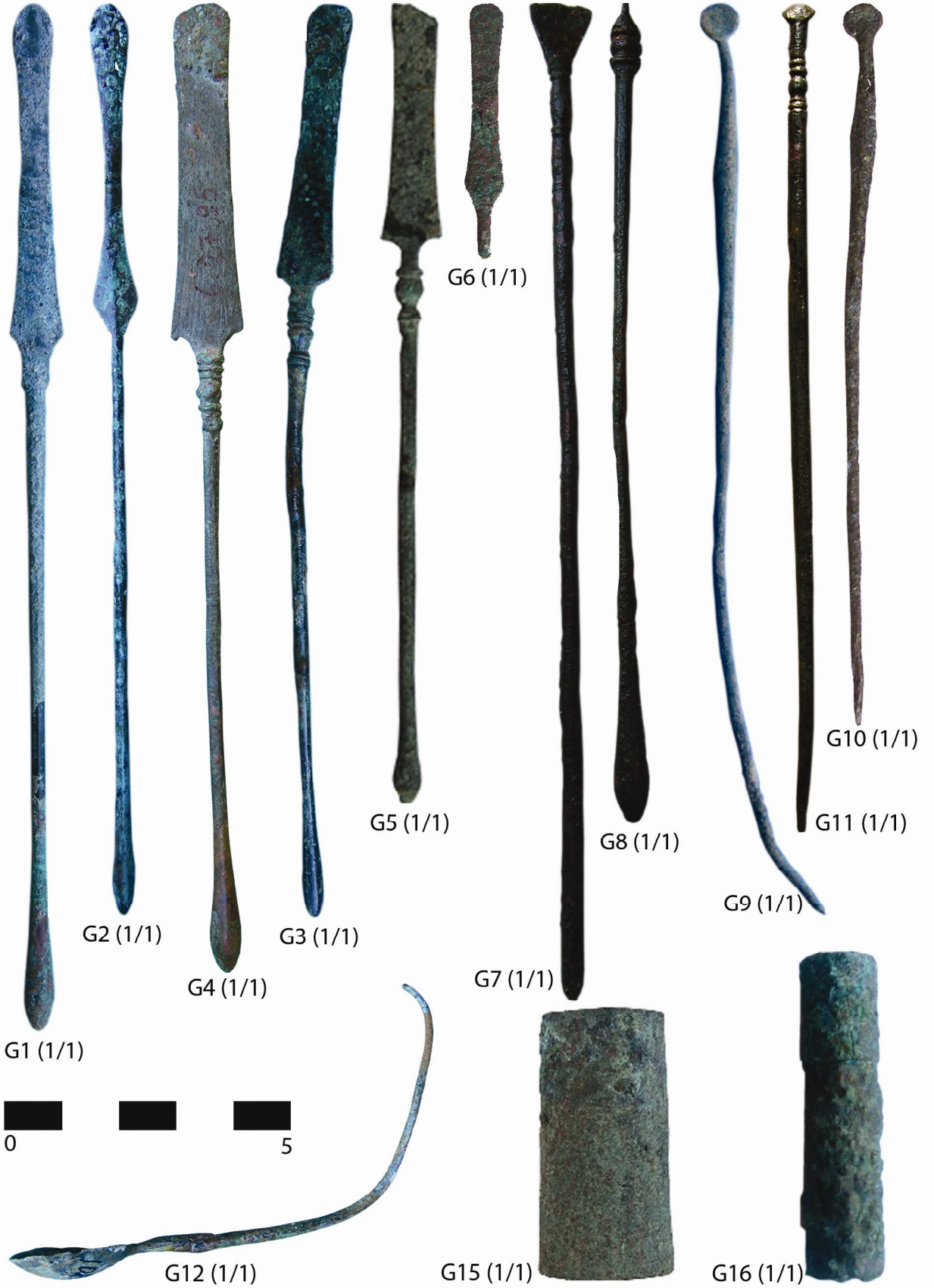
D7 (1/1)

D7 (1/1)

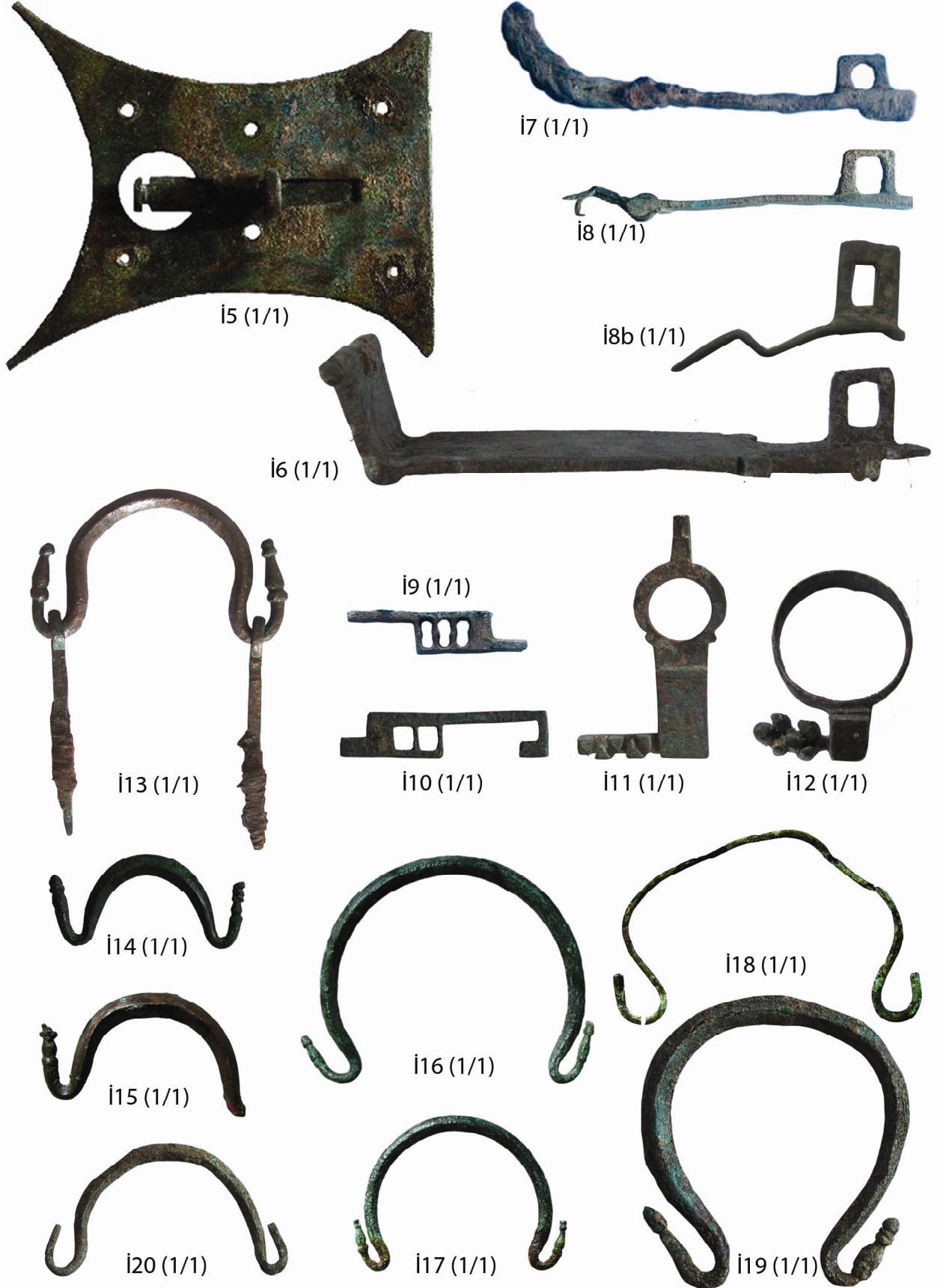
Lev XV : Tartı Araç Gereçleri. Terazi/Kantar Aksamı (E1, E2); Ağırlıklar (E3-E7); Yazı Araç-Gereçleri: Stiluslar (F1-F3); Mürekkep Hokkaları (F4-F6).

Lev XVI: Tıp ve Kozmetik Aletleri. Spatulalar: (G1-G8); Kulak Sondaları (G9-G11); Kaşık (G12); İlaç Tüpleri (G15, G16).

Lev XVII : Kozmetik ve Tıp Aletleri: Makaslar (G13, G14); Mimari Aksamlar (H1-H6); Kapı, Kutu, Mobilya Aksamları: Kilitler (İ1-İ4).

Lev XVIII : Kapı, Kutu, Mobilya Aksamları: Kilitler (İ5); Kilit Köprüleri (İ6-İ8b); Kilit Dilleri (İ9, İ10); Anahtarlar (İ11,İ12); Kulplar (İ13-İ20).

İ21 (1/2)

İ22 (1/1)

İ23 (1/1)

İ24 (1/1)

İ25 (1/1)

İ26 (1/1)

İ27 (1/1)

İ28 (1/1)

İ29 (1/1)

İ30 (1/1)

İ31 (1/1)

İ32 (1/1)

İ33 (1/1)

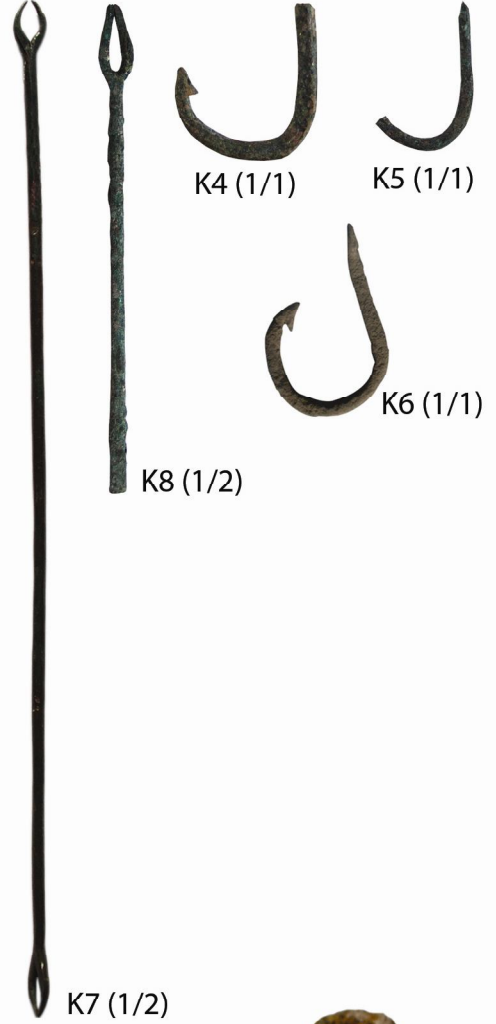

Lev XX: Çiviler ve Raptiyeler: Bronz Çiviler (J1-J19); Demir Çiviler (J20-J26); Raptiyeler (J27-J33).

21 (1/2)

K1 (1/1)

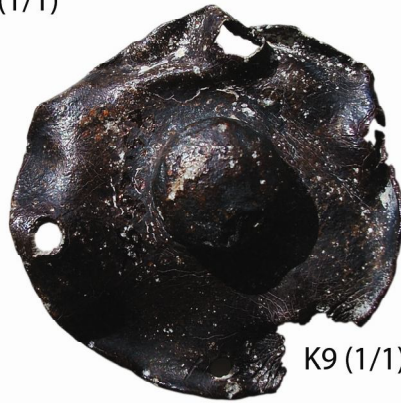
K4 (1/1)

K5 (1/1)

K6 (1/1)

K8 (1/2)

K7 (1/2)

K9 (1/1)

K3 (1/1)

K10 (1/1)

K11 (1/1)

K12 (1/1)

K16 (1/2)

K15 (1/1)

K15 (1/1)

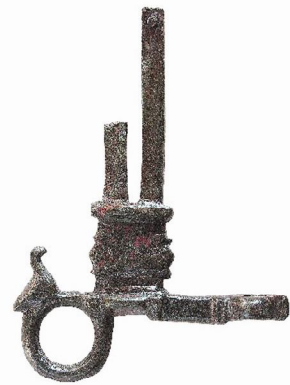
K13 (1/1)

K14 (1/1)

K14 (1/1)

K21 (1/1)

K17 (1/2)

K18 (1/2)

K20 (1/2)

Lev XXII: Diğerleri. Amulet (K12); Haç ve Rölikler (K13-K15); Dokuma Ağırlığı (K17); Halka (K18); Kenet (K20); Anahtar? (K21).

